BERNAL DIAZ DEL CASTILLO

ADEVĂRATA ISTORIE A CUCERIRII NOII SPANII

Volumul I

Cuvânt **înaipte,** text **ales şi traducere de** MARIA BERZA

EDITURA MERIDIANE Bucureşti, 1986

Coperta de : MIHAI MÁNESCU

Bernal Día2 del Castillo *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España*, 1635

r- ■

Toate drepturile asupra prezentei ediţii in limba română sunt rezorvato Ec,'4'!ir:i Meridiane

*

CUV1NT ÎNAINTE

împrejurările aproape fără precedent în istorie în care s-a petrecut cucerirea Mexicului au rămas timp îndelungat în conştiinţa europeană şi americană. Iată cum comentează acest eveniment, trei veacuri mai târziu. istoricul englez William H. Prescott : *„Orice am putea spune despre Conchistă din punct de vedere moral, ca realizare militară, ea trebuie să ne umple de uimire. O mână de aventurieri, fără arme sau echipament ieşit din comun, au putut să debarce la hotarele unui imperiu puternic, locuit de un neam mmdru şi războinic şi, fără să ţină seamă de avertismentele repetate ale suveranului lor, şi-au croit drum spre interior. Deşi nu cunoşteau limba sau geografia ţării, nu aveau hărţi şi nu ştiau greutăţile ce le vor sta în cale, precum şi dacă pasul următor îi va conduce într-un ţinut ostil sau un pustiuy fără să se lase copleşiţi de extraordinara demonstraţie de putere şi civilizaţie ei şi-au urmat ţelul neabătut. In ciuda numărului covârşitor al războinicilor, au continuat, după prima lor întâlnire cu accştia, să înainteze spre capitala imperiului şi acolo s-au aruncat fără să şovăie în mijlocul duşmanilor, le-au făcut monarhul prizonier, au executat căpeteniile în faţa supuşilor acestuia, iar după ce-au fost înfrânţi şi izgoniţi, au mai .găsit puterea să-şi adune forţele risipite* şi, *la capătul câtorva operaţiuni conduse cu o dibăcie şi*

îndrăzneală fără greş, au reuşit să cucerească din nou capitala şi în~ treaga ţară. Faptul că toate acestea au fost întreprinse de câţiva aventurieri ţine aproape de miraculos şi este prea uimitor pentru probabilităţile ficţiunii şi fără pereche *în istorie(<* *.

Desigur, aşa cum remarcă tot Prescott, ar fi nedrept pentru mexicani dacă am privi Conchista drept o faptă a spaniolilor, şi numai a lor. în realitate, imperiul aztec a fost într-un fel cucerit de indienii înşişi. Cea dintâi luptă a spaniolilor, îndată după debarcare, cu tlascaltecii, care la prima vedere ar fi putut părea aproape dezastruoasă, le-a asigurat în fapt izbânda, deoarece din acel moment au putut conta pe un sprijin puternic în interior, unde se vor putea retrage în clipe de răscruce iar în jurul acestora vor putea atrage alte 'populaţii indiene în vederea asaltului hotărâtor. în felul acesta, se poate spune că Mexicul a căzut răpus de propriii săi supuşi, conduşi cu perseverenţă şi abilitate de europeni. Un alt factor I-a constituit deosebirea de tehnică militată dintre azteci, la care războiul avea un puternic caracter ritual, şi organizarea bine închegată a armatei spaniole.

La vremea aceea, imperiul aztec se găsea în plin proces de evoluţie, pe cale de a ieşi din stadiul de federaţie de clanuri cu o slabă coeziune, şi se apropia de o structură politică asemănătoare unui imperiu feudal european. Bacă europenii ar fi ajuns în Mexic un veac mai târziu, s-ar fi izbit de semeţia unui asemenea stat, bine consolidat. Dar aşa, ei s-au găsit în faţa unei etape de tranziţie, în cadrul căreia o aristocraţie friilitară, condusă de un suveran ce reprezenta în acelaşi timp autoritatea politică şi religioasă, câştiga treptat teren asupra clanurilor. Pe

t

— William H. Prescott, *The Conquest of Mexico. The Conquest of Peru and Other Selections.* Edited, abridged and with an intro- ditction by Roger Howell. New York, Twayne Publishers, 1974, p. 205.

*

cuprinsul imperiului erau numeroase cetăţi aproape

independente, diferenţiate puternic între ele prin limbaj, caracteristici fizice şi economice.

Aztecii porneau războaie ca să-şi procure viitoare victime pentru sacrificii, ca să-şi răzbune eventuale afronturi ' şi cu ocazia schimbării suveranului. Nu era loc aici de strategie militară : după fixarea unei zile propice pentru atac, la sfatul zeilor, lupta se petrecea într-un loc dinainte stabilit, de regulă la hotarul ţinutului duşman, iar oastea care ajungea acolo prima aştepta sosirea celorlalţi războinici[1]. Este lesne de înţeles cum, în asemenea condiţii, o mică armată întreprinzătoare şi abilă în a se folosi de disensiunile interne, a fost capabilă* să obţină o atare victorie, aparent incredibilă. Nu trebuie omisă nici marea încredere a aztecilor în vrăji şi prevestiri. Venirea spaniolilor, nişte *„teules* de la soare-răsare, care îi vor stăpâni“, le fusese vestită cu mulţi ani înainte, de strămoşii lor. De aceea, debarcarea acestora din corăbii, veşmintele, armele şi îndeosebi tunurile şi caii

— animale până atunci necunoscute —' le-au întărit mexicanilor credinţa că prevestirea se împlinea şi le-a acordat spaniolilor un statut deosebit, de semizei, care le-a facilitat mult înaintarea.

Spaniolii conchistadori, generaţia imediat următoare „descoperirilor“, erau supuşi la rândul lor atât influenţei lăsate de moştenirea medievală, care le impregna faptele cu o mentalitate cavalerească de cruciadă, şi totodată spiritului Renaşterii, căruia îi datorau setea de glorie şi faimă [2]. Având mai toţi un loc destul de modest pe scara socială, deşi erau în marea lor majoritate *hidalgos,* sc străduiesc să câştige şi tot mai multe avantaje economice, care sa le întărească poziţia nou dobândită.

S-au scris foarte multe studii dedicate structurii

---

1 **Informaţii din : J. Eric Thompson, *La civilisation aztèque*. Traduit par Eva Métraux. Paris, Payot, 1934, p. 80—105 ; George Vaillant, *Civilizaţia aztecă*. Traducere de C. Duhăneanu. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1964, p. 230—253.**

2 Francisco Morales Padrón. *Istoria descoperirii şi cuceririi Americii.* Traducere de Esdra Alhasid. Cuvînt înainte şi note de conf. df\ S. Guldcnberg. Bucureşti, Edituia Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p. 17, 204—214.

mentale, spiritului de aventură şi lăcomiei conchistadorilor. Ei au fost cu toţii oameni plini de contraste şi de conradic- ţii, dar vitejia, răbdarea, îndrăzneala, încăpăţânarea, imprudenţa, alăturate religiozităţii, asprimii, dibăciei strategice şi politice le erau însuşiri comune/ Prin dragostea pentru pământurile cucerite, în. care s-au stabilit mai apoi, şi lipsa lor de prejudecăţi rasiale, ei au dat naştere Ame- ricii hispanice. Căci ce alţi mari cuceritori – aventurieri sau-suverani – au avut'oare superba şi deliberata cutezanţă de a-şi tăia calea de întoarcere arzându-şi corăbiile, aşa cum au făcut conchistadorii Mexicului ?

Un asemenea prototip a fost Hernando Cortes şi, la o scară m^i mică, Bernal Diaz del Caştillo.

Bernal Diaz ,del Caştillo s-a născut în 1495 sau 1496 în oraşul Medina del Campo din Castilia, tatăl său fiind consilier municipal. Nu a urmat şcoli înalte, dar ştia oricum să scrie şi să citească, nivel nu foarte frecvent'ân rân- durile conchistadorilor, şi a mai primit pe deasupra o anume instrucţie pe tărâm literar şi istoric.

în 1514, .aşa cum mărturiseşte în primul capitol al *Istoriei* sale, porneşte cu Pedro Arias de Dávila spre Panamá, iar apoi se îndreaptă către Cuba/ In 1517 participă la expediţia lui Francisco Hernández de Córdoba în Yucatán şi un an mai târziu, la cea de a . doua expediţie, a lui Juan Gri jaiva [3], 'de-a lungul coastei mexicane. La scurtă vremé, Bernal Díaz se alătură expediţiei lui Hernando Cortés, de care îşi va lega existenţa timp de mulţi ani şi care îi va satisface dorinţa arzătoare de a. participa la o adevărată conchistă.. După cuccrirea definitivă a Mexicului. în 1521, nu se mulţumeşte cu existenţa liniştită de colonizator, care i se oferea, ci porneşte mai departe, cu alţi căpitani ai lui Cortés – Sandoval, Marin şi Alva- rado – spre Coatzalcoalcos, Chiapas şi din nou cu Cortés în tragica expediţie din codrii

---

3 **Conchistador spaniol, mort în Nicaragua în 1527 ; a partid cipat, alături de Diego Velázquez, la cucerirea Cubei (1511) şi** a **fost trimis de acesta să exploreze peninsula Yucatán (1518).**

Hondurasului.

Apoi, timp de peste un deceniu, Bernal Díaz se străduieşte să adune *probanzas,* dovezi ale serviciilor aduse Coroanei spaniole, şi cu ele pleacă în Spania spre a do- bândi răsplata pe care o socoteşte cuvenită. Se întoarce în Guatemala înarmat cu privilegii regale, de proprietar al unei *encomienda.* Nemulţumit de veniturile destul de sărăcăcioase aduse de această proprietate, se duce din nou în Spania, de unde revine cu o răsplată mai substanţială.

După 1551, la adăpost de grijile materiale, începe să-şi scrie cronica. Cam tot pe atunci îşi schimbă şi numele, din Beriial Díaz devenind Bernal Díaz del Castillo *şi* este numit consilier municipal al oraşului Santiago **de** Guatemala.

Multe au fost motívele care I-au determinat să scrie *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii/* pe lângă acela, declarat, de indignare la citirea cronicilor scrise de biograful lui Cortés, capelanul său Francisco López de Gomara, şi de Gonzalo de Illescas, care, dacă ne luăm după desele referiri întâlnite pe tot cuprinsul *Istoriei,* nu au făcut decât să preamărească vitejia acestuia, punându-i în umbră pe ceilalţi participanţi la Conchistă. Aceasta nu înseamnă câtuşi de puţin că Bernal Díaz diminuează rolul lui Cortés, ci figura lui se amplifică şi capătă noi dimensiuni umane prin însuşi faptul că de data aceasta nu-i mai sunt ascunse defectele şi nici greşelile şi devine mai credibil decât imaginea ireală, plăsmuită de pana adulatorului. Sunt prezenţi de data aceasta şi ceilalţi căpitani distinşi prin bravură – Al varado, Sandoval, Olí – şi în general pronumele el, care îl desemna pe Cortés în cronica Gomara, devine aici *noi,* conchistadorii, printre care se numără şi Bernal Díaz, exagerându-şi oarecum rolul, dintr-o vanitate desigur justificată. Vanitate înseamnă şi străda nia de a consemna pentru posteritate admirabila aventură trăita de conchistadori. *Aşa suntem noi, spaniolii,* spune bătrânul cronicar, *cu cât ni se vorbeşte mai mult de fortăreţe şi poduri, cu atât poftim*

mai puternic să ne încercăm norocul. Cât despre justificarea conchistei, sau a tratamentului sever aplicat indienilor, Bernal Díaz nu are nici măcar umbra unei îndoieli.

Este limpede, de pe tot parcursul cărţii, că Bernal Díaz s-a încumetat la această anevoioasă îndeletnicire şi din dorinţa de a-şi vedea meritele răsplătite, deşi la **data** aceea deja se stabilise în Guatemala, unde primise *encomienda.*

încredinţat de drepturile sale ca individ şi de cele ale tovarăşilor săi de arme, se stinge în 1584, la vârstă de nouăzeci de ani, unul dintre ultimii supravieţuitori ai cuceririi Mexicului [4].

Este greu de separat omul Bernal Diaz del Castillo ide cronicar, sau autorul de opera sa, mai ales dacă ne gândfm la motivele, mărturisite sau deduse, care, I-au determinat să ,o scrie.

Pe lângă necontestata sa valoare istorică, opera lui Diaz del Castillo şi-a căpătat de asemeni locul cuvenit în literatura spaniolă şi latino-americană. *„Nu ştim dacă mai există o altă carte scrisă în castiliană,* spunea Miguel de Unamuno, *cu o limbă mai vie, mai savuroasă*[5] Intr-adevăr, limba cronicii este cea vorbită de soldaţii conchistadori, şi nu' de iluştrii lor căpitani, de clerici sau literaţi. De aceea farmecul său se desprinde şi din omniprezenta „anarhie fonetică“, aşa cum o numeşte Rai- mundo Lazo [6], dar îndeosebi din naturaleţea şi vioiciunea exprimării. Soldatul este dublat de un om de litere care şi-a ignorat acest har, sau poate şi I-a făcut cu, atât mai manifest cu cât şi-a mărturisit mai des ignoranţa şi brutalitatea stilului, punându-şi „vorbele aspre şi uscate“ în slujba adevărului,

---

4 **Informaţiile asupra biografiei lui Bernal Díaz au fost preluate din traducerea în limba franceză a „Adevăratei istorii“ (vezi Notă asupra ediţiei).**

5 **Citat preluat din *Antologia de la literatura hispano-ame- ricana*. Tomo I. La Habana, Instituto del Libro, 1970, p. *94.***

6 **Raimundo Lazo, *Historia de la literatura hispano-ame- ricana*, Tomo I. La Habana, Editorial Pueblo y Educación. 1974, p. 41.**

„fără a-1 suci într-o parte sau altau.

Şi mai lesne, aşadar, *cititorii curioşi* – cum îi numeşte autorul, – îşi vor lepăda prejudecăţile stilistice, daca poate fi vorba de ele, şi se vor lăsa purtaţi cu încântare prin hăţişul de descrieri, povestiri, anecdote, zicale şi observaţii personale, aparent dezordonate, dar care dau unitate cronicii, făcând-o să fremete de viaţă, culoare, autenticitate şi umor.

De aceea, sunt fără dificultate trecute cu vederea stân- găciile şi lipsa de structură literară.

Am fost nevoit să cuget mult până sa *mă încumet a descrie această primă înfăţişare a unor lucruri nicicând bănuite, văzute sau măcar visate*, se apără Bernal Diaz şi îşi cere dinainte iertare, ca după aceea să păşească plin de uşurinţă, fără pompă şi emfază, într-o lume a miraculosului, să transgreseze graniţele cotidianului. Ingerinţa firească a miraculosului provine din uimirea autentică a europeanului la descoperirea unei lumi care îi amintea de ambianţa mirifică a romanelor cavalereşti *(Credeam că visăm şi ne ziceam că n-au asemănare decât cu scenele de vrajă din* Amadis *acele turnuri prea semeţe şi* cues *şi clădiri.cc se iţeau din apă* /.../**).

In aceste momente (ascensiunea vulcanului Popoca- tepetl. intrarea în cetatea Mexicului, viaţa la curtea lui Monţezuma, piaţa Tlatelolco etc.), Bernal Diaz se descătuşează de trivial, realul se destramă şi evadează într-un joc al plăsmuirii. Toate aceste descrieri, cu calităţi picturale, pot figura în orice antologie literară.

[...] Bernal Diaz e un creator de fantezii, e un autor literar. In cartea sa este prezent un amestec de fantezie şi realitate. Diaz priveşte campania lui Cortes cu ochi halucinaţi, adică lirici. Atunci când îşi scrie opera, a uitat realitatea meschină, adevărata dimensiune a evenimentelor. Ca să ajungă la această atitudine, i-au stat în ajutor numeroase circumstanţe istorice. Două culturi, aflate în momente de evoluţie diferite, s-au înfruntat brutal, fără să se cunoască. Spaniolii au crezut că lumea care li se oferea era un miracol. Indienii s-au gândit că aşa

hotă- râseră zeii, ca făpturile acelea puternice, cu pielea albă, să îi supună. Neînţelegând ce se întâmplă, au creat leg.enda şi. au lăsat găsirea motivelor pe seama imaginaţiei. Această situaţie îl va ajuta pe Bernal Diaz să creeze o epică. [...] Ataci evenimente mi puteau fi explicate decât cu sprijinul fabulaţiei [7].

Păcatul săvârşit faţă de istorie – lipsa rigorii – precum şi faptul că intervalul de câteva decenii dintre canir panii şi consemnarea lor în scris a învăluit evenimentele- într-o pâclă uşoară, netezind asprimile şi permiţând o distanţare nostalgică de ele, au făcut să sporească încărcătura literară a cronicii.

^Pornind de la propriile sale mărturisiri de ignoranţă, îndărătul cărora s-a refugiat ca după o pavăză, s-a acreditat multă vreme ideea lipsei de cultură a scriitorului [8]. Desigur, iar stilul îi stă mărturie, nu şi-a petrecut mulţi ani aplecat asupra studiului, dacă ne gândim mai ales că la optsprezece ani, în 1514, a plecat deja în prima expediţie spre „Indii“, cu Pedro Arias de Dâvila, dar ceva învăţătură a, primit. Aceasta se vede din desele aluzii făcute la personaje istorice de talia lui Iuliu Cezar, Alexandru cel Mare, Nero, şi din preferinţele sale literare (romanele cavalereşti, *La Chanson de Roland,* baladele din *Roman- cero* etc.).

Nu trebuie trecute cu vederea nici calităţile de portretist ale lui Bernal Diaz. Să ne gândim la admirabila lui capacitate de a evoca şi a da viaţă, cu economie de mijloace literare, personajelor *Istoriei* sale, în primul i iríd Cortés şi Montezuma. Ea capătă caracteristici de epopee în proză, de epică literară, hiperbolizând faptele, oamenii şi locurile.

La Bernal Díaz ne întâlninţ cu epopeea cuceririi Mexicului şi cu eroii ei tipici. De data aceasta, ei sunt Hernando Cortés şi tovarăşii săi de arme şi aventură, socotiţi de indieni drept zei, sau *teules*, şi a căror venire le

---

7 A. Valbuena Briones, *Literatura hispanoamericana.* Coarta edición ampliada. Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 19G9, p. 8—í).

8 A. Valbuena Briones, op. *cit.,* p. 13. ' [4]

fusese prevestită de idolii lor. Evenimentele îşi sporesc, desigur, dimensiunile, în ochii cronicarului, în primul rând deoarece îl depăşesc oricum prin Amploarea lor, alcătuind un contrast izbitor între simplitatea lui şi importanţa aventurii la care participă direct. Dincolo de această dispari- taie, văziită peste veacuri ca procedeu narativ, valoarea literară a *Adevăratei istorii* e de necontestat. *

Oricât de sever va fi fost judecată de posteritate aceasta „aventură“, laolaltă cu celelalte războaie de concilista şi oricare ar fi opinia despre calităţile literare ale operei lui Bernal Díaz del Castillo, atât viaţa cât şi opera lui stau mărturie a bunei saíe credinţe şi justifică valoarea perenă a seni torului. ^

MARIA BERZA

Cronica lui Bernal Díaz del Castillo a avut, după modelul existenţei amtorului ei, o *soartă aventuroasă*.

Ea a fost scrisă între anii 1557—1580, fiind aproape terminată prin 1568. Din păcate, Díaz del Castillo nu a apucat să o vadă publicată şi a lăsat-o astfel, aşa cum declară în prolog, drept avere „fiilor şi urmaşilor săi“.

Abia în veacul următor, mai precis în anul 1632, fray; Alanso Remon, călugăr dm ordinul Merced, el însuşi scriitor, autor de comedii, a descoperit o copie a manuscrisului în biblioteca unui membru al Consiliului Regal al Indiilor, don Lorenzo Ramírez de Prado, şi a publicat cm dinţii ediţie, din păcate cu modificări şi interpolări masive in raport cu ariginaktl.

Mai târziu, un descendent al autorului, don Francisco Antonio de Fuentes y Guzmân, a atras atenţia asupra erorilor şi schimbărilor prezente în ediţia Remân şi a oferit un alt mcimescrts entiograf, aflat m prezent în posesia' municipalităţii din Ciudad de Guatemala. In 1904^ Genaro? Garda et publicat în Mexic a ediţie a acestuia, iar m 1949 a apărut la Madrid o altă ediţie critică, elaborată 'sub auspiciile Consiliului Superior de Cercetare Ştiinţifica, pentru, cane a fast consultat încă uu moamseris *al tm Díaz del Castillo, dintr-o colecţie particulară din Murcia*.

In sfârşitK alte două ediţii critice, precedate de ample studii, au mai fost publicate în Mexic, *în 1943 şi 1944, de către Ramón Iglesia şi, respectiv, Joaquín, Ramírez Cabanas* [9]. *Cu toate că nu se precizează acest lucru, este foarte probabil ca ultima ediţie spaniolă a* Adevăratei istorii a cuceririi Noii Spanii[10] *să reprezinte o reeditare a aceleia publicate pentru prima oară la Madrid în 1940.*

Cronica, în forma ei. completă, are 214 capitole. Pentru selecţia întreprinsă neram călăuzit după alte două traduceri, în limbile franceză şi engleză [11]. *Pe de altă perte, în toate volumele de antologie, critică şi istorie literară latino-americană consultate, analizele dedicate cronicii lui Díaz del Castillo comentează cu precădere tocmai această secţiune, care ocupă doar ceva mai mult de o iieime din cronică.*

In continuare, pentru cititorii nespecializaţi în istoria Americii Latine, înainte şi după Conchistă, interesul cărţii scade brusc. Punctul culminant e constituit neîndoielnic de cucerirea Mexicului, atât ca informaţie, cât şi ca prospeţime narativă şi culoare. Deşi cronica mai continuă pe o întmdere de 40 ani, în afara câtorva episoade memorabile, cum este, de pildă, marşul forţat prin pădurile Hondurasului, într-o dezastruoasă expediţie punitivă condusă de Cortés împotriva lui Cristóbal de Oii, restul relatării este fărâmiţat, nesigur datat, acoperind întreaga reţea de intrigi din Spania, Ciiba şi Hispaniola, ulterioare cuceririi Mexicului şi strădania autorului este orientată îndeobşte spre a servi reclamării insistente a

---

9 Aceste informaţii au fost preluate din A. Valbuena Briones, op. cit., p. 1—2.

10 Bernai Díaz del Castillo, ***Historia verdadera de la con- quista de la Nueva España***, Prólogo de Carlos Pereyra. Tercera edición. Madrid, Espasa-Calpe, 1975, 636 p. (Colección Austral).

11 Cea dintîi este traducerea lui D. Jourdanet făcută după manuscrisul Remón, apărută în veacul trecut şi republicată de curînd : ***Histoire véridique de la conquête de la Nouvelle-Es- pagne.*** Introduction et choix des textes par Bernard Grunberg. Paris, Maspero, 1980, 2 vol. (vol. 1, 260 p. ; vol. 2, 253 p.) ; cea de a doua este ***The Conquest of New Spain***, Translated into English and with an Introduction by J. M. Cohen. London, Penguin Classics, 1963, 414 p.

recunoaşterii faptelor sale de „cel mai vechi conchistadorşi a răsplătirii lor:

De aceea, nu am reţinut de aici decât un scurt pasaj referitor la sfârşitul lui Cuauhtemoc şi patru capitole conţinind consideraţii finaleCu excepţia unor omisiuni minore, nerelevante, lipsa pasajelor de mai mare întindere şi a capitolelor care nu au fost incluse în selecţie a fost suplinită, pentru a păstra continuitatea naraţiunii, de scurte rezumate prezente în notele de subsol.

Lipsa de unitate şi fantezia vădită în localizările toponimice sau în transcrierea numelor de zeităţi şi persoane a fost corectată direct după surse actuale, sau acestea au fost lăsate ca atare în alíe cazuri, dindu-se versiunea corectă in noi? de subsol.

M.B.

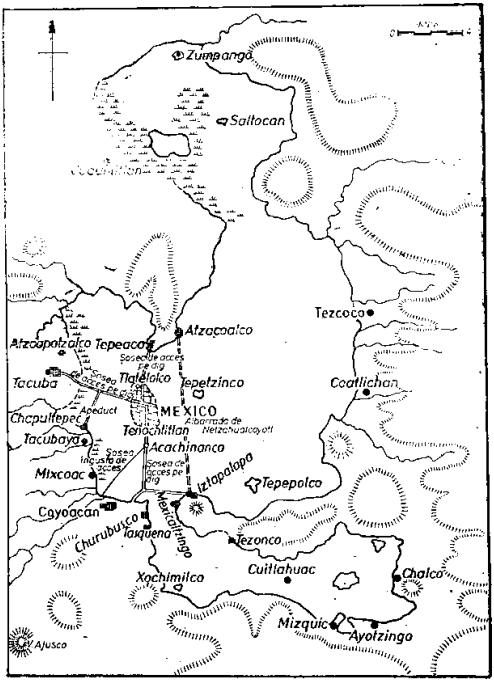

t

Cetatea Mexic şi lacul Tezcoco pe vremea cuceririi spaniole

Ştiu că, înainte de a începe să-şi scrie istoriile,

cronicarii cei mai vestiţi compun câte un prolog, cu o retorica înflorită, ca să dea lustru şi faimă povestirii lor şi sâ stârnească pofta cititorilor curioşi. Eu, nefiind un învăţat, nu am această îndrăzneală, căci, pentru a lăuda cum se cuvine croicele fapte şi vitejia pe care am arătat-o când 1 am ajuns în Noua Spanie şi provinciile sale, în tovărăşia bravului şi neînfricatului qăpitan Don Hernando Cortes, înnobilat mai târziu, pentru vitejia sa, cu titlul de mardii z^ del Valle, ar trebui alt meşteşug al vorbelor, mai bun decât al meu.

Ce-am auzit şi am văzut, luând parte la toate bătăliile, scriu aici ca martor cinstit, cu vorbele mele, fără a suci adevărul într-o parte sau >alta. Sunt acum om bătrân, ajuns la peste optzeci şi patru de ani, aproape lipsit de vedere şi de auz. Nu*am altă avere de lăsat fiilor şi urmaşilor mei decât această istorie adevărată, demnă de luat în seamă, aşa cum vor vedea mai departe cititorii mei.

ÎNCEPE RELATAREA ISTORIEI

Eu, Bernal Díaz del Castillo, cetăţean şi *regidor* al prca credinciosului oraş Santiago de Guatemala, unul dintre primii descoperitori şi conchistadori ai Noii Spanii şi provinciilor sale, ai Capului Honduras şi câte altele mai sunt pe tărâmurile acelea, de felul meu din nobilul şi vestitul .oraş Medina del Campo, fiul lui Francisco Díaz del Castillo, cunoscut sub numele de Curtenitorul, *regidor* al acelui oraş, Domnul să-i odihnească sufletul, vă spun povestea mea şi a tovarăşilor mei, adevăraţi conchistadori, care am pornit, în slujba Majestăţii Sale, să descoperim, să cucerim, să pacificăm provinciile Noii Spanii, unul din cele mai frumoase ţinuturi din Lumea Nouă, şi acolo să ne aşezăm.

Cum strămoşii, tatăl şi un frate al meu, au slujit întotdeauna Coroana şi Regii Catolici, Don Fernando şi Doña Isabela [12], fie-le amintirea. în veci slăvită, am vrut şi

12 Ferdinand al II-lea de Aragon (1452—1516) şi Isabela I de Castilia (1451—1504) ; în urma căsătoriei lor s-ay unit cele două principale regate iberice. Politica lor a fost de o importantă uriaşă pentru istoria Spaniei, printre evenimentele majore numărîndu-se cucerirea Granadei, anexarea Navarrei, întemeierea Inchiziţiei (1480) şi începutul marilor descoperiri geografice, eră

eu să mă asemăn cu el Prin urmare, în anul una mie cinci sute şi patrusprezece când a venit guvernator în Tierra Firme un cavaler pe nume Pedrarias Dâvila, m-am înţeles cu el să îl urmez în acest ţinut cucerit. După ce am navigat când pe timp frumos, când pe timp potrivnic, am ajuns la Nombre de Dios [13], căci aşa se numea. La vreo trei-patru luni după ce întemeiaserăm aşezarea,, ne-a năpădit o molimă de pe urma căreia au murit mulţi soldaţi, iar noi toţi ceilalţi am zăcut şi ne-au ieşit nişte buboaie pe picioare. Pe deasupra, între guvernator şi un hidalgo, om cu stare, ce era comandant pe vremea aceea şi cucerise provincia, pe nume Vasco Nunez de. Balboa [14], se iviră certuri. Pedrarias Dâvila îi dăduse fata de nevastă, dar apoi începu să-şi bănuiască ginerele că ar ridica oaste ca să se ducă în Marea Sudului. Prin urmare, porunci să i se taie capul, iar unii soldaţi să fie pedepsiţi.

Când văzurăm cele întâmplate, ca şi alte discordii între căpitani şi aflarăm că se cucerise insula Cuba, unde se întemeiau aşezări, iar guvernator era un hidalgo, Diego Velâzquez [15], ne-am înţeles, câţiva cavaleri şi oameni de calitate veniţi cu Pedrarias Dâvila, să-i cerem voie ca să ne ducem acolo. Acesta încuviinţă bucuros, căci nu-i făceau trebuinţă toţi soldaţii aduşi cu el din Castilia ca să se războiască, provincia fiind mică şi deja cucerită de ginerele lui, Vasco Núñez de Balboa.

Ne-am îmbarcat deci pe o corabie bună şi, timpul fiind frumos,, am ajuns în Cuba, unde ne-am înfăţişat dinaintea guvernatorului, care s-a bucurat să ne vadă şi ne-a promis că ne va da indieni, îndată ce se vor găsi unii.

---

deschisă prin descoperirea Americii de către Coîumb (N. tr.).

13 Numele Domnului (N. tr.).

14 Vestit conchistador (1475—1517) ; după ce I-a însoţit pe Rodrigo de Bastidas în expediţia din golful Urabá (1301), a devenit conducătorul coloniei Darién şi mai tîrziu, la 25 septembrie -451:3, a descoperit, traversînd istmul Panama, Marea Sudului, numita apoi Oceanul Pacific. (N. tr.).

15 Diego de Velâzquez de Cuéllar (1465—1524), militar şi colonizator spaniol ; a întreprins cucerirea Cubei în 1511, a întemeiat, printre álte oraşe, La Habana şi Santiago. Numit guvernator al Cubei, á trimis patru expediţii în Mexic, încredinţînd-o pe ultima lui Cortés (1519).

După ce-am petrecut însă trei ani fără rost în Tierra Firme, şi Cuba, ne-am adunat cam o sută zece tovarăşi de arme şi ne-am înţeles cu un hidalgo, Francisco Hernández de Córdoba, om cu stare, care stăpânea un sat de indieni pe insulă, să ne fie comandant şi cu el să mergem ca să căutăm şi să descoperim ţinuturi noi, unde să ne aflăm rostul.

Cu acest gând în minte, am cumpărat două corăbii şi o barcă mare, luată pe datorie de la însuşi guvernatorul Diego Velázquez, cu condiţia să ne ducem la nişte insuliţe aflate între Cuba şi Honduras, pe numele lor insulele Guanaxes, şi acolo să ne luptăm cu indienii din ' acele insule, pe care să-i aducem sclavi în preţul bărcii. Văzând noi soldaţii că ceea ce ne cerea Diego Velázquez nu era lucru drept, îi răspunserăm că ar fi împotriva legilor Domnului şi ale regelui să facem din oameni liberi sclavi. Când ne află însă planurile, care erau mai bune decât ale lui, încuviinţă să ne dea ajutor. %

M-au întrebat mai apoi unii pentru ce am scris despre aceste vorbe ale lui Diego Velázquez^ căci sunt .úríte şi nu au legătură cu istoria mea. Socot cuvenit să le aşez aici din pricina intrigilor făcute mai târziu de Velázquez cu Don Juan Rodríguez dé Fonseca, episcop de **Burgos** şî arhiepiscop de Rosano.

Prin urmare, ne-am văzut cu trei corăbii şi provizii de piine de *cazabe* [16], care se face din nişte rădăcini şi am cumpărat porci, care costau trei pesos, căci în vremea aceea nu erau oi sau vite în insula Cubei, care abia atunci începea.să fie populată, şi am mai luat ulşi şi alte fleacuri pentru schimb. Am mai luat cu noi trei piloţi, iar cel care ne-a condus flota era Anton de Alaminos, âm tocmit marinarii cuveniţi şi de asemeni am făcut mari provizii de cabluri, frânghii, ancore, poloboace pentru apă şi alte numeroase lucruri trebuincioase expediţiei, toate pe banii noştri sau pe datorie.

După ce ne-am adunat cu toţii, am pornit spre un port de pe coasta de miazănoapte, numit Axaruco pe limba

16 **Făină de manioc (N. tr.)**

indienilor, la opt leghe de o aşezare abia întemeiată, San Cristobal,- mutată apoi în locul unde se află astăzi La Habana.

Astfel ne-am început călătoria pe care o voi povesti.

CUM AM DESCOPERIT PROVINCIA YUCATAN

In ziua a opta, luna lui februarie, anul o mie cinci sute şi şaptesprezece, am pornit din La Habana, din portul Axaruco, ce se află pe ţărmul de nord şi în douăsprezece zile am ajuns la Capul Santo Anton, care, după alt nume al său în insula Cubei se cheamă ţâra: indienilor gunah'&taveyes, ce sunt tare sălbatici. Trecând de capul acesta şi ieşind noi în largul mării, am navigat la întâmplare către soare-apune, fără a avea -ştiinţă de adâncimea mării, de vânturi sau de curenţii ce se înstă-pinesc pe acele meleaguri[17] primejduindu-ne vieţile, căci tocmai atunci veni o furtună ce ţinu două zile şi două nopţi, şi atât de grozavă că era gata să ne înecăm. De cum' s-a îndreptat vremea, ne-am reluat călătoria şi, la douăzeci şi una de . zile de]a plecarea din port, am zărit un ţărm, spre marea noastră veselie, şi am mulţumit Domnului. Acest pământ nu fusese până acum descoperit şi nici nu era ştire despre el. De pe corăbii văzurăm o mare aşezare, ce părea să se întindă la două leghe de ţărm şi după cât era de mare, că nu mai avusesem ştiinţă de aşa ceva nici în insula Cuba nici în Hispaniola *, i-am pus nume Marele Cairo. Am hotărât ca două corăbii de mică adâncime să se apropie cât mai mult spre a cerceta fundul, cfâ să putem ancora lângă coastă. Într-o dimineaţă, pe patru ale lunii martie, zărirăm cum se îndreptau spre noi zece canoe foarte mari, ce se cheamă pirogi, pline cu indieni din acel sat, care se apropiau vâslind şi cu pânzele întinse. Sunt canoe făcute ca nişte albii, mari şi din trunchiuri groase şi scobite ; toate sunt săpate într-un singur trunchi, iar în multe încap patruzeci de indieni.

Dar să reiau şirul istorisirii mele. Ajungând indienii cu cele zece canoe aproape de corăbiile noastre, făcân- du-le noi semne de pace £u mâna şi fluturându-ne pelerinele

17 Sau „La Española" — denumirea spaniolă a insulei Haiti (N. tr.).

ca să vină şi să ne vorbească, fiindcă pe vremea aceea nu aveam tălmaci care să înţeleagă limba din Yucatán şi Mexic, se apropiará fără teamă şi suiră pe corabia comandantului vreo treizeci dintre ei. Ii dădurăm fiecăruia câte un şirag de mărgele verzi şi ei se uitară o vreme la corăbii. Căpetenia lor, care era *cacique* [18], ne arătă prin semne că vor să se întoarcă la canoe şi să se ducă în satul lor, iar în altă zi vor veni iar şi vor aduce mai multe canoe ca să mergem şi noi pe ţărm. Aceşti indieni erau înveşmântaţi în cămăşi de bumbac, ca nişte jachete, iar părţile ruşinoase şi le acopereau cu fâşii înguste de pânză, ce se chemau *masteles.* I-am găsit mai civilizaţi decât pe cei din Cuba; care umblau cu părţile ruşinoase pe afară, excepţie făcând femeile, ce purtau un vesmânt din bumbac până la coapse, numit de ei *naguas*.

Dar să ne reluăm povestirea. A doua zi, dimineaţa, acelaşi *cacique* se întoarse la corăbiile noastre cu douăsprezece canoe, ce se cheamă, cum am mai spus, pirogi, cu indieni vâslaşi şi ne invită prin semne, cu multă voioşie şi gesturi de pace, să mergem în oraşul lui, unde ne vor ospăţ? şi ne vor da tot ce ne va face trebuinţă, iar cu canoele vom ajunge la ţărm. Spunea pe limba lui : „Co- *nes cotoche, cones cotoche*ce înseamnă : „Veniţi Încoace, la mine acasă“. De aceea am dat acestui loc numele de Capul Cotoche şi aşa .a rămas în hărţile marinăreşti. Văzând apoi căpitanul nostru şi toţi ceilalţi soldaţi multele linguşeli arătate de *cacique,* ne-am înţeles să ne coborâm bărcile la apă, *aşezându-ne într-una dintre cele mai mici, precum şi în cele douăsprezece canoe. Am ajuns la ţărm cu toţii deodată ţi am văzut locul plin de indieni din satul lor, ce se îngrămădiseră acolo. Văzând că am debarcat şi nu ne îndreptăm spre sat, căpetenia arătă din nou prin semne căpitanului că ne îmbie pe la casele lor şi atâtea dovezi de prietenie dădea, îneât. ce- rându-ne sfatul căpitanul,, ne-am învoit cei mai mulţi dintre noi soldaţii să mergem, luând câte arme puteam căra cu noi. După ce a*m

18 Conducător militar. Atribuţiile şi privilegiile unui cacique variază de la o populaţie la alta. (N. tr.)

ales'cincisprezece arbalete şi zece muschete, ne-am aşternut la drum, urmându-1 pe *cacique* împreună cu numeroşii indieni care îl însoţeau. Mergând noi în felul acesta,' în preajma unor munţi stân- coşi şi plini de tufe căpetenia dădu un strigat şi se iviră în faţa noastră cete de războinici aflaţi la pândă ca să ne căsăpească ; la strigătul său, cetele se năpustiră asupra noastră cu mare grozăvie şi iuţeală şi ne împroşcară cu săgeţi cu atâta îndemânare îneât primul roi de săgeţi ne-a rănit cincisprezece soldaţi. Aveau un fel de cămă- şoaie din bumbac căptuşite, ca platoşele, care le ajungeau până la genunchi, lăncii, scuturi, arcuri şi săgeţi, praştii şi multe pietre. După primele săgeţi s-au apropiat de noi în goană cu podoabele lor din pene, ca nişte creste, ne-au atacat în. luptă piept la piept, şi tare ne-au împuns cu lânciile lor ţinute cu amâpdouă mâinile, făcân- du-ne astfel multe stricăciuni. Dar, cu voia Celui-de- Sus, i-am pus îndată pe goană, când cunoscură tăişul săbiilor noastre,, precum şi arbaletele şi muschetele ; aşa au sfârşit Cincisprezece dintre ei.

Ceva mai încolo de locul luptei era o mică piaţă* cu trei case din piatră date cu var, ce serveau drept *cues* sau sanctuare, pline cu idoli din lut, unii cu chipuri ca de draci, ori ca de muieri, iar alţii tot aşa de urâţi ochiului, indieni ce păreau a face fapte necurate, de sodomie, unii cu ceilalţi. înăuntru, în case, erau nişte sipetele din lemn şi în dânsele alţi idoli, nişte discuri parte din aur, dar mai mult din aramă, şi câteva pandantive, trei diademe şi alte mici lucruşoare în formă de peşti şi raţe de prin partea locului, toate din aur slab. Cum le-am văzut, atât aurul cât şi casele din piatră văruite, mult ne-am bucurat de a fi găsit aşa pământuri. Căci la vremea aceea Peru nu fusese încă descoperit şi tot aşa a rămas încă douăzeci de ani. Pe când ne băteam cu indienii, părintele Gonzáles, care era cu noi, se ocupă de sipete, de idoli şi de aur şi le duse.pe corabie. In acea bătălie am prins doi indieni, care, după ce-au fost botezaţi, s-au numit unul Julián ~şi altul Melchior. Amândoi se. uitau încrucişat. După ce sfârşi încăierarea, ne-am întors la corăbii şi .am urmat coasta mai departe

spre soare-apune, iar după ce ne-am văzut de răniţi am ridicat pânzele. Ce s-a mai întâmplat voi spune mai departe.

CUM AM URMAT NOI COASTA SPRE SOARE-APUNE, DESCOPERIND PROMONTÓRII, BANCURI, GOLFURI.ŞI RECIFE

Crezânci că era o insulă, aşa cum ne încredinţase pilotul nostru, Antón de Alaminos, înaintam cu multă grijă, navigând ziua, iar- la timp de noapte lăsând ancorele. Trecuseră astfel cincisprezece zile când am văzut de pe corăbii o aşezare ce părea a fi întinsă, şi în faţa ei un golf sau gura de vărsare a unui râu. Am crezut că ar putea fi un râu de unde să luăm apă dulce, de care duceam mare lipsă, căci poloboacele şi alte vase ce aveam lăsau să se scurgă apa, fiind noi prea săraci ca să ne agonisim altele bune-. Când coborârăm pe uscat, era tocmai în duminica lui Lazăr, ceea ce né făcu să-i dăm numele Lázaro acelei aşezări şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Numele dat de indieni este Campeche.

Ca să mergem cu toţii odată am hotărât să luăm corabia cea mai mică şi cele trei bărci şi am purces înarmaţi până în dinţi, să nu păţim ca la Capul Cotoche. Fiindcă în acele golfuri şi strâmtori marea e foarte puţin adâncă, am lăsat corăbiile ancorate cam la o leghe de ţărm şi am debarcat aproape de acea aşezare. Se afla acoló un puţ cu apă dulce, de unde beau locuitorii acelor meleaguri, căci, atât cât putuserăm vedea, pe acolo nu erau ape curgătoare. Am adus butoaiele ca să le umplem cu apă şi să ne întoarccm la corăbii. Siârşiserăm cu această îndeletnicire şi ne pregăteam să ne îmbarcăm, când veniră spre noi din acea aşezare, cu un aer paşnic, vreo cincizeci de indieni înveşmântaţi în mantii.frumoase din bum- . bac. După înfăţişare păreau a fi *caciques* şi ne întrebară prin semne ce căutăm ; le dădurăm a înţelege că pofteam să luăm apă şi apoi să ne întoarcem la corăbiile noastre. Ne arătară cu mâinile întrebându-ne dacă veneam dinspre soare-răsare, spunând ,,*Casiilan*, *castilan*“ şi nu am dat atenţie vorbei *castilan.* Apoi ne invitară tot prin semne

la .ei în sat. După ce ne-am sfătuit dacă să mergem sau nu, căzurăm la învoială să-i urmăm, dar cu mare grijă. Ne conduseră la nişte case foarte mari, sanctuare pentru idolii lor, bine clădite din piatră şi văruite, având înfă-~ ţişaţi pe pereţi şerpi încolăciţi şi şopârle mari, precum şi idoli cu .căutături de piază-rea, în -jurul unui altar stropit cu sânge ; dincolo de idoli erau un fel de semne în formă de cruce, totul înfăţişat- în culori şi ne-am minunat ca de ceva nemaivăzut şi nemaiauzit. După cum părea, tocmaj aduseseră jertfă nişte indieni idolilor lor, ca să-i ajute să ne înfrângă. Cu toate acestea, multe muieri de-ale lor se înghesuiau în jurul nostru, râzând şi veselindu-se foarte paşnic ; cum loî* li se alăturară însă mulţi bărbaţi, ne-am temut să nu fie vreun vicleşug, cum păţisem la Cotoche. în acest răstimp se apropiará alţi indieni mulţi la număr şi zdrenţăroşi, aducând câte un vraf de trestii uscate pe care le aşezară pe jos, urmaţi de două şiruri de arcaşi, în cămăşi din bumbac căptuşite, cu lăncii, scuturi rotunde, praştii din piele, pietre, bine rânduiţi şi conduşi fiecare de câte o căpetenie, care rămăseseră la o mică depărtare de noi. Chiar în acea clipă, dintr-o altă casă. care era templu pentru idolii lor, ieşiră alţi zece indieni, purtând mantii albe de bumbac, lungi până la poale. Aceştia aveau părul lung de tot, aşa plin cu sânge

)

închegat încât nu s-ar fi piÂtut descâlci sau pieptăna, decât dacă şi I-ar fi tăiat ; indienii cu pricina erau preoţii idolilor, ce în Noua Spanie se chemau *papas* şi aşa îi voi numi şi eu de acum înainte. Aceşti *papas* ne-au adus tămâie dintr-un fel cte răşină pe care între ei o numesc *ccpal* şi au început să ne tămâieze cu aceasta, din nişte *braseros* de lut cu cărbuni, dându-ne a. înţelege prin semne să plecăm de pe pământurile lor înainte ca rugul din trestii, pregătit a fi aprins, să ardă şi să apuce a se stinge, iar de nu ei ne vor ataca şi omorî. Porunciră apoi să se aprindă trestiile şi se îndepărtară fără a ne mai spune un cuvânt. Războinicii care erau pregătiţi în cete ca să ne atace începură să fluiere,, să sune din corn şi să bată

tobele.

Când văzurăm noi oştile ameninţătoare de indieni gata să se năpustească spre noi, mai ales că nu ni se vindecaseră rănile primite la Capul Cotoche, unde ne muriseră şi doi soldaţi pe care i-am aruncat în mare, cumplită groază ne cuprinse şi ne-am hotărât pe dată să o luăm înspre ţărm ; mergând noi aşa pe malul mării am ajuns la o stâncă mare ce se iţea din apă. Bărcile şi corabia cea mică, încărcate toate cu vasele cu apă dulce urmau şi ele de-a lungul coastei. Ne era^ frică să ne îmbarcăm lingă acel sat, din pricina mulţimii de indieni adunaţi acolo, ce cătau spre noi şi ne-ar fi atacat de îndată.

După ce ne-am îmbarcat în sfârşit şi am suit apa în corăbii, am pornit să navigăm şase zile şi şase nopţi pe timp frumos. Apoi ne-a lovit un vânt de miazănoapte, care e primejdios pe meleagurile acelea şi a ţinut patru zile şi patru nopţi, atât de puternic încât era cât pe ce să ne izbească de ţărm şi ne-am văzut nevoiţi să aruncăm ancora. Făcând noi aceasta S'-au rupt două parâme, iar o corabie era gata să se împotmolească" la mal. Primejdia era mare, căci dacă se rupea ultima parâmă ne-am fi izbit de ţărm şi ne-am fi sfărâmat. Mulţumită Cerului, am putut să ne ajutăm cu alte p/nv*ae şi frânghii.

Cum s-a îndreptat vremea, nc-Jm urmat drumul de-a lungul ţărmului, acostând când puteam ca să luăm apă căci, după cum am mai spus, poloboacele noastre nu erau bune, ci se scurgea apa din ele şi nu puteam să le dregem! Mergând noi mereu de-a lungul coastei, credeam că oriunde vom coborî la ţărm vom găsi apă, fie în ochiuri fie în puţurile pe care le-am săpa. Urmându-ne calca, am zărit din corăbii un sat şi, cam la o leghe depărtare, o adinei tură ce'părea a Ii gura unei ape sau pâiâu, aşa că am hotărât să ancoram. Deoarece refluxul e foarte puternic acolo, iar corăbiile rămân aproape de uscat/ temându-ne noi de aceasta am aruncat ancora la peste o leghe de ţărm şi, ureându-ne în corabia mică şi în toate bărcile ce le aveam, cu poloboacele pentru apă şi arme dev tot felul, arbalete şi muschete, am ajuns la ţărm, cam la o milă de

sat, puţin după vremea amiezei.

'Se aflau acolo puţuri şi porumbişti, precum şi. câteva căsuţe din piatră, tencuite. Satul acela avea nume Poton-chan. Ne-am umplut poloboacele cu apă, dar nu le-am putut duce din pricina mulţimii de războinici ce se abătură asupra noastră. Mă opresc aici şi voi urma povestirea războaielor ce ne făcură.

DESPRE RĂZBOAIELE CE NE FĂCURĂ AFLINDU-NE NOI PRINTRE CASELE Şl FORUMBIŞTILE DE CARE AM SPUS

Pe -când ne luam apa, se îndreptară spre noi de-a lungul ţărmului multe hoarde de indieni din satul aşa-zis Poton- chan, purtârid cămăşoaiele lor din bumbac căptuşite, lungi până la tălpi, şi înarmaţi cu arcuri, săgeţi, lăncii, scuturi şi săbii ce arătau a fi de mânuit cu amândouă braţele, cu praştii şi pietre. Pé cap purtau obişnuitele lor creste din pene, iar feţele le aveau mânjite în alb, negru şi ruginiu ; veneau tăcuţi drept spre noi, ca şi cum ar fi avut gând de pace. Prin semne ne-au întrebat dacă venim de la soare- răsare, iar nci tot prin semne le-am răspuns că da. Am fost nedumeriţi de vorbele pe care le rosteau, părându-ne a fi aceleaşi spuse de indienii din Lázaro, dar nu le-am price- 'put de fel. Toate acestea se întâmplau pe la căderea nopţii şi indienii aü plecat apoi către un sat apropiat, iar noi am chibzuit şi-am pus strajă mare, şi am stat cu multă grijă, căci tare nu prevesteau nimic bun gloatele lor. Stând noi de veghe toată noaptea, am auzit cum se apropiau amenințător mari cete de indieni dinspre sat*; am ştiut de îndată că nu se însoţiseră cu gânduri curate şi ne-am învoit să chibzuim ce vom face, iar unii dintre soldaţi au spus că ar trebui să ne suim degrabă pe corăbii. Cum se întâmplă de obicei,’ unii spun într-un fel, iar alţii intr-altul; cei mai mulţi camarazi gândeau că, dacă ne-am îmbarca, indienii fiind numeroşi s-ar năpusti asupra noastră şi ne-ar primejdui vieţile, iar alţii credeau că-i mai bine să-i atacăm, căci, vorba proverbului, cine atacă primul învinge. Fiind noi cufundaţi in aceste discuţii, se iviră zorile şi văzurăm că erau Vreo două sute de indieni

pentru fiecare dintre noi ; ne-am urat atunci unii altora să avem inima tare în luptă, ne-am încredinţat sufletele Celui-de-Sus şi ne-am străduit să ne salvăm vieţile. Când s-a luminat bine, văzurăm venind de-a lungul ţărmului alţi războinici, mulţi ia număr", cu flamurile fluturând, cu pene şi tobe, care se însoţiră cu cei dintâi veniţi de cu noapte, se adunară în cete şi ne încercuiră pe toate părţile, atacându-ne cu o ploaie de săgeţi, suliţe, pietre trase din prăştii şi rănind peste optzeci din soldaţii noştri. Se apropiară apoi ;într-o luptă corp la corp, unii cu lănciile, sau trăgând cu arcul, şi. alţii cu paloşele lor cu două tăişuri. Cu toate că şi noi luptam vitejeşte, lovindu-i £U săbiile şi trăgând cu muschetele şi arbaletele neîncetat, unii încărcându-le şi alţii ochindu-i, ne-au făcut să trecem prin clipe grele. Din când în când se îndepărtau de noi, cum simţeau pe spinare grozavele lovituri ale săbiilor noastre, dar asta doar ca să tragă în noi de la distanţă cu arcurile, ghemui ndu-se la adăpost. în timpul acestei bătălii, indienii se îndemnau între ei cu vorbele : *„Al Calachumi*, *Calachumi*care pe limba lor înseamnă să-i prindă pe căpitan şi să-i omoare. Şi în adevăr îl străpunseră cu zece săgeţi, iar pe mine cu trei şi una mi se înfipse între coaste în partea stângă, dovedindu-se tare rea. Toţi soldaţii noştri primiră lovituri de lăncii, iar pe doi, Alonso Boto şi un portughez bătrân, îi prinseră de vii. Văzând deci căpitanul nostru că nu ajungea să ne luptăm straşnic şi că ne înconjoară atâtca cete, venind şi alţii din satul lor, ce îi schimbau şi le aduceau mâncare, băutură şi puzderie de săgeţi, pe când noi aveam cu toţii câte două-trei săgeţi'ânfipte în trup, trei soldaţi erau cu gâtlejurile străpunse de lăncii, căpitanului îi curgea sânge din belşug de peste tot şi ne muriseră peste cincizeci de soldaţi, nemaivorbind că nu ne mai ţineau nici puterile să mai luptăm, hotărârăm cu inima sus să rupem rândurile şi să căutăm adăpost în bărcile aflate la îndemmă aproape de ţărm. Aşa am scăpat cu viaţă[19] Încolonându-ne într-un escadron strâns, -am răzbit printre indieni, care, scoţând cumplite ţipete, fluierături şi zbierete, au tras

19 **Coasta Bătăliei celei Rele**

iarăşi o ploaie de săgeţi asupra noastră şi ne-au împuns tare cu lănciile, vătamându-ne foarte rău.

Apoi, altă năpastă pe capul nostru : grăbindu-ne cu toţii deodată la adăpostul bărcilor, şi fiind mulţi la număr, nu ne-am putut ţine deasupra şi ne duceam la fund. în sfirşit, agăţaţi de margini, ne-am târât cum am putut, între două ape, mai mult înotând, şi am ajuns la corabia mică, ce se îndrepta spre noi în mare grabă ca să ne scape de acolo. La îmbarcare au fost răniţi mulţi dintre soldaţii noştri, îndeosebi cei aşezaţi la pupa bărcilor, în care trăgeau de pe ţărm, ba chiar intraseră în mare cu lănciile şi loveau îndesat ; dar, slavă Domnului, cu multă trudă izbutirăm de scăparăm cu viaţă din ghearele acelor oameni. După ce am ajuns pe corăbii, am văzut că ne lipseau peste cincizeci de soldaţi, socotindu-i pe cei doi prinşi de vii, iar pe alţii cinci, ce muriseră de pe urma rănilor şi din pricina setei cumplite prin care am trecut cu toţii, i-am aruncat noi în mare după câteva zile. Luptarăm noi în acea bătălie cam preţ de un ceas. Satul acesta se chfcamă Potonchan, iar în hărţile de navigaţie piloţii şi marinarii i-au dat numele Costa de Mala Pelea *. Cum ne văzurăm **scăpaţi din acea luptă, îi aduserăm mulţumiri lui Dumnezeu. In timp ce îngrijeam rănile soldaţilor, unii se plin- geau de dureri, alţii de răceală şi mulţi de apa sărată care le făcuse umflături. Câţiva îl blestemau pe pilotul Anton de Alaminos cu călătoria lui cu tot şi descoperirea insulei, căci se tot încăpăţâna să susţină că nu este continentul. Ca aceasta las lucrurile aici şi voi spune ce ni s-a mai întâmplat.**

CUM NE-AKT INJELES SA NE ÎNTOARCEM IN INSULA CUBEI ŞI APRIGELE ÎNCERCĂRI PRIN CARE AM TRECUT PÂNĂ CE AM AJUNS IN PORTUL LA HABANA

Cum ni s-au vindecat rănile, căci nu era unul din câţi ne aflam ca să nu aibă două, trei sau chiar patru răni, ba căpitanul avea zece, ne-am învoit să ne întoarcem în Cuba, dar nu era cine să ridice pânzele, drept care am părăsit corabia cea mică, dându-i foc, după ce i-am scos velele, frânghiile şi ancorele şi am împărţit marinarii ce nu fuseseră răniţi în cele două corăbii mai mari. Dar mai aveam un mare necaz, lipsa apei, căci poloboacele şi butoaiele umplute la Champoton au rămas acolo din cauza bătăliei şi a grabei de a ajunge la bărci, aşa că nu mai aveam pic de apă. Sufeream într-atât de sete, că aveam cu toţii buzele şi limba plesnite şi n-o puteam potoli cu nimic. Doamne, cât de greu e să descoperi pământuri noi în felul în care he aventuram noi. Nimeni nu îşi poate închipui cum este, decât cei care au trecut ei înşişi prin aceste încercări.

Ne urmam calea navigând foarte aproape de ţărm, cu

nădejdea că vom găsi gura vreunui râu sau un golfuleţ cu apă dulce şi după trei zile am zărit o mică strâmtoare unde bănuirăm noi că s-ar putea afla un râu sau estuar cu apă de băut. Au coborât pe mal cincisprezece marinari care rămăseseră pe corăbii şi prin urmare nu erau răniţi şi trei soldaţi cărora li se vindecaseră rănile făcute de săgeţi, ducând săpăligi şi poloboace pentru apă. Cum apa estuarului era sărată, au săpat puţuri în mal şi din nou au dat de apă rea, sărată şi amară ca aceea din estuar. Aşa cum era, au umplut poloboacele şi le-au suit pe corăbii, dar nimeni n-a putut s-o bea, iar celor câţiva soldaţi care au încercat-o, multă scârbă le-a pricinuit la trup şi gură, în acel estuar se aflau puzderie de caimani foarte mari şi de atunci a fost numit *El Estero de los Lagartos* [20], nume sub care se găseşte în hărţile marinăreşti. Pe când bărcile erau după apă, se ridică un vint dinspre nord-est atât de straşnic, încit corăbiile fură împinse spre mal. Văzând ce se întâmplă, marinarii care se duseseră pe mal după apă s-au întors în grabă cu bărcile şi au avut timp să arunce alte ancore şi parâme, aşa că au stat corăbiile la adăpost două zile şi două nopţi, după care am tras ancorele şi am ridicat pânzele, urmându-ne calea spre irsula Cubei. Pilotul Alaminos s-a sfătuit cu ceilalţi doi piloţi ca să mergem de unde ne aflam spre Florida, socotind ei din hărţile lor că ne-am găsi la vreo şaptezeci de leghe deportare şi gândindu-se că ar fi o cale mai bună şi mai aprop'*Uă de a ne duce la Habana decât cca pe care o urmaserăm noi venind încoace şi aşa a fost cum a spus. După patru zile am văzut pământul Floridei şi ce ni s-a întâmplat acolo vo! *pune mai departe.

CUM AM DEBARCAT IN GOLFUL FLORIDEI DOUĂZECI DE SOLDAJI CU PILOTUL ALAMINOS CA SA LUAM APA ŞI LUPTELE CE LE AVURAM CU BAŞTINAŞII ACELOR LOCURI. PRECUM ŞI PRIN CE-AM MAI TRECUT PINA NE AM ÎNTORS IN LA HABANA

---

20 **Estuarul Caimanilor (spaniolă)**

Ajunşi noi în Florida, am hotărât să coboare pe mal dov a- zeci de soldaţi, din cei vindecaţi de răni. M-am dus şi ej eu ei împreună cu pilotul Antón de Alaminos, luând polo- boacele rămase precum şi săpăligi, arbalete şi muschete. Fiind căpitanul nostru greu rănit şi slăbit tare din pricina setei, ne rugă să avem milă de el şi să-i aducem apă dulce, iar de nu, va muri, de uscăciune şi sete, căci apa ce-o aveam era sărată şi nu se putea bea, aşa cum am mai spus. I)upă ce ajunserăm la mal, lângă un estuar ce dădea în rhare, pilotul Alaminos recunoscu locurile şi ne spuse că Ihai fusese pe acolo cu unul Juan Ponce de León când des- ébperise acea coastă, iar atunci se războiseră cu indienii din partea locului şi le muriseră mulţi soldaţi, aşa că am ¿ace foarte bine să fim cu ochii în patru. Am pus de strajă doi soldaţi şi am săpat puţuri adânci într-o plajă foarte lată, unde ni se părea a fi apă dulce, profitând de refluxul din acele ceasuri. Ne ajută Cel-de-Sus şi găsirăm o apă bună, iar de bucurie şi ca să ne potolim setea, precum şi ca să spălăm feşele pentru îngrijirea răniţilor adăstarăm acolo preţ de un ceas. Când eram gata să ne ducem cu apa **noastră la bard, voioşi cum erăm, iată că veni unul din cei doi soldaţi lăsaţi de strajă, ce striga şi zicea : „La arme, Ia arme, că vin cete mari de indieni înarmaţi până-n dinţi, unii pe mal, iar alţii în canoe pe firul apei !* Şi, pe când ne zicea toate astea, ajunseră şi indienii tot deodată cu el. Aveau nişte arcuri mari, săgeţi bune, lăncii şi un fel de săbii ; erau mari de stat şi înveşmântaţi în piei de animale. De îndată începură să ne împroaşte cu săgeţi şi răniră şase dintre ai noştri, iar pe mine mă răni uşor o săgeată. Dar şi noi îi lovirăm cu aşa înfocare cu săbiile noastre, trăgând în ei fără zăbavă din arbalete şi muschete, că ne lăsară degrabă şi alergară la malul mării şi înspre râu ca să-şi ajute tovarăşii veniţi în canoe chiar la locul bărcii noastre pline cu marinari. Aceştia se băteau şi ei piept la piept cu indienii, care le luaseră deja barca şi o remorcau de canoele lor pe râu în sus, după ce răniseră patru**

dintre marinari şi pe pilotul Alaminos la beregată. Ne năpustirăm asupra lor, cu apa ce ne trecea de mijloc şi îi împunserăm cu săbiile până dădură drumul la barcă. Am ucis douăzeci şi doi dintre ei, lăsându-le hoiturile în apă sau întinse pe plajă ; iar pe trei, cu răni mai uşoare, i-am prins de vii, dar au murit mai apoi pe corabie.

După ce se potoli lupta, I-am întrebat pe soldatul pus de strajă ce se întâmplase cu camaradul său Berrio, căci aşa se numea. Acesta îl văzuse pe când se îndepărta cu o secure în mână ca să taie un palmier, spre malul apei de unde veniseră indienii, că auzise strigăte şi vorbe spanio- leşii şi se îndreptase spre mare, aşa cum fusese înţelegerea, dar crede că atunci I-au omorât. Era tocmai soldatul ce rămăsese neatins în lupta de la Potonchan, iar soarta a făcut să i se curme astfel firul vieţii. Am pornit grabnic în căutarea lui, folosindu-ne de urmele lăsate de duşmani ; am găsit un palmier pe care începuse să-i taie şi ,în jurul lui urme de paşi, mai multe decât oriunde altundeva. Cum nu era nicio urmă de sânge pe locul acela, ne-am gândit că I-au prins de viu şi am pornit să-i căutăm mai bine de o oră, strigându-1 încolo şi încoace, dar a trebuit să ne îmbarcăm şi n-am mai aflat nimic de el. Am dus apa pe corabie şi mare bucurie i-a cuprins pe soldaţi, de parcă le-am fi dat viaţă, nu alta. Unul dintre ei se aruncă din corabie in barcă şi, de sete ce-i era, apucă un ulcior cu amândouă mâinile şi bău într-atât încât se umflă şi în două zile muri.

După ce am urcat apa şi bărcile pe corăbii, am pornit spre La Habana şi am trecut în ziua aceea şi noaptea următoare, timpul' fiind frumos, pe lângă nişte insuliţe, ce se . cheamă insulele Martirilor, cu bancuri numite şi ele bancurile Martirilor. Navigam cel mult la patru braţe adâncime, iar vasul comandantului a atins fundul între două insuliţe şi a luat atâta apă că a trebuit să muncim cu toţii la pompe fără s-o putem scoate cu totul şi ne temeam că o

să ne înecăm. Aveam cu noi nişte marinari care se răsculaseră şi le spuneam : „Fraţilor, ajutaţi-ne şi voi la pompe, vedeţi cum suntem cu toţii răniţi şi sfârşiţi după o zi şi-o noapte“. Iar ei răspundeau : ,,N-aveţi decât să daţi singuri la pompe, căci foamea, setea, oboseala şi rănile sunt singurul nostru câştig“. I-am forţat să ne ajute şi, bolnavi şi răniţi cum ne aflam, manevram pânzele şi munceam la pompe, când bunul Dumnezeu ne aduse în portul Carenas, unde se găseşte astăzi oraşul La Habana. Căci în acele timpuri Carenas se chema, şi nu Habana. Cum ne-am văzut ajunşi la ţărm, am mulţumit Domnului. Când am ajuns în portul La Habana, un scufundător portughez, aflat acolo, a scos apa din nava comandantului.

I-am trimis veste degrabă guvernatorului Diego Velazquez, încunoştiinţându-1 că am descoperit pământuri foarte populate, cu case din piatră tencuite, iar oamenii de pe acolo umblau cu veşminte din bumbaq şi cu părţile ru^ şinoase acoperite, şi aveau aur, ogoare de porumb, precum şi alte lucruri de care nu îmi amintesc. Căpitanul nostru, Francisco Hernández, s-a dus de-acolo într-un oraş ce se chema Santispiritus, unde locuia şi îşi ţinea indienii, dar cum era gre.u rănit, se sfârşi după zece zile, iar noi ceilalţi soldaţi ne îndreptarăm cu toţii care încotro. în La Habana s-au prăpădit trei soldaţi de pe urma rănilor. Corăbiile noastre s-au dus în portul Santiago, unde era guvernatorul, şi după ce i-au debarcat pe cei doi indieni prinşi la Punta de Cotoche, botezaţi de noi Melchorejo şi Jylianillo, şi au arătat sipetul cu diademele, răţuştele, peştişorii şi celelalte lucruri de aur, ca şi idolii cei mulţi, vestea despre această pradă fu atât de mult umflată că nu se mai vorbea de altceva în toate insulele, din Santo Domingo şi până in Jamaica ; până şi în Castilia se spunea' că în niciun loc de pe lumea asta nu s-au aflat alte comori mai frumoase. Iar despre idolii din lut cu felurite chipuri s-a spus că erau păgâni, iar alţii că erau ai evreilor surghiuniţi de Titus şi Vespasian din cetatea Ierusalimului, suiţi în corăbii anume şi trimişi pe mare. Cum pe vremea aceea Peru nu se descoperise încă şi nici nu va fi descoperit douăzeci de ani

de atunci încolo, se puse mare preţ pe ele. Dar altceva îi întrebă Diego Velázquez pe indienii aceia, anume dacă erau mine de aur pe pământurile lor şi prin semne aceştia ziseră că da. Le arătară apoi pulbere de aur, iar ei răspunseră că este, şi chiar multă. Dar nu grăiau adevărat, căci limpede era că nici la Punta de Cotoche, nici în întregul Yucatán nu sunt mine de aur ori de argint. Tot aşa le arătară grămăjoarele de pământ în care se seamănă planta din ale cărei rădăcini se fac turtele de manioc şi care se cheamă *yuca* în insula Cubei şi indienii noştri tot dădeau din cap precum că le au şi pe pământurile lor, zicând *ilati* la ţărâna în care se plantează. Prin urmare *yuca* ţi *tlati* ar fi Yucatán, iar spaniolii ce erau cu Velázquez, băgându-se în vorbă o dată cu indienii, îi spuseră acestuia : „Señor, indienii ne dau a înţelege că ţara lor se cheamă Yucatán“. Şi aşa a rămas cu numele acesta, cu toate că pe limba lor e altul. Să lăsăm lucrurile aici şi să mai spun că noi, toţi soldaţii ce merserăm în acea călătorie de descoperiri, ne-am cheltuit şi bruma de avere ce o mai aveam şi răniţi şi necăjiţi ne-am întors în Cuba, de unde fiecare soldat îşi urmă soarta lui, iar căpitanul la scurtă Vreme se duse dintre cei vii. Multe zile am stat îngrijin- du -ne rănile, iar dintre noi cincizeci şi şapte şi-au găsit sfârşituL Acesta şi nu altul ne-a fost câştigul pentru ce am descoperit. între timp, Diego Velázquez nu întârzie să trimită răvaş în Castilia preaînalţilor domni din Consiliul Regal al Indiilor cum ca el a descoperit totul şi a prăpădit În zisa descoperire grămezi de pesos de aur. Aşa a spus apoi şi a proclamat şi don Juan Rodríguez de Fonse;?a, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano, căci acesta îi era numele, fiind preşedintele Consiliului Indiilor. Asemenea vorbe i-a scris el Maiestăţii Sale în Flandra, mult Iăudându-1 pe Diego Velázquez şi fără a pomeni în vreun fel despre noi, cei care ne-am dus şi am descoperit. Dar mă opresc aici şi mai departe voi spune ce am mai pătimit eu şi alţi trei soldaţi.

DESPRE CE AM MAt PĂTIMIT PÂNĂ AM AJUNS LA UN ORAŞ CE SE CHEAMĂ TRINIDAD

Am mai spus că am rămas în La Habana noi toţi acei soldaţi ce nu aveam încă rănile vindecate. Ca să mergem Ia Trinidad, după ce ne-am însănătoşit, ne-au însoţit trei camarazi şi ne-am înţeles cu un locuitor al Habanei[21] pe numele său Pedro de Ăvila, care se ducea şi el într-acola de-a lungul ţărmului de miazăzi cu o.canoe încărcată cu cămăşi de bumbac spre a le vinde în acel oraş. Urmându-ne noi drumul în lungul coastei, uneori vâslind şi alteori cu pânzele întinse, trecură astfel unsprezece zile şi în dreptul unui sat de indieni ce se cheamă Canarreo, chiar lângă Trinidad, se ridică în toiul nopţii un vânt aşa îndrăcit că nu ne-am mai putut ţine pe mare cu barca, oricât am fi vâslit noi cu toţii, precum şi Pedro de Avila şi nişte indieni din La Habana, vâslaşi tare pricepuţi, pe care îi luaserăm cu noi. Am intrat astfel în nişte recife, foarte mari şi stân- coase în acele locuri, care ne-au zdrobit barca, iar Avila şi-a pierdut avutul şi noi am scăpat plini de vânătăi şi goi puşcă. Cu ajutorul Celui-de-Sus şi cu mare chin am ieşit la o plajă nisipoasă ; după două zile de mers am dat peste im sat de indieni, pe nume Yaguarama, unde pe vremea aceea părinte paroh era Bartolome de las Casas *y pe care mai târziu I-am întâlnit călugăr dominican şi apoi a ajuns episcop de Chiapa. Aici ne-au ospătat şi a doua zi ne-am dus în alt sat, Chipiana, iar pe urmă am ajuns în oraşul Trinidad, unde un prieten, ce era de fel din locurile mele de baştină, pe numele lui Antonio de Medina, îmi dădu veşminte aşa cum se poartă prin insula aceea. De aici m-am dus, cu' sărăcia şi necazurile mele, la Santiago de Cuba, unde şedea guvernatorul, care mă primi cu bunăvoinţă ; tocmai făcea grabnice pregătiri să trimită altă oaste şi când m-am înfăţişat să-i vorbesc şi să-mi prezint omagiile, căci eram rubedenii, s-a bucurat să

21 **Misionar dominican spaniol (1474—1566), numit, datorită** luptei sale neobosUe de apărare **a drepturilor indienilor din Lumea**

mă vadă şi dintr-o vorbă într-alta mă întrebă de-sânt în stare a mă întoarce la Yucatán. Râzând i-am răspuns că de unde vine numele ăsta, doar indienii îi spun altfel. Spuse către mine guvernatorul : ,,Prea bine ştiu că multe chinuri ai îndurat, dar aşa se întâmplă când descoperi pământuri noi spre a-ţi spori onoarea. Majestatea Sa te va răsplăti, iar eu am să-i scriu negreşit ; acum, fiule, mai du-te o dată cu oastea ce-o adun şi îi voi cere căpitanului Juan de Grijalva să te primească cu mare cinstire“.

Nouă, „apostolul Indiilor“ sau „protectorul indienilor“. îndată după sosirea sa în America, în 1502, a început să denunţe abuzurile conchistadorilor şi să militeze pentru obţinerea unor reforme favorabile indienilor. Este cunoscut îndeosebi pentru cele două lucrări ale sale, *Brevísima relación de la destrucción de las Indias* („Scurtă relatare despre distrugerea Indiilor“), cu caracter polemic şi *Historia general de las Indias* („Istoria generală a Indiilor“), admirabilă lucrare de referinţă (N. tr.)

CUM DIEGO VELÁZQUEZ, GUVERNATORUL INSULEI CUBA, PORUNCI SA SE TRIMITĂ O OASTE IN PAMINTU- RILE CE DESCOPERISERAM ŞI I-AU PUS COMANDANT GENERAL UN HIDALGO PE NUME JUAN DE GRIJALVA, RUDA DOMNIEI SALE, $1 ALTI TREI CĂPITANI. ALE CĂROR NUME LE VOI SPUNE MAI DEPARTE

în anul una mie cincisute şi optsprezece, văzând guvernatorul Cubei raportul favorabil despre pământul pe care I-am descoperit şi anume Yucatán, se hctârî să trimită acolo o flotă şi pentru asta s-au căutat patru corăbii; Două au fost dintre cele trei cu care ne-am dus cu Francisco Hernández, iar pe celelalte două le-a cumpărat Diego Velázquez cu banii domniei-sale. Când s-a hotărât acea expediţie se aflau în La Habana, unde era reşedinţa lui Velázquez, unul Juan de Grijalva şi un aliul Alonso de Dávila, de asemeni Francisco de Montejo şi Pedro de Alvarado, ce făcuseră ceva neguţătorie cu guvernatorul,

având ei *encomiendas* de indieni si fiind cu toţii oameni de vază.

S-a hotărât ca Juan de Grijalva, ce se înrudea cu Diego Velázquez, să fie comandantul general al flotei, iar Alonso de Dávila, Pedro de Alvarado şi Monte jo să comande câte o corabie. Prin urmaţe, căpitanii au adus fiecare provizii, turte de manioc şi carne de porc sărată, iar Diego Velázquez a dat cele patru corăbii, apoi nişte fleacuri ca să le dăruim sau să facem schimb cu indienii şi ceva legume. Apoi mi-a poruncit să merg şi eu cu ei ca *alférez*şi cum se dusese vestea despre acele pământuri că erau bogate şi că se găsea acolo aur, tare se înghesuiau să meargă cu noi feluriţi soldaţi şi locuitori ai insulei ce nu aveau indieni în stăpânire. în felul acesta ne adunarăm două sute şi patruzeci de oameni, ce am adus fiecare, din avutul nostru, provizii, arme şi alte lucruri trebuincioase. Poruncile guvernatorului pentru această nouă expediţie a noastră au fost, din câte am **aflat, să** agonisim **tot** aurul şi argintul ce vom şti a-1 găsi, să ne aşezăm acolo de vom putea şi de vom îndrăzni, **iar** de nu să ne întoarcem în Cuba.

Astfel am pornit cu cele patru corăbii spre miazănoapte până la un port ce se cheamă Matanzas, aproape de vechiul oraş al Habanei, căci «pe timpurile acelea oraşul nu era aşezat unde este astăzi, iar în port îşi ţineau bunurile toţi locuitorii Habanei. De aici se îndestulară corăbiile noastre cu turte de manioc şi carne de porc, de care am mai spus, căci nu se găseau vaci şi nici oi prin locurile astea, deoarece insula fusese de curând cucerită. Aşa ne-am adunat, căpitani şi soldaţi, ca să pornim în călătoria noastră; **înainte de a trece mai departe, cu toate că ne îndepărtam de povestirea noastră, vreau să spun de ce se chema portul acela *Matanzas* şi Îmi aduc aminte acum deoarece m-a întrebat un cronicar, din acela oe scrie în cronica lui lucruri petrecute în Castilia. Numele i s-a pus pentru cele ce voi spune. înainte ca insula Cubei să fie**

cucerită, aproape de râul şi de portul ce se cheamă acum Matanzas s-a împotmolit o corabie în care călătoreau peste treizeci de oameni şi două muieri. Ca să-i treacă de cealaltă parte a râului, care curge mare şi năvalnic, au venit mulţi indieni din La Habana şi din alte sate, cu pofta ascunsă să-i omoare, dar cum nu se încumetau să se lupte cu ei pe uscat, i-au ademenit, cu vorbe meşteşugite şi laude multe, să-i treacă râul cu canoele lor ca să-i ospăteze cum se cuvine la ei în sat. Numai că, odată ajunşi în mijlocul râului, au răsturnat bărcile şi i-au măcelărit, de n-au scăpat cu viaţă decât trei bărbaţi şi o muiere tare chipeşă, ce o luă cu sine o căpetenie peste acei trădători, iar pe cei trei spanioli şi-i împărţiră între ei. Iată de ce se dădu numele acelui port Matanzas. Pe muiere am cunoscut-o când,, după ce s-a cucerit insula Cubei, I-a părăsit pe acel *caxâque* în puterea căruia se afla şi a luat de bărbat pe unul Pedro Sánchez Farfán, locuitor al oraşului Trinidad* tot din insula Cubei. Iată că mult am stat să povestesc aceste lucruri de demult şi se va spune că pentru ele mi-am întrerupt povestirea. Să ne întoarcem deci la ea.

Cum ne-am strâns toţi soldaţii, s-au dat piloţilor poruncile de urmat şi s-au înţeles asupra semnelor de fanar ce vor face pe timpul nopţii, am stat la liturghie şi apoi, în a opta zi a lunii lui april, anul una mie cinci sute şi optsprezece, am ridicat ancorele şi în zece zile am trecut de capul Guaniguanico, ce sc mai cheamă şi Santo Antón, iar după alte zece zile de navigat am zărit insula Cozumel, ce atunci o descoperirăm, deoarece curentul ne-a dus mai la vale decât în primul drum făcut cu Francisco Hernández de Córdoba. Ne-am apropiat de insulă pe la miazăzi şi am zărit un cătun cu câteva case şi un loc bun ca să tragem la mal, fiind fără recife. Am coborât pe ţărm cu comandantul şi o droaie de soldaţi. Locuitorii cătunului o luaseră la sănătoasa de cum au văzut corabia noastră cu pânze, căci nu aveau ştiinţă despre aşa ceva ; noi, cei care am coborât

pe ţărm, am dat într-o porumbişte peste doi moşnegi ce nu putuseră să se ţină după ei şi i-am înfăţişat comandantului. Cum indienii Julianillo şi Melchorejo, luaţi de noi când făcuserăm drumul cu Francisco Hernández, cunoşteau bine limba aceea, le putură vorbi, pentru că între locurile lor de baştină şi insula Cozumel nu sunt decât vreo patru leghe şi cu toţii glăsuiesc pe aceeaşi limbă. Comandantul îi măguli pe cei doi moşnegi, le dărui nişte mărgele şi îi trimise după căpetenia satului. De dus se duseră, dar îndărăt nu-i mai văzu nimeni. Pe când îi aşteptam, văzurăm venind o indiancă tânără şi chipeşă, *ce* începu să ne vorbească pe limba din Jamaica şi ne spuse că toţi indienii şi toate ind [encele din sat fugiseră în munţi cuprinşi de spaimă. Cum mulţi dintre soldaţii noştri şi eu de asemeni înţelegeam bine limba aceea, ce e la fel cu cea din Cuba, ne minunarăm s-o vedem şi o întrebarăm cum de se află acolo. Trecuseră doi ani de când, ne spuse ea, porniseră la pescuit, într-o canoe mare, spre nişte insuliţe din apro piere zece indieni jamaicani, iar curentul îi luase şi îi azvârlise pe acel tărâm. Bărbatul ei, precum şi ceilalţi indieni, fuseseră ucişi şi daţi apoi ofrandă idolilor. La aceasta, comandantul, văzând că indianca ar fi nimerită de trimis în solie, îi dădu două zile ca să meargă şi să aducă indienii şi căpeteniile satului. De indienii Julianillo şi Melchorejo ne temeam că dacă le-am da drumul s-ar duce pe meleagurile lor, ce se aflau prin preajmă şi de aceea nu prea ne despărţeam de ei şi am trimis-o pe indianca din Jamaica. Ea veni cu răspunsul că, oricât şi-a dat silinţa să-i ademenească, niciunul nu s-a lăsat adus. I-am dat numele acestui sat Santa Cruz [22], căci era ziua Sfintei Cruci când am intrat în el. Avea satul acesta straşnici stupi cu miere, cartofi dulci şi mulţi porci de prin partea locului, din cei ce-şi poartă buricul pe spinare [23]. Se aflau pe acea

— insulă trei cătune ; acela în preajma căruia am debarcat era cel mai pricopsit şi mai erau încă două mai

22 Sfînta Cruce (sp.)

23 *Tayassu tajacu*, porcul ombilicat sau pecari cu guler, răs- pîndit din sudul Americii de Nord pînă în Patagonia. <N. tp.)

mici, în fiecare capăt al insulei.

Dumirindu-se comandantul Juan de Grijalva că ne cheltuiam timpul de pomană aşteptând, ne-a poruncit să ne îmbarcăm, indianca din Jamaica a venit şi ea cu noi şi astfel ne-am urmat drumul.

CopiteM K

CUM IfE-AM URMAT DRUMUL IA FEL CA ATUNCf CU FRANCISCO HERNÁNDEZ DE CORDOBA Ş» AM DEBARCAT LA CHAMPOTON[24] DESPRE LUPTA CE NE-O DĂDURĂ ACOLO Şt DESPRE CELE CE NI SE MAT INTJMPLARĂ

Navigând noi Ia fel ca atunci cu Francisco Hernández, după opt zile am ajuns în preajma aşezării Champoton, unde ne-au căsăpit indienii de acolo, după cum am povestit. Cum în acel golf marea se retrage mult, am ancorat corăbiile la o leghe de ţărm şi, folosind toate bărcile, am debarcat jumătate din soldaţii ce-i aveam în preajma caselor satului.

Indienii din sat, împreună cu alţii din împrejurimi, se îmbulziră cu toţii, ca şi data trecută când ne-au ucis cincizeci şi şase de soldaţi sau chiar mai mulţi şi pe ceilalţi ne-au ciuruit cu săgeţile lor, dacă bine îmi aduc aminte ; din care pricină se umflau în pene şi ne aşteptau pe ţărm ca atunci când vom debarca să ne atace, fiind înarmaţi până în dinţi, după cum le e felul, cu arcuri, săgeţi, lăncii lungi cât ale noastre şi altele mai scurte, ca nişte javeline, scuturi rotunde, *macanas *,* paloşe din cele ce se ţin cu amândouă mâinile, pietre şi praştii. Purtau cămăsoaie din bumbac, căptuşite, şi duceau cu ei un fel de trâmbiţe şi de tobe ; **mulţi dintre ei îşi spoiseră faţa cu negru, Iar alţii** cu **roşu şi alb. Cum aveam de data aceasta experienţa celeilalte întâlniri, luaserăm cu noi în bărci câteva culevrine şi provizii serioase de arbalete şi muschete.**

Când ne apropiarăm **de** ţărm, începură grabnic să **ne** săgeteze şi cu suliţele să ne împungă şi cu toate că

24 **Un lei de săbii scurte, folosite de indienii din Mexic şi America de* Sud. (N. tr.)**

pagubă mare le făceam bombardându-i din culevrinele noastre, atâtea roiuri de săgeţi ne aruncară că până am atins ţărmul ne răniră peste jumătate din soldaţi. Dar, îndată ce săriră pe mal toţi soldaţii, îi făcurăm să-şi piardă avântul, tăind la ei cu paloşele şi ciuruindu-i cu arbaletele. Cu toate că ne săgetau fără încetare, de astă dată aveam şi noi cămăşoaie din bumbac groase ca nişte paveze şi ne-am mai luptat noi aşa o bucată de vreme până când i-am împins în mlaştinile de lângă port. In această încleştare au căzut şapte soldaţi de-ai noştri, printre care unul Juan de Quiteria, om cu stare, pe comandantul nostru, Juan de Grijalva, I-au împuns de trei ori cu săgeţile şi i-au rupt dinţii, şi ne-au rănit mai bine de şaizeci de soldaţi. Văzând că toţi duşmanii o luaseră la sănătoasa, ne-am dus în sat, am îngrijit răniţii şi i-am îngropat pe cei morţi ; în tot satul nu era ţipenie, iar cei care se retrăseseră spre mlaştini se făcuseră şi ei nevăzuţi. în timpul luptei am prins trei indieni, unul fiind om de vază în sat. Căpitanul îi trimise după căpetenia lor şi le dădu a înţelege prin tălmacii Julianillo şi Melchorejo că-i iartă de cele făcute şi le dărui nişte mărgele verzi în semn de pace. Ei se duseră şi duşi au fost, iar noi am crezut că indienii Julianillo şi Melchorejo nu le-au zis ce trebuia, ci tocmai pe dos. Am rămas în satul acela trei zile. îmi amintesc că, pe când ne îndeletniceam cu scărmănatul indienilor acelora, ceea ce tocmai am povestit, se întâmplase să fim în nişte pajişti pline cu lăcuste din cele'mici, care tot săltau şi ţopăiau şi **ne săreau în fată de credeam, cum erau mulţi .arcaşii indieni şi săgeţile lor ne împroşcau precum grindina, că acestea erau stoluri de lăcuste ; de aceea nu ne feream în dosul scuturilor şi ele ne vătămau. Alteori ni se părea că sunt săgeţi şi erau tocmai lăcuste, ce tare ne-au sâcâit în luptă. Dar să lăsăm aceasta, să trecem mai departe şi să povestim cum ne-am urmat noi drumul.**

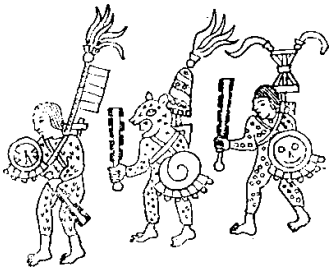

Luptători indieni

CUM Nfc-AM URMAT CĂLĂTORIA ŞI AM AJUNS LA BOCA DE TÉRMINOS', CE ERA FOARTE LAT ŞI MARE, PE CARE NOI L-AM BOTEZAT AŞA

Urmându-ne noi calea, am ajuns la ceea ce părea a fi vărsarea unui râu foarte mare şi năvalnic. Acesta nu era râu, aşa cum credeam, ci un port foarte bun, care, aflându-se între două maluri înalte şi având gurile foarte largi părea să fie o strâmtoare. Astfel, pilotul Antón de Alaminos crezu că trecuserăm de o insulă, iar strâmtoarea despărţea două ţinuturi ; din această cauză am numit locul Boca de Términos şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Comandantul Juan de Grijalva coborî aici pe ţărm, împreună cu toţi ceilalţi căpitani şi cu soldaţii şi petrecurăm cinci zile cercetând intrarea acelei strâmtori şi uitându-ne cu

— grijă acolQ unde credeam că o să se sfârşească golful ; văzurăm astfel că nu era de fel o insulă, ci cu adevărat un golf şi pe deasupra un port foarte bun. Pe ţărm se aflau câteva case tencuite ce erau temple pentru idolii lor din lut, din lemn şi piatră ; unii arătau ca nişte muieri, alţii ca şerpii şi mai erau multe coarne de cerbi. Crezurăm din această pricină că prin preajmă trebuie să fie vreun sat şi că, portul fiind bun, locul ar fi nimerit pentru a întemeia o aşezare. Ne-am gândit însă greşit : locurile erau pustii, iar templele erau pentru neguţători sau vânători, care în trecere intrau în port cu canoele lor şi aduceau ofrande zeilor. Găsirăm pe acolo multe căprioare şi iepuri ; am vânat zece căprioare cu o căţea de ogar şi numeroşi iepuri. După ce am văzut şi cercetat totul ne-am

îmbarcat pe corăbii, uitind pe ţărm căţeaua. Am navigat apoi de-a lungul coastei până ce am ajuns la râul Tabasco, pe care I-am numit râul Grijalva.

Neguţători de pe ţărm

CUM AM AJUNS IA MUL TABASCO, NUMIT DE NOI ORUAIVA, ŞI CE NI S-A ÎNTÂMPLAT

fiavigând noi cte-a lungul coastei către soare-apune, numai pe timpul zilei, căci noaptea ne temeam de nisipuri şl recife, după trei zile văzurăm o gură de râu foarte largă şi ne apropiarăm de ţărm cu corăbiile ; părea să fie un port prielnic, dar cum am ajuns, lângă el am zărit bri- zanţi la gura riului. Am coborât bărcile în mare*şi, cercetând cu sonda, aflarăm că cele două corăbii m^ii mari nu puteau pătrunde în port. Ne-am înţeles să ancoreze mai departe In larg, şi cu celelalte două corăbii, care nu aveau nevoie de o apă aşa adâncă, împreună cu bărcile, înaintarăm noi soldaţii pe râu în sus. Aici văzurăm, aproape de maluri, mulţi indieni care se aţineau în canoe, cu arcuri, săgeţi şi tot felul de alte arme, ca aceia din Champoton. Aşa am priceput că trebuie să fie pe acolo un sat, căci mai văzuserăm, pe când navigam de-a lungul coastei, năvoade aruncate în mare, ba chiar din două scoseserăm toţi peştii cu ajutorul unei bărci remorcate de vasul comandantului.

Când furăm la o jumătate de leghe de sat, ne ajunse la ureche trosnet de buşteni doborâţi, căci indienii pregăteau întărituri, palisade şi garduri de uluci ca să ne aştepte la adăpostul lor şi să ne atace. Dându-ne seama de asta, am debarcat la un capăt al ţărmului, unde creşteau nişte palmieri, ce era la o jumătate de leghe de sat. Cum ne-au zărit, vreo cincizeci de canoe pline cu războinici purtând cămăşoaie de bumbac căptuşite se îndreptară

spre noi, cu arcuri, săgeţi, lăncii şi scuturi, tobe şi pene. In scobitura malului se aţineau, mai departe de noi, alte canoe înţesate cu războinici, care nu îndrăzneau să se apropie cum făcuseră ceilalţi.

Văzându-le pregătirile, eram gata să tragem în ei cu muschetele şi arbaletele, dar a fost voia Celui-de-Sus să ne hotărâm a le vorbi mai întâi. Prin Julianillo şi Mel- choreio, care ştiau bine limba lor, le-am spus să: n-aibă teamă, căci noi am venit printre ei cu gânduri bune şi le-am adus daruri. Îndată ce-au înţeles, se apropiará de noi patru canoe, cu vreo treizeci de indieni într-însele şi le arătarăm şiraguri de boabe verzi, oglinjoare şi alte. mărgele albastre, tăiate ca diamantele. Văzându-le, li se luminară feţele, crezând că erau *chalchivis* [25], pe care le ţineau la mare preţ. Atunci le spuse căpitanul, prin tălmacii Julianillo şi Melchorejo, că venim de departe şi suntem supuşii unui mare împărat, pe numele lui Don Carlos, ce are vasali nobili şi boieri mari, iar de-1 vor cunoaşte şi ei drept stăpân n-o să le pară rău. Le mai ceru căpitanul să ne dea, în schimbul acelor daruri, găini şi provizii.

Ne răspunseră doi dintre ei, o căpetenie şi un *papa* – ce c ca un fel de preot care îngrijeşte de idoli şi se cheamă *papa* în Noua Spanie – că ne vor da proviziile cerute şi alte lucruri în schimbul darurilor noastre. Cât despre rest, urmară ei, au deja un stăpân şi nu înţeleg de ce noi, abia debarcaţi pe ţărm şi fără să-i cunoaştem, ne grăbim să le dăm altul. Ne mai spuseră să băgăm seama şi să nu ne mai războim cu ei ca la Potochan, căcijle data asta au pregătite împotriva noastră cam trei *jiquipiles* de războinici din toate ţinuturile înconjurătoare, iar fiecare *jiqui- pil* are câte opt mii de oameni. Ştiau prea bine că la Poton- chan le uciseserăm sau răniserăm, doar cu câteva zile în urmă, peste două sute de oameni, dar ei nu sunt nişte slăbănogi precum aceia, drept care au venit să ne vorbească şi să afle ce gânduri aveam. Oricare ne-ar fi răspunsul, el va ajunge la toţi *caciques* din împrejurări, adunaţi la sfat ca să hotărască de va fi pace sau război.

25 Gr mă asemănătoare sraaragdului (N. tr.)

Comandantul nostru îi îmbrăţişă în semn de pace, le dărui câteva şiraguri de mărgele şi le spuse să se întoarcă degrabă cu răspunsul. Altfel, încheie el, vom fi nevoiţi să mergem în satul lor, dar nu cu gândul de a-i supăra.

Solii trimişi vorbiră cu *caciques* şi cu *papas*, ce au şi ei un cuvânt de spus în sfatul lor, şi veniră înapoi cu făgăduieli de pace şi provizii. Mai hotărâră că ei toţi şi alte sate din jur vor căuta să ne facă un dar în aur, ca să fim prieteni şi să nu li se întâmple ca celor din Poton- chan.

Din câte am mai auzit şi aflat mai apoi, în ţinuturile acelea şi alte locuri din Noua Spanie se obişnuia să se facă daruri când se încheiau înţelegeri de pace, ceea ce vom vedea mai târziu.

în ziua următoare, peste treizeci de indieni, printre care şi un *cacique,* veniră la pâlcul de palmieri unde aveam noi tabăra, şi ne aduseră peşte fript, găini, fructe de *zapotes* [26], turte de porumb, vase pline cu jăratic, în care puseră să ardă felurite răşini cu care ne tămâiară pe toţi. întinseră apoi pe jos nişte scoarţe ce se cheamă la ei *petates,* le acoperiră cu un ştergar şi aşezară pe ele giuvaieruri de aur, unele ca nişte diademe» altele ca nişte răţuşte de pe la noi din Castilia, ori ca nişte şopârle. Ne mai dâruiră şi trei şiraguri cu boabele goale pe dinăuntru şi alte mărunţişuri din aur. Cu toatele nu făceau peste două sute de pesos. ***Ne* mâi aduseră şi nişte mantii şi că-măşoaie din care purtau ei şi ne rugară să Ie *primim* cu inimă bună, că alt aur n-au ca să ne dea, dar mai încolo* spre soare-apune, e aur din belşug. Şi tot ziceau ei „Cobea, *colua“* şi *„Mexico, Mexico*dar noi nu pricepeam ce înseamnă niciunul, nici altul. Deşi darurile aduse nu erau de mare preţ, am fost mulţumiţi să ştim cu siguranţă că pe acolo se găsea aur. Cum ni le-au adus, ne-au rugat să ne vedem de drumul nostru. După ce comandantul Juan de Grijalva le mulţumi şi le mai dărui nişte şiraguri de boabe verzi, ne-am înţeles să ne suim de îndată în**

26 Pom fructifer din Antile şi America Centrală, ale cărui fructe, foarte dulci, au aspectul exterior al piersicilor (N. tr.)

corăbii, amenințate altfel de vântuî cel păcătos de miazănoapte, şi să ne apropiem de ţinuturile cu comori de aur.

CUM NE-AM DUS DE-A LUNGUL COASTEI CĂTRE SCARE- APUNE ŞI AM AJUNS LA RÂUL CE SE CHEAMĂ BANDERAS ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT

îndată ce ne-am suit la bord, am pornit să navigam dc-a lungul coastei şi după două zile am zărit o aşezare lângă ţărm, care se cheamă Ayagualulco. Pe mal se preumblau mulţi indieni din acel sat, purtând paveze făcute din carapace de broască ţestoasă, ce aşa străluceau în lumina soarelui, că unii din soldaţii noştri au crezut că erau dintr-un aur mai prost. Indienii ce le purtau se scălămbăiau, bătându-şi joc de corăbiile noastre, căci erau la adăpost, destul de departe în susul coastei, dincolo de p':ajă. Am botezat acest sat La Rambla[27] şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Urmându-ne drumul de-a lungul coastei am zărit un golfuleţ în care se varsă râul Tonala, unde am pătruns la întoarcere şi I-am botezat râul Santo Anton, cum a şi rămas în hărţile marinăreşti. Tot înaintând noi, am văzut unde era vărsarea fluviului Guacacalco şi am vrut să intrăm pe cursul lui, nu ca să-i cercetăm, ci din cauza timpului rău. Curând au apărut marile lanţuri muntoase, cu crestele acoperite de zăpadă * * în tot timpul anului şi am mai văzut şi alţi munţi, mai apropiaţi de mare, numiţi San Martin. Le-am dat acest nume fiindcă cel dintâi care i-a văzut a fost un soldat de-al nostru, de felul lui din La Habana, care se chema aşa. Navigând noi mai departe, căpitanul Pedro de Alvarado o luă înainte cu corabia lui şi intră pe cursul unui râu căruia pe limba indienilor îi spune Papaloaba, iar noi îl botezarăm Alvarado, căci el I-a descoperit. Aici nişte indieni pescari, de fel dintr-un sat pe nume Tacotalpa, îi dădură peşte. Noi, cu celelalte trei corăbii, I-am aşteptat să se întoarcă la gurile râului, iar comandantul tare s-a mâniat că a intrat acolo fără voia lui. La înapoiere îi porunci să nu se mai îndepărteze de flotă

27 **Promenadă (sp.)**

altă dată, în locuri unde nu i-am putea veni în ajutor. Am navigat apoi cu toate cele patru corăbii împreună până ce am ajuns la gurile altui râu, ce I-am numit Rio de las Banderas [28], deoarece văzurăm aici mulţi indieni cu lăncii lungi, de care atârnaseră câte o năframă mare, pe care o fâlfâiau în timp ce strigau către noi. Vă voi spune mai departe ce s-a întâmplat.

CUM AM AJUNS LA RÍO DE BANDERAS ŞI CE S-A ÎNTÂMPLAT AICI

E lucru ştiut în Spania de către unii cititori curioşi şi alte persoane care au fost în Noua Spanie ce mare cetate este Mexicul, aşezată pe apă ca Veneţia. Aici se află un domn vestit şi stăpâneşte multe ţinuturi în Noua Spanie ce împreună sunt de două ori mai întinse decât Castilia noastră. Acest domn se cheamă Montezuma şi fiind atât de puternic, vroia să ştie şi să stăpânească mai mult decât îi erau puterile. El avea ştiinţă de prima noastră expediţie condusă de Francisco Hernández de Córdoba, de bătăliile de la Cotoche şi Champoton, şi de faptul că noi, cu puţini ostaşi, i-am măcelărit pe locuitorii acelei aşezări şi . pe aliaţii lor. Mai ştia cum am pătruns pe râul Tabasco şi cum ne-am înţeles cu *cacique* din satul acela şi, în sfârşit, că ţinta venirii noastre era să căpătăm aur în schimbul lucrurilor noastre. Toate aceste ştiri îi fuseseră aduse pictate pe bucăţi de pânză din fire de *henequén *,* care arată ca un fel de in. Ştiind că navigam de-a lungul coastei până la ţinuturile pe care stăpâneşte, a dat poruncă guvernatorilor săi precum ca, dacă vom ajunge în provinciile lor, să ne dea aur în schimbul şiragurilor noastre de mărgele, mai ales cele verzi, asemănătoare cu *chalchivis,* pe care le preţuiau **ca** pe **smaralde.** Le-a mai poruncit **să** afle cât mai multe despre noi şi gândurile noastre.

Mai era încă ceva, aşa cum am aflat mai târziu, anume că strămoşii lor prevestiseră sosirea unor oameni cu bărbi dinspre soare-răsare, care vor domni peste ei. Acuma, dintr-o pricină sau alta, pe malul râului erau mulţi

28 *Bcuidera* — steag, drapel, năframă (sp.)

supuşi de-ai marelui Montezuma, ce ne aşteptau, purtând lăncii lungi la capătul cărora filfâia câte o năframă albă **în semn** de pace şi făcându-ne semne să coborâm pe mal la dânşii.

Văzând noi această privelişte neobişnuită, tare ne-am minunat şi, ca să aflăm ce înseamnă, s-au înţeles comandantul cu căpitanii săi să lăsăm la apă două bărci, în care se aşezară toţi arcaşii şi puşcaşii noştri, precum şi douăzeci de soldaţi din cei mai tineri şi mai viteji. De asemenea i-au poruncit lui Francisco de Montej o să meargă cu noi, iar dacă indienii cu năframele vor avea gânduri războinice, ori dacă vom băga de seamă altceva, să le dăm îndată de ştire.

Vremea era blândă mulţumită Celui-de-Sus, ceea ce se întâmplă arareori în acele locuri, iar când am coborât *pe* mal am găsit acolo trei *caciques,* unul fiind guvernatorul lui Montezuma, cu o suită mare după ei. Aduseseră un fel de găini de-ale lor de prin partea locului *, turte de porumb din care mănâncă ei şi ceva căpăţâni de ananas şi fructe de *zapotes*, care în alte locuri se cheamă *mameyes.* Stăteau aşezaţi la umbra unor copaci şi întinseseră pe jos velinţe, pe care, prin semne, ne-au poftit să şedem, căci Julianillo, de felul lui de la Cotoche, nu înţelegea graiul lor mexican. Apoi au adus braseros din lut pline cu jăratic, în care au ars o răşină parfumată precum tămâia.

Căpitanul Montejo făcu ştiute toate acestea guvernatorului, iar Grijalva se hotărî să ancoreze şi să coboare la mal. cu toţi căpitanii şi ostaşii lui. Când acei *caciques* şi guvernatorul I-au văzut pe ţărm şi au priceput că era comandantul nostru, I-au întâmpinat cu multă ceremonie, după obiceiul lor, iar dânsul s-a purtat tare prietenos şi a poruncit să li se dăruiască „diamante“ albastre şi mărgele verzi, dându-le a înţelege prin semne să ne aducă aur în schimb; în răstimpul celor şase zile cât am stat acolo ne aduseră, preţ de vreo şasesprezece mii de pesos, giuvaieruri din aur slab, felurit lucrate.

Acesta trebuie să fie aurul despre care cronicarii Go-

mara, Illescas şi Jovio au zis că ni s-a dat la Tabasco şi au scris ca despre un fapt adevărat, deşi se ştie bine că în ţinutul râului Grijalva şi în împrejurimi nu e nici urmă de aur, doar câteva giuvaieruri rămase din moşi-strămoşi.

Să mergem însă mai departe cu povestirea noastră. Prin urmare am luat în stăpânire acele ţinuturi în numele Majestăţii Sale, iar după aceasta comandantul le-a cuvântat indienilor, zicându-le că vrem să ne ducem înapoi la corăbii şi le-a dăruit cămăşi din Castilia. De aici am luat cu noi pe corăbii un indian şi acesta, după ce ne înţelese limba, se creştină luând numele de Francisco, iar mai târziu I-am întâlnit căsătorit cu o indiancă.

Cum văzu comandantul că de şase zile stăteam noi acolo şi indienii nu mai aduceau deloc aur să-i schimbe, iar corăbiile erau primejduite de vântul din nord şi nord- est, se gândi că e timpul să ne îmbarcăm.

Pe când navigam de-a lungul coastei, văzurăm o insuliţă ce se scălda în mare, cu o plajă de nisip alb, cam la vreo trei leghe de ţărm. îi dădurăm numele de Isla Blanca şi aşa a rămas în hărţile marinăreşti. Nu departe de această insuliţă albă am zărit, la vreo patru leghe de coastă, **o** alta pe care creşteau mulţi copaci verzi şi o botezarăm Isla Verde [29]. Ducându-ne noi şi mai departe văzurăm o altă insulă, ceva mai mare decât celelalte, cam la o leghe şi jumătate de ţărm, iar în faţa ei era un loc bun de ancorat. Drept care, comandantul ne şi porunci să aruncăm ancora. După ce am lăsat bărcile la apă, Juan de Grijalva, cu mulţi soldaţi printre care şi eu, ne-am dus să cercetăm insula, căci văzuserăm fum înălţându-se şi am aflat două case de piatră bine zidite, şi la ficcare câte un soi de trepte pe care te urcai până la un altar, unde şedeau idoli cu chipuri duşmănoase, ce erau zeii lor. Acolo găsirăm cinci indieni ce fuseseră sacrificaţi chiar în noaptea aceea. Pieptul le fusese sfârtecat şi stătea căscat, iar braţele şi coapsele erau retezate. Pereţii caselor şiroiau de sânge. Toate acestea ne mirară foarte şi am botezat insula Isla de

29 Insula Verde (sp.)

Sacrificios [30], cum a şi rămas în hărţile marinăreşti.

Am coborât cu toţii pe insulă şi pe o plajă întinsă ne-am ridicat colibe şi corturi din crengi de copac şi din pânzele corăbiilor. Veniseră la mal şi se apropiau acum de noi mulţi indieni, aducând cu ci, ca să le schimbe, mici obiecte din aur, ca la Rio de Banderas. Cum am aflat mai târziu, au făcut aceasta la porunca marelui Montezuma. Indienii păreau speriaţi şi nu aduseseră mare lucru. Prin urmare, căpitanul nostru porunci să ridicăm ancora, să înălţăm pânzele şi aşa am ajuns în faţa altei insuliţe, cam la jumătate de leghe de ţărm, unde se află astăzi portul Veracruz. Voi povesti mai departe ce ni s-a mai întâmplat.

CUM AM AJUNS LA INSULIŢA CE SE CHEAMĂ ASTĂZI SAN JUAN DE ULOA ŞI DE CE I S-A PUS ACEST NUME, PRECUM ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT ACOLO

Am debarcat pe o plajă nisipoasă şi, ca să scăpăm de roiurile de ţânţari, ne-am ridicat corturile pe vârful dunelor, care sunt multe în acele locuri. Din bărci am cercetat cu grijă portul şi am aflat că fundul mării era bun, precum şi că, la adăpostul insulei, corăbiile vor fi apărate de vântul din miazănoapte.

După aceasta, ne-am dus pe insulă cu comandantul treizeci de soldaţi, înarmaţi până în dinţi, în două bărci. Aici am găsit un templu, în care şedea un idol uriaş şi cumplit la chip, pe numele lui Tezcatepuca, păzit de patru indieni învăluiţi în nişte mantii lungi cu glugi trase peste ochi, semănând cu dominicanii sau canonicii noştri. Ei erau preoţii acelui idol, care în Noua Spanie sunt numiţi *papas,* aşa cum am mai spus.

în ziua aceea sacrificaseră doi băieţi, cărora le sfârtecaseră pieptul, aducând ofrandă zeului lor blestemat inima şi sângele lor. Aceşti preoţi veniră să ne tămâieze cu aceleaşi răşini înmiresmate ca pentru zeul lor Tezcatepuca *, căci în clipa sosirii noastre tocmai ardeau ceva cu miros de tă- mâie, dar noi nu i-am lăsat. Eram prea zguduiţi la vederea

30 Insula Sacrificiilor (sp.)

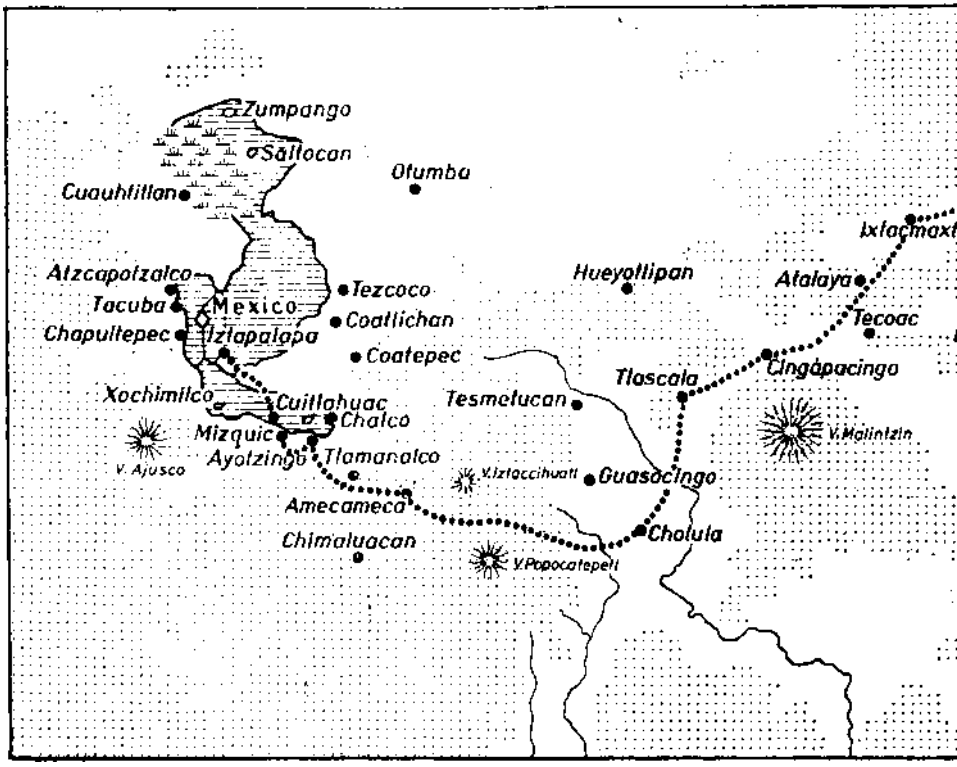

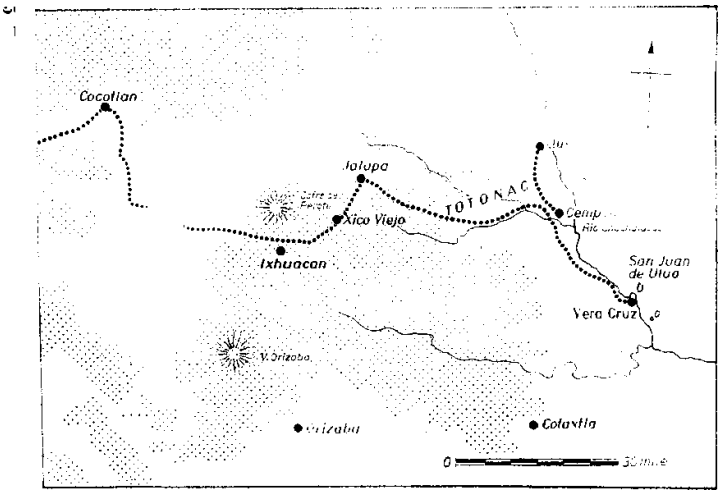

Adevărata istorie **a** cuceririi **îs oii SpantT^vol. I 21**
Drumul urmat de conchistadori de la Vera Cruz

celor doi copilandri ucişi cu atita cruzime. Generalul I-a întrebat pe indianul Francisco, adus cu noi de la Rio de Banderas şi care avea un aer destul de dezgheţat, de ce au făcut acest lucru, iar el ne răspunse prin semne, căci, aşa cum am mai spus, la vremea aceea nu aveam tălmaci, pentru că Julianillo şi Melchorejo nu înţelegeau graiul mexican. Prin urmare, indianul Francisco ne răspunse că cei din Ulua ceruseră sacrificiul. Şi cum avea limba cam împleticită, tot spunea „Ulua, Ulua“. Aşa că, numele căpitanului nostru acolo de faţă fiind Juan, şi aflându-ne noi în luna iunie în preajma sărbătoririi sfântului Juan, i-am dat nume insuliţei San Juan de Ulua. Acest port este astăzi vestit şi s-au ridicat diguri înalte ca să apere corăbiile de vântul din miazănoapte. Pe aici trec toate mărfurile noastre, din Castilia spre Mexic şi Noua Spanie. Pe când eram aşezaţi pe dunele acelea, veniră indieni de prin împrejurimi să-şi schimbe giuvaierurile din aur pe mărfurile noastre, dar aduseseră doar nişte nimicuri fără preţ, aşa că nu le-am dat atenţie. Am rămas şapte zile, dar nu mai puteam răbda toţi ţânţarii aceia şi am ştiut oricum (â ne pierdem vremea. Eram de acum siguri că acelea, nu erau insule ci chiar continentul, cu oraşe întinse şi nenumăraţi indieni. De aceea, văzând că pâinea de *cazabe* ce **o** aveam cu noi mucezise şi era plină de gărgăriţe, şi se făcuse amară, iar pe deasupra toţi soldaţii ce ne aflam acolo nu ajungeam ca să întemeiem o aşezare, cu atât mai mult cu cât treisprezece muriseră de pe urma rănilor, iar alţii patru rămăseseră ologiţi, ne-am înţeles să-i dăm de ştire lui Diego Velâzquez despre starea noastră, cu nădejdea că ne va trimite ajutoare, căci Juan de Grijalva tare vroia să colonizeze locul cu cei câţiva soldaţi câţi mai rămăseseră. El tot timpul s-a arătat un căpitan viteaz şi neînfricat, nu cum a scris despre el cronicarul **Gomara.i**

S-a hotărât să fie trimis în această solie căpitanul Pedro de Alvarado, cu o corabie straşnică, *San Sebastián*,

şi asta din următoarele pricini : mai întâi fiindcă Juan de Grijalva şi ceilalţi căpitani nu uitaseră felul în care intrase pe râul Papaloaba, numit atunci de noi râul Alvarado, iar apoi pentru că venise în acea expediţie fără voia lui şi mai era şi bolnav. Ne-am mai înţeles ca să ia cu el <i tot aurul care-1 dobândiserăm prin schimb cu mărfurile noastre, ca şi ţesăturile primite şi toţi soldaţii răniţi. Căpitanii îi scriseră lui Diego Velăzquez fiecare în parte tot ce avea pe suflet, după care corabia îşi ridică pânzele şi se întoarse în insula Cubei, unde o voi lăsa acum, ca şi pe Pedro de Alvarado şi călătoria lui, şi voi spune cum Diego Yeââ'/quez trimise după noi.

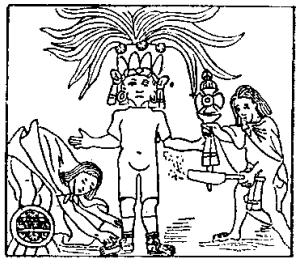

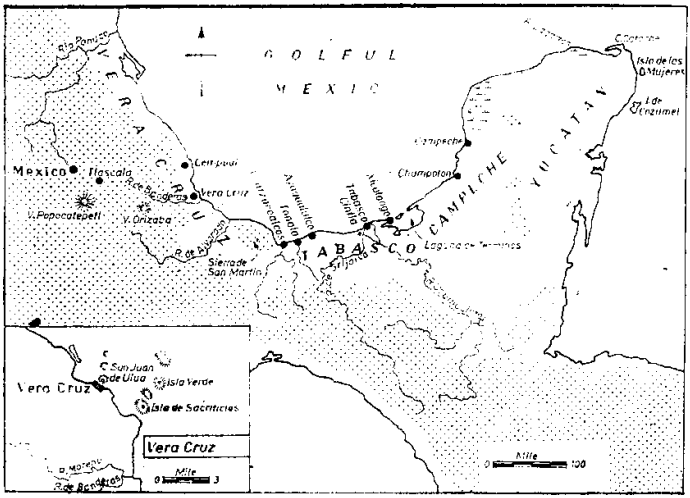

Coasta de nord-est a Mexicului

CUM DIEGO VELAZQUEZ. GUVERNATORUL

CUBEI, TRIMISE O CORABIE IN CĂUTAREA NOASTRĂ ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

Nici nu plecaserăm bine din Cuba, că lui Diego Velázuikv, i s-a strecurat, in suflet grija ca asupra noastră să nu se abată vreo nenorocire. Dorind să afle veşti despre noi, trimise o corabie mică şi câţiva soldaţi pe urmele noastre, sub comanda lui Cristóbal de OII, căpitan viteaz şi cu mintea ageră, ce mai târziu a devenit timonierul lui Cortés. Velázquez i-a poruncit să urmeze calea luată de Francisco Hernández de Córdoba, până o să dea de noi. Corabia lui» însă, a fost surprinsă de o vijelie puternică pe .când era ancorată lângă Yucatán, iar pilotul a dat ordin să se taie cablurile ca să nu se scufunde, aşa cum era ancorată. Încât, rămânând fără ancoră, s-a întors la Santiago de Cuba unde stătea Diego Velázquez. Şi văzând acesta că nu erau vesti de la noi, mai rău s-a îngrijorat ca înainte. Tocmai alunei sosi însă căpitanul Pedro de Alvarado la Santiago de Cuba cu aurul, stofele primite şi cu soldaţii răniţi si spuse toată povestea cu descoperirile noastre. Cum văzu guvernatorul tot aurul adus de căpitanul Pedro de Alvarado, fiind el în chip de giuvaeruri îl crezu mai de preţ decât era cu adevărat. împreună cu Diego Velázquez mai erau mulţi locuitori ai oraşului şi oameni de prin alte părţi veniţi cu treburi. Când oamenii regelui puseră de o parte ce i se cuvenea Majestăţii Sale, adică o cincime din bunuri, aii rămas cu toţii uimiţi de ţinuturile bogate ce le descoperiserăm, căci despre Peru nu se cunoştea încă nimic la vremea aceea, ci doar peste douăzeci de ani.

Pedro de Alvarado era un bun povestitor şi, auzind cele ce spunea, Diego Velâzquez îl îmbrăţişa tot timpul şi au fost opt zile de veselie, petreceri şi jocuri. Se dusese deja zvonul despre bogăţia acelor pământuri, dar acum, la vederea giuvaerurilor, nu mai încetau cu toţii să le laude, pe cuprinsul insulelor şi până în Castilia, cum o să spun mai târziu. Dar să-i las pe Diego Velâzquez să se veselească şi să mă întorc la corăbiile noastre, la San Juan de Ulua, unde ne-am înţeles să descoperim mai departe în

lungul ţărmului.

CUM AM DESCOPERIT MAI DEPARTE IN LUNGUL ŢĂRMULUI, PÂNĂ IN PROVINCIA PANUCO, ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT PÂNĂ LA ÎNTOARCEREA IN CUBA

După ce căpitanul Pedro de Alvarado se despărţi de noi pornind spre Cuba, comandantul, cu căpitanii şi noi soldaţii am hotărât, cu încuviinţarea piloţilor, să navigăm în lungul ţărmului după descoperiri. Urmând această cale, am zărit munţii care se cheamă Sierras de Tuzlaşi mai departe, după alte două zile, alţi munţi mai înalţi, ce se cheamă acum Sierras de Tuzpa, după numele unui târg de prin partea locului. Plutind aşa cu corăbiile, am văzut multe sate, cam la vreo două-trei leghe de ţărm, ce erau în provincia Pânuco, iar ceva mai încolo am ajuns la un râu mare şi foarte iute, ce I-am numit Rio de Ca- noas şi la gurile căruia am aruncat ancora.

După ce am ancorat toate trei corăbiile şi stăteam liniştiţi, deodată se iviră cam douăzeci de canoe foarte încăpătoare, pline cu indieni războinici, înarmaţi cu arcuri, săgeţi şi lăncii, care se îndreptară spre corabia ce li se păru lor cea mai mică şi mai aproape de ţărm, a căpitanului Francisco de Montejo. Indienii trimiseră un roi de săgeţi care răni cinci soldaţi, legară corabia cu frânghii, ca s-o tragă după ei şi ii tăiară şi o ancoră cu toporiştile lor de aramă. Căpitanul şi soldaţii lui luptau însă vitejeşte şi le-au scufundat trei canoe, iar noi, în marc grabă, le-am sărit în ajutor cu bărcile, muschetele şi arbaletele noastre. Lc-am rănit peste o treime din războinici şi aşa s-au întors, după această întâmplare potrivnică, de unde au venit în canoele lor.

Am ridicat apoi ancora, am înălţat pânzcle şi am navigat în lungul coastei până ce am ajuns la un promontoriu foarte semeţ, greu de trecut din pricina curenţilor puternici, aşa că n-am mai putut înainta. Pilotul Antonio de Alaminos îi spuse comandantului că nu e prielnic să înaintăm în direcţia aceea şi îi înşiră toate motivele pentru care vorbise aşa. Am ţinut atunci sfat ca

să ştim ce să facem şi ne-am hotărât să ne întoarcem în Cuba, mai întâi pentru că venea iarna şi nu mai aveam provizii, iar pe lângă asta, o corabie lua multă apă. Căpitanii însă nu se înţelegeau între ei : Juan de Grijalva spunea că vrea să întemeieze o colonie, iar Alfonso Dâvila şi Francisco de Montejo se împotriveau, zicând că nu se pot apăra de numeroşii războinici de prin părţile locului. Noi soldaţii eram tare osteniţi de atâta rătăcit pe întinsul mării. Din aceste cauze am întors două pânze şi cu ajutorul curenţilor am ajuns în câteva zile la gurile unui râu mare, Rio de Guazacalco, dar n-am putut intra în el din pricina timpului rău. Urmând îndeaproape coasta, am intrat în râul Tonala, pe care I-am numit San Antonio. Aici am carenat o corabie ce lua multă apă, deoarece, pe când pătrundeam tn albia râului, lovise fundul, marea fiind prea puţin adântă.

în timp ce dregeau corabia, s-au apropiat de noi cu un aer paşnic mulţi indieni din satul .Tonala, aflat cam la o leghe depărtare şi ne-au adus în dar turte de porumb, peşte şi fructe. Căpitanul îi tratâ' cu bunăvoinţă şi porunci să ii se dea mărgele verzi şi ..diamante", iar prin semne le ceru să aducă aur in schimbul bunurilor noastre. Ei au adus giuvaeruri din aur slab şi au căpătat în schimb mărgele. Veniră apoi şi indieni din Guazacalco şi alte sate învecinate, aducându-şi micile lor giuvaeruri. ce nu preţuiau mai nimic.

Pe lângă acestea, mai toţi indienii aveau cu ei securi de aramă foarte lucitoare, cu cozile din lemn pictat, ca să ni le arate sau ca semn de sărbătoare. Noi am crezut că erau şi ele din aur şi am început să le dăm obiecte în schimb. în trei zile am strâns mai mult de şase sute şi eram cu toţii foarte încântaţ.i, dar mai încântaţi erau indienii de mărgelele lor. Nici unii, nici alţii n-am avut de câştigat, căci securile erau din aramă, iar mărgelele doar nişte nimicuri. Un marinar strânsese şapte securi şi tare se fălea cu ele.

îmi mai amintesc că un soldat, pe nume Bartolomé Pardo, s-a dus la un sanctuar de-al lor, înălţat pe vârful

dealului – am mai spus că se cheamă pe limba lor críes, care înseamnă Casa zeilor – iar în acea casă erau mulţi idoli şi *copal,* un fel de răşină pe care o ard ei, şi nişte cuţite din obsidiană, pe care le foloseau la uciderea şi sfârtecarca victimelor pentru sacrificii ; într-un sipet din lemn a găsit multe obiecte din aur, care erau diademe şi coliere, doi idoli şi nişte mărgele goale pe dinăuntru. Soldatul a păstrat aurul pentru el, dar idolii şi celelate lucruri i le-a dus comandantului. Cineva I-a văzut şi I-a pârât lui Gri jal va, care a vrut să i-1 ia, dar noi I-am rugat să-i lase în pace şi, cum era un om cinstit, a poruncit ca, după ce şe va lua a cincea parte cuvenită regelui, restul să rămână sărmanului soldat, ceea ce a însemnat preţ de vreo sută şi cincizeci de pesos.

[Am semănat nişte simburi de portocale, lingă sanctuar şi lucrurile s-au întâmplat cam aşa. Fiind mulţi ţânţari lângă râu, zece dintre noi soldaţii dormeam într-un sanctuar înalt, pe deal. Lângă acesta am semănat eu sâmburii aduşi din Cuba, căci se vorbea că venim să întemeiem o colonie. Portocalii au răsărit şi au crescut foarte bine, deoarece *papas* ce slujeau pe lângă acei idoli, văzând că erau alte plante decât ale lor, îi îngrijeau, îi udau şi îi curăţau de buruieni. De aici s-au răspândit portocalii în toată provincia. Ştiu prea bine cum lumea va spune că aceste vechi povestiri nu au nicio legătură cu istoria mea şi altele nu voi mai zice] [31].

Vreau să mai amintesc că i-am lăsat pe indienii dlc acele locuri foarte mulţumiţi când ne-am îmbarcat şi am pornit spre Cuba, unde am ajuns după patruzeci şi cinci de zile, când cu vreme bună, când cu vreme rea. La Santiago de Cuba era Diego Velâzquez, care ne-a primit cu bucurie, mai ales după ce a văzut aurul adus de noi, cş făcea vreo patru mii de pesos, iar cu ce adusese Pedro de Alvarado, se adunase cu totul cam de vreo douăzeci de mii de pesos, după unii chiar mai mult. Oamenii regelui au luat apoi cincimea pentru Majestatea Sa. Au mai luat ţi cele şase

31 **Acest pasaj se ailă într-o potă de subsol, fiind şters din manuscrisul priginal de către însuşi autorul. I-am redat locul euvenit. (N. tr.)** ■

sute de securi de credeam noi că erau din aur slab, dar acum se pătaseră şi arătau cu adevărat din aramă, aşa cum şi erau. Oamenii regelui au început să ridă în hohote de intâmplarea asta şi de schimbul ce-1 făcuserăm. Guvernatorul s-a veselit şi el, căci se pare că nu prea avea la suflet pe rubedenia sa Grijalva, fără HÂci un motiv, doar că Francisco de Monteio si Pcdro de

Alvarado nu se aveau bine cu el, iar Alonso Dăvila băgase **şi** el zâzanie. După ce toate astea au luat sfirşit, ven: **iar vorba** să se **Trimită** altă flotă şi să se aleagă un coman**dant.**

Să lăsăm acestea de-o parte şi să spun cum Diegc Velâzquez a trimis scrisoare în Spania, rugind pe Majestatea Sa să-i lase să facă negoţ, să cucerească, să întemeieze colonii şi să împartă pământurile ce le va fi descooerit

CUM A TRIMIS DIECO VELAZQUEZ SOLIE IN SPANIA, CERIND ÎMPUTERNICIREA MAJESTÂJII SALE SA FACĂ NEGOŢ, SA CUCEREASCA ŞI SĂ ÎNTEMEIEZE COLONII, IAR PĂMINTUL SA-L IMPARTA DUPĂ CE SE VA FI FĂCUT PACE IN ACELE LOCURI

Orieit i s-ar părea cititorului că ceea ce îmi vine acum în minte e străin de povestirea noastră, se cuvine să spun, înainte de a trece la viteazul şi destoinicul comandant Cortes, din motive care se vor cunoaşte mai departe. Câteva lucruri s-au întâmplat, de altfel, în acelaşi timp şi trebuie ales neapărat cel mai potrivit. Iată ce-a fost : aşa cum am spus, când căpitanul Pedro de Aivarado a ajuns la Santiago de Cuba, cu aurul adus din ţinuturile descoperite de noi, Diego Velăzque/, se temu că înainte de a apuca el s-o anunţe pe Majestat.ea Sa despre aceste fapte, vreun favorit de la curte i-ar putea lua-o înainte, răpindu-i binecuvintarea şi mulţumirea Majestăţii Sale. Din această pricină îşi trimise în Castilia capelanul, pe nume Benito Martine/, bărbat foarte priceput în sforării, cu dovezi şi scrisori pentru don Juan Rodriguez de Fonseca, episcop de Burgos ,şi arhiepiscop de Rosano, căci aşa se numea, pentru licenţiatul Luis Zapata şi secretarul Lope de

Conchillos, ce diriguiau pe atunci treburile Indii – lor. Diego Velâzquez le era foarte îndatorai celor trei, mai cu seamă episcopului, şi le dăruise sate de indieni chiar in insula Cubei, ce scoteau pentru ei aur din mine. iar aceştia îl ajutau mult în treburile lui pe Diego Velazquez. în acea vreme Majestatea Sa se găsea in Flandra şi acelor nobili pomeniţi de mine le trimise până şi giu- vaeruri de aur din cele dobândite de noi prin schimb, căci în Consiliul Regal al Indiilor nu se făcea nimic decât cele poruncite de ei. Ceea ce dorea Velazquez era să obţină împuternicirea de a purta negoţ, de a cucer-i şi întemeia colonii în toate ţinuturile descoperite sau ce urmau a fi descoperite şi spunea în istorisirea şi scrisorile lui că prăpădise multe mii de pesos de aur în această descoperire. Benito Martínez merse deci în Castilia şi dobândi tot ceea ce ceruse, ba chiar mai mult. căci se întoarse cu împuternicirea ca Diego Velazquez să fie numit *adelantado* al provinciei Cuba. Dobândite fiind toate cele ce am spus. scrisorile n-au ajuns însă înainte ca viteazul Cortés să plece cu o altă flotă. Voi lăsa aici scrisorile lui Benito Martínez ca şi flota căpitanului Cortés şi voi spune cum sunt povestite aceste întâmplări de către cronicarii Francisco López de Gomara, doctorul Illcscas şi Jovio, care vorbesc de cuceririle din Noua Spanie [32].

CUM NE-AM DUS CU O ALTĂ FLOTĂ ÎN ŢINUTURILE NOU DESCOPERITE, AVÍNDU-L DREPT COMANDANT PE VITEAZUL ŞI SÂRGUINCIOSUL DON HERNANDO CORTÉS, CARE DUPĂ UN TIMP A DEVENIT MARCHIZ DEL VALLE, ŞI DESPRE PIEDICILE CARE I S-AU PUS CA SA NU FIE NUMIT COMANDANT

După ce ajunse în Cuba comandantul Juan de Gi ijaâva, pomenit de mine, .si văzu guvernatorul Diego

32 Aceşti cronicari sînt violent atacaţi de Becnal Díaz del Castillo în capitoiuJ următor, nducîndu-li-se acuzaţii dintre cele mai firave — mistificare h adevărului, adularea exagerată a lui Cortés, ba chiar mituirea lor de către fiul acestuia. De aceea, acest carjUol de interes minor lipseşte din versiunea noastră. (N. tr.)

Velázquez cât de bogate erau ţinuturile nou descoperite, porunci acesta să fie trimisă o flotă mare, mult mai mare ca cele dinainte, şi pentru ea avea deja pregătite zece corăbii în portul Santiago de Cuba, unde locuia el ; patru dintre ele le aduseserăm noi când ne-am întors cu Juan de Grijalva. Pe acestea le-a carenat de îndată şi alte şase le-a strâns de pe insulă şi le-a umplut cu provizii, adică pâine de *cazabe* şi carne de porc sărată, căci în acel timp nu se aflau în insula Cubei vite sau oi, fiind de curând colonizată. Acestea trebuiau să ne ajungă numai până în La Habana, fiindcă acolo aveam de gând să ne aprovizionăm, ceea ce am şi făcut.

Dar să las acestea şi să vorbesc de certurile care au {ost ca să se aleagă un comandant pentru călătoria noastră. Unii dintre domnii aceia suspuşi spuneau să vină comandant unul pe nume Vasco Porcallo, ruda contelui de Feria, dar Diego Velázquez se temu ca acesta să nu se ridice cu flota împotriva lui, fiind el om viclean şi îndrăzneţ ; alţii vorbeau de Augustin Bermúdez, sau Antonio Velázquez Borrego, ori Bernardino Velázquez, rude ale guvernatorului, iar cei mai mulţi dintre soldaţi cereau să pornească iarăşi cu Juan de Grijalva, căci era bun căpitan şi nu-i puteai găsi greşeală, ca om şi comandant.

In timp ce se petreceau acestea, doi mari favoriţi ai lui Diego Velázquez, secretarul său Andrés de Duero şi Amador de Lares, socotitor al Majestăţii Sale, s-au înhăitat în taină cu un hidalgo pe nume Hernando Cortés, de felul său din Medellin, care avea o *encomienda* de indieni pe insulă şi de puţină vreme se căsătorise cu doña Catalina Suárez, La Marcaida. Această doamnă era sora unuia Juan Suárez care, după cucerirea Noii Spanii, s-a aşezat în Mexic şi, din câte am auzit, se căsătoriseră din dragoste. Dar despre această căsătorie au mai multe de spus alţii, care au cunoscut-o îndeaproape, aşa că eu nu mă voi mai atinge de un subiect atât de delicat şi mă întorc la povestirea mea. Lucrurile s-au întâmplat după cum urmează : cei doi favoriţi ai lui Diego Velázquez s-au înţeles că îl vor convinge să-i numească pe Cortés

comandant general al întregii flote şi toţi trei vor împărţi prada în aur, argint şi giuvaeruri care îi va reveni acestuia, căci în taină Diego Velázquez se gândea să trimită flota pentru negoţ, nu ca să colonizeze locurile cum declarase sus şi tare, ceea ce a reieşit mai târziu din instrucţiunile pe care le dădu.

Odată ce s-a făcut această înţelegere, Duero şi socotitorul s-au dus să-i convingă pe Diego Velázquez ; în faţa lui au folosit vorbe mieroase şi meşteşugite, ridicându-l în slăvi pe Cortés şi spunând că era omul cel mai nimerit pentru a fi numit comandant, căci nu ora doar viteaz şi destoinic, dar ştia să poruncească şi să se facă temut.

Mai mult, au spus că acesta va îndeplini toate poruncile date în legătură cu flota sau orice altceva şi că, de fapt, Cortés îi era chiar fin, căci Velázquez fusese naş la căsătoria lui cu doña Catalina Suárez. Astfel îl lămuriră până la urmă şi Cortés fu ales comandant general. Secretarul Andrés de Duero întocmi actele cu cerneala lui cea mai bună.' vorba proverbului, acordându-i lui Cortés împuterniciri după pofta inimii lui. Când numirea a fost anunţată, unii s-au bucurat, iar alţii au fost tare mânioşi.

într-o duminică, pe când Diego Velázquez se ducea la slujba de liturghie, şi era însoţit, ca guvernator, de nobilii cei mai de vază din oraş, îl pofti pe Cortés să umble în dreapta lui, în semn de mare cinstire. în faţa lui se ivi un măscărici poreclit Cervantes Nebunul care, printre maimuţărelile şi scălâmbăielile lui, strigă : ,,Faceţi loc pentru Don Diego ! Loc pentru suita stăpânului meu Don Diego ! Vai, Diego ! Vai, Diego ! Ce căpitan duci cu tine, din Medellín, Extremadura, căpitan de aventură ! Dar tare mă tem, Diego, să n-o şteargă el cu flota, că aşa îi este firea, bărbătos în toate celea !“ Şi câte alte nerozii i-a mai strigat, toate pline de înţepături. Andrés de Duero, care mergea lângă Diego Velázquez, îi trase câteva peste ceafă şi îi spuse : „Tacă-ţi gura, beţivan smintit, şi încetează cu prostiile ! Ştim prea bine că nu de la tine vin obrăzniciile astea, pe care le strigi tu în glumă;i. Dar cu cât Duero îl lovea mai tare, cu atât nebunul striga mai

abitir : ,»Trăiască, trăiască suita lui Don Diego şi a viteazului său căpitan ! Vreau să-ţi spun, Don Diego, că mai bine mă duc cu el pe tărâmurile alea bogate, decât să stau aici şi să te văd plângând că azi ai fost tras pe sfoară“. Fără îndoială, nişte rude de-ale iui Velázquez îi dăduseră măscăriciului câţiva bănuţi de aur ca să-şi strecoare vorba otrăvită sub masca glumelor. De fapt tot ce-a spus chiar aşa s-a şi întâmplat, de unde vorba că adevărul iese mai totdeauna din gura nebunilor. Oricum, alegerea lui Hernando Cortés s-a făcut spre gloria sfintei noastre credinţe .şi în folosul Majestăţii Sale.

înainte de a purcede mai departe, vreau să spun cum viteazul şi destoinicul Hernando Cortés era hidalgo cunoscut, din patru stirpe nobile. Mai întâi, prin tatăl său Martín Cortés, apoi prin familiile Pizarro, Monroy şi în sfârşit Altamirano. Deşi era un comandant viteaz, destoinic şi întreprinzător, nu-i voi mai spune de acum înainte nici viteaz, nici destoinic, nici marchiz del Valle, ei doar Hernando Cortés, deoarece simplul nume de Cortés a fost tot atât de iubit şi respectat în Spania şi în toate Indiile, ca şi Alexandru în Macedonia, Iuliu Cezar, Pompei şi Scipio printre romani, Hanibal în Cartagina, sau Gonzalo Hernández, „Marele Căpitan“, în Castilia noastră. Chiar şi viteazul Cortés însuşi preferă să fie chemat pe numele lui şi nu cu aceste titluri măreţe, iar tot aşa îl voi numi şi eu. Nu voi mai vorbi despre aceste lucruri şi voi continua în alt capitol cu ce a făcut şi a dres ca să-şi alcătuiască Hota.

CUM CORTÉS A PUS DE S-A PREGĂTIT TOT CE SE CUVENEA PENTRU PORNIREA FLOTEI

IndatS ce Hernando Cortés a fost ales comandant general. a şi început să adune arme de toate felurile – flinte, pulbere şi arbalete – şi toate muniţiile pe care le-a putut găsi, de asemenea mărfuri de schimb şi alte lucruri folositoare pentru expediţie.

Totodată, începu să umble împodobit şi să aibă grijă de făptura lui mult mai mult decât înainte. Purta un panaş, cu o medalie şi un lanţ de aur şi o pelerină de catifea împodobită cu cheutori de aur, ce mai vorbă, arătind ca un

bărbat viteaz şi îndrăzneţ ce era. Nu avea însă niciun sfanţ, dară-mi-te bani pentru toate aceste cheltuieli, căci la vremea aceea era sărac şi înglodat în datorii, cu toate că avea indieni buni în *encomienda* şi scotea aur din mine. Tot ce avea cheltuia cu îngrijirea propriei persoane, cu podoabe pentru tânără lui soţie şi cu oaspeţi pe care îi avea neîncetat, căci era un om plăcut şi vorbăreţ şi fusese de două ori ales *alcalde* al oraşului San Juan de Baracoa, unde şedea, iar în părţile locului a fi numit *alcalde* înseamnă o mare cinste.

Când nişte prieteni de-ai lui neguţători, pe nume Jaime Tría, Jerónimo Tría şi unul Pedro de Jérez, au auzit că a fost numit comandant general, i-au împrumutat patru mii de pesos de aur şi alte patru mii în bunuri pe garanţia indienilor şi moşiei sale. îşi comandă atunci două flamuri şi steaguri, lucrate cu aur, ca armele regale, cu o cruce pe fiecare parte şi o legendă care spunea : „Fraţi şi camarazi, să urmăm semnul Sfintei Cruci cu credinţă, şi cu acest semn vom izbândi“. A mai poruncit să se citească o proclamaţie în sunete de trâmbiţe şi tobe, în numele Majestăţii Sale, al lui Diego Velázquez ca viceregе şi al său în chip de comandant general, chemând pe oricare vrea să-i însoţească în ţinuturile nou descoperite, să cucerească locurile şi să se aşeze acolo şi promiţând o parte din aurul, argintul şi celelalte bogăţii dobândite, câte o *encomienda* de indieni îndată ce acele locuri vor fi pacificate, căci pentru această expediţie Diego Velázquez are voia Majestăţii Sale.

Când se dădu această proclamaţie în'numele autorităţii regale, capelanul Benito Martínez, trimis de Velázquez spre a o dobândi, nu se întorsese încă din Spania, aşa cum am spus în capitolul cuvenit. Dar vestea se răspândi îndată :in toată Cuba, iar Cortés le scrisese prietenilor săi din toate oraşele, ca să se pregătească şi să-i urmeze în expediţie, prin urmare unii îşi vindeau moşiile ca să cumpere arme şi cai, alţii pregăteau pâine de *cazabe* şi carne de porc sărată pentru provizii sau cămăşoaie din bumbac căptuşite, îăcând, fiecare aşa cum se pricepea,

cele trebuincioase. Astfel, peste trei sute cincizeci de soldaţi ne-am adunat la Santiago de Cuba, de unde am plecat cu flota. Dintre slujitorii săi, Diego Velázquez îşi trimise cu noi majordomul, pe nume Diego de Ordaz, anume ca să iscodească şi să vază de cumva Cortés nu are gânduri trădătoare, căci el tot timpul s-a temut că acesta s-ar putea ridica împotriva lui, deşi a tăinuit cu gr ¡ja acest simţământ. Mai erau şi Francisco de Morla şi unul Escobar, poreclit de noi Pajul, şi unul Heredia şi Juan Rfiino, Pedro Escudero şi Martín Ramos Lares şi alţii mulţi, cu toţii prieteni sau oameni aflaţi în slujba lui Diego Velázquez. printre care mă pun şi pe mine. căci eu la rindul meu făceam parle din casa Velázquez. fiind înrudit cu acesta. Am pomenit numele acestor soldaţi ca să rămână spre amintire. Mai târziu. la locul cuvenit, voi pomeni pe toţi aceia care au luat parte la expediţie, a'şa cum îmi vor veni în minte, pe ei şi locul de unde era fiecare.

Cortés s-a ostenit mult cu pregătirea expediţiei şi se grăbea tare cu toate, căci răutatea şi pizma domneau printre neamurile lui Velázquez, jignite că acesta nu se încredea în ei şi nici nu-i ascultase, încredinţându-i comanda kii Cortés doar din pricina căsătoriei sale. Ele ştiau prea bine că acesta îi fusese potrivnic până în timpul din urmă, astfel încât începură să unelteasca împotriva lui Cortés şi-a lui Velázquez, străduindu-se cu orice chip să-i convingă a-i retrage împuternicirea încredinţată.

Cortés aflase toate astea şi nu-i slăbea pe guvernator nicio clipă, arătându-i-se prea plecat slujitor şi făgăduindu-i la tot pasul că-1 va face, în cel mai scurt timp, cu ajutorul Celui-de-Sus, om vestit şi bogat ca nimeni altul. în toată această vreme Andrés de Duero îl sfătuia neîncetat pe Cortés să se grăbească cu îmbarcarea, el şi cu soldaţii lui, deoarece, prin grija neamurilor sale, Velázquez era pe cale să-şi schimbe hotărârea.

Când Cortés văzu acestea, îi porunci soaţei sale. ca toate proviziile şi darurile pe care nevestele le pregătesc bărbaţilor de obicei când pleacă la drum lung să fie trimise

şi încărcate pe corăbii. Deja îşi anunţase căpitanii, piloţii şi soldaţii ca la căderea nopţii să fie cu tot-ii la bord şi niciunul să nu rămână pe mal. Cum îi văzu pe toţi îmbarcaţi, se duse la Diego Velăzquez să-şi ia rămas bun, însoţit de prietenii săi cei mai apropiaţi şi de mulţi alţi hidalgos şi cei mai de vază locuitori ai oraşului. După multe făgăduieli şi îmbrăţişări schimbate între Coftes şi guvernator, se despărţiră şi a doua zi în zori, după ce am stat la liturghie, ne-am dus la corăbii şi Diego Velâzquez a venit cu noi. Se îmbrăţişară iar, făcându-şi multe complimente unul altuia. Am înălţat pânzele şi pe un timp prielnic am ajuns la Trinidad. Cum am intrat in port şi am coborât la mal, ne-au ieşit în întâmpinare toţi locuitorii oraşului şi a fost mare sărbătoare.

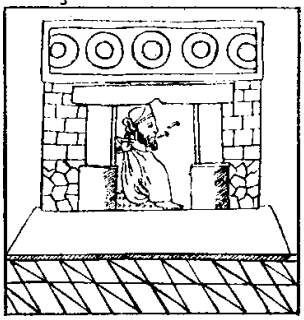

Locuinţa unui căpetenii indiene

UNDE SE SPUNE CE A FĂCUT CORTÉS CÂND A AJUNS IN ORAŞUL TRINIDAD ŞI DESPRE SOLDAŢII CE AU PLECAT DE AICI CA SA MEARGĂ CU NOI ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

Cetăţenii de vază ai oraşului ne-au condus apoi, pe Cortés şi pe noi ceilalţi, ca să ne găzduiască pe la casele lor şi ale altora, iar Cortés găsi adăpost la Grijalva. El porunci să se ridice stindardul lui personal şi flamura regală în faţa casei, dădu o proclamaţie, cum făcuse la Santiago, şi trimise să se cumpere arme de tot felul, alte lucruri trebuincioase şi provizii. Din acel oraş ni se alăturară cinci fraţi, pe numele lor Pedro de Alvarado, Jorge de Alvarado, Gonzalo şi Gómez şi Juan de Alvarado,

poreclit Bătrânul Bastard. De căpitanul Pedro de Alvarado am mai pomenit şi în alte rânduri. Au mai venit cu noi din acel oraş Alonso de Avila, fost căpitan în expediţia lui Grijalva ; Juan de Escalante şi Pero Sánchez Farfán şi Gonzalo Mejía, ce mai târziu a fost trezorier în Mexic, şi unul Baena şi Juanes de Fuenterrabia ; şi Lares, Călăreţul cel ager, numit aşa că mai era şi un alt Lares ; şi Cristóbal de Oii, Viteazul, fost intendent în timpul războaielor mexicane ; şi Ortiz Muzicantul; şi unul Gaspar Sánchez, nepot al trezorierului Cubei; şi unul Diego de Pineda, sau Pinedo ; şi unul Alonso Rodríguez, care avea mine bogate de aur, şi Bartolomé García şi alţi hidalgos al căror nume nu mi-1 amintesc, bărbaţi neînfricaţi cu toţii. Din Trinidad scrise Cortés la Santispiritus, oraş aflat la optsprezece leghe depărtare, dând de ştire tuturor locuitorilor că el merge în acea expediţie în slujba Maiestăţii Sale şi poftind cu vorbe meşteşugite să atragă cât mai mulţi" locuitori destoinici din acel oraş, cum au fost Alonso Hernández Puerto Carrero, văr cu contele de Medellín ; şi Gonzalo de Sandoval care, cu timpul, a devenit *alguacil mayor* [33], ba chiar vreme de opt luni guvernatorul Noii Spanii ; au mai venit Juan Velázquez de León, neam cu Diego Velázquez, şi Rodrigo Rángel, şi Gonzalo López de Ximena, şi un frate al lui, şi unul Juan Sedeño. Acest Juan Sedeño era locuitor din acel oraş şi vorbesc acum de el fiindcă au mai fost doi Juan Sedeño printre noi. Toţi aceştia numiţi de mine, bărbaţi darnici, cu inima vitează, veniră de la Santispiritus la Trinidad, unde era Cortés, şi el, îndată ce află că au sosit, le ieşi în întâmpinare împreună cu noi, soldaţii lui, şi le arătă multă prietenie, iar ei îl tratară cu mare respect. Toţi aceştia pe care i-am numit aveau moşii lângă oraş, unde ţineau turme de'porci şi făceau pâine de *cazabe* şi fiecare se strădui să aducă provizii cât mai bogate. In felul acesta am tot strâns soldaţi şi am cumpărat cai, ce pe acele timpuri erau puţini la număr şi tare scumpi la preţ. Cum acel cavaler pomenit de mine, Alonso Hernández Puerto Carrero, nu avea cal şi nici bani ,să-şi cumpere unul,

33 **Comandant.**

Hernando Cortés îi cumpără el o iapă cenuşie, pe care o plăti din vânzarea câtorva cheutori de aur‘din pelerina de catifea ce şi-o comandase la Santiago de Cuba.

Chiar atunci sosi o corabie din La Habana, încărcată cu pâine de *cazabe* şi carne de porc sărată, pe care unul Juan Sedeño, de felul lui din acel oraş, le ducea să le vândă la nişte mine de aur aproape de Santiago de Cuba. Cum se dădu jos de pe corabie, numitul Sedeño se duse să-şi prezinte omagiile lui Cortés, care, după ce stătură îndelung de vorbă, îi cumpără pe credit corabia cu provizii cu tot, iar Sedeño ne întovărăşi şi el. Aveam deja unsprezece corăbii şi totul ne mergea din plin.

Intre timp însă, Diego Velázquez, fiind el aşa cum am spus, trimise scrisori şi porunci să se oprească flota acolo unde era, iar pe Cortés să-i prindă şi să i-1 aducă. Vom vedea îndată ce s-a întâmplat.

I m b r a e *(i* n *V*\ n t o feminina

CUM GUVERNATORUL DIEGO VELAZQUEZ A TRIMIS ÎN GRABA DOI SLUJITORI ÎN ORAŞUL TRINIDAD, CU ÎMPUTERNICIRI ŞI PORUNCI CA SĂ-I RETRAGĂ LUI COR TÉS COMANDA FLOTEI ŞI SA NU LASE CORĂBIILE SĂ PLECE, IAR PE EL SĂ-L PRINDĂ ŞI SĂ-L TRIMITĂ LA SANTIAGO

Să mă întorc puţin şi să zic cum, după ce am plecat din Santiago de Cuba cu corăbiile, atâtea vorbe duşmănoase
i s-au strecurat lui Diego Velazquez împotriva lui Cortés că I-au făcut să întoarcă foaia. îl învinuiau că s-a răsculat şi a ieşit pe furiş din port. Fusese auzit spunând că el se duce în fruntea expediţiei, orice ar face Diego Velazquez şi neamurile lui şi de aceea şi-a îmbarcat toţi soldaţii în corăbii pe timp de noapte, căci dacă s-ar fi încumetai

cineva să-i oprească cu forţa ar fi ridicat pânzele şi ar fi pornit îndată. Lui Velázquez i s-a mai spus că fusese înşelat de secretarul lui, Andrés de Duero şi de socotitorul Amador de Lares, care în taină s-au înţeles cu Cortés. Cei care se străduiau cel mai tare să-i facă pe Velázquez să-i retragă comanda lui Cortés erau neamurile lui şi un moşneag, Juan Millán, poreclit Astrologul, despre care unii ziceau că n-ar îî în toate minţile, prea se pripea în judecată. Acest moşneag nu contenea să-i spună lui Velazquez : ,.Păzeşte-te, siăpâne. că de nu Cortés se va răzbuna că l-ai băgat odată în închisoare, şi cum e om viclean şi/hotărât, te va pierde dacă nu-i opreşti îndată“.

Velázquez asculta toate vorbele acestea şi multe altele şi având chiar el unele bănuieli, trimise doi băieţandri, slugi de-ale lui, în care se încredea, cu răvaşe şi porunci către Francisco Verdugo, alcaldele din Trinidad, cumnat de-al său, precum şi la alte neamuri şi prieteni, ca să nu lase flota să plece, iar pe Cortés să-i oprească şi să-i prindă, că nu mai era comandant, împuternicirea lui fiind dată lui Vasco Porcállo. Mai trimise răvaşe lui Diego de Ordaz şi Francisco de Morla şi altor slujitori de-ai lui, rugându-se mult de ei să ţină corăbiile pe loc.

Când auzi Cortés toate astea, îi adună pe Ordaz şi Francisco Verdugo şi pe toţi soldaţii şi locuitorii din Trinidad care i s-au părut lui a-i fi duşmani şi ar asculta de porunca lui Velázquez, şi le vorbi cu atâta dulceaţă şi le făcu atâtea făgăduieli că trecură cu toţii de partea lui, iar Diego de Ordaz îl chemă îndată pe alcaldele Francisco Verdugo şi îl sfătui să nu scoată o vorbă despre această întorsătură şi să se ţină deoparte. Cortés, după spusele lui, nu se schimbase de fel,.rămânând un slujitor credincios al guvernatorului. Dimpotrivă, dacă Velázquez îl învinuieşte cu ceva pe Cortés, doar ca să-i ia comanda, nu trebuie să uite că acesta are mulţi prieteni, cavaleri de vază, nemulţumiţi de Velázquez că nu le-a dat indieni buni spre folosinţă. Mai mult decât atât, **a** încheiat el, Cortés are soldaţi mulţi, este plin de îndrăzneală şi ar putea stârni tulburări în oraş sau, mai rău, soldaţii lui **S-ar** apuca de jaf

şi prădăciuni ori alte grozăvii.

Lucrurile se opriră deci aici, fără alte urmări, iar unul din trimişii lui Velázquez, Pedro Laso de la Vega pe numele său, veni cu noi şi cu celălalt îi trimise Cortés o scrisoare plină de iubire lui Diego Velázquez, în care se minuna că luminătia-sa putuse lua aşa o hotărâre şi spunea că singura lui dorinţă era să fie în slujba lui Dumnezeu, a Majestăţii Sale şi a lui, Velázquez, ca reprezentant al regelui. îl ruga să nu se mai ia după rudele sale şi să-şi schimbe hotărârea şi nici după un moşneag nebun ca Juan Millán. Le mai scrise tuturor prietenilor ce-i avea şi lui Duero şi socotitorului, tovarăşii lui.

Cortés le porunci apoi soldaţilor să-şi pregătească armele, fierarilor din oraş să facă iute coifuri şi arbaletierilor să golească toate depozitele şi să facă săgeţi cât mai multe. Chemă apoi doi fierari şi îi îndemnă să vină cu noi, ceea ce ei au şi făcut. Am stat în oraşul acela zece zile şi acum îl voi lăsa ca să spun cum am pornit spre La Habana.

Ţăran semănând porumb

CUM S-A ÎMBARCAT COMANDANTUL HERNANDO COR- TÉS CU TOŢI SOLDAJII LUI CA SĂ MEARGĂ DE-A LUNGUL COASTEI DE MIAZĂZI SPRE LA HABANA ŞI A TRIMIS TOT ÎNSPRE ACOLO PRIN MIAZĂNOAPTE O CORABIE SI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

Când Cortés a văzut ea nu mai aveam de ce sâ Adăstăm în Trinidad, a poruncit tuturor cavalerilor şi soldaţilor ce se adunaseră acolo ca să-i urmeze, fie să se îmbarce cu el pe corăbiile aflate în port pe coasta de

miazăzi sau, acelora care vor să meargă pe uscat, -printre care eram şi eu, să se ducă până ia Habana cu Pedro de Alvarado, ce mai avea de luat nişte soldaţi de pe moşii. Cortés i-a mai trimis pe un hidalgo, pe nume Juan de Escalante şi îi era prieten de aproape, cu o corabie de-a lungul coastei de miazănoapte şi a poruncit să fie luaţi caii pe uscat. După ce s-au îndeplinit toate acestea, el s-a îmbarcat pe nava-comandant şi a pornit cu toată flota spre i-a Habana. Se pare totuşi că, fiind pe timp de noapte, corăbiile din flotă nu au văzut nava-comandant şi au plecat fără el.

Noi am ajuns pe uscat la Habana cu Pedro de Alvarado şi corabia cu care plecase Juan de Escalante prin miazănoapte ajunsese înaintea noastră, ca şi toţi caii ce veniseră tot ţie uscat. Dar Cortés nu sosise şi nimeni nu ştia de ce. Trecură cinci zile fără veşti despre corabie şi începurăm să ne temem că s-a pierdut în Jardines, aproape de Isla de Pinos, la vreo zece-douăsprezece leghe de Habana, unde sunt limbi de nisip. Ne-am înţeles ca trei corăbii mai mici să pornească pe urmele lui şi alté două zile trecură cu pregătirea corăbiilor şi cu târguieli despre cine să meargă, iar de Cortés nicio veste. între noi începură vorbe şi zâzanii, anume pe cine să punem comandant până avem veşti despre Cortés. Cel mai mult se amestecă aici Diego de Ordaz, majordomul lui Velázquez. pe care-l trimisese tocmai să vegheze ca să nu se iveascâ vreo răscoală în rîndurile flotei.

Să ne întoarcem la Cortés. Aşa cum am spus. el se îmbarcase pe corabia cea mai mare. cârc? se pare că s-a împotmolit pe o limbă de nisip, aproape de Isla de Pinos sau Jardines, unde a rămas înfiptă şi n-a mai putut fi cu niciun chip desprinsă. Cortés a poruncit atunci să fie scoasă toată încărcătura de la bord, căci ţărmul era aproape şi o puteau căra, iar când corabia s-a desprins şi a început să plutească, au dus-o la apă -adâncă şi au încărcat-o din nou, după care au pornit din nou spre La Habana.

Cei mai mulţi dintre noi, cavalerii şi soldaţii care il

aşteptam, tare ne-am veselit la sosirea lui ; doar unii nu, cei ce pofteau să fie numiţi în locul lui, fiindcă astfel înceta jocul de-a comandantul, cu care se îndeletniciseră.

După ce I-am condus pe Cortes la casa lui Pedro Barba, unde era găzduit, şi care era reprezentantul lui Velázquez în acel oraş, el a poruncit să i se înalte stindardele în faţa casei şi să se facă aceeaşi proclamaţie ca mai înainte.

Din La Habana au sosit Francisco de Montejo. un hidalgo pe care am să-i pomenesc adeseori de acum înainte, căci, după cucerirea Mexicului, a devenit comandant şi guvernator al Yucatanului. apoi Diego de Soto, din Toro, care a fost. majordomul lui Cortés în Mexic, şi un anume Angulo, şi Carcicaro şi Sebastian Rodríguez şi unul

Pacheco, şi Fulano Gutiérrez, şi Rojas (nu Rojas Bogatul) şi un băieţandru ce-si spunea Santa Clara şi fraţii Martínez del Freginal şi Juan de Nájera (nu surdul care juca *pelota* în Mexic). Toţi erau bărbaţi de vază, iar pe lângă ei mai erau şi alţi soldaţi al căror nume nu mi-1 amintesc. Când Cortés îi văzu pe toţi aceştia strânşi împreună, tare se veseli şi trimise de îndată o corabie spre Capul Guaniguanico, unde era un sat de indieni care făceau pâine de *cazabe* şi aveau mulţi porci, ca să aducă de acolo carne de porc sărată. Moşia era a lui Diego Velázquez, drept care, fiind Diego de Ordaz şeful casei lui Velázquez, Cortés I-a numit pe el căpitan al corăbiei. In afară de asta I-a trimis şi ca să scape de el, căci aflase că Ordaz nu prea se arătase în favoarea lui în timpul certurilor despre cine va fi căpitan, atunci când nava-comandant se împotmolise la Isla de Pinos, aşa că îi porunci acestuia să rămână în portul Guaniguanico după ce va fi suit la bord proviziile, până la sosirea celeilalte corăbii ce o luase de-a lungul coastei de miazănoapte. Atunci, doar de nu va trimite după ei indieni cu o canoe ca să le dea de ştire, cele două corăbii vor naviga împreună către Cozumel.

Să ne întoarcem la Francisco de Montejo şi la ceilalţi

locuitori ai Habanei, care au pus deoparte mari provizii de pâine de *cazabe* şi porc sărat, singurele ce se găseau pe acolo, iar Cortés a poruncit ca toată artileria, adică zece tunuri de bronz şi ceva bombarde,- să fie aduse la mal şi încredinţate unui artilerist pe nume Mesa şi unui levantin, Arbengo, şi unuia Juan Catalán, ca să le pregătească şi să le încerce, iar ghiulelele şi pulberea să fie la îndemână şi le dădu vin şi oţet ca să le cureţe şi mai trimise pe unul Bartolomé de Usagre să-i ajute. A mai poruncit ca resorturile, corzile şi magaziile arbaletelor să fie încercate şi să se tragă la ţintă cu ele, ca să vadă la ce distanţă băteau. Cum era mult bumbac prin părţile acelea, ne-am făcut paveze bine căptuşite, căci sunt bune printre indieni, care aruncă puzderie de suliţe, săgeţi, lăncii şi pietre precum grindina.

Aici în La Habana a început Cortés să aibă o curte în juru-i şi să se poarte ca un mare senior. Primul valet pe care I-a angajat a fost unul Guzmán, care la scurtă vreme a răposat sau I-au ucis indienii – acesta nu era majordomul lui Cristóbal de Guzmăn care I-a prins ostatic pe Guatemuz în războiul Mexicului. Ca şambelan îl numi pe Rodrigo Rangel, iar majordom pe Juan de Cáceres, ce după cucerirea Mexicului a ajuns bogătaş.

După ce se termină cu toate astea, Cortés ne porunci să ne îmbarcăm şi caii să fie împărţiţi pe corăbii. Se făcură ras teluri de iesle şi li se puse mult porumb şi fân

De Juan Sedeño începu să se spună că era omul cel mai bogat din toată flota, fiindcă avea corabia lui şi iapa şi a adus cu el un negru şi o provizie de pâine de *cazabe* şi porc sărat. Pe vremea aceea caii şi negrii făceau cât greutatea lor în aur, iar noi nu aveam cai pentru că nu se găseau de cumpărat.

CUM TRIMISE DIEGO VELÁZQUEZ UN SLUJITOR DE AL SAU, PE NUME GASPAR DE GARNICO, CU PORUNCI ŞI ÎMPUTERNICIRI CA, ORICE AR FI, SA-L PRINDĂ PE CORTÉS ŞI SĂ I SE IA COMANDA FLOTEI ŞI CE S-A FĂCUT CU ASTA

Ca să se înţeleagă bine cele ce am de spus. trebuie să mă întorc la Diego Velázquez. Când acesta află că reprezentantul şi cumnatul său din Trinidad, Francisco Verdugo, se împotrivise să-i ia lui Cortés comanda flotei, iar el şi cu Diego de Ordaz îl ajutaseră să plece, se tăvăli pe jos de furie şi îşi învinui secretarul Andrés de Duero şi trezorierul Amador de Lares că I-au trădat, înţelegân- du-se cu el, iar pe Cortés că I-a înfruntat. Se hotărî prin urmare să trimită la Habana un slujitor de-al lui cu porunci pentru Pedro Barba, reprezentantul lui de acolo, şi alte răvaşe pentru toate neamurile lui care locuiau în acel oraş al lui Diego de Ordaz şi Juan Velázquez de León, care-i erau vasali şi prieteni, rugându-se de ei să nu lase flota să plece, să-i prindă de îndată pe Cortés şi să-i trimită la Santiago de Cuba sub pază bună.

îndată ce Garnica – aceasta era numele solului – ajunse la Habana, se ştiu de ce venise, căci prin el află Cortés ce făcea Velázquez şi iată cum : se pare că un călugăr din ordinul Merced, ce se dădea drept slujitor al lui Velázquez şi care se găsea atunci cu H.îi scrise altui călugăr din acelaşi ordin, Fray Bartolomé de Olmedo, care era cu noi, iar în scrisoare strecură şi o înştiinţare de la cei doi tovarăşi ai lui Cortes, Andrés de Duero şi trezorierul, despre ce se întâmplă.

Cum Cortés îl trimise pe Diego de Ordaz cu o corabie după provizii, nimeni nu-i mai putea sta împotrivă, afară de Juan Velázquez de León. Cortés îi vorbi de îndată şi îl atrase cu uşurinţă de partea sa, căci se certase cu ruda lui sus-pusă care nu-i dăduse indieni buni de muncă. Dintre toţi cei cărora le scrisese guvernatorul, nimeni nu-i mai sprijinea acum. Toată lumea era pentru Cortés, îndeosebi Pedro Barba ; cât despre noi ceilalţi, eram gata să ne dăm viaţa pentru comandantul nostru. Prin urmare, în timp ce la Trinidad poruncile lui Velázquez au fost trecute sub tăcere, aici la Habana nu le-a mai băgat nimeni în seamă. Pedro Barba îi trimise un răvaş guvernatorului cu acelaşi sol spunându-i că nu îndrăznise să-i prindă pe Cortés, care, iubit cum era de soldaţi, ar fi fost. în stare să jefuiască şi

să prade oraşul şi să ducă toţi locuitorii cu dânsul. Pedro Barba mai spuse că, din câte văzuse, Cortés îi era credincios slujitor şi nu ar cuteza a fi altcum. **In** acelaşi timp, Cortés îi scrise lui Velázquez cu cuvintele acelea mieroase şi meşteşugite la care se pricepea foarte, dându-i de ştiri că va înălţa pân- zcle a doua zi şi că rămâne slujitorul său credincios.

CUM A INALJAT CORTÉS P1NZELE ŞI A PORNIT CU TOŢI AI LUI, CAVALERI ŞI SOLDAŢI, PINA IN INSULA COZUMEL ŞI CE S-A ÎNTÂMPLAT ACOLO

Nu ne-am trecut în revistă forţele până am ajuns în insula Cozumel. Cortés poruncise doar să fie suiţi caii la bord şi îl trimisese pe Pedro de Alvarado de-a lungul coastei de miazănoapte cu corabia *San Sebastián,* al cărei pilot trebuia să-i aştepte la Capul San Antonio, unde urmau să se adune toate corăbiile şi să se ducă împreună la Cozumel. îi mai trimise un mesager şi lui Diego de Ordaz, care plecase tot spre miazănoapte după provizii, în care îi spunea acelaşi lucru.

în ziua de zece februarie una mie cinci sute şi nouăsprezece, după ce s-a slujit liturghia, am pornit de-a lungul coastei de miazăzi cu nouă corăbii, precum şi cavalerii şi soldaţii pomeniţi. Cu celelalte două ce o luaseră de-a lungul coastei de miazănoapte aveam acuma unsprezece corăbii cu totul. Pe una dintre ele se afla Pedro de Alvarado cu şaptezeci de soldaţi, între care şi eu.

Pilotul corăbiei noastre, Camacho, nu ţinu seamă de poruncile lui Cortés, aşa că am ajuns la Cozumel, corabia urmându-şi cursul ei, cu două zile înaintea lui Cortés şi am ancorat în portul de care am mai vorbit când cu expediţia lui Grijalva. Cortés încă nu apăruse cu flota şi asta din pricina că o corabie, sub comanda lui Francisco de Morla, îşi pierduse timona în timpul unei furtuni şi trebuiseră să-i dea alta de la corăbiile care erau cu Cortés, după care veniseră cu toţii împreună.

Când am ajuns noi cu Pedro de Alvarado, am coborât la ţărm în satul Cozumel cu toţii câţi eram şi nu am găsit niciun indian acolo, căci o şterseseră şi prin urmare ne-a

poruncit să mergem în alt sat, cam la o leghe de acolo, ai cărui locuitori tot astfel se speriaseră şi fugiseră, lăsându-şi însă tot avutul, adică găini şi altele. Alvarado porunci să luăm cu noi cam patruzeci de zburătoare. într-un sanctuar găsirăm un fel de odăjdii vechi, ca nişte mantii şi câteva sipeţele în care erau găteli ca diademele, idoli, mărgele şi pandative din aur slab ; acolo prinserăm trei indieni, doi bărbaţi şi o muiere şi ne întoarserăm în satul unde am debarcat.

Asupra acestora veni şi Cortés cu toate corăbiile **si** cel dintâi lucru pe care I-a făcut, după ce-a coborât la mal, a fost să-i pună în lanţuri pe Camacho, pilotul ce nu I-a aşteptat în largul mării. Iar când văzu satul părăsit de locuitori şi află că Pedro de Alvarado se dusese în alt sat de unde luase găini şi odăjdii şi alte lucruri de mică valoare din sanctuar, precum şi aurul, care era pe jumătate cupru, tare se mânie pe căpitan şi îl certă spunându-i că în veci nu vor fi pacificate ţinuturile acelea, dacă locuitorii vor fi prădaţi neîncetat. Porunci apoi să fie aduşi cei doi indieni şi cu muierea pe care îi pfinseserăm şi le vorbi cu ajutorul indianului Melchorejo, adus cu noi de la Capul Cotoche, ce ştia bine limba lor, căci celălalt, Julianillo, murise – şi le spuse să meargă să-i aducă pe *caciques* şi ceilalţi indieni din sat, că n-au a se teme de nimica. Cortés mai porunci să li se înapoieze – aurul, odăjdiile şi celelalte şi pentru găini, ce de acum le mi.n- caset ăm, să li se dea mărgele şi nişte clopoţei, iar fiecăruia dintre indieni câte ó cămaşă castiliană. Prin urmare se duseră după căpetenia satului şi a doua zi veni acesta cu toţi oamenii săi, bărbaţi, muieri, copii, ce s-au amestecat cu noi de parcă ne ştiuserăm de-o veşnicie, iar Cortés porunci să nu fie vătămaţi în vreun fel.

Aici pe insulă începu Cortés să dea poruncile lui straşnice, iar Cel-de-Sus îl veghea în toate cele, îndeosebi la pacificarea locuitorilor şi aşezărilor de prin acele locuri, aşa cum vom vedea.

Păstrarea recoltei

CUM CORTÉS A TRECUT IN REVISTĂ ÎNTREAGA ARMATĂ ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

După cc am rămas trei zile în Cozumel, Cortés a poruncit să se treacă în revistă întreaga armată, ca să vadă câţi eram şi află astfel că eram cinci sute şi opt, fără a socoti căpitanii, piloţii şi marinarii, care împreună făceau şi ei o sută, şi aveam şaptesprezece cai şi iepe iuţi, bune de fugă ; şi unsprezece corăbii mari şi mici şi una era un fel de brigantină, adusă plină cu provizii de unul Gines Nortes. Aveam treizeci şi doi de arbaletieri şi treisprezece muşchetari [34], că aşa se numeau pe vremea aceea ; şi zece tunuri de bronz şi patru bombarde şi multă pulbere, gloanţe şi ghiulele. Numărul arbaletierilor nu mi-1 amintesc tocmai bine, dar nu are importanţă în povestirea noastră. După ce s-a sfârşit trecerea în revistă, Cortés porunci lui Mesa, artileristul, unuia Bartolomé de Usagre şi lui Arbenga şi unui catalan, cu toţii artilerişti, să cureţ'e şi să rânduiască totul, iar armele, ghiulelele, gloanţele şi pulberea să fie gata de folosinţă. Căpitan de artilerie îl numi pe unul Francisco de Orozco, ce luptase în Italia. Totodată, puse să fie chemaţi doi arbaletieri, pe numele lor Juan Benitez şi Pedro de Guzmán, Arcaşul, pricepuţi

In îndreptarea arbaletelor şi le porunci să vază ca acestea să aibă cu toatele câte două sau trei resorturi şi tot atâtea corzi şi avancorzi şi magaziile să fie mereu încărcate ; şi să aibă perii şi vergele pentru curăţat ; şi să

34 Aici cuvîntul „muşchetar“ desemnează orice soldat care mînuieşte o muscheta.

tragă toată lumea la ţintă şi caii să fie bine îngrijiţi. Nu ştiu de ce prăpădesc atâta cerneală cu pregătirile astea, căci Cortés cu adevărat se îngrijea de toate.

Predarea tributului

CUM AFLA CORTÉS DE DOI SPANIOLI CE CĂZUSERĂ IN PUTEREA INDIENILOR LA CAPUL COTOCHE ŞI CE SE FĂCU PENTRU ASTA

în strădania sa fără preget, Cortés trimise după mine şi după un basc pe nume Martín Ramos, ca să ne întrebe ce credeam despre strigătele scoase de indienii de la Campeche când ne-am dus cu Francisco Hernández de Córdoba : „Castilan, Castilan !“ şi despre care am pomenii în capitolul cu această expediţie. I-am mai descris atunci încă o dată întâmplarea, aşa cum o văzuserăm şi auziserăm. Cortés ne mărturisi că se gândise îndelung la ea, şi se întrebase dacă nu sunt cumva spanioli prin părţile acelea. „Cred că ar fi bine, spuse el, să întrebăm căpeteniile din Cozumel dacă au habar de aşa ceva“.

Aşa că, prin Melchorejo, indianul de la Capul Cotoche, care pricepea ceva castiliană şi ştia graiul din Cozumel, toate căpeteniile au fost întrebate şi cu toţii au răspuns că au cunoscut spanioli, pe care i-au descris. Au spus că nişte *caciques* care stăteau la două zile de mers de la ţărni îi aveau ca sclavi, iar la Cozumel numai cu două sile în urmă vorbiseră despre ei doi neguţători indieni. Ne-am veselit tare aflând veştile acestea, iar Cortés le-a spus căpeteniilor că trebuie de îndată să-i cheme prin râivaşe, ce se numesc pe limba lor *amales.* Le dărui apoi căpeteniilor şi Indienilor care s-au dus cu scrisorile cămăşi de Castilia, şi le vorbi cu mult meşteşug, spunind că la întoarcere vor căpăta de la el şi mărgele. *Cacique* îl sfătui

pe Cortés, să le trimită alte daruri spre răscumpărare stăpânilor lor, care îi ţineau sclavi, ca aceştia să-i lase să plece, şi aşa a făcut, dându-le solilor tot felul de mărgele. Apoi a poruncit să fie pregătite două corăbii mai mici, dintre care una doar ceva mai mare ca o brigantină, cu douăzeci de arbaletieri şi muşchetari sub comanda lui Diego de Ordaz, care să plece la Capul Cotoche, unde corabia cea mai mare să stea şi să aştepte opt zile, destul ca s-ajungă răvaşele şi să sosească răspuns. Când răspunsul va fi sosit, corabia mică se va întoarce grabnic la Cortés cu ştirea ; capul Cotoche e doar la patru leghe de unde ne aflam şi chiar se zărea de acolo.

în răvaş se spunea : „Prea nobili domni şi fraţi ai noştri ! Am aflat aici la Cozumel că Sunteţi prinşi şi vă aflaţi în puterea unui *cacique* şi vă fac rugăciunea să veniţi de îndată încoace la Cozumel, căci pentru aceasta v-am trimis o corabie cu soldaţi, de veţi avea nevoie de ei, şi daruri de răscumpărare ca să le daţi indienilor cu care staţi. Corabia stă şi vă aşteaptă opt zile. Veniţi cu mare grabă şi veţi fi întâmpinaţi cu multă milă şi bunăvoinţă. Eu sunt pe insula aceasta cu cinci sute de soldaţi şi unsprezece corăbii şi mă voi duce, cu voia Celui-de-Sus, către un loc pe nume Tabasco sau Potonchan.“

Cele două corăbii fură grabnic trimise cu neguţătorii indieni din Cozumel şi cu răvaşele ce le duceau şi în trei ceasuri trecură strâmtoarea şi coborâră la ţărm solii cu răvaşele şi cu răscumpărarea şi după două zile le dădură unui spaniol pe nume Jerónimo de Aguilar, care atunci ştiurăm că se cheamă aşa. După ce citi răvaşul şi primi răscumpărarea de la noi, se duse la stăpânul său *cacique* să-i dea drumul şi acesta îl lăsă să meargă unde pofteşte.

Şi se duse Aguilar la tovarăşul său, pe nume Gonzalo Guerrero, ce stătea într-un sat la cinci leghe de acolo/ şi cum citi şi acesta scrisoarea, grăi : „Frate Aguilar,’ sunt aici cu muierea mea şi am trei prunci şi oamenii mă ţin de *cacique* şi de căpitan pe timp de război. Du-te cu Domnul, căci faţa mi-e brăzdată de tatuaje şi urechile mi-s şi ele găurite. Ce vor spune spaniolii noştri de mă vor vedea

aşa ? Şi uite ce mândri prunci am ? Dă-mi, rogu-te, nişte mărgele din cele verzi ce ai adus şi le voi spune că mi le-au trimis fraţii mei de la mine de acasă“. Iar muierea indiancă a lui Gonzalo începu să se răstească la Aguilar pe limba ei : „Ce caută sclavul ăsta să-mi ia bărbatul ? Piei de aici şi lasă-ne cu trăncăneala ta !“

Dar Aguilar grăi din nou către Gonzalo şi-i spuse ca să nu uite că-i creştin şi sufletul i se va mistui în iad de dragul unei indience, iar dacă face asta pentru muiere şi prunci, n-are decât să-i ia cu el. Dgr nici vorbele şi nici ameninţările nu I-au putut clinti pe Gonzalo, care se pare că era marinar, de fel din Palos.

Când Jerónimo de Aguilar văzu că Gonzalo nu vine, în mare grabă se duse cu cei doi soli indieni la locul unde îi aştepta corabia, dar când ajunse acolo corabia plecase* Cele opt zile cât avusese Ordaz porunca să aştepte trecuseră şi după ce mai stătuse încă o zi se întorsese la Cozumel fără ştiri despre prinşii spanioli. Văzând Aguilar că nu mai e corabia, se întoarse plin de jale la stăpânul lui, în satul unde stătuse până atunci.

Voi lăsa acestea şi voi spune ce s-a întâmplat când Ordaz se întoarse fără spanioli, fără ştiri despre ei sau despre solii indieni. Cortés se mânie peste măsură şi îl certă cu vorbe aspre pe Ordaz, zicându-i că se aştepta la mai mult de la el, nu să se întoarcă fără spanioli sau măcar o ştire de la ei, căci cu siguranţă se aflau prin acele locuri. rv'

Acum se întâmplă că nişte marinari, de felul lor din Gibraleón, porecliţi Ţepoşii, furaseră nişte porc sărat de la un soldat, Berrio, şi nu mai voiau să i-1 dea îndărăt. Berrio i se plânse lui Cortés, iar marinarii, când au fost puşi să jure, au jurat strâmb, dar la cercetare se descoperi furtul şi cum toţi şapte împărţiseră carnea între ei. In ciuda rugăminţilor făcute de căpitanii lor, Cortés porunci să fie cu toţii biciuiţi.

Voi povesti acum ceva despre şederea noastră pe insula Cozumel, unde veneau tot timpul în pelerinaj indieni din satele din jurul Capului Cotoche şi alte părţi ale Yuca-

tanului. Se zvonea că aici, la Cozumel, erau ţinuţi într-un sanctuar nişte idoli cu chipuri grozav de cumplite, la care în acel timp al anului era obiceiul să se aducă sacrificii. într-o dimineaţă, curtea sanctuarului se umplu cu puzderie de indieni şf de indience de-ale lor, ce ardeau o răşină cum e tămâia noastră. Apoi un indian bătrân înfăşurat într-o mantie lungă, ce era preotul acelor idoli, sau *papa* – căci aşa se cheamă ei în Noua Spanie – se sui pe trepte până în vârful sanctuarului şi începu să le predice. Cortés şi noi toţi stăteam să aflăm la ce ţintea vorba lui otrăvită. Cortés îl întrebă pe Melchorejo, care le înţelegea bine limba, ce grăia moşneagul acela indian, iar Melchorejo ne răspunse că vorbea de lucruri negre şi diavoleşti. Atunci Cortés trimise după *caciques* şi toate căpeteniile, ba chiar după *papa* şi le spuse cât se pricepu el de bine, prin tălmaciul nostru, că dacă vor să se aibă cu noi ca fraţii să-şi azvârle idolii de acolo, că erau lucrul diavolului, duceau în păcat, iar sufletele lor se vor mistui în fundul iadului. Le mai glăsui despre lucruri sfinte şi bune, spunându-le să aşeze acolo chipul Sfintei Fecioare, pe care li-1 dărui, şi o cruce, care îi vor ajuta în orice împrejurare, le vor aduce recolte bune şi le vor scăpa sufletele de la pieire. îi mai învăţă şi alte lucruri despre sfânta noastră credinţă, în vorbe bine simţite.

Papas şi *caciques* răspunseră că strămoşii lor se închinau la zeii aceia fiindcă erau buni şi că ei nu îndrăzneau să facă în alt chip. Au mai spus că de-i vom arunca, vom vedea ce grozăvii se vor abate asupra capului nostru şi vom pieri în fundul mării. Cortés ne porunci să stricăm idolii şi să-i rostogolim pe trepte în jos, ceea ce noi am făcut. După aceasta trimise după . nişte var, ce sc găsea din belşug pe acolo şi după nişte zidari de-ai indienilor, după care puse să se ridice un prea frumos altar, unde aşezarăm chipul Preacuratei. A mai poruncit ca doi dintre tâmplarii noştri, Alonso Yáñez şi Alvaro López, să întocmească o cruce din nişte bârne ce se aflau pe acolo. Aceasta a fost aşezată într-un fel de capelă de lângă altar, iar apoi preotul nostru Juan Díaz a ţinut slujba

liturghiei. între timp *cacique, papa* şi indienii ceilalţi ne vegheau cu multă osârdie. ••••' :':

în această insulă Cozumel, pe *caciques* îi cheamă *cala- chiones,* aşa cum am mai spus şi la Potonchan. Dar să-i lăsăm aici şi să trecem mai departe, unde vă voi spune cum ne-am îmbarcat.

CUM CORTÉS A ÎMPĂRŢIT CORĂBIILE ŞI I-A NUMIT PE CĂPITANII LOR ŞI LE-A DAT PORUNCI PILOJILOR ŞI DESPRE SEMNALELE PE TIMP DE NOAPTE ŞI ALTELE CE NI S-AU MAI ÎNTÂMPLAT

După ce i-a numit pe căpitani, pe piloţi şi le-a dat porunci ce să facă şi le-a mai zis despre semnalele cu fanarul pe timp de noapte, Cortés şi-a luat rămas bun de la *caciques* şi *papas,*. le-a încredinţat chipul Preacuratei şi crucea, spunându-le să le ţină cu grijă şi împodobite'şi vor vedea ce mângâiere vor avea. Indienii făgăduiră să-i asculte. Aduseră apoi patru găini şi două vase cu miere şi se îmbrăţişară cu toţii.

Ne-am suit apoi pe corăbii şi am pornit într-o zi de martie a anului una mie cinci sute şi nouăsprezece ca să ne urmăm drumul nostru. Tot în acea zi, pe la ceasurile zece se auziră strigăte de pe o corabie şi se trascră focuri, 4 ca noi toţi ceilalţi să auzim ce se întâmplă. Când Cortés văzu şi auzi acestea, se ivi la bordul navei-comandant şi zări corabia lui Juan de Escalante care se îndreptă spre Cozumel. Şi strigă Cortés spre celelalte corăbii care erau aproape : „Ce se petrece ? Ce se petrece ?;i Iar un soldat, pe nume Luís de Zaragoza, îi răspunse că se scufunda corabia lui 'Escalante cu toată pâinea de *cazabe* aflată la bord. „Dumnezeu să ne ajute să nu suferim aşa o pierdere !*' strigă el $i-i porunci pilotului Alaminos să facă semn către toate corăbiile că ne întoarcem la Cozumel. In aceeaşi zi ne-am întors în portul de unde plecaserăm şi am descărcat pâinea de *cazabe ;* aici am găsit chipul Preacuratei şi crucea bine îngrjite şi cu tămâia care ardea dinaintea lor.

Când *cacique* şi *papas* veniră la Cortés şi-l întrebară pentru ce ne-âm întors, le răspunse că una dintre corăbii

lua apă şi vrem s-o călăfătuim. I-a rugat apoi să vină şi dânşii cu canoele şi să ne ajute să cărăm pâinea la ţărm, ceea ce ei au făcut. Ne-au trebui patru zile să călăfătuim corabia.

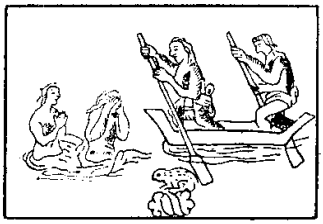

Indieni în canoe

CUM SPANIOLUL CE CĂZUSE ÍN MÂINILE INDIENILOR ŞI SE CHEMA JERÓNIMO DE AGUILAR AFLA CA AM AJUNS LA COZUMEL ŞI VENI LA NOI ŞI CE SE MAI ÎNTÂMPLĂ DUPĂ ACEEA

Când spaniolul Aguilar află că ne-am întors la Cozumci cu corăbiile, tare se veseli şi aduse mulţumiri Domnului. Se grăbi să vină la noi cu cei doi indieni care aduseseră răvaşele şi răscumpărarea şi se îmbarcă într-o canoe. Cum putea plăti bine cu mărgele verzi din răscumpărarea trimisă, luase o canoe cu şase vâslaşi indieni, care vâsleau aşa straşnic încât, neavând vânt potrivnic, iute trecură strâmtoarea dintre insulă şi ţărm.

Când atinseră ţărmul la Cozumel şi se dădeau jos din canoe, nişte soldaţi ieşiţi după vânat – căci se' găseau porci sălbatici pe acolo – îi spuseră lui Cortés că o canoe mare se ivise dinspre Capul Cotoche şi acostase lângă sat. Cortés îl trimise pe Andrés de Tapia cu alţi doi soldaţi să vadă ce se petrece, căci nu se' mai întâmplase să vină indieni în preajma noastră cu canoe mari fără să se teamă. Aşa că s-au dus. îndată ce indienii ce-1 aduceau pe Aguilar i-au văzut pe spanioli, s-au înfricoşat şi au vrut să se întoarcă la canoe şi s-o ia spre larg. Dar Aguilar le spuse pe limba lor să nu se teamă, că aceia sunt fraţii lui. Când Andrés de Tapia văzu că erau indieni, căci Aguilar aşa părea a fi şi el, trimise de îndată veşti lui Cortés că au venit cu o canoe şapte indieni din Cozumel. După ce au coborât la mal, spaniolul îi spuse, într-o spaniolă bâlbâită :

„Dumnezeu, Sfânta Fecioară şi Sevilla“. Tapia îl îmbrăţişă îndată, iar alt soldat ce se găsea cu el, văzând că era un spaniol, dădu fuga la Cortés ca să fie răsplătit pentru vestea ce-o aducea, iar noi ne veselirăm cu toţii.

Tapia îl aduse în grabă pe spaniol la Cortés, dar înainte să ajungă, câţlva soldaţi îl întrebară : „Unde e spaniolul ?“, cu toate că era lângă el, căci părea să fie indian pe de-a-ntregul, aşa oacheş Cum era şi cu părul din cap ciopârţit ca un sclav de-al indienilor. Căra o vâslă pe umăr, într-un picior încălţase o sanda scâlcită, iar cealaltă şi-o legase la brâu. De pe umeri îi cădea o pelerină zdrenţuită şi rufoasă şi în jurul brâului îşi înfăşurase o cârpă jegoasă ca să-şi acopere părţile ruşinoase. De pelerină atârna legat ceva care se dovedi a fi o veche carte de rugăciuni.

Când Cortés îl văzu în halul ăsta, se înşelă şi el şi îl intrebă pe Tapia unde era spaniolul. Auzindu-i Aguilar întrebarea, se ghemui pe călcâie, cum fac indienii şi grăi : „Eu sunt acela“. Porunci atunci Cortés să i se dea o cămaşă, un surtuc, nădragi, o pelerină şi o pereche de sandale, căci altă îmbrăcăminte nu aveam şi îl întrebă ce nume are, cum ajunsese acolo şi când venise în acele locuri. Omul răspunse, vorbind cu mare greutate, că se numeşte Jerónimo de Aguilar, că vine din Ecija şi îmbrăcase haină preoţească. Cu opt ani în urmă naufragiase împreună cu cincisprezece bărbaţi şi două femei, pe când călătorea de la Darién spre insula Santo Domingo, unde era în judecată cu unul Enciso y Valdivia. Duceau cu ei zece mii de pesos de aur şi hârtiile pentru judecată, când corabia lor se izbi în Alacranes şi se scufundă. El, tova- răşii lui şi cele două femei se suiră într-o barcă a corăbiei, crezând că vor putea ajunge în Cuba sau Jamaica, dar curenţii erau prea puternici şi îi aruncară pe ţărm, unde *calachiones* de acolo şi i-au împărţit între ei şi au adus jertfă idolilor pe mulţi din tovarăşii lor. Unii s-au mai prăpădit şi de boli, iar cele două femei muriseră de curând istovite de muncă prea multă, căci le puseseră să macine porumb. Indienii se pregăteau să-i jertfească şi pe

el, dar într-o noapte se strecurase şi fugise la acel *cacique* unde a şi rămas. Singurii supravieţuitori, mai spuse, erau el şi un anume Go.izalo Guerrero, pe care se dusese să-l cheme, dar nu voise a veni.

Aguilar aduse mulţumiri Celui-de-Sus că a fost izbăvit. iar Cortés îi făgădui că va fi răsplătit pentru chinurile îndurate. îl întrebă apoi despre ţinutul acela şi aşezările lui. Aguilar îi răspunse că, fiind în sclavie, altceva nu ştia decât că tăiase lemne, cărase apă şi săpase la porumb ; doar o singură dată făcuse un drum de patru leghe, că-1 trimiseseră cu o povară în spinare şi el nu o putuse duce şi căzuse. Auzise însă că ar fi multe sate. îl mai întrebă Cortés despre Gonzalo Guerrero şi Aguilar spuse că avea o muiere indiancă şi trei prunci, că avea faţa brăzdată de tatuaje şi găuri în urechi şi în buza de jos şi era marinar, din Palos, iar indienii îl ştiau de om viteaz. Mai zise Aguilar cum, cu un an şi jumătate în urmă, un căpitan şi trei corăbii fuseseră la Capul Cotoche – se pare că fusese expediţia noastră condusă de Francisco Hernández de Córdoba – şi indienii îl atacaseră, asmuţiţi chiar de acest Guerrero. Şi el se aflase acolo cu un *cacique* dintr?un sat mai mare, pe care eu I-am pomenit în relatarea despre expediţie. Când Cortés a auzit aceasta, a zis : „Trebuie să-i prindem, căci numai rău vom avea de la dânsul“.

Când căpeteniile din Cozumel ştiură că Aguilar vorbeşte pe limba lor, îl ospătară din belşug şi el le spuse să aibă umilinţă şi respect pentru chipul Preasfintei Fecioare şi pentru cruce, căci numai bine li se va întâmplă. La sfatul lui Aguilar, căpeteniile îi cerură lui Cortés o carte de bunăvoinţă, precum că, dacă vor mai veni spanioli, să se poarte cu ei cu blândeţe şi să nu-i vatăme. Cortés le dădu carte şi după ce ne luarăm rămas bun. o pornirăm spre râul Gri jal va.

Tesător de pene

CUM NE-AM ÎMBARCAT DIN NOU ŞI AM PORNIT SPRE RIO DE GRIJALVA ŞI CE NI S-A ÎNTÂMPLAT PE DRUM

In palru ale lunii martie, anul una mie cinci sute nouăsprezece, având acum spre norocul nostru un tălmaci bun şi credincios, Cortés ne porunci să ne îmbarcăm în aceeaşi ordine ca înainte de a sosi la Cozumel şi să păstrăm aceleaşi rânduieli cu fanarele pe timp de noapte. Am pornit pe o vreme bună până pe la căderea nopţii, când un vânt năpraznic ne izbi şi ne risipi corăbiile, gata să le azvârle pe ţărm. Dar, cu ajutorul Celui-de-Sus, vântul se potoli cam pe la miezul nopţii şi în zori ne-am adunat iarăşi, aproape toţi, fără corabia lui Juan Velázquez de León. Ne-am urmat calea până la amiază fără să dăm de urma ei, ceea ce mult ne-a tulburat, temându-ne că s-a împotmolit pe undeva. Când stătea să se înnopteze şi corabia tot nu apăruse, Cortés îi spuse pilotului Alaminos că ar fi greşit să pornim fără să ştim nimic de ea ; iar pilotul făcu semn întregii flote să stea pe loc, căci s-ar putea ca vântul potrivnic să n-o lase ieşi din vreun golf unde o împinsese. Dar cum defel nu se ivea, pilotul îi spuse lui Cortés : „Señor, sunt sigur că s-a strecurat în vreun port sau într-un golf pe lângă care am trecut şi de unde vântul n-o lăsa să iasă, căci pilotul ei, Juan Alvárez Ciungul, a mai fost aici cu Francisco Hernández şi s-a întors cu Gri jaiva şi cunoaşte bine locurile“.

Aşa că ne-am hotărât să ne întoarcem cu toţii îndărăt fără zăbavă şi să căutăm corabia rătăcită, pe care, spre marea noastră uşurare, am găsit-o ancorată într-un golf de

care ne vorbise pilotul. Ramaserăm acolo o zi şi lăsa- răm la apă două bărci, în care pilotul şi căpitanul Francisco de Lugo coborâră la mal. Aici găsiră moşii cu lanuri de porumb şi un loc unde nişte indieni scoteau sare. Mai erau patru *cues* sau temple de-ale lor. cu mulţi idoli înăuntru, dintre care mulţi aveau chipuri de muieri. Am numit locul, prin urmare, Capul Muierilor [35]. v îmi amintesc cum Aguilar povestise că satul unde fusese el sclav se găsea lângă aceste moşii şi aici cărase el în spinare bunurile stăpânului său, când se prăbuşise din pricina grelei poveri. A mai spus că satul unde trăia Gonzalo Guerrero nu era departe $i că toţi au aur prin aceste locuri, dar nu cine ştie ce mult, iar de vrem să ne călăuzească, el ne poate duce acolo. Cortés îi răspunse râzând că n-a venit pentru câteva nimicuri, ci* se află în slujba lui Dumnezeu şi a regelui. Apoi îl trimise pe căpitanul Escobar, care comanda o corabie uşoară, iute şi cu fundul destul de plat, potrivită pentru apă puţin adâncă, spre Boca de Términos, ca să cerceteze locul cu grijă şi să vadă dacă este bun pentru o aşezare şi de asemenea dacă e aşa mult vî- nat cum se spune. Dădu această poruncă la sfatul pilotului, ca restul corăbiilor să nu se oprească acolo degeaba. După ce, va vedea ce e de văzut. Escobar trebuia să aşeze un semn şi să taie câţiva copaci la intrarea în port, sau să scrie un răvaş şi să-i pună într-un loc de unde poate fi zărit la intrarea în port, ca noi să ştim că fusese pe mal. ori, în sfârşit, după ce va cerceta portul să se aşeze cu vân- tul în spate, şi să aştepte flota să treacă.

Escobar se duse, ajunse la Términos şi făcu ce i se spusese. Găsi acolo căţeaua de ogar pierdută când am fost cu Grijalva ; se îngrăşase şi avea blana lucitoare şi netedă. Când văzu corabia intrând în port, căţeaua începu să dea nebuneşte din coadă, se năpusti spre soldaţi şi sări la bord. După ce cercetă totul cu grijă, Escobar ieşi din port ca să aştepte restul corăbiilor. Dar, ridicându-se vân- tul de miazăzi, se pare că n-a putut sta pe loc şi a fost purtat departe în larg.

35 La Punía de kis Mujeres (sp.)

Dar să ne întoarcem la flota noastră : am stat la Punta de las Mujeres până în zorii zilei următoare, când am ieşit în larg ajutaţi de un vânt prielnic dinspre uscat şi am pornit către Boca de Términos. Negăsindu-1 pe Escobar, Cortés a poruncit să fie coborâtă o barcă cu doisprezece arbaletieri, ca să-i caute la Boca de Términos şi să vază dacă e vreun semn de la el sau vreo scrisoare. Aceştia găsiră nişte copaci tăiaţi şi o scrisoare în care spunea că pământul e roditor şi plin de vânat şi povestea despre căţeaua de ogar. Pilotul Alaminos îl sfătui atunci pe Cortés să ne vedem de drum, zicând că vântul de miazăzi l-o fi purtat pe Escobar spre larg, dar că nu putea fi departe, navigând cu vântul împotrivă. Cu toată îngrijorarea sa la gândul că i s-ar fi putut întâmplă ceva rău lui Escobar, Cortés a poruncit sa se ridice pânzele şi la scurtă vreme I-am ajuns din urmă. Acesta îi dădu raportul lui Cortés şi îi spuse de ce n-a putut să ne aştepte.

Intre timp am ajuns lângă portul Potonchan şi Cortés îi porunci pilotului să lase ancora în port. Acesta se împotrivi, spunând că portul erau rău, deoarece marea se retrage mult din pricina refluxului şi prin urmare corăbiile trebuiau ancorate la peste două leghe de ţărm. Cortés era însă tare dornic să răzbune înfrângerile suferite de Francisco Hernández de Córdoba şi Grijalva, iar soldaţii care luaseră parte la aceste bătălii I-au rugafcsă meargă şi să-i pedepsească, chiar dacă asta însemna să stăm acolo vreo două-trei zile. Dar Alaminos şi ceilalţi piloţi stăruiră să plecăm, că de nu vreo opt zile nu vom putea ieşi din pricina vântului potrivnic, pe când acum, cu vântul prielnic pe care-1 aveam, am putea ajunge la Tabasco în două zile. Aşa că am pornit şi în trei zile am ajuns la Río de Grijalva sau, pe limba indienilor, râul Tabasco, iar despre ce ni s-a întâmplat şi luptele pe care le-am purtat acolo voi povesti mai departe.

Cărăuşi

CUM AM AJUNS LA RIO DE GRIJALVA, SAU TABASCO PE LIMBA INDIENILOR, DESPRE LUPTELE PE CARE LE-AM PURTAT ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT ACOLO

în ziua a douăsprezecea a lunii martie, anul una mie cinci

— sute şi nouăsprezece am ajuns cu toată flota la râul Gri- jalva. Cum ştiam deja de pe vremea expediţiei lui Grijalva că vasele mari nu pot pătrunde pe cursul râului, corăbiile mari au ancorat în largul mării. Tot ca şi atunci, toţi soldaţii au fost du^i la mal cu corăbiile mici şi cu bărcile, la Punta de los Palmares, cam la o jumătate de leghe de Ta- basco. Râul, malurile lui şi pilcurile de manglieri erau pline de războnici indieni şi tare ne-am mirat noi cei care mai fuseserăm cu Grijalva. în afară de ei, se adunaseră în oraş încă vreo douăsprezece mii, cu toţii gata să ne. atace. La vremea aceea oraşul era vestit prin împrejurimi şi alte târguri mai mici i se supuneau. Toţi locuitorii erau gata de luptă şi aveau armele lor obişnuite.

Pricina era că locuitorii din Potonchan, Lázaro şi alte aşezări dimprejur îi învinuiau de laşitate pe locuito- /rii din Tabasco pentru că îi dăduseră lui Grijalva giuvae- rurile de aur de care am vorbit, şi că, de fricoşi ce sunt, nu se încumetă să ne atace, cu toate că au mai multe sate şi războinici decât vecinii lor, care ne-au atacat şi ne-au ucis cincizeci şi şase de oameni. Din pricina acestor vorbe se hotărâră să ia arma în mână.

Când Cortés văzu indienii gata de luptă, ii spuse lui Aguilar tălmaciul, ce le ştia bine limba, să **întrebe** câţiva

indieni, care păreau a fi căpetenii şi treceau pe lângă noi într-o canoe mare, de ce sunt aşa tulburaţi, că noi nu le dorim răul, ci vrem să le dăm din ce le-am adus ca unor fraţi şi îi rugăm să nu înceapă a se război cu noi, că tare rău le va părea. Le mai spuse şi altele despre pace. Cu toate acestea, cu cât Aguilar le vorbea mai mult, cu atât se grozăveau mai tare. Ne spuseră că ne vor măcelări dacă vrem să intrăm în oraş, căci îl întăriseră de jur împrejur cu apărători şi palisade din trunchiuri groase de copaci,

Aguilar le ceru încă o dată să şadă în pace şi să ne lase să luăm apă şi mâncare în schimbul bunurilor noastre şi spuse către *cdlachiones* vorbe în folosul lor şi in slujba Celui-de-Sus. Dar aceştia rămaseră neclintiţi în hotărârea lor de a ne ucide dacă treceam de pâlcul de palmieri.

Văzând acestea, Cortés dădu poruncă să se pregătească bărcile şi corăbiile mici şi ceru să se pună câte trei tunuri în fiecare barcă şi împărţi în ele arbaletieri şi muşchetari. Ne-am amintit că atunci când am fost cu Gri jaiva găsiserăm o cărăruie care ducea de la palmieri spre oraş, trecând peste nişte pâraie şi Cortés trimise trei soldaţi noaptea să vadă dacă acea cărăruie duce de-a dreptul la case şi să se întoarcă degrabă. Ei au descoperit că aşa şi era. Apoi, după ce am cercetat locul cu grijă, ne-am petrecut restul zilei să vedem cum şi în ce rânduială ne vom împărţi în bărci.

A doua zi în zori ne-am pregătit armele şi, după slujba liturghiei, Cortés îi porunci căpitanului Alonso de Ávila să ia cu el o sută de soldaţi, cu zece arbaletieri, să urmeze drumeagul de care am vorbit şi îndată ce vor auzi salvele să atace oraşul dintr-o parte, în timp ce noi vom ataca din cealaltă. între timp, Cortés şi ceilalţi se duseră pe râu în sus cu bărcile şi corăbiile mici. Când războinicii iodieni care stăteau pe mal şi printre manglieri văzură că ne-am pornit, ne ieşiră în întâmpinare în puzderie de canoe, încercând să ne oprească ori de câte ori ne pregăteam să debarcăm. Malul era ca un furnicar de indieni, înarmaţi până în dinţi, suflând din trompete şi bătând în tobe. Când Cortés văzu cum stau lucrurile, dădu

ordin să aşteptăm puţin înainte de a trage cu arbaletele, muschetele sau flintele noastre, căci ţinea să aibă o justificare pentru tot ce făcea. De aceea li se mai adresă o dată, prin Aguilar, martori fiind Diego de Godoy, notarul regelui, cerându-le voie să acostăm şi să luăm apă şi vorbindu-le despre Dumnezeu şi Majestatea Sa. Le mai spuse că dacă ne atacă, iar noi ca să ne apărăm vom ucide său răni pe vreunul dintre ei, vina va cădea asupră-le. Dar ei tot ne ameninţau că ne omoară dacă acostăm.

Deodată începură să arunce în noi cu săgeţi şi să dea semnal de atac cu tobele lor. Cu mare vitejie ne înconjurară cu canoele, aruncând aşa o ploaie de săgeţi în noi că furăm nevoiţi să rămânem în apă până la brâu. Cum era loc mlăştinos şi mâlos, ne era greu să ieşim de acolo, iar indienii ne atacară în număr atât de mare, azvârlind lăncii şi roiuri de săgeţi, că ne-a trebuit mult timp ca să ajungem la mal.

Pe când Cortés se lupta, îşi pierdu o sanda în mâl şi nu putu s-o scoată de acolo, aşa că ajunse la mal cu un picior desculţ. Mai târziu îi găsiră sandaua şi el se încălţă.

Intre timp noi toţi, căpitani şi soldaţi, ne abăturam asupra indienilor strigând „Santiago, Santiago !“ şi îi obligarăm să se retragă, dar nu prea departe, căd se adăpostiră pe după palisadele şi apărătorile din trunchiuri de copaci ce şi le ridicaseră. Dar le-am dat la o parte şi am pătruns prin mica deschizătură făcută.' I-am atacat din nou şi i-am forţat să se retragă prinţr-o stradă până la o piaţă unde îşi ridicaseră alte apărători. Aici ei s-au întors şi ne-au întâmpinat, luptând cu vitejie şi mare îndâr- jire. Tot timpul fluierau şi strigau : *„Al calacheoni, al cala- cheoni!“* ceea ce în limba lor era îndemn să-i ucidă sau să-i prindă pe comandantul nostru.

Fiind noi astfel înconjuraţi, Alonso de Avila se ivi cu soldaţii lui care, aşa cum am mai spus, veniseră pe uscat de la pâlcul de palmieri şi nu reuşiseră să ajungă mai repede din pricina pâraielor de traversat şi a mlaştinilor. Intâr- zierea lor a fost binevenită, căci şi noi pierduserăm timp târguindu-ne cu indienii şi deschizându-ne o trecere

prin palisadele lor. Acum, cu toţii împreună, îi scoaserăm din întărituri şi fură nevoiţi să dea îndărăt însă, ca buni războinici ce erau, tot mai trăgeau în noi, fără să ne întoarcă spatele, cu roiuri de săgeţi şi ţepuşe cu vârful întărit în foc, până au ajuns la un patio mare din care se deschideau încăperi şi săli şi trei sanctuare, pe care le goliseră de toate averile. Cortés ne porunci să rămânem la aceste *cues* şi să nu-i mai urmărim, căci acum erau pe fugă.

Apoi Cortés a luat în stăpânire acel ţinut pentru Ma- j esta tea Sa şi în numele său a făcut proclamaţia, care s-a desfăşurat astfel: şi-a scos sabia şi în semn de cucerire a făcut trei tăieturi în scoarţa unui copac înalt ce se cheamă *ceiba*[36] şi care se înălţa în mijlocul patio-ului, şi spuse că dacă este cineva care se împotriveşte, va apăra dreptul regelui cu sabia şi scutul. Noi toţi soldaţii care eram de faţă la acest act, săvârşit în prezenţa notarului regelui, strigarăm că e drept ce face şi că o să-i sărim în .ajutor împotriva oricărui potrivnic. Cei din partida lui

Diego Velazquez începură să murmure *. îmi amintesc că în această încleştare sângeroasă au fost răniţi paisprezece de-ai. noştri. Eu m-am ales cu o săgeată înfiptă în coapsă, dar rana a fost uşoară. Au murit optsprezece indieni, pe care i-am găsit zăcând în apă, la locul unde am debarcat în noaptea aceea am dormit acolo, în sanctuar, vegheaţi neîncetat de gărzi şi sentinele. Dar să spun ce. s-a mai întâmplat.

---

36 **Arbore american din familia bumbacaceelor al cărui fruct conţine un fel de bumbac (se mai numeşte şi arborele de mătase). (N. tr.)**

CUM I-A TRIMIS CORTÉS PE DOI CĂPITANI, CU CÂTE O SUTĂ DE SOLDAŢI, SĂ VADĂ CUM E ŢINUTUL ACELA ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT

In dimineaţa următoare, Cortés îl trimise pe Pedro de Alvarado cu o sută de soldaţi, dintre care cincisprezece arbaletieri şi muşchetari, să pătrundă cam vreo două leghe în locurile acelea şi să-i ia pe Melchorejo cu el. Când însă îl căutară pe tălmaci nu-i mai găsiră, căci fugise la indienii din Tabasco. în timpul nopţii îşi lăsase hainele spanioleşti şi o ştersese într-o canoe la Punta de los Palmares. Cortés s-a mâniat tare de fuga lui, temându-se *să nu le spună indienilor lucruri spre paguba noastră. Dar să-i lăsăm şi să n-aibă parte de noroc, iar noi să ne întoarcem la povestirea noastră.

Cortés îl mai trimise şi pe căpitanul Francisco de Lugo în altă direcţie, cu o sută de soldaţi, dintre care doisprezece arbaletieri şi muşchetari, cu instrucţiuni să nu înainteze mai mult de două leghe, iar noaptea să se întoarcă şi să doarmă în tabără. Nu apucaseră să se îndepărteze mai mult de o leghe că întâlniră uriaşe armate

de indieni, cu arcuri şi săgeţi, lăncii şi scuturi, tobe şi panaşe, care se năpustiră drept spre ai noştri, încercuindu-i pe toate părţile şi începură a arunca cu săgeţile ca o ploaie că nu li se puteau împotrivi şi cu ţepuşe întărite în foc şi pietre ca grindinaşi a-i împunge cu spadele şi săbiile lor cu două tăişuri* Cât luptau de înverşunat Francisco de Lugo şi soldaţii lui, n-au izbutit să-i facă a da înapoi. Când văzură ce se întâmplă, începură să se retragă spre tabără în ordine, trimiţând înainte un indian din Cuba. bun alergător, să-i dea de veste lui Cortés ca să le ieşim în ajutor. Francisco de Lugo, împărţindu-şi cu grijă muşchetarii şi arbaletierii, unii să încarce şi alţii să tragă, şi trăgând din când în când focuri răzleţe, izbuti să ţină piept mulţimii de războinici.

Lăsându-i în această clipă de primejdie, să ne întoarcem la Pedro de Alvarado care, după ce înaintase ceva mai mult de o leghe, ajunse la un râu greu de trecut. Fu însă voia Domnului să-i călăuzească la înapoiere pe alt drum, aproape de locul unde lupta Francisco de Lugo. Auzind împuşcături, bubuit de tobe şi sunet de trâmbiţe, ca şi ţipetele şi fluierăturile indienilor, Alvarado înainta în mare grabă, dar fără să rupă rândurile, către locul de unde venea zgomotul şi îl găsi pe căpitanul Francisco de Lugo cu oamenii săi ţinând piept duşmanilor. Cinci indieni fuseseră deja ucişi când şi-au unit forţele, au atacat duşmanul şi I-au făcut să dea înapoi. N-au reuşit totuşi să-i pună pe fugă, căci i-au urmărit pe oamenii noştri până în tabără.

Alte cete de indieni îl atacaseră pe Cortés pe când îi păzea pe răniţi, dar repede i-am gonit cu focuri de armă şi lovituri de spadă, care au doborât câţiva.

Când Cortés află de primejdia în care se găsea Francisco de Lugo, de la indianul venit după ajutor, ne repe- zirăm într-acolo şi-i întâlnirăm pe cei doi căpitani la o jumătate de leghe distanţă. Doi din oamenii lui Francisco de Lugo fuseseră ucişi şi opt răniţi, iar Pedro de Alvarado avea trei răniţi. Întorcându-ne în tabără, i-am îngrijit pe răniţi, am îngropat morţii şi am pus de jur împrejur pază

bună.

în această încleştare au fost ucişi cincisprezece indieni şi prinşi trei, dintre care unul părea om de seamă. Aguilar, tălmaciul nostru, îi întrebă pe indieni cum de-au îndrăznit să ne atace şi i-a prevenit că vor cădea cu toţii ucişi dacă mai îndrăznesc din nou. Cortés trimise apoi un indian de-al lor cu mărgele în dar, ca semn de pace pentru *caciques,* Indianul pe care I-am trimis ne spuse că Melchorejo, adus de noi de la capul Cotoche, care o ştersese în noaptea trecută la ei, îi sfătuise să ne atace şi ziua şi noaptea şi aşa ne vor bate, căci suntem puţini la număr. Aşa se vădi că aveam printre noi un duşman rău la suflet. Indianul trimis în solie de noi n-a mai venit îndărăt, dar de la ceilălţi doi prizonieri Aguilar află că în ziua următoare toţi *caciques* din împrejurimi vor veni înarmaţi până în dinţi să ne atace, tot la sfatul lui Melchorejo, care le spusese să ne înconjoare tabăra. Voi spune mai departe ce s-a întâmplat.

CUM NE-A CERUT CORTÉS SĂ FIM GATA A DOUA ZI SA ÎNTÂMWNĂM OŞTILE DUŞMANE ŞI SA SCOATEM CAII DIN CORĂBII ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT IN BĂTĂLIA

CU El îndată ce Cortés a aflat că indienii se pregătesc *să ne* atace, a dat porunci să aducem toţi caii la ţărm, iar arba- letierii şi muşchetarii şi noi toţi ceilalţi soldaţi, până şi răniţii, să fim gata de luptă.

Când caii au coborât pe ţărm, erau toţi ţepeni se mişcau anevoie, că stătuseră mult pe corabie, dar a doua zi îşi reveniră. S-a mai întâmplat ceva, anume câ dintre soldaţii cei mai tineri şi mai zdraveni, vreo şase-şapte începură să se plângă de dureri de şale, aşa chinuitoare că nu se puteau ţine pe picioare şi trebuia să-i cărăm noi. Din ce li s-a tras n-am ştiut niciodată ; unii spuneau că e din pricina cămăşoaielor din bumbac căptuşite pe care le purtau zi şi noapte, sau poate că duseseră o viaţă de huzur în Cuba şi nu erau obişnuiţi cu munca grea şi cu zăduful de aici. Cortés hotărî să nu rămână pe mal şi să fie duşi la corăbii.

Cei mai buni cai şi călăreţi au fost aleşi să fie cavaleria, iar cailor li se atârnară clopoţei de hamuri. Cavalerii au primit poruncă să nu şadă locului şi să străpungă cu lancea fiecare duşman doborât la pământ, ci să îi izbească doar în faţă din fuga calului. Treisprezece fură cavalerii aleşi, iar Cortés se puse în fruntea lor [37]. Mesa primi poruncă să-şi pregătească artileria, iar Diego de Ordaz fu numit să comande pedestraşii, muşchetarii şi arbale- tierii, căci el nu era cavaler bun.

A doua zi în zori (era sărbătoarea Sfintei Fecioara din luna martie), după liturghia slujită de fray Bartolomé de Olmedo, ne-am rânduit în spatele stegarului, Antonio de Villa Roel, bărbatul Isabelei de Ojeda, care-şi schimbă apoi numele în Villa Real şi se mai chemă şi Antonio Serrano de Cardona; am străbătut o savană întinsă, unde se luptaseră Francisco de Lugo şi Pedro de Alvarado, loc ce se chema Sintla, după un sat din preajma oraşului Tabasco.

Pe când ne urmam calea, despărţiţi de Cortés şi cavalerii săi din pricina mlaştinilor prin care caii nu puteau trece, ne -năpădiră toţi războinicii indieni care porniseră să ne atace tabăra. Aceasta se petrecu chiar lângă Sintla, pe un câmp prielnic şi dacă ei ne căutau să se războiască cu noi, la rândul nostru ne îndreptam spre ei cu aceeaşi pricină.

Voi spune mai departe cum s-au petrecut lucrurile în acea bătălie, care merită să fie numită aşa, după cum vom vedea.

CUM TOŢI CACIQUES DIN TABASCO ŞI ÎMPREJURIMI SE RAZBOIRA CU NOI ŞI CE SE ÎNTÂMPLĂ

Am spus mai înainte cum şi în ce fel înaintam, când am dat peste oastea duşmană pornită în căutarea noastră. Toţi războinicii purtau mândre creste din pene, duceau cu ei tobe şi trâmbiţe şi aveau feţele spoite cu alb, roşu şi negru : erau înarmaţi cu arcuri mari şi săgeţi, lăncii şi scuturi, săbii cu două tăişuri şi erau apăraţi de cămăşi

37 **Urmează enumerarea acestora şi a cailor ce li s-au dat fiecăruia. (N. tr.)**

groase din bumbac, căptuşite. Oştile erau aşa numeroase, că ocupau întreaga savană. Se năpustiră asupra noastră ca fiarele turbate şi ne înconjurară aruncând spre noi o ploaie de săgeţi, ţepuşe şi pietre, aşa că peste şaptezeci dintre oamenii noşti'i căzură răniţi de la primul atac. Apoi, în lupta corp la corp, ne vătămară tare cu lănciile şi un soldat muri cu o săgeată înfiptă în ureche şi trăgeau în noi şi ne răneau neîncetat. Noi ne-am împotrivit cu muschetele şi arbaletele noastre şi i-am tăiat aprig cu săbiile, iar îndată ce le-au simţit tăişul, au început să dea înapoi, dar de unde erau la adăpost trăgeau în noi mai abitir. Mesa, cu tunul lui, ucise pe mulţi dintre ei, căci venind în cete mari, fără să se despartă, putea să tragă în ei după pofta inimii. Cu toate loviturile şi rănile primite, n-am putut nicidecum să-i punem pe fugă. Atunci i-am spus lui Diego de Ordaz : „Cred că ar trebui să ne strângem rândurile şi să-i atacăm puternic, căci dacă se tem cu adevărat de tăişul săbiilor noastre, de aceea se dau câte puţin îndărăt şi apoi aruncă în noi de la adăpost cu săgeţi, cu ţepuşele lor întărite şi pietre ca grindina“. Ordaz se împotrivi, zicând că sunt vreo trei sute de indieni pentru fiecare dintre noi şi n-am putea să ţinem piept unei asemenea mulţimi. De aceea trebuie să le îndurăm asaltul. Oricum, am hotărât să ne apropiem de ei pe cât puteam şi să-i tăiem cu săbiile, ceea ce au simţit pe pielea lor şi s-au retras în mlaştini.

In tot acest răstimp, Cortés tot nu se ivea cu cavalerii săi, şi tare ne-ar fi prins bine să-i vedem sosind, ba începurăm să ne şi temem că au păţit ceva.

îmi amintesc că de câte ori trăgeam cu tunul, indienii ţipau şi fluierau şi aruncau în sus cu paie şi bucăţi de pământ ca să nu vedem paguba ce le-o făcuserăm. Sunau din trâmbiţe şi băteau în tobe, fluierau şi strigau : „Alala ' Alala !*

Chiar în clipa aceea se iviră cavalerii noştri. Oştile indiene erau aşa înnebunite de atac, încât nu i-au văzut de la început apropiindu-se din spate. Câmpia fiind netedă, iar cavalerii pricepuţi, caii straşnic dresaţi şi buni fugari, se apropiará în goană şi îşi înfipseră lănciile în ei după bunul

lor plac. Cum îi văzurăm pe călăreţi ne îndârjirăm şi noi asupra duşmanilor, astfel încât de îndată o luară la sănătoasa. La acea vreme indienii gândeau că un cal şi un călăreţ sunt una şi o singură fiinţă, căci nu mai văzuseră cai până atunci.

Savana şi câmpul erau pline de indieni, fugind să se adăpostească în codrul des din apropiere şi în acest răstimp Cortés ne povesti că nu putuse ajunge mai curând, din pricina unei mlaştini ce avusese de străbătut şi că, înainte de a ajunge la noi, trebuise să treacă printr-un alt roi de războinici. Trei călăreţi şi cinci cai fuseseră atunci răniţi. /

După ce cavalerii au descălecat sub nişte arbori din preajma unor case, i-am adus mulţumiri Domnului pentru izbânda deplină dobindită. Apoi, cum era .sărbătoarea Sfintei Fecioare, am dat oraşului întemeiat atunci numele de Santa Maria de la Victoria, prin faptul că această mare victorie a fost câştigată în ziua aceea. Aceasta a fost prima bătălie câştigată sub comanda lui Cortés în Noua Spanie.

Apoi i-am bandajat pe răniţi cu fâşii de pânză, că altceva nu aveam şi am grijit rănile cailor cu osânza luată de la un hoit de indian, pe care I-am ciopârţit pentru asta. Am căutat morţii care zăceau răspândiţi pe câmpie şi erau peste opt sute, dintre care cei mai mulţi fuseseră tăiaţi cu sabia, iar restul sfârtecaţi de ghiulelele tunului, de muschete şi arbalete. Mulţi oameni gemeau, pe jumătate morţi. Peste tot pe unde trecuseră cavalerii erau foarte mulţi morţi şi răniţi. Bătălia durase peste o oră ; se făcuse târziu şi nu mâncaserăm încă nimic. Aşa că ne-am întors în tabără, zdrobiţi de oboseala luptei, ducând cu noi cinci ostatici, dintre căre două căpetenii. Apoi, după ce ne-am . îngropat cei doi morţi, unul cu gâtlejul spintecat, iar altul străpuns în ureche şi am oblojit rănile celorlalţi, iar cele ale cailor ^u osânza indianului, am cinat, am pus strajă bună şi ne-am cufundat în somn.

CUM TRIMISE CORTÉS DUPA CACIQUES DIN TOATA PROVINCIA ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT ATUNCI

Am spus că am prins cinci indieni în această luptă, dintre care doi erau căpetenii. Aceştia doi stătură de vorbă cu tălmaciul care văzuse, din răspunsurile lor, că ar ti nişte soli potriviţi. Il sfătui pe Cortés prin urmare să le dea drumul şi să-i trimită la *caciques* din oraş şi din alte locuri. Li se dădură mărgele verzi şi „diamante“ albastre, iar Aguilar îi măguli cât putu şi le spuse că n-au a se teme, căci noi îi vom trata ca pe fraţi de-ai noştri, iar bătălia din urmă fusese în întregime din vina lor. îi îndemnă să-i adune pe *caciques* din toate satele de acolo, c-ăci noi doream să le vorbim ; şi îi certă cu blândeţe despre alte lucruri petrecute, ca să le câştige bunăvoinţa. Solii s-au dus fără gânduri potrivnice şi au vorbit cât *caciques* şi alte căpetenii spunându-Ie despre vrerea noastră de pace.

După ce i-au ascultat pe solii noştri, indienii s-au sfătuit între ei şi ne-au trimis îndată cincisprezece sclavi de-ai lor, zdrenţăroşi, cu feţele mânjite de noroi, care ne^-au adus găini, peşte fript şi turte de porumb. Când se înfăţişară în faţa lui Cortés, acesta îi întâmpină cu blândeţe, dar Aguilar îi întrebă mânios cum de-au venit în aşa hal de întinaţi, încât par mai degrabă cu gânduri de război şi nu de pace. Le spuse să se întoarcă degrabă la *caciques* şi să-i înştiinţeze că dacă vor pacea pe care le-o oferim, să ne trimită oameni mai de vază, aşa cum se obişnuieşte şi nu sclavi. Dar până şi cu zdrenţăroşii aceia ne-am purtat cum se cuvine, le-am dăruit pentru stăpânii lor mărgele albastre în semn de pace şi ca să le îmblânzim simţămintele.

A doua zi sosiră treizeci de indieni, oameni de vază, înveşmântaţi în pelerine dintr-o ţesătură fină, şi ne aduseră găini, peşte, fructe şi turte de porumb. îi cerură voie lui Cortés să ardă şi să îngroape trupurile celor ucişi în bătălie, ca să nu putrezească sau să fie mâncaţi de tigri şi de lei *. Li se dădu, desigur, voie, şi se grăbiră să aducă mulţi de-ai lor ca să-i ardă şi să-i îngroape pe cei ucişi

după cum le era obiceiul. Cortés află de la aceşti trimişi că peste opt sute de războinici căzuseră, fără a-i număra pe cei răniţi. Au mai zis că nu mai pot rămârie printre noi ca să vorbim de pace, deoarece a doua zi urinau să se adune toate căpeteniile şi notabilităţile din întregul ţinut ca să încheie pacea.

Cortés, plin de isteţime în toate, se adresă râzând celor care stăteau în preajma lui : „Ştiţi, señores, cred că de cai s-au speriat cel mai tare indienii. Ei sunt convinşi, gândesc, că doar caii şi tunurile noastre au dus greul bătăliei şi m-am gândit să le întăresc credinţa aceasta. Haideţi să aducem iapa lui Juan Sedeño, care a fătat deunăzi pe corabie şi să o legăm chiar aici, lângă noi. Să lăsăm armăsarul cel tare focos, al lui Ortiz Muzicantul, să se apropie de ea. Apoi îi vom duce pe amândoi, dar despărţiţi, către locul de unde vin *caciques,* cu grijă să nu-i vadă sau să-i audă nechezând, până sosesc aici şi începem să stăm de vorbă".

Aşa am şi făcut. Armăsarul şi iapa fură aduşi şi îi lăsarăm puţin să se adulmece. Dar mai era ceva : Cortés a poruncit să încărcăm tunul cel mare de pe bord cu o ghiulea uriaşă şi pulbere din belşug.

Se făcuse între timp amiază şi sosiră patruzeci de indieni, cu toţii *caciques* şi mari căpetenii, înveşmântaţi în mantiile lor largi şi frumoase. După ce îl salutară pe Cortés şi pe noi şi ne afumară pe toţi cu tămâia lor, ne cerură iertare pentru purtarea lor nechibzuită şi ne făgă- duiră pe viitor prietenie.

Cortés le răspunse cu un aer grav, oarecum mânios, prin tălmaciul nostru. Le aminti de câte ori le ceruse să rămânem în pace şi îi învinui că au săvârşit o crimă şi că merită să fie cu toţii ucişi, ei şi locuitorii acelor ţinuturi. Apoi le împărtăşi că suntem vasalii unui mare rege şi stă- pân, pe nume împăratul Don Carlos, care ne trimisese aici cu porunci să ajutăm şi să acordăm favoruri acelora ce vor să intre în slujba sa. Aceasta o vom face, urmă el, dacă sufletul lor e cinstit, iar dacă nu, *tepuzques* (căci *tepuzque* se zice în limba lor la fier) vor scuipa ceva ce îi va omorî,

căci ele sunt încă mâniate de fapta lor războinică. în acea clipă, dădu ordin în taină să se tragă cu tunul cel mare, care bubui ca tunetul şi ghiuleaua se duse şuierând până peste dealuri. Era amiază şi nu se auzea un zgomot, iar *caciques* au fost de-a dreptul îngroziţi să o audă. Deoarece nu mai văzuseră aşa ceva, crezură că povestea lui Cortés era adevărată. Acesta le transmise prin Aguilar că n-au a se teme, căci poruncise să nu li se facă niciun rău.

Tocmai în clipa' aceea aduseră armăsarul care prinsese mirosul iepei şi îl legarş lângă locul unde Cortés stătea de vorbă cu *caciques*. Cum iapa fusese şi ea priponită acolo, armăsarul începu să dea din copite şi să necheze năvalnic, holbându-şi ochii tot timpul spre indienii şi spre locul de unde îi venea în nări mirosul iepei. Indienii au crezut ca la ei boncăluia şi necheza calul şi dădea din copite ingrozindu-se şi mai rău. Când Cortés îi văzu cum erau, se ridică din scaun, se duse spre armăsar şi porunci celor doi grăjdari care îl ţineau să-i ducă de acolo. Apoi le spuse indienilor să nu se teamă căci îi ceruse, calului să nu se înfurie, doar veniseră cu gânduri paşnice.

între timp, sosiră câţiva indieni cărăuşi – sau tame-*mcs* cum li se spune acolo – cu felurite bucate pregătite din carne de găină, peşte, fructe şi altele ; se pare că rămăseseră în urmă şi nu putuseră veni o dată cu *caciques.* Cortés stătu îndelung la sfat cu cele trei căpetenii, care făgăduiră că se vor înfăţişa a doua zi cu un dar şi vor discuta alte lucruri, după care plecară foarte mulţumiţi. Unde îi voi lăsa acum, până în ziua următoare.

CUM SE ARĂTARĂ TOJI CACIQUES ŞI CALACHIONIS DE PE RIO DE GR1JALVA ŞI ADUSERĂ UN DAR ŞI CE SE ÎNTÂMPLĂ

A doua zi, dis-de-dim^neaţă, în cincisprezece ale lunii martie una mie cinci sute şi nouăsprezece, se arătară mulţi *caciques* şi alte căpetenii din Tabasco şi alte aşezări din jur, dându-ne tuturor semne de mare respect. Aduceau daruri din aur, care erau aşa : patru diademe, câteva podoabe ca nişte şopârle, două giuvaieruri în formă de căţeluşi şi mai erau cercei, cinci raţe, două chipuri de

indieni, două tălpi din aur pentru sandale şi alte câteva obiecte mici, fără cine ştie ce preţ. Nu ştiu cam cât făceau cu toatele. Au mai adus şi nişte mantii, din cele pe care le ţes ei şi le poartă, dintr-o stofă foarte aspră.

Toate acestea nu înseamnă nimic pe lângă cele douăzeci de femei aduse în dar şi ele, printre care o admirabilă făptură ce se numi doña Marina după ce se creştină. Nu voi mai adăuga nimic despre ele, ci voi vorbi de bucuria cu care Cortés întâmpină aceste daruri. Ii luă deoparte pe *caciques* şi pe tălmaciul Aguilar şi stătură de vorbă îndelung ; le spuse cât de recunoscător era pentru tot ce-au adus şi că-i roagă ca în răstimp de două zile să-şi cheme toţi bărbaţii, muierile şi pruncii înapoi, şi asta va însemna pentru el adevărata pace. *Caciques* Uimiseră de îndată vorbă tuturor locuitorilor şi aceştia se întoarseră îa casele lor.

Cortés le mai ceru ceva, anume să-şi părăsească idolii şi obiceiul de a le aduce jertfe, ceea ce făgăduiră a face. Le mai înfăţişă apoi, prin Aguilar, ce înseamnă sfânta noastră credinţă, spunându-le că suntem creştini şi venerăm un singur Dumnezeu. Le arătă cu pioşenie chipul Fecioarei cu pruncul în braţe şi le spuse că ne închinăm sfintei imagini a Maicii Domnului nostru. *Caciques* răspunseră ca le place această *teleciguata,* care pe limba lor înseamnă mare doamnă şi au cerut-o ca s-o aibă în oraşul lor. Cortés le-o dărui şi le spuse să-i clădească un frumos altar, ceea ce au şi făcut. A doua zi le porunci tâmplarilor noştri Alonso "íañez şi Alvaro López să cioplească o cruce înaltă.

Apoi Cortés îi întrebă de ce ne-au atacat după ce le-am propus pace de trei ori. Ne-au răspuns că deja ceruseră şi primiseră iertare pentru asta. Căpetenia spuse că fratele său, *cacique* în Champoton, îi împinsese la război şi se temuse să nu fie acuzat de laşitate, căci i se adusese deja învinuirea că nu îl atacase pe celălalt căpitan ce venise mai demult cu patru corăbii *. Mai adăugă că indianul adus de noi ca tălmaci, care fugise în noaptea aceea, îi sfătuise şi el să ne atace zi şi noapte.

Cortés le ceru să-i fie adus negreşit acest om, iar ei răspunseră că asta nu pot face, căci îndată ce văzuse cursul bătăliei schimbându-se împotriva lor, se făcuse nevăzut, încercaseră să dea de el, dar în zadar. Ştiurăm atunci că I-au jertfit idolilor, după ce au văzut cât de scump i-a costat sfatul lui. Cortés îi mai întrebă de unde îşi aduc aurul şi alte giuvaieruri, iar căpeteniile arătară cu degetul spre soare-apune, spunând „Culúa“ şi „Mexic“, iar cum nu ştiam atunci ce înseamnă aceste cuvinte, nu le-am dat atenţie.

Am adus apoi un alt tălmaci, Francisco, prins şi el în timpul expediţiei lui Gri jal va. Acesta nu înţelegea însă deloc limba vorbită la Tabasco, ci numai cuvântul „Culúa“, care e mexican. Şi explică lui Cortés prin semne că e un loc îndepărtat şi repetă „Mexico“, ceea ce n-am înţeles.

Aici întâlnirea lor luă sfârşit până a doua zi, când am aşezat chipul Fecioarei şi crucea în altar şi ne-am închinat dinaintea lor. Fray Bartolomé de Olmedo a slujit liturghia în faţa tuturor acelor *caciques* şi celorlalte persoane de vază şi am dat oraşului numele de Santa Maria de la Victoria. Acelaşi călugăr, având-1 tălmaci pe Aguilar, le împărtăşi multe lucruri bune despre sfânta noastră credinţă celor douăzeci de femei indience dăruite nouă. Le spuse să nu mai creadă în idolii lor, care erau plăsmuiri blestemate şi nu divinităţi şi să nu le mai aducă sacrificii, ci să fie convinse că trăiseră în păcat şi să creadă de acum înainte în Dumnezeul nostru. Apoi le botează neîntâr- ziat, iar una dintre ele fu Doña Marina. Aceasta era cu adevărat o mare doamnă, fiică de *caciques* şi stăpână peste vasali, ceea ce se vedea din toată făptura ei. Voi spune mai încolo cum şi în ce fel ajunsese la ei. Nu-mi amintesc limpede numele celorlalte femei şi nu are rost să vorbesc mai mult despre ele. Ele au fost primele creştine din Noua Spanie. Cortés le împărţi căpitanilor săi, iar doña Marina, care era frumoasă la chip, isteaţă şi vioaie, ajunse la Alonso Hernández Puerto Carrero, mare senior şi văr al contelui de Medellin. Când Puerto Carrero se întoarse în Spania, doña Marina trăi cu Cortés, căruia îi dărui un fiu, Don

Martín Cortés.

Am rămas în oraş cinci zile ca să ne oblojim răniţii şi pe cei care avuseseră dureri mari în spinare, acum vindecate. Cortés îi câştigă cu vorbe blânde de partea lui pe toţi *caciques*, şi le povesti cum stăpânul nostru împăratul, ai cărui vasali eram, domnea peste mulţi seniori mari şi că ar ’ trebui şi ei să-i jure credinţă. Atunci, de vor avea o ne-“ voie, fie de apărare, fie de altceva şi de-i vor da de ştire, oriunde s-ar afla, acesta le va veni în ajutor. Drept care *caciques* îi mulţumiră cu căldură şi se declarară neîntârziat vasali ai marelui împărat. Aceştia au fost primii vasali din Noua Spanie care au jurat credinţa Majestăţii Sale.

Cortés i-a chemat pe *caciques* să vină la altar a doua zi în zori, cu femeile şi copiii lor ca să se închine Fecioarei şi crucii, căci era duminica Floriilor. Le mai ceru să trimită şase tâmplari indieni, care, împreună cu ai noştri, să meargă la Sintla, unde cu ajutorul lui Dumnezeu învinseserăm în bătălia despre care am povestit, ca să cioplească

0cruce într-un copac mare, *ceiba.* Ei făcură crucea chiar în trunchiul copacului, ca să reziste cât mai mult, şi urma

1se vede încă în scoarţa nouă care creşte. Apoi Cortés le porunci indienilor să-şi aducă toate canoele ca să ne ajute să ne îmbarcăm ; doream să pornim mai departe chiar în acea zi de sărbătoare, căci doi dintre piloţi tocmai veni- . seră să-i anunţe pe Cortés despre primejdia în care se găseau corăbiile din pricina unui vânt potrivnic de miazănoapte. A doua zi în zori, toţi *caciques* şi celelalte căpetenii veniră în canoe, cu femeile şi copiii lor şi stătură în poiana unde aşezaserăm bisericuţa şi crucea şi unde aduseserăm un snop de crengi tăiate pentru procesiune. Cu toţii ne priviră cum, împreună cu Cortés şi căpitanii săi, înaintam cu multă pioşenie, avându-i în frunte pe călugărul din ordinul Merced şi pe părintele Juan Díaz, înveşmântaţi în odăjdii. Se sluji liturghia, iar noi ne-am închinat şi am sărutat crucea. Când ceremonia s-a sfârşit, căpeteniile au venit la Cortés şi i-au dăruit zece găini, peşte şi legume şi

apoi ne-am luat rămas bun. înainte de plecare. Cortés le-a mai încredinţat odată chipul sfânt şi crucea, spunân- du-le să păstreze acel loc curat şi împodobit cu ramuri şi să li se închine dacă vor să fie sănătoşi şi să aibă roade bogate.

Se făcuse deja târziu când ne-am suit pe corăbii, aşa că am pornit la drum a doua zi, luni dimineaţă, cu vânt prielnic şi ne-am îndreptat spre San Juan de Ulúa, ţinându-ne tot timpul aproape ae ţărm.

Pe când navigam pe un timp frumos, noi cei care ştiam drumul îi spuserăm lui Cortés : ,,Señor, iată La Rambla,

— care pe limba indienilor se zice Ayagualulco“. I-am arătat locul şi mai apoi i-am arătat mare fluviu Guazacualco şi văzu munţii semeţi acoperiţi cu zăpadă şi apoi Sierras de San Martín, şi mai departe Muntele Crăpat, alcătuit din nişte stânci înalte ce înaintează în mare, cu o adinei tură în vârf semănând cu un scaun. Se iviră pe rând Río de Al- varado, pe care I-a explorat Pedro de Alvarado în timpul expediţiei lui Grijalva, şi Río de Banderas, unde am agonisit şaisprezece mii de pesos prin schimb. I-am arătat Isla Blanca şi i-am povestit unde se află Isla Verde şi lângă ţărm a văzut Isla de Sacrificios, unde găsiserăm altarele şi indienii aduşi jertfă idolilor. în sfârşit, am ajuns la San Juan de Ulúa puţin după amiază în joia mare şi îmi amintesc că a venit un cavaler, Alonso Hernández Puerto Carrero, şi i-a spus lui Cortés : „Gândesc, señor, că acei cavaleri care au mai fost aici de două ori spun :

Cată acum spre Franţa, Montesinos Cată spre Paris, cetatea cea vestită Veghează unda râului Duero Şi vezi unde ajunge-n mare *

Iar eu îţi spun la rândul meu : „Priveşti către pământuri bogate să ştii cum să le guvernezi !“

Cortés a înţeles de ce i s-au rostit aceste vorbe. „Dumnezeu ne-a dat acelaşi noroc în bătălii ca şi cavalerului Roland. Cât despre restul, faţă de tine şi ceilalţi cavaleri voi şti cum să mă răscumpăr“.

Un prizonier de război

CUM ERA DOÑA MARINA CACIQUE ŞI FIICA DE MARI CĂPETENII SI STAPINA PESTE SATE ŞI VASALI ŞI FELUL IN CARE A FOST ADUSA LA TABASCO

înainte de a vorbi mai pe îndelete de marele Montezuma, de vestitul Mexic şi de mexicani, vreau să povestesc despre doña Marina, care a fost o mare doamnă şi *cacique* peste oraşe şi vasali încă din copilărie.

Tatăl şi mama ei fuseseră căpetenii şi *caciques* într-un oraş numit Paynala, care stăpânea şi alte sate, la vreo opt leghe de oraşul Guazacualco. Tatăl ei a murit când era încă o fetiţă, iar mama ei a luat un alt *cacique,* bărbat tânăr, căruia i-a dăruit un fiu. Se pare că mama şi tatăl îşi iubeau nespus fiul, căci s-au înţeles ca după moartea lor să vină el căpetenie. Ca să nu se ivească vreo piedică, au dat-o într-o noapte pe doña Marina unor indieni din Xicalango şi au spus că a murit. Cum tot atunci s-a întâmplat să moară fetiţa unei sclave indience, au spus că cea caro murise era moştenitoarea lor.

Indienii din Xicalango dădură fata celor din Tabasco, iar aceştia în cele din urmă lui Cortés. Am cunoscut-o pe mama ei şi pe fratele vitreg, pe atunci ajuns la vârstă bărbăţiei şi care stăpânea oraşul împreună cu mama lui, căci cel de-al doilea soţ al ei murise. După ce au fost creştinaţi, mama s-a numit Marta, iar fiul ei Lázaro. Ştiu toate astea prea bine, căci în anul 1523, după cucerirea Mexicului şi a altor provincii şi pe vremea revoltei lui Cristóbal de Olí írr Higueras, am trecut prin acele locuri cu Cortés, iar majoritatea locuitorilor îl însoţeau şi ei. Cum

Doña Marina se dovedise a fi o făptură atât de minunată şi un bun tălmaci în toate războaiele din Noua Spanie, Tlascala şi Mexic – aşa cum voi povesti ceva mai încolo – Cortés o lua mereu cu sine. în timpul acestei expediţii, ea se căsători cu un hidalgo, Juan Jaromillo, în oraşul Orizaba, de faţă fiind câţiva martori dintre care unul, Aranda, locuitor din Tabasco, povesti cum s-a petrecut.

Doña Marina era o femeie cu totul deosebită şi avea o mare influenţă asupra tuturor indienilor din Noua Spanie.

Cortés, sosind la Guazacualco, îi chemă pe toţi *caciques* din ţinut ca să le vorbească despre religia noastră şi despre blândefea cu care ne-am purtat faţă de ei. Printre cei care au venit erau mama Doñei Marina şi fratele ei vitreg, Lázaro. Doña Marina îmi spusese cu câtăva vreme înainte că era de prin aceste locuri şi că era stăpână peste vasali, iar Cortés şi tălmaciul Aguilar ştiau amândoi acest lucru. Aşa s-au întâlnit mama, fiul şi fiica şi era lesne de văzut după asemănarea izbitoare dintre ele că doña Marina şi bătrâna erau fiică şi mamă. Aceasta şi fiul ei s-au în- spăimântat foarte când au văzut-o, crezând că a trimis după ei să-i ucidă şi plângeau.

Când Doña Marina şi-a văzut mama şi fratele vitreg în lacrimi, i-a mângâiat, spunându-le că n-au nicidecum a se teme şi că atunci când au dat-o oamenilor din.Xicalango nu ştiau ce fac. A iertat-o pe bătrână şi i-a dăruit multe giuvaieruri din aur şi veşminte, apoi i-a trimis înapoi în oraşul lor, zicându-le că Dumnezeu a fost milostiv cu ea când a scăpat-o de idoli şi s-a creştinat, apoi când i-a dăruit un fiu cu domnul şi stăpânul ei Cortés şi a ajutat-o mai târziu să ia de soţ un cavaler ca Juan Jaromillo. Chiar dacă ar face-o stăpână peste toate provinciile Noii Spanii, ar refuza această cinste, căci ţinea mai mult să-i slujească pe soţul ei şi pe Cortés decât orice altceva pe lume.

Cele ce-am spus aici ştiu şi jur că sunt adevărate. întreaga poveste mi se pare foarte asemănătoare cu cea a lui Iosif şi a fraţilor săi în Egipt, atunci când aceştia au

căzut în puterea lui în legătură cu grâul [38].

Să mă întorc însă la povestirea mea. Doña Marina ştia limba din Guazaeualco, ce este cea vorbită în Mexic şi mai ştia şi limba din Tabasco, aşa cum Jerónimo Aguilar o ştia pe cea din Yucatán şi Tabasco, ce sunt totuna. Ei se înţelegeau foarte bine unul cu altul, iar Aguilar tălmăcea în castiliană pentru Cortés.

Acesta a fost marele început al cuceririlor noastre şi în felul acesta, mulţumită Domnului, toate ne-au mers din plin. Am ţinut să spun povestea Doñei Marina, căci fără ajutorul ei n-am fi putut înţelege limba din Noua Spanie şi Mexic.

Mă voi întoarce acum şi voi spune cum am debarcat în portul San Juan de Ulúa.

CUM AM AJUNS CU TOATE CORĂBIILE LA SAN JUAN DE ULÚA ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT ACOLO

În joia mare din anul una mie cinci sute şi nouăsprezece am ajuns cu toată flota în portul San Juan de Ulúa. Ştiind pilotul Alaminos bine acele locuri, căci mai fusese cu Juan de Gri jaiva, ceru de îndată ca toate corăbiile să ancoreze într-un loc ferit de vântul din miazănoapte. Pe catargul vasului-comandant au fost înălţate flamura şi steagul regal şi la o jumătate de oră după ce-am ancorat veniră spre noi două mari canoe pline cu indieni mexicani. Văzând corabia cea mare cu stindardele fâlfâind, ştiură că într-acolo trebuie să ajungă pentru a-i "vorbi comandantului. Aşa că vâsliră drept spre corabia-comandant, suiră la bord şi întrebară cine e *Tatúan,* adică „stăpân“ pe limba lor. Doña Marina, care le înţelegea graiul, arătă înspre Cortés şi indienii îi făcură mari plecăciuni după obiceiul lor, îi spuseră bun venit şi îl înştiinţară că stăpânul lor, slujitor al marelui Montezuma [39], îi trimisese ca să afle ce fel de oameni suntem şi de ce

38 Aluzie la legenda lui Iosif din Vechiul Testament *(Geneza.* XLII)

39 sau Moctezuma al II-lea, împărat aztec (1466—1520). în 1519, expediţia lui Cortés a pus capăt autorităţii sale, el predîn- du-se spaniolilor, care I-au făcut prizonier. A murit în urma rănilor primite din partea propriilor săi supuşi, care s-au răsculat împotriva conchistadorilor, fiind jigniţi de lipsa de rezistenţă a lui Montezuma (N. tr.)

am venit, iar dacă ne trebuie ceva pentru noi sau corăbii, să le spunem şi de îndată ne vor împlini dorinţele.

Cortés le mulţumi prin tălmacii noştri, Aguilar şi doña Marina, şi porunci să li se dea mâncare, vin şi mărgele albastre. După ce băură vinul, le spuse că am venit să-i cunoaştem şi să facem negoţ cu ei, că nu le vom pricinui niciun necaz, ci sosirea noastră în mijlocul lor înseamnă un prilej fericit atât pentru noi, cât şi pentru ei. Solii s-au dus la ţărm plini de mulţumire. A doua zi, în vinerea mare, am debarcat împreună cu caii şi tunurile şi ne-am aşezat pe nişte dune înalte. Nu era pământ neted pe acolo, ci numai dune de nisip. Mesa şi-a potrivit tunurile cum a ştiut mai bine ; apoi am înălţat un altar, s-a slujit liturghia, după care am ridicat colibe şi corturi pentru Cortés şi căpitanii săi. Noi ceilalţi, trei sute de soldaţi, am tăiat crengi şi ne-am potrivit şi noi nişte colibe. Am pus caii la adăpost şi astfel am petrecut vinerea mare.

Sâmbătă, în ajun de Paşti, au venit sumedenie de indieni, trimişi de un *cacique*, Pitalpitoque, numit mai apoi Obandillo, care era unul dintre guvernatorii lui Montezuma. Au adus topoare şi au tăiat trunchiuri şi crengi de copaci pentru cortul lui Cortés şi alte câteva din jur, pe care le-au acoperit cu velinţe mari, din pricina soarelui ; căci fiind deja în postul Paştelui, zăduful era mare. Au adus găini şi turte de porumb şi prune, care tocmai se copseseră şi, parcă îmi amintesc, câteva giuvaieruri din aur ; toate i le-au înfăţişat lui Cortés, anunţându-1 că a doua zi va mai veni un guvernator ce va aduce şi mai multe daruri. Cortés le-a mulţumit cu căldură şi a poruncit să li se dea câte ceva în schimb şi ei au plecat mulţumiţi.

A doua zi, în duminica Paştilor, guvernatorul de care vorbiseră a sosit şi el. Se numea Tendile, era mare neguţător şi-l aducea cu el pe Pitalpitoque, la rândul lui o persoană de seamă. Erau urmaţi de mulţi indieni care cărau găini şi legume, şi cărora Tendile le-a dat de înţeles să stea deoparte în timp ce, după obiceiul lor, făcu trei plecăciuni în faţa lui Cortés şi a soldaţilor din preajma lui.

Cortés le-a spus prin tălmaci că sunt bineveniţi, i-a

îmbrăţişat şi i-a rugat să aştepte căci dorea să le vorbească, între timp poruncise să se ridice un altar cât mai frumos, iar fray Bartolomé de Olmedo, care avea un glas plăcut, rosti cântând slujba liturghiei, asistat de părintele Juan Díaz, iar cei doi guvernatori şi ceilalţi *caciques* care erau cu ei stăteau şi priveau. După slujbă, Cortés şi câţiva căpitani cinară cu trimişii marelui Montezuma, iar cind masa a fost strânsă, îi luă pe aceştia deoparte şi cu ajutorul tălmacilor, le spuse că suntem creştini şi vasali ai marelui împărat Don Carlos, cel mai mare stăpânitor de pe pământ, care are mulţi prinţi vestiţi drept vasalii şi slujitorii lui şi că la porunca lui venise în această ţară despre care auzise de mult vorbindu-se, ca şi despre marele Montezuma ce şade în fruntea ei şi înaintea căruia vrea să se înfăţişeze cu prietenie şi să-i împărtăşească multe lucruri în numele împăratului. Marele Montezuma, urmă el, va fi bucuros când le va auzi şi înţelege. în afară de aceasta, noi am venit să facem negoţ cinstit cu stăpânul lor şi cu ei şi prin urmare doreşte să ştie unde pofteşte Măria-Sa să-i întâlnească.

La aceste vorbe, Tendile răspunse cu oarecare aroganţă : „Abia aţi sosit şi vreţi să staţi de vorbă cu împăratul nostru. Primiţi acum darul pe care vi-1. aducem în numele stăpânului nostru şi apoi îmi veţi spune orice poftiţi“.

Scoase apoi dintr-o p*etaco* – un fel de sipet – multe lucruri din aur, migălos şi bogat lucrate şi împodobite, după care ceru să se aducă zece baloturi dintr-o minunăţie de pânză albă ţesută din bumbac şi pene. Au mai fost şi alte lucruri, dar nu-mi mai amintesc şi belşug de bucate

— păsări, fructe şi peşte. Cortés le primi pe toate zâmbind cu voioşie şi le dădu în schimb mărgele din sticlă răsucită şi alte boabe mici de prin Castilia, zicându-le să le arate prin oraşele lor, ca lumea să vină şi să facă negoţ, căci avem mărgele din belşug şi vrem să le schimbăm pe aur. Indienii au promis că vor face tot ceea ce le cerem.

Aşa cum am aflat mai târziu, cele două căpetenii, Ten- dile şi Pitalpitoque, erau guvernatorii provinciilor

Cotus- tan, Tustepeque, Guazpaltepeque şi Tatalteco, precum şi ai unor oraşe de curând cucerite. Cortés mai dădu poruncă slujitorilor săi să aducă un jilţ, bogat sculptat şi marchetat, nişte pietre de agată găurite şi cu o lucrătură întortocheată, înfăşurate într-un ştergar îmbibat cu mosc, ca să miroasă bine, un şirag de mărgele răsucite şi o tichie purpurie cu *o* medalie de aur având pe ea gravat chipul sfântului Gheor- ghe călare, cu lancea în mână şi străpungând balaurul, li spuse lui Tendile că jilţul este pentru împăratul Montezuma

— deja îi ştiam numele – ca să şadă în el când va veni să-i vorbească şi-l roagă ca atunci să-şi pună şi tichia pe cap. Pietrele şi toate celelalte sunt un semn de prietenie din partea împăratului nostru, care ştie că Montezuma e un mare domn. Cortés ceru să se fixeze ziua şi locul întâlnirii lui cu Montezuma. Tendile acceptă darurile şi, declarând că marele lui stăpân va fi bucuros să-i cunoască pe vestitul nostru împărat, făgădui să i le ducă de îndată şi să se înapoieze cu răspunsul.

Se pare că Tendile adusese cu sine câţiva pictori de seamă – că au din aceştia în Mexic – şi le dăduse porunci să picteze cât mai asemănător chipul şi portul lui Cortés, ale căpitanilor şi soldaţilor, toate în mărime naturală, şi să mai înfăţişeze corăbiile, pânzele şi caii, pe doña Marina şi Aguilar, precum şi pe cei doi ogari, tunul şi ghiulelele, de fapt toată oştirea noastră, pe care să le ducă stăpânului său. Cortés ceru să se încarce bine bombardele cu multă pulbere, ca să bubuie zdravăn şi îi spuse lui Pedro de Alvarado să-şi aţină călăreţii pregătiţi, cu caii împodobiţi cu clopoţei la hamuri, ca să galopeze în fruntea cetei lui Montezuma. Se sui şi el călare şi zise : „Tare ar fi bine dacă am putea galopa peste dune, dar vor vedea că şi pe jos ne-am împotmoli în nisip. Să mergem deci pe plajă când se retrage fluxul şi să galopăm acolo doi câte doi“. Puse călăreţii sub comanda lui Pedro de Alvarado, a cărui iapă murgă era sprintenă şi foarte iute.

. Totul se petrecu sub ochii solilor şi, ca să vadă cum iese ghiuleaua din tun, Cortés pretinse că vrea din nou să

le vorbească, tocmai înainte să bubuie tunul. Era mare linişte, asa că ghiulelele făcură mare zarvă când se duseră până dincolo de dealuri. Cei doi guvernatori şi ceilalţi indieni se îngroziră de moarte de această întâmplare şi cerură pictorilor să o înfăţişeze pentru Montezuma. Se întâmplă ca un soldat să aibă un coif pe jumătate poleit cu aur, dar poleiala se cam luase. Tendile îl văzu şi fiind mai îndrăzneţ decât celălalt *cacique,* ceru să-i vadă, căci semăna cu un coif al lor, lăsat de strămoşii din care se trăgeau şi care şade acum pe creştetul zeului Huichilobos [40]. Mai spuse că Montezuma, stăpânul lui, ar fi bucuros să-i aibă, aşa că i-1 dădură. Cortés totuşi adăugă că, dorind el să ştie dacă aurul din ţara lor e chiar la fel ca cel ce se găseşte în râu- rile noastre, n-ar fi rău să-i trimită îndărăt plin cu aur, ca dar pentru împăratul nostru.

După acestea, Tendile îşi luă rămas bun de la noi şi după multe făgăduieli din partea lui Cortés, promise să se întoarcă neîntârziat cu răspunsul. După plecarea lui, aflarăm că Tendile nu era numai un neguţător de seamă, ci şi cel mai isteţ dintre supuşii lui Montezuma. Se duse la el în mare grabă şi îi povesti tot ce se întâmplase, îi dădu picturile făcute şi darul lui Cortés. Acesta, când îl văzu, se pare că rămase minunat şi îl primi cu mare voioşie. Când asemui coiful cu cel al zeului Huichilobos, se convinse că suntem din neamul despre care strămoşii lor prevestiseră că vor domni odată peste acest pământ.

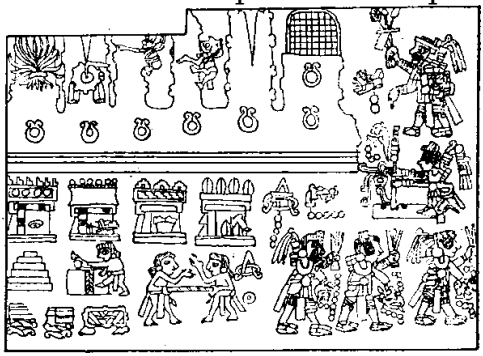

Scenă ceremonială

40 Huitzilopochtli, zeul războiului.

CUM SE DUSE TENDILE SI fl VORBI STĂPÂNULUI SĂU MONTEZUMA ŞI fl DUSE DARUL ŞI CE SE ÎNTÂMPLĂ ÎN TABĂRA NOASTRĂ

Când a plecai Tendile cu darul lui Cortés pentru stăpânul lui, Montezuma, celălalt guvernator, Pitalpitoque, a ramas în tabăra noastră, ocupând câteva corturi ceva mai încolo şi a adus muieri să facă turte de porumb şi să le pregătească bucate din păsări şi peşte. Din aceste bucate i-au dat şi lui Cortés şi căpitanilor care s-au ospătat cu ei. Noi, soldaţii, n-am avut parte de altceva decât de scoicile şi moluş- tele pe care le culegeam de prin împrejurimi sau peştele pe care îl prindeam.

Cam pe atunci veniră mulţi indieni din oraşele unde cei doi erau guvernatori, unii aducând aur şi giuvaieruri ieftine, sau găini, pe care le schimbau pe mărfurile noastre, adică boabe verzi, albe ca diamantele sau altele la fel, şi astfel ne puteam duce traiul, căci toţi soldaţii aveau cu ei ceva pentru schimb, iar din timpul lui Grijalva ştiam că e bine tie adus mărgele.

Trecu astfel aproape o săptămână. Apoi, într-o dimineaţă, sosi Tendile cu peste o sută de indieni, cu poveri în spinare, însoţit de un mare *cacique* mexican care semăna izbitor la chip şi la port cu Cortés şi de aceea îl trimisese marele Montezuma. Aflarăm mai apoi că atunci când Tendile îi arătase portretul lui Cortés, toţi care I-au văzut s-au minunat şi au strigat că-i unul dintr-ai lor. Acesta se numea Quintalhor şi venise acum cu Tendile. Din pricina asemănării, noi, toţi cei din tabără le spuneam fie „Cortés al nostru“, sau „Cortés al lor*'.

Ca să mă întorc la povestirea mea, când s-au înfăţişat cu toţii dinaintea lui Cortés, au sărutat pământul şi I-au afumat, pe el şi pe soldaţii din preajmă, cu tămâia pe care o aduseseră în nişte braseros de lut. Cortés îi primi cu prietenie şi îi pofti să se aşeze lângă el.

Quintalbor, care adusese darurile şi avea aceeaşi misiune ca Tendile, ne-a urat bun venit în ţara lui şi după

ce a ţinut o lungă cuvântare, le-a cerut ca să le înfăţişeze. Feluritele daruri au fost aşezate pe nişte rogojini subţiri, numite de ei *petates,* acoperite cu alte velinţe din bumbac. Mai întâi era un fel de roată, ca soarele, mare ca de căruţa şi făcută din aur foarte fin, o adevărată minunăţie, cu tot felul de figuri pe dânsa, care preţuia, după cum au spus cei ce au cântărit-o mai apoi, peste zece mii de pesos. Mai era încă o roată din argint strălucitor, care închipuia luna, cu alte figuri pe ea, şi aceasta foarte grea şi foarte de preţ. Quintalbor adusese şi coiful plin cu grăunţe mici de aur, aşa cum le găsesc ei în mine, care făcea şi el trei mii de pesos.

Aurul din coif făcea pentru noi mai mult de douăzeci de mii de pesos, căci ne dovedea că au mine bogate în ţara lor. Mai aduseseră douăzeci de răţuşte tot din aur, foarte frumos lucrate şi foarte adevărat imitate, câţiva căţei aşa cum au pe aici, tigri, lei şi maimuţe, zece coliere minunate, câteva pandantive, douăsprezece săgeţi şi un arc încordat, două nuiele de judecată, lungi de cinci palme, toate făcute din aur fin şi prea frumos lucrate. Apoi făcu semn şi'aduseră panaşe din aur, bogat împodobite cu pene verzi, alte panaşe din argint, evantaie tot astfel făcute, ccrbi din aur, goi pe dinăuntru, şi multe alte lucruri ce le-am uitat, căci totul s-a petrecut cu mulţi ani în urmă. După acestea au venit treizeci de baloturi de pânză din bumbac, cu felurite desene şi împodobite cu pene în multe culori şi fiind atâtea nú mă încumet să le descriu pe toate.

Când toate darurile au fost înfăţişate, cei doi mari *caciques,* Quintalbor şi Tendile, I-au rugat pe Cortés să le primească negreşit, cu aceeaşi plăcere cu care i le-a trimis stăpânul lor şi să le împartă între *teules* şi ceilalţi oameni ou care venise.

Cortés primi bucuros darurile, iar solii îi spuseră că ar dori să-i împărtăşească vorbele cu care i-a trimis stăpânul lor. Măria-sa se bucură că oameni aşa viteji cum auzise că- suntem – ştia ce se întâmplase la Tabasco – au venit pe pământul lor şi că ar dori mult să-i vadă pe marele nostru împărat, un domn aşa vestit, că auzise despre el cu

toate că veneam de pe tărâmuri atât de îndepărtate. împăratului nostru îi va trimite în dar pietre preţioase, iar pe noi ne va ajuta în orice chip atâta cât vom rămâne în acel port. Cât despre întâlnirea acestuia cu noi, ne transmise să ne luăm gândul de la ea, căci nu aveam de ce să ne vedem şi înfăţişară felurite piedici.

Cortés le mulţumi aşa cum se cuvine şi cu multe vorbe de laudă dărui fiecăruia dintre guvernatori câte o cămaşă din pânză de Olanda, şi „diamante“ albastre şi alte fleacuri şi îi rugă să se întoarcă în Mexic ca soli ai lui şi să spună stăpânului lor, marele Montezuma, că, trecând el peste atâtea mări şi ţări numai ca să-i vadă şi să-i vorbească, marele nostru rege şi stăpân I-ar primi cu mânie la înapoiere. Prin urmare, oriunde s-ar afla, doreşte să-i vadă şi să-i vorbească, precum şi să-i împlinească poruncile.

Guvernatorii răspunseră că îi vor duce solia, dar că întâlnirea li se pare de prisos. Cu ei îi trimise Cortés lui Montezuma câte ceva din sărăcia noastră : o cupă din sticlă de Florenţa, aurită şi împodobită cu arbori şi scene de vână- toare* trei cămăşi din pânză de Olanda şi alte câteva lucruri şi le ceru să-i aducă răspuns. Cei doi guvernatori se duseră, iar Pitalpitoque rămase în tabără la noi ; se pare că ceilalţi slujitori ai lui Montezuma îi lăsaseră în grijă să ne aducă bucate din satele de prin împrejurimi. Aici mă voi opri cu povestirea, ca să spun ce s-a mai întâmplat în tabără la noi.

Ritual canibalic ***(Codicele Florentin)***

CUM A TRIMIS CORTÉS SA SE CAUTE ALT PORT ŞI UN LOC SĂ SE ÎNTEMEIEZE O COLONIE SI CE S-A ÎNTÂMPLAT CU ASTA

După ce solii au plecat spre Mexic, Cortés trimise corăbiile sa cerceteze mai departe coasta sub conducerea lui Francisco de Montejo şi îi porunci să urmeze calea lui Grijalva, căci Montejo fusese atunci cu noi, aşa cum am mai spus, şi îi dădu instrucţiuni să caute port sigur şi pământuri unde ne-am putea aşeza, văzând el că în nisipurile acelea nu se putea trăi de ţânţari, fiind pe deasupra şi tare îndepărtate de satele din jur. Ii dădu lui Montejo pe Alaminos şi pe Juan Alvárez Ciungul să-i aibă ca piloţi, căci ştiau şi ei drumul şi le spuse să navigheze de-a lungul coastei zece zile cât de departe puteau. Ascultându-i instrucţiunile, se duseră până la Rio Grande, aproape de Pánuco *, dar mai departe nu putură trece din pricina curenţilor tare vârtoşi. Acesta era râul unde ajunseserăm cu comandantul Grijalva. Văzând cât de greu se navighează, făcură cale întoarsă şi se îndreptară spre San Juan de Ulúa, fără alte ştiri decât că, la vreo douăsprezece leghe mai încolo, văzuseră pe malul mării un oraş ce semăna cu o fortăreaţă şi se chema Quiaviztlan, iar lângă el era un port unde pilotului i se păru că ar putea fi adăpostite corăbiile noastre de vântul din miazănoapte. îi dădu acestui port un nume urât, acela de Bernal, deoarece i se păru a semăna cu un oraş din Spania ce poartă acest nume. Toată călătoria, încolo şi încoace, îi luă lui Montejo zece sau douăsprezece zile.

Mă întorc acum şi zic cum indianul Pitalpitoque, care rămăsese cu noi să ne aducă bucate, s-a lenevit în aşa hal încât nu mai aducea de nici unele în tabără şi am început să ducem lipsă de toate, căci pâinea de *cazabe* se făcuse amară, de mucezită şi putredă şi plină de gărgăriţe ce era ; dacă nu mergeam să slrângem scoici şi moluşte nu aveam nimic cc mânca. Indienii care ne aduceau aur şi găini pentru negoţ acum veneau puţini de tot, iar cei ce mai soseau încă erau fricoşi şi bănuitori. Aşteptam cu ceasurile să vină solii noştri din Mexic.

Pe când ne duceam zilele în felul acesta, se întoarse w Tendile cu un pilc mare de indieni. După ce ne-au afumat

— pe toţi, după obiceiul lor, cu tămâie, ne înfăţişară zece baloturi de pânză foarte fină, ţesută cu pene, patru *chalchivis*, care sunt nişte pietre verzi mai preţuite printre ei decât smaraldele noastre şi câteva lucruri din aur care făceau numai ele trei mii de pesos.

Apoi Tendile şi Pitalpitoque veniră mai aproape – celălalt mare *cacique,* Quintalbor, nu era cu ei, îmbolnăvindu-se pe drum – şi se traseră deoparte cu Cortés, Doña Marina şi Aguilar, ca să spună că stăpânul lor Montezumn primise darul nostru şi era foarte bucuros, dar despre o vedere nici nu poate fi vorba. Pietrele *chalchivis* le trimisese pentru împărat şi erau de mare preţ, fiecare dintre ele valorând cât o încărcătură de aur. în încheiere, spuseră din nou să nu ne mai ostenim să trimitem soli în Mexic de acum înainte.

Cortés le mulţumi şi le făcu daruri, dar era mâhnit să i se spună atât de limpede că nu-i puteam vedea pe Monte- zuma şi ne zise, celor citorva soldaţi care ne aflam prin preajma lui : „Cu adevărat trebuie să fie un mare senior şi putred de bogat; deie Domnul ca într-o zi să mergem să-i vedem“. La care noi soldaţii îi răspunserăm : ,/Ta- re-am pofti să fim acum cu el“.

Sosise ceasul să ne spunem rugăciunea, şi la sunetul clopotului pe care îl aveam în tabără, am căzut cu toţii în genunchi în faţa unei cruci ce ridicaserăm pe o dună şi am început să ne rugăm. Când ne văzură Tendile şi Pitalpitoque aşa îngenunchiaţi, fiind ei foarte isteţi de felul lor, ne întrebară cum de ne umilim aşa în faţa unui par tăiat într-un fel anume. Cortés îi auzi şi i se adresă călugărului nostru din ordinul Merced, care era de faţă : „Acum, părinte, e timpul potrivit să le spunem, prin tălmacii noştri, câte ceva despre sfânta noastră credinţă“. Le făcu atunci o vorbire atât de potrivită pentru timpul acela, că nici nişte buni teologi nu s-ar fi priceput mai bine. După ce le-a spus că suntem creştini, şi tot ceea ce înseamnă religia noastră, a început să le explice că idolii lor sunt răi şi nu sunt buni,

că fug din preajma semnului crucii, căci pe o cruce , ca aceasta s-a chinuit şi a murit Domnul nostru, stăpân al cerurilor şi al pământului şi a tot ce există. Cum nu pot să le înşir pe toate, le voi lăsa şi voi povesti cum au venit mulţi indieni cu Tendile, ca să facă negoţ cu obiecte din aur, ce nu erau de mare preţ. Noi, toţi soldaţii, ne îndeletniceam cu acest schimb şi dădeam aurul câştigat astfel marinarilor care se duceau la pescuit, în schimbul peştelui, ca să avem ce mânca, căci altfel am fi suferit de foame.

Lui Cortés îi convenea şi se făcea că nu vede, cu toate că mulţi slujitori şi prieteni de-ai lui Diego Velázquez îl întrebau de ce ne lasă.

CE S A MAI ÎNTÂMPLAT CU NEGOJUL CU AUR ŞI ALTELE

DIN TABĂRA

Cum văzură prietenii lui Diego Velázquez că noi soldaţii ne îndeletniceam cu negoţul cu aur, îl întrebară pe Cortés de ce ne lasă, căci Diego Velázquez nu I-a trimis în expediţie ca să se îmbogăţească soldaţii şi ar fi bine, prin urmare, să dea o poruncă prin care numai el, Cortés, va mai putea pe viitor să facă negoţ cu aur, iar ce agonisiserăm până acum să aducem, ca să se scadă cincimea cuvenită regelui. De asemeni, au mai cerut să fie numit cineva trezorier. Cortés le-a răspuns că au dreptate şi i-a poftit să numească pe cine vor, iar ei I-au ales pe Gonzalo Mejía. Apoi le grăi cu mânie : „Să ştiţi, señores, că tovarăşii noştri se chinuie tare de foame şi de aceea a trebuit să ne prefacem că nu vedem nimic şi să-i lăsăm să-şi agonisească ceva de mâncare. în afară de asta, aurul primit în schimbul mărgelelor e o nimica toată şi cu voia lui Dumnezeu, o să avem cu toptanul. însă, cum fiecare lucru are şi reversul lui, am hotărât să nu mai facă negoţ cu aur, aşa cum aţi poftit, iar acum să vedem ce-o să mâncăm“.

Istoricul Gomara zice aici că scopul lui Cortés era să-i convingă pe Montezuma de dispreţul nostru pentru aur, dar se înşeală. încă de la expediţia lui Gri jaiva la Rio de

Banderas o ştia prea bine, iar părerea lui s-a întărit când i-am trimis coiful cerându-i să-i umple cu grăunţe de aur din mină. In afară de aceasta, ne văzuseră cerând aur pe mărgele, iar mexicanii nu sunt ei oameni să nu înţeleagă asemenea lucruri.

într-o bună dimineaţă, când ne-am deşteptei!, am văzut că nu mai era nici picior de indian prin tabără ; nici cei care ne aduceau de mâncare, nici cei care veneau să facă negoţ, şi nici măcar Pitalpitoque. Se făcuseră cu toţii nevăzuţi fără o vorbă. Pricina fusese, aşa cum am aflat mai târziu, că Montezuma poruncise să se taie orice legături cu Cortés şi oamenii lui. Se pare că împăratul era foarte supus idolilor lui, Tezcatepuca şi Huichilobos, zeul războiului şi zeul iadului, şi le jertfea în fiecare zi câte un băiat, nădăjduind că-i vor spune ce-i de făcut cu noi. Montezuma îşi alcătuise un plan ca să ne prindă, dacă nu ne-om întoarce la corăbii şi să ne ţină la el să ne înmulţim ca să ne aducă jertfă zeilor. Răspunsul idolilor fusese să nu-i mai asculte pe Cortés şi nici vorbele lui despre cruce şi Sfânta Fecioară, care sub niciun chip nu trebuie aduse în oraşele lor. Iată de ce se făcuseră indienii nevăzuţi.

Când am auzit veştile, am crezut că au gânduri de război şi stăteam tot timpul cu urechile ciulite. într-o zi, când împreună cu un alt soldat eram de strajă pe vârful unor dune, văzurăm cinci indieni apropiindu-se pe plajă şi ca să nu stârnim alai în tabără pe degeaba, îi lăsarăm să se apropie. Veniră spre noi cu feţe zâmbitoare, ne făcură plecăciunile cuvenite şi ne rugară prin semne să-i ducem în tabără. I-am spus tovarăşului meu să rămână de strajă şi am pornit eu cu ei, căci la vremea aceea picioarele nu-mi erau aşa grele ca acum, când am îmbătrânit. Când am ajuns la Cortés, se închinară în faţa Iui şi spuseră : „Lope luzio, îope luzio“, care pe graiul lor totonac înseamnă „señor şi mare stăpân". Acei oameni aveau nişte borte mari în buza de jos în care îşi puseseră verigi din piatră stropite cu albastru, iar alţii foiţe subţiri de aur. îşi mai făcuseră borte şi în urechi, unde îşi puseseră tot verigi din piatră sau aur. Se deosebeau mult ca port şi vorbă de

mexicanii care fuseseră cu noi. Tălmacii noştri nu înţelegeau vorbele „Lope luzio“, iar doña Marina îi întrebă în graiul mexican dacă n-au cumva *nahuatatos*, adică tălmaci, printre ei. Doi dintre ei, care înţelegeau limba, ne urară bun venit şi ne mărturisiră că au fost trimişi de căpetenia lor să vadă cine suntem şi să ne spună că ar fi bucuroşi să slujească oameni aşa viteji ca noi, căci aflaseră, se pare, de faptele noastre la Tabasco şi Potonchan. Ne mai spuseră că ar fi venit să ne vadă mai înainte, dar n-au făcut-o de teama indienilor din „Culua“, atâta timp cât aceştia stătuseră cu noi, dar ştiau că o luaseră la sănătoasa acum trei zile. ,,Culúa<; le ziceau ei la mexicani, aşa cum îi strigăm noi pe cordobezi sau sevillani. Din vorbă în vorbă, Cortés află, cu mare bucurie, că Montezuma avea duşmani şi potrivnici. După ce le făcu daruri şi îi petrecu spunându-le vorbe mieroase, îi trimise la stăpânii lor cu făgăduiala că o să meargă şi el curând să-i vadă. De atunci i-am numit pe acei indieni *lope liczios.*

Să-i lăsăm aşadar aici, ca să spun cum în nisipurile în care ne aşezaserăm noi tabăra era plin de ţânţari, din cei cu picioare lungi şi alţii mai mici, numiţi *xexenes,* mai răi decât cei mari şi împreună nu ne dădeau deloc pace să dormim. Provizii nu mai aveam, pâinea de *cazabe* râncezise, mucezise şi era plină de gărgăriţe, iar o parte din soldaţii care aveau indieni în insula Cubei, mai cu seamă prietenii şi slujitorii lui Diego Velăzquez, tânjeau să se întoarcă acasă. Când văzu Cortés cum stăteau lucrurile, porunci să ne ducem la fortăreaţa Quiaviztlan, descoperită de Monte j o şi de pilotul Alaminos, iar corăbiile să le lăsăm la adăpost după stânca de care am vorbit. Pe când ne pregă- team de plecare, toţi prietenii, rubedeniile şi slujitorii lui Velázquez îl întrebară pe Cortés cum de se încumetă a face aşa o călătorie fără provizii de vreun fel şi fără putinţa de a merge mai departe, căci pierduserăm deja peste treizeci şi cinci de soldaţi, morţi în urma rănilor primite la Tabasco, sau din pricina bolilor şi a foamei. Aflându-se într-un ţinut întins, cu aşezări populate, am putea fi prin urmare în orice clipă atacaţi. De aceea,

spuseră ei, ar fi mai înţelept să ne întoarcem în Cuba, să-i dăm socoteală lui Velázquez de aurul dobândit prin negoţ, căci se strânsese multişor, şi să-i ducem darurile de la Montezuma – soarele şi luna de argint, coiful cu grăunţe de aur din mină şi toate giuvaierurile şi pânzeturile de care am pomenit.

Cortés le răspunse că nu e înţelept deloc să ne întoarcem îndărăt fără vreo pricină anume, iar până acum nu am avut de ce să ne plângem de ursita noastră, ci, dimpotrivă, suntem datori să-i mulţumim Celui-de-Sus pentru tot ce ne-a hărăzit, cât despre morţi, aşa se întâmplă în vremurile de război şi când am trecut prin greutăţi ca ale noastre. Pe de altă parte, ar fi bine să vedem ce se găseşte în ţinutul acela, iar între timp putem trăi binişor cu porumb şi alte provizii de pe la indienii din împrejurimi, iar dacă nu suntem în stare înseamnă că mâinile noastre şi-or fi pierdut iuţeala. Cu aceste vorbe îi potoli întrucâtva pe oamenii lui Diego Velázquez, dar nu de tot, căci făcuseră deja zarvă în tabără şi tot vorbeau despre întoarcerea în Cuba.

Dar să-i las şi să spun ce s-a mai întâmplat. ■

CUM L-AM NUMIT PE HERNANDO CORTÉS COMANDANT GENERAL ŞI MARE JUDECĂTOR PÂNĂ CÂND MAJESTATEA SA VA FACE CEEA CE VA CREDE DE CUVHNfA ŞI CE A **MAI URMAT**

Am spus mai înainte că prietenii şi rubedeniile lui Diego Velázquez cârteau prin tabără că de ce mergem mai departe în loc să ne întoarcem în Cuba de unde ne ailam, la San Juan de Ulúa. De fapt, Cortés vorbise deja cu Alonso Hernández Puerto Carrero, cu Pedro de Alvarado şi cei patru fraţi ai lui, Jorje, Gonzalo, Gómez şi Juan, cu Cristóbal de OH, Alonso de Avila şi Juan de Escalante şi Francisco de Lugo, cu mine şi cu alţi cavaleri şi căpitani, ca să-i numim comandant. Francisco de Montej o aflase despre asta şi stătea la pândă. într-o noapte, Puerto Carrero, Escalante şi Lugo, cu care eram rubedenii îndepărtate, se arătară în coliba mea şi îmi spuseră : „Señor Bernal Díaz, ia-ţi armele şi vino cu noi; Í1 însoţim

pe Cortés să-şi facă rondul de noapte“. Cum ne-am depărtat un pic, adăugară : „Mai avem ceva să-ţi spunem, dar să ai grijă să tăinuieşti încă o vreme. E lucru mare şi vezi să nu afle tovarăşii tăi din colibă, că sunt de partea lui Diego Velázquez“. „Ascultă, ziseră ei, crezi că a fost drept ce a făcut Cortés să ne aducă aici după ce ne-a înşelat în Cuba că vine ca să colonizeze locul, iar acum vedem că n-are altă împuternicire decât să facă negoţ

H – Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii, voi. I

cu aurişi toţi oamenii ăştia vor să ne întoarcem în Santiago de Cuba cu tot aurul ce I-am adunat ? De noi va fi vai şi amar, iar Diego Velásquez o să ne ia tot aurul, aşa ciim a făcut şi până acum. Domnia-ta ai mai fost în tara asta de trei ori şi ţi-ai cheltuit averea, te-ai înglodat în datorii şi ţi-ai mai primejduit şi viaţa în multe rânduri de pe urma rănilor primite. Noi, toţi cavalerii aici de faţă, care îţi suntem prieteni, voim a-ţi mărturisi aceasta ca să ¡nu se mai întâmple pe viitor, iar ţara unde ne aflăm să fie colonizată în numele Majestării Sale de către Hernando Cortés până când vom putea să-i facem ştiut în Castilia regelui şi stăpânului nostru. Aibi grijă, señor, să-ţi dai votul, ca să-i putem alege comandant prin voia noastră unanimă şi astfel vei împlini rânduiala Domnului şi a stă-pânului nostru regele“.

Le-am răspuns că întoarcerea în Cuba nu e de dorit şi că ar fi bine să ne aşezăm în ţinutul acesta şi să-i alegem pe Hernando Cortés comandant general şi mare judecător până când Majestatea Sa ar porunci altminteri.

Vestea a trecut de la un soldat la altul, până când prietenii şi rubedeniile lui Diego Velázquez care erau mai numeroşi ca noi, au prins de ştire. Cu vorbe neobrăzate îl întrebară pe Cortés de ce unelteşte ca să rămână acolo, în loc să se întoarcă şi să dea socoteală celui care I-a trimis căpitan. Diego Velázquez, spuseră ei, se va mânia de această purtare şi de aceea ar fi bine sa ne îmbarcăm cât mai repede, în loc să tăinuiască cu soldaţii, ééci nu aveam nici provizii, nici oameni şi aici vreo putinţă ca să

întemeiem o aşezare.

Fără să arate vreun semn de minie, Cortes răspunse că e bucuros să mu se împotrivească Împuterniciţilor şi scrisorilor primite de la Diego Velázquez şi dădu poruncă să ne îmbarcăm a doua zi, fiecare în corabia cu care veniserăm. Noi, cei care eram părtaşi la taină, îi răspunserăm că nu e bine să ne amăgească astfel. In Cuba, urmarăm noi, făgăduise că vine să întemeieze o aşezare, şi nu făcuse altceva decât negoţ cu aur. Ii cerurăm prin urmare, fci numele Domnului şi al Majestăţii Sale, să întemeieze de îndată o aşezare şi să nu se mai gândească la altceva, căci aşa va împlini voia Domnului şi a Majestăţii Sale. Ii mai ziserăm noi multe vorbe bine simţite, printre care şi că băştinaşii nu ne vor mai lăsa altă dată să le călcăm pământul, aşa cum au făcut-o de data aceasta, că, odată locurile colonizate, vor sosi soldaţi din toate insulele să ne ajute ; că Diego Velázquez ne-a minţit pe toţi spunând că este împuternicit de Majestatea Sa ca să întemeieze o aşezare, şi nu era adevărat ; că noi doream acest lucru, iar cei care cereau întoarcerea în Cuba n-aveau decât să plece. 1

Cortés a cedat, cu toate că s-a lăsat rugat cam multişor, vorba cântecului : „Roagă-mă, că eu tot vreau“, şi asta cu coiidiţia să-i alegem mare judecător şi comandant general, dar cel mai rău a fost că a pretins o cincime din tot aurul nostru, as¿a după ce s-a scos cincimea regelui. Apoi, i-am încredinţat puteri depline în faţa unui notar al regelui, Diego de Godoy, şi ne-am pus cu toţii să întemeiem, să ridicăm şi să ne aşezăm într-un oraş pe care I-am botezat Villa Rica de la Vera Cruz.

După ce am întemeiat oraşul, am numit *alcaldes* şi re*gidores* * ; primii *alcaldes* au fost Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Monte jo, pe acesta din urmă numindu-1 Cortés tocmai fiindcă nu se înţelegea bine cu el. Pe *regidores* nu-i mai amintesc şi voi mai spune că am înfipt un stâlp în piaţa publică şi am ridicat o spânzurătoare în afara oraşului, că Pedro de Alvarado a fost desemnat căpitan de expediţii, Cristóbal de Olí intendent,

Juan de Escalante *alguacil mayor,* Gonzalo Mejía

trezorier, Alonso de Ávila socotitor. Un anume Fulano Corral a fost numit *alférez,* aceasta pentru că cel dinainte, Villa Roel, îl supărase pe Cortés, nu mai ştiu bine cum, în legătură cu o indiancă din Cuba. Un basc, Ochoa, şi Alonso Romero au fost numiţi *alguaciles* ai taberei noastre.

Se va spune că n-am * pomenit nimic despre Gonzalo de Sandoval, căpitan vestit, al doilea după Cortés şi de care aflase până şi stăpânul nostru împăratul. Voi răspunde că era încă un tinerel şi că nu ţineam atita seama de el ca de alţi căpitani viteji până când a crescut aşa de mult în ochii noştri prin faptele lui încât Cortés şi noi toţi ceilalţi soldaţi I-am aşezat la fel de sus ca pe Cortés, aşa cum voi povesti mai încolo. Mă voi opri aici şi voi spune mai departe ce au făcut oamenii lui Diego Veláz- <*quez ca să nu fie ales Cortés comandant şi să ne întoar-. cem în insula Cubei.

CUM OAMENII LUI DIEGO VELAZQUEZ S-AU PUS SA STRICE PUTERILE CE LE-AM ÎNCREDINŢAT LUI CORTÉS ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

îndată ce oamenii lui Diego Velázquez văzură că I-am ales pe Cortés comandant general şi mare judecător, că am întemeiat oraşul şi I-am numit căpitan pe Pedro de Alvarado şi pe alţii *alguacil mayor* şi intendent şi tot ce am mai spus, aşa au turbat de minie că au început să urzească intrigi şi să se întâlnească pe ascuns şi să răspân- dească vorbe rele despre Cortés şi noi toţi ceilalţi ce I-am ales. Anume ziceau că ar fi trebuit să ştie toţi căpitanii şi soldaţii veniţi acolo, iar Diego Velázquez nu-i dăduse asemenea puteri, ci îl trimisese doar ca să facă negoţ ; de aceea, noi cei care ne aflăm de partea lui Cortés, aveam a ne îngriji ca lucrurile să nu se învenineze mai rău şi să ajungem să ne războim între noi. Cortés îi şopti atunci lui Juan de Escalante cum că să-i cerem cu glas tare să arate împuternicirile date lui Diego Velázquez ; scoţân- du-le din sân, le dădu unui notar al regelui să le citească şi spunea în ele : „îndată ce aţi agonisit pe cât se poate prin negoţ, vă veţi întoarce acasă“. Scrisoarea purta semnătura lui Diego Velázquez, întărită de cea a secretarului său Andrés

de Duero. H rugarăm pe Cortés să o ţină împreună cu împuternicirile date de noi şi cu proclamaţia făcută din insula Cubei, asta ca Majestatea Sa din Spania să' ştie că eram în serviciul său prin tot ceea ce făceam şi să nu se strecoare astfel vreun neadevăr. Aceasta se dovedi a fi o hotărâre înţeleaptă, căci în Castilia, don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano – astfel se chema – umbla să ne distrugă aşa cum am aflat mai târziu şi voi povesti la locul cuvenit.

Apoi, aceşti prieteni şi slujitori ai lui Diego Velázquez se mai împotriviră odată la alegerea lui Cortés fără consimţământul lor, spunând că nu vor să rămână sub comanda lui şi cer să se înapoieze de îndată în Cuba. Cortés lo răspunse că nu opreşte pe nimeni cu forţa, şi oricine vrea să plece e liber s-o facă, chiar dacă la urmă ar rămâne singur acolo. Aşa i-a împăcat pe câţiva dintre ei, dar nu pe Juan Velázquez de León, rubedenia lui Diego Velázquez, pe Diego de Ordaz sau pe Escobar, pe care îl strigam Pajul că fusese slujitorul lui Velâsquez şi nici pe Pedro Escudero şi alţi prieteni de-ai acestora, care au împins lucrurile aşa departe încât refuzară cu desăvârşire să-i asdfclte. Cortés hotărî atunci să-i aresteze, cu încuviinţarea noastră, pe Juan Velázquez de León, Diego de Ordaz, Escobar Pajul pe Pedro Escudero şi alţii pe care nu mi-i amintesc, şi i-am ţinut în lanţuri şi sub pază bun$ mai multe zile. Cât despre ceilalţi, am avut grijă să nu facă răzmeriţă.

Voi spune mai departe cum Pedro de Alvarado se duse într-un sat aproape de tabăra noastră.

CUM NE AM HOTĂRÂT SA-L TRIMITEM PE PEDRO DE ALVARADO SA CERCETEZE J1NUTUL, SA CAUTE PORUMB ŞI ALTE PROVIZII ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

După ce am îndeplinit tot ceea ce am povestit, ne-am înţeles să se ducă Pedro de Alvarado la nişte sate de care ştiam că sunt aproape, ca să cerceteze ţinutul şi să aducă porumb şi alte ceva provizii, de care duceam mare lipsă în tabără. Luă cu el o sută de soldaţi, dintre care

cincisprezece arbaletieri şi şase muşchetari ; mai mult de jumătate erau oamenii lui Diego Velázquez. Noi cei care ne alăturaserăm lui Cortés, am rămas cu el, temându-ne să nu se mai işte vreo răzmeriţă sau altă tulburare, până când urmau să se mai liniştească lucrurile.

Alvarado se duse mai întâi în nişte sate mici, supuse unei aşezări mai mari, numită Catastan, unde se vorbea, limba din Culúa, ce este aici, în aceste ţinuturi, ca limba pe care o vorbeau romanii şi aliaţii lor. Ea e răspândită în toată partea Mexicului şi a lui Montezuma ; astfel, cine zice Culúa vorbeşte de vasalii şi supuşii Mexicului şi aşa trebuie înţeleasă. Când ajunse Pedro de Alvarado în satele da care am spus, văzu că fuseseră părăsite, chiar în ziua aceea şi în *cues* găsi trupuri de bărbaţi şi de băieţi aduşi jertfă idolilor ; pereţii şi altarele erau mânjite cu' sânge, iar inimile le fuseseră smulse şi oferite idolilor. Mai găsi nişte pietre pe care îi întinseseră şi îi sacrificaseră şi, de asemeni, tăişurile de obsidiană cu care le sfârtecaseră pieptul ca să le smulgă inimile.

Alvarado ne spuse apoi că aproape toate trupurile erau fără braţe şi fără picioare ; de la nişte indieni aflase că le luaseră ca să le mănânce. Când auziră, soldaţii noştri tare se îngroziră de atâta cruzime. N-am să mai spun altă dată de aceste sacrificii, pe care le-am întâlnit în toate satele în care am intrat, şi mă întorc la Pedro de Alvarado, care a găsit mâncare din belşug din satele părăsite de indieni în ziua sosirii lui. Totuşi, dădu peste doi indieni pe acolo şi îi puse să care porumb ; în rest, fiecare soldat trebui să ducă găini şi legume. Alvarado se întoarse în tabără fără să-i mai păgubească, deşi avea cu ce, însă Cortés le poruncise să nu se mai întâmple ca la Cozumel. Noi, cei rămaşi în tabără, tare ne-am bucurat de proviziile, e drept cam sărace, aduse, fiindcă dacă ai burta plină uşor uiţi de toate relele şi necazurile.

Cum Cortés se străduia mult în toate, reuşi să-i atragă de partea lui pe oamenii lui Velăsquez, pe unii cu daruri din aurul ce-1 aveam cu noi, care e ştiut că topeşte orice supărare, pe alţii cu făgăduieli. îi eliberă pe toţi, cu

excepţia lui Juan Velázquez de León şi Diego de.Ordaz, care rămaseră în lanţuri pe corăbii, dar şi acestora le dădu drumul în câteva zile şi făcu din ei prieteni buni şi devotaţi. aşa cum vom vedea mai departé, tot mulţumită aurului, marele împăciuitor.

Când lucrurile se liniştiră, ne-am hotărât să ne ducem la fortăreaţa Quiaviztlăn, de care am mai pomenit, iar corăbiile să ajungă până la stânca şi portul care se găseau în faţa fortăreţei, cam la o leghe depărtare. Pe când navigam de-a lungul coastei, îmi amintesc că am omorât un peşte mare, azvârlit de valuri pe nisip şi am ajuns la un râu unde se află acum Veracruz. Apa era adâncă şi I-am traversat în nişte canoe sparte, scobite ca nişte albii, sau înot ori cu plutele. Lângă malul râului am dat peste câteva sate, supuse unui oraş mare ce se chema Cempoal, de unde erau cei cinci indieni cu verigi de aur atârnate de buza de jos, veniţi în solie de la Cortés când eram la dunele de nisip şi pe care i-am numit atunci *lopeluzios.* Am găsit templele, locurile de jertfe, sângele răspândit peste tot, răşina cu care tămâiau, alte lucruri de-ale idolilor şi pietrele pe care făceau sacrificiile, pene de papagal şi multe cărţi dintr-o hârtie de-a lor, împăturite cum facem noi cu ţesăturile în Castilia. Dar de indieni, nici urmă. O luaseră cu toţii la sănătoasa, cuprinşi de groază, fiind pentru prima oară când vedeau în faţa ochilor oameni ca noi şi cai.

Am rămas peste noapte acolo, fără să cinăm, neavând ce, iar a doua zi ne-am îndepărtat de coastă, luând-o spre soare-apune, fără să ştim drumul. Am străbătut nişte i frumoase pajişti, care se cheamă *savane,* unde păştea o turmă de căprioare. Pedro de Alvarado, călare pe iapa lui roaibă, a fugărit un cerb şi I-a lovit cu lancea, dar acesta s-a căţărat pe un munte şi nu I-am putut prinde.

în timp ce vânam, se apropiará doisprezece indieni dia satul unde am dormit. Veneau de la *cacique,* pe care-1 întrebaseră de noi, şi ne aduceau găini şi turte de porumb, îi spuseră lui Cortés, prin tălmacii noştri, că stăpinul lor ne trimite găinile să le mâncăm şi ne roagă să mergem la el în

sat care, după semnele ce le făceau, era la depărtare de „un soare“, adică la o zi de mers. Cortés le mulţumi cu vorbele lui meşteşugite şi merserăm mai departe şi dormirăm într-un cătun unde tocmai fuseseră făcute sacrificii. Dar cum cititorii se vor plictisi să audă de atâţia indieni şi indience jertfiţi prin toate satele şi pe toate drumurile pe unde am trecut, voi trece mai departe, fără a spune cum arătau şi cum erau făcute şi voi povesti cum ne-au dat să cinăm în cătunul acela, unde am aflat că drumul spre Quiaviztlân trece prin Cempoal. Mai departe voi spune cum am intrat în Cempoal.

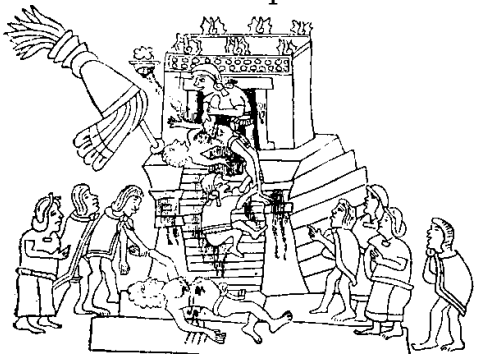

Sacrificiu adus zeului războiului

CUM AM INTRAT IN CEMPOAL. CARE PE ATUNCI ERA O AŞEZARE BE SEAMA, ŞI CE NI S-A MAI ÎNTÂMPLAT ACOLO

Am petrecut noaptea în cătunul unde ne-au găzduit cei doisprezece indieni şi după ce am întrebat despre calea care duce la oraşul cocoţat pe stâncă, în zori am trimis vorbă la toţi *caciques* din Cempoal, că ne îndreptăm spre ei şi nădăjduim că ne vor întâmpina cum se cuvine. Am trimis şase indieni cu această solie, iar pe ceilalţi şase i-am ţinut călăuze. Cortés porunci să pregătim artileria, muşchetarii şi arbaletierii să fie gata de luptă şi să trimitem cercetaşi în faţă. Călăreţii şi noi toţi ceilalţi stăteam cu ochii în patru şi aşa am înaintat până la o leghe de cetate, în acest loc, ne ieşiră în întâmpinare douăzeci de căpetenii, trimişi de *cacique,* care ne aduseră mănunchiuri

de trandafiri înmiresmaţi, strânse ca nişte ananaşi şi le dăruiră cu multă iubire lui Cortés şi celorlalţi cavaleri, spunând că stăpânul lor ne aşteaptă înăuntrul cetăţii, căci fiind bărbat foarte gras şi greoi n-a putut să ne întâm- pine şi el.

Cortés le mulţumi şi ei o luară înainte. Când am ajuns în dreptul caselor şi am văzut cât de întins era oraşul, cel mai întins din câte întâlniserăm până atunci, tare ne-am minunat. Era aşa de înverzit, că părea totul o grădină, iar străzile erau înţesate de bărbaţi şi de muieri ce ieşiseră să ne vadă. I-am adus de îndată mulţumiri Domnului că am descoperit aşa ţinut.

Cercetaşii noştri ajunseseră până în piaţa mare, de unde începeau curţile caselor, pe care ;de puţină vreme, le văruiseră şi le lustruiseră aşa cum ştiu ei, -cu mult meşteşug. Unul dintre cavaleri văzând strălucirea lor argintie, galopă în mare goană îndărăt abia trăgându-şi sufletul şi îi dădu de ştire lui Cortés că acele case au pereţii din argint. Doña Marina şi Aguilar spuseră că trebuie să fie var sau humă şi am început cu toţii să râdem de păcăleala lui cu argintul. Multă vreme după aceea i-am amintit că tot ce-i alb lui îi luceşte ca argintul. Dar să lăsăm gluma şi să povestesc cum am ajuns la locuinţele noastre, unde *cacique* cel gras ne ieşi să ne întâmpine în curte şi din cauza osân- zei lui aşa îl voi numi de acum înainte. îi făcu o plecăciune adâncă lui Cortés şi îl afumă cu tămâie după obiceiul lor. Cortés îl îmbrăţişă şi apoi ne duseră în nişte odăi mari şi frumoase, unde încăpeam cu toţii. Aici ne ospătară şi ne aduseră coşuri pline cu prune, că era timpul lor şi turte de porumb. Cum eram flămânzi tare şi nu mai văzuserăm atâtea bucate ca acolo, am dat nume oraşului acela Villa Viciosa * şi alţii I-au numit Sevilla. Cortés porunci ca niciun soldat să nu le pricinuiască vreo supărare şi să nu părăsească piaţa ; când *cacique* cel gras află că am terminat de cinat, îi trimise veste lui Cortés că doreşte să i se înfăţişeze şi veni cu o ceată de căpetenii indiene,'care purtau cu toţii belciuge mari de aur în buza de jos şi mantii bogate. Cortés le ieşi

în întâmpinare în faţa casei şi îl îmbrăţişă din nou, cu mari linguşeli şi vorbe mieroase. Apoi *cacique* cel gras porunci să se aducă un dar ce-1 ţinea pregătit şi erau giuvaieruri din aur şi mantii, cu, toate că nu multe şi nici de preţ şi îi grăi lui Cortés : „Lope *luzio* ; Zope *luzio*, primeşte aceste daruri cu inima deschisă. Daca aş avea mai multe, ţi le-aş da şi pe acelea“. Am spus că pe limba totonacă *lope luzio* înseamnă „stăpân şi mare domn“.

Cortés îi răspunse, prin doña Marina şi Aguilar, că îi va răsplăti darul prin fapte bune, şi de aceea *cacique* să-i spună ce au trebuinţă, căci noi suntem vasalii unui prea mărit domn, împăratul Don Carlos, care stăpâneşte peste multe regate şi tărâmuri şi ne-a trimis să îndreptăm relele, să-i pedepsim* pe răufăcători şi să le poruncim să nu mai jertfească idolilor semeni de*-ai lor. Le mai spuse şi alte lucruri despre sfânta noastră religie. Auzind el acestea, *cacique* cel gras oftă odată din rărunchi şi începu să se vaite amarnic împotriva marelui Montezuma şi guvernatorilor săi, spunându-ne că acesta îi supusese doar cu puţină vreme în urmă, le luase toate giuvaierurile din aur şi îi ţine în aşa o strânsoare, pe el şi pe poporul lui, că nu se încumetă să nu-i asculte, fiind stăpân peste oraşe întinse şi peste pământuri, vasali şi oşti de temut.

Cum Cortés ştia că nu-i poate ajuta acum în necazurile lor, le răspunse că se va strădui să îndrepte relele, dar că acum se ducea să-şi vadă *acales,* care pe limba indienilor înseamnă corăbii şi să se aşeze în oraşul Quiaviztlán, unde, îndată ce va ajunge, vor sta de vorbă pe îndelete. *Cacique* cel gras îi răspunse că e cum. nu se poate mai mulţumit.

în dimineaţa următoare, când ne pregăteam să plecăm din Cempoal, văzurăm că ne aşteptau poruncile peste patru sute de indieni cărăuşi, numiţi *tamemes* în partea locului, care pot să ducă în spinare câte două *arrobas ** şi să mărşăluiască cu ele preţ de vreo cinci leghe. Ne-am bucurat la vederea atâtor cărăuşi, căci până atunci, aceia dintre noi care nu ne aduseserăm indieni din Cuba, trebuise să ne cărăm singuri desăgile în spinare. In

toată flota noastră nu aveam decât vreo cinci-şase indieni din Cuba şi nu atâţia câţi spune Gomara. Doña Marina şi Aguilar ne povestiră că, în vreme de pace, fără să întrebe dacă au cine să care, căpeteniile din partea locului sunt obligate să dea *tamemes ;* de atunci încolo, oriunde ne duceam, ceream indieni să ne care poverile.

Cortés îşi luă rămas bun de la *cacique* cel gras şi ne urmarăm drumul încă o zi şi noaptea dormirăm într-un sătuc pustiu lângă Quiaviztlán, iar cei din Cempoal ne aduseră de-ale gurii. ,

Aici zice cronicarul Gomara că a rămas Cortés mai multe zile în Cempoal, unde a urzit răscoala şi. complotul împotriva lui Montezuma. Se vede că nu i-au spus cum s-au petrecut cuuadevărat lucrurile, căci, aşa cum am spus, a doua zi dimineaţă am plecat de acolo. Iar unde s-a urzit răscoala şi pentru ce, o voi spune mai departe.

Să ne oprim aici şi să povestesc cum am intrat în Quiaviztlán.

CUM AM INTRAT IN QUIAVIZTLÁN, CARE ERA UN ORAŞ FORTIFICAT ŞI NE-AUINTÍMPINAT CU PACE

In ziua următoare, la ceasurile zece, am ajuns la cetatea Quiaviztlán, cocoţată sus între ţancuri şi povârnişuri abrupte. Dacă locuitorii ei- s-ar fi împotrivit, ar fi fost tare greu de cucerit. Aşteptându-ne la lupte grele, înaintam în formaţie strânsă, cu artileria în faţa noastră şi aşa pregătiţi ne-am suit până la cetate. Alonso de Ávila era căpitanul nostru. Fiind el bărbat trufaş şi cu porniri necugetate, când Hernando Alonso de Villanueva se întâmplă să iasă din rând, îl împunse cu lancea în braţ şi i-1 rupse, astfel că de atunci acesta a rămas cu numele de Hernando Alonso de Villanueva Ciungul. Se va spune iarăşi că pierd şirul istoriei mele ca să povestesc întâmplări uitate, aşa că mă întorc şi zic cum am ajuns până în inima cetăţii fără să întâlnim măcar un singur indian cu care să putem vorbi şi tare ne-am minunat că au fugit cu toţii de frică tocmai în ziua aceea, când ne-au văzut suindu-ne spre casele lor. Când am ajuns în vârful cetăţii, într-o piaţă unde

erau *cues* şi marile sanctuare ale idolilor lor, am văzut acolo cincisprezece indieni înfăşuraţi în mantii arătoase, care ţineau fiecare câte un brasero plin cu răşină de-a lor mirositoare. Aceştia s-au apropiat de Cortés şi I-au tămâiat, pe el şi pe soldaţii care stăteau în preajma lui şi cu adânci plecăciuni ne-au rugat să-i iertăm că nu au ieşit să ne întâmpine, ne-au urat bun venit şi ne-au îndemnat să ne odihnim. Au mărturisit că s-au ascuns de frică până au văzut cum arătam la înfăţişare, căci se temuseră de noi precum şi de caii noştri, dar la noapte vor porunci să vină îndărăt de pe unde erau toţi locuitorii cetăţii. Cortés le arătă multă iubire şi le spuse câte ceva despre sfânta noastră religie, aşa cum era obiceiul oriunde ajungeam şi le mai spuse că suntem vasalii împăratului nostru Don Carlos şi le dădu nişte mărgele verzi, împreună cu alte nimicuri aduse din Castilia.

Ei de îndată ne dădură găini şi turte de porumb. Pe când eram asupra acestor fapte, cineva îi spuse lui Cortés că sosise *cacique* cel gras din Cempoal într-o litieră purtată în spinare de multe căpetenii indiene. De cum ajunse, cacique începu să-i vorbească lui Cortés, împreună cu mai- marii cetăţii în care ne aflam' şi îşi uniră glasurile plângân- du-se de Montezuma. Arătând marea lui putere, se văitau şi le şiroiau lacrimile aşa de amarnic, încât pe Cortés şi pe noi ne cuprinse mila. După ce ne-au povestit cum i-a în- frânt, ne mai spuseră că în fiecare an le cereau mulţi fii şi fiice de-ale lor ca să-i sacrifice şi alţii ca să le fie slugi pe la casele şi moşiile lor. Pe lângă alte plângeri, atât de multe că nu mi le pot aminti, mai ziseră că dacă muierile şi fetele lor erau chipeşe, vătafii trimişi de Montezuma ca să strângă birurile le luau cu ei şi le siluiau şi asta făceau în ţinutul totonacilor, care număra peste treizeci de sate. Cortés îi mângâie pe cât putu prin tălmacii noştri şi le făgădui să-i ajute pe măsura puterilor lui, şi să împiedice tâl- hăriile şi mârşăviile acelea, căci de asta ne-a trimis în ţara lor stăpânul nostru împăratul. Ii rugă să nu se mai fră- mânte, căci în curând or să vadă ce vom săvârşi, La aceste vorbe s-au mai liniştit, dar în inimile lor

tot mai sălăşluia marea spaimă ce o aveau de mexicani.

Intre timp veniră în goană câţiva indieni din cetate să le spună la toţi *caciques* care stăteau de vorbă cu Cortés că sosiseră cinci vătafi de-ai lui Montezuma după biruri. Când auziră aceasta, se îngălbeniră cu toţii şi, tremurând de groază, îl lăsară pe Cortés şi se duseră să îi întâmpine. în mare grabă împodobiră cu multe flori o sală, pregătiră bucate şi îi îmbiară cu cacao, care e cea mai bună băutură a lor.

Când cei cinci mexicani intrară în cetate, veniră chiar în locul în care ne găseam, căci aici se aflau casele căpeteniei şi cele ale noastre. Trecură pe lângă noi ţanţoşi şi în- gâmfaţi, fără să-i zică o vorbă lui Cortés sau nouă, celorlalţi.

Aveau mantii lungi, bogat brodate şi în jurul şalelor, căci pe vremea aceea aşa se purtau, fâşii de pânză la fel împodobite. Părul le lucea şi îl purtau ridicat şi prins în creştet. Cu toţii miroseau nişte mănunchiuri de trandafiri ce îi ţineau într-o mână, iar în cealaltă aveau câte un toiag încârligat la capăt. In urma lor veneau slugile care le făceau vânt cu apărători împotriva ţânţarilor şi căpeteniile din toate satele totonace, care i-au însoţit până ce li s-a pregătit locuinţa şi cina.

Imediat după cină, vătafii au trimis după *cacique* cel gras şi celelalte căpetenii şi i-au certat că ne-au dat găzduire în satele lor, căci acuma vor fi nevoiţi şi ei să se vadă cu noi şi să ne vorbească, fapt pentru care stăpânul lor Montezuma se va mânia foarte. Fără voia şi porunca lui, ei nu trebuiau să ne primească şi nici să ne dea giuvaieruri din aur. Şi aşa au tăbărât cu ameninţări pe *cacique* cel gras şi căpeteniile lui, poruncindu-le să le dea douăzeci de indieni, bărbaţi şi muieri, ca să îmbuneze zeii pentru greşeala ce-au făptuit-o. i

Acum Cortés îi întrebă pe Doña Marina şi pe Jerónimo de Aguilar, tălmacii noştri, pentru ce erau aşa de tulburaţi *caciques* de venirea indienilor şi cine erau ei. Doña Marina, care le pricepuse bine pe toate, îi povesti ce se petrecuse. îndată Cortés trimise după *cacique* cel gras

şi celelalte căpetenii şi le spuse să nu aibă teamă, căci noi suntem de faţă şi îi vom pedepsi.

Să trecem la alt capitol ca să spun ce s-a întâmplat.

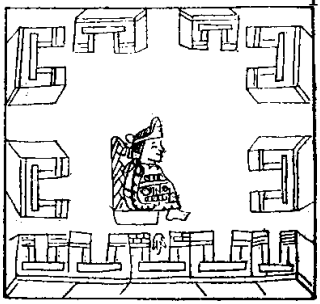

Caaique

CUM A PORUNCIT CORTES SA FIE PRINŞI CEI CINCI VA- TAFI Al LUI MONTEZUMA ŞI A MAI PORUNCIT SA NU-I MAI ASCULTE-DE ACUM ÎNAINTE ŞI NICI BIR SA NU MAI DEA SI RASCOALA CARE S-A PORNIT ÎMPOTRIVA LUI MONTEZUMA

îndată ce Cortés a înţeles ce tot spuneau *caciques,* le-a amintit încă o dată că regele, stăpânul nostru, I-a trimis să-i pedepsească pe răufăcători şi să pună stavilă sacrificiilor şi tâlhăriilor. Dcoarece vătafii veniseră tocmai cu această pricină, porunci să-i întemeieze fără întârziere şi să-i ţină acolo până când stăpânul lor Montezuma va fi aflat că au venit să jefuiască, să le ia în robie muierile şi copiii şi să le facă alte răutăţi.

Când auziră ce spune, *caciques* se îngroziră de atâta îndrăzneală : să ridice ei mâna asupra vătafilor lui Montezuma 1 Erau parea speriaţi şi nu cutezau de fel să facă aşa ceva. Totuşi Cortés insisrtă să-i bage imediat în temniţă şi ei îi ascultară. Ii legară de nişte pari lungi şi le puseră zgărzi în jurul gâtului, aşa cum se face la ei, ca să. nu scape iar pe unul care nu se lăsa legat, îl bătură bine cu ciomegele. După aceea, Cortés porunci la toţi *caciques* să nu-i mai dea bir lui Montezuma şi nici ascultare şi despre asta să ştie toate satele vecine, iar dacă vor mai veni pe acolo vătafi să i se spună lui de îndată, ca să trimită după

ei. Veştile se răspândiră în toată provincia, căci *cacique* cel gras trimise solii peste tot şi toate căpeteniile care^ veniseră cu vătafii, îndată ce i-au văzut prinşi, se duseră pe la casele lor ca să povestească.^

Toate aceste întâmplări* erau atât de minunate şi nemaipomenite pentru ei, încât spuseră că niciun om nu ar fi cutezat ca să le facă, ci doar *teules,* cum îşi numesc ei zeii pe care îi adoră şi cum ne-au spus şi nouă de atunci încolo.

Dar să ne întoarcem la ostatici. Toţi *caciques* erau de părere să-i ucidă, pentru ca niciunul să nu mai ajungă în Mexic şi să spună ce s-a^întâmplat. Cortés se împotrivi, zicând că nu trebuie să-i omoare şi că se va îngriji de ei. Apoi puse câţiva soldaţi să-i vegheze, iar la miezul nopţii îi chemă şi le zise : „Alegeţi dintre ostatici doi care vi se par cei mai isteţi, dezlegaţi-i şi aduceţi-i la mine. Băgaţi seama să nu simtă indienii ce faceţi“. După ce i se înfăţişară cei doi, îi întrebă, cu ajutorul celor doi tălmaci, de cc-au fost prinşi şi ce era cu ei, prefăcându-se a nu-i cunoaşte. Aceştia răspunseră că au fost prinşi de *caciques* din Cempoal şi din cetate, cu voia sa şi a noastră. Cortés le răspunse că nu ştia nimic şi că îi pare rău. Porunci să li se aducă de mâncare şi le vorbi plin de blândeţe. Apoi le zise să se ducă de îndată la stăpânul lor Montezuma şi să-i spună că suntem prieteni credincioşi şi slujitori devotaţi. Cât despre el, le dăduse drumul temându-se să nu păţească ceva şi se certase cu *caciques* care îi prinseseră ; va face tot ce poate ca să-i ajute şi le va da drumul şi celorlalţi trei tovarăşi ai lor. Acum îi sfătuieşte să fugă degrabă, ca să nu-i prindă şi să-i omoare.

Cei doi prizonieri îi mulţumiră pentru bunătate, dar îi spuseră că se temeau să nu cadă în mâinile duşmanilor, căci trebuie să treacă prin ţinutul lor. Cortés dădu porunci la şase marinari să-i chică cu barca în puterea nopţii şi să-i lase la vreo patru mile depărtare, la loc singur, dincolo de hotarele Cempoalulqi. Când în dimineaţa următoare cei doi *caciques* şi căpeteniile satelor văzură că ostaticii s-au făcut nevăzuţi, au vrut cu atât mai abitir să-i ucidă pe ceilalţi

trei. Dar Cortés, iăcând pe supăratul de fuga celorlalţi, ceru un lanţ de pe corabie şi îi legă cu el. Apoi îi trimise pe corabie spunând că de data asta o să-i păzească el mai bine. îndată ce au ajuns la bord, le scoase lanţurile şi le spuse plin de bunătate că o să-i trimită în curând în Mexic.

După cele întâmplate, toţi *caciques* din Cempoal şi din cetate, precum şi toate căpeteniile totonácilor care se aflau acolo de faţă îl întrebară pe Cortés ce e de făcut, căci vor năvăli asupra lor toate oştile mexicane ale marelui Montezuma, care îi vor nimici şi-i vor distruge. La aceasta, Cortés răspunse, vesel şi zâmbitor, că el şi fraţii lui, care ne aflam acolo de faţă îi vom apăra şi vom stârpi pe oricine le vrea răul. *Caciques* şi cu toţi indienii strigară într-un glas că ne vor sta alături şi se vor supune la toate poruncile noastre, unindu-şi forţele împotriva lui Montezuma şi aliaţilor lui. Apoi, în faţa lui Diego de Godoy, notarul, jurară ascultare Majestăţii Sale şi trimiseră soli în toate aşezările din ţinut, ca să se afle cele întâmplate. Cum nu mai plăteau bir nimănui, iar vătafii se făcuseră nevăzuţi, nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie că au scăpat de prigoana lui Montezuma.

Dar să lăsăm aceasta şi să. spun cum ne-am înţeles să coborâm mai la şes în nişte poieni, unde am început să înălţăm o cetate. Aşa s-au întâmplat lucrurile şi nu cum a spus cronicarul Gomara, cu toată vorba lui meşteşugită.

CUM NE-AM înŢELES SA POPULAM VILLA RICA * DE LA VERA CRUZ ŞI SA ÎNĂLŢĂM O FORTĂREAŢA ÎN FUSTE POIENI APROAPE DE O SALINA ŞI DE PORTUL CU NUME URÍT UNDE ERAU ANCORATE CORĂBIILE NOASTRE SI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

După ce am încheiat alianţă cu vreo treizeci de oraşe ale totonaeilor din munţii aceia, care s-au răsculat împotriva marelui Montezuma, aceştia au jurat supunere Majestăţii Sale şi s-au legat să ne dea ascultare ; apoi am hotărât să întemeiem cu ajutorul lor oraşul Villa Rica de la Vera Cruz, în nişte poieni cam la o jumătate de leghe de fortăreaţa Quiavitzlán. Am stabilit locul unde să fie biserica, piaţa, arsenalele şi altele trebuincioase unui oraş

şi am ridicat o fortăreaţă. De când am pus fundaţiile şi până ce zidurile au fost destul de înalte ca să începem tâmplăria, să construim crenelurile, turnurile de pază şi celelalte fortificaţii exterioare, am muncit cu mare tragere de inimă.

Cortés însuşi a fost primul care a început să care pământ şi pietre, şi să sape la fundaţii; noi ceilalţi, căpitani şi soldaţi deopotrivă, i-am urmat pilda. Ne-am străduit din greu să sfârşim totul degrabă, unii săpând şi alţii ridicând ziduri de piatră, cărând apă, făcând cărămizi şi ţigle şi ducându-ne după mâncare. Alţii ciopleau

.••Oraşul Bogat (sp.)

grinzile, iar fierarii, căci aveam doi, făceau piroane. In felul acesta munceam toţi neîncetat cu mic cu mare, indienii ajutându-ne şi ei şi am isprăvit de ridicat biserica şi casele, iar fortăreaţa era şi ea aproape gata.

Pe când noi aveam aceste îndeletniciri, se pare că în Mexic marele Montezuma a primit ştire despre prinderea celor şase vătafi şi că oraşele totonacilor nuri mai dau ascultare şi s-au răzvrătit, ceea ce tare I-a mâniat împotriva lui Cortés şi a noastră. Dăduse deja poruncă să se strângă o mare oaste de războinici ca să-i înfrângă pe răsculaţi şi să-i măcelărească până la unul, iar împotriva noastră se pregătea să vină cu o şi mai mare năvală de oştiri.

Tocmai atunci ajunseră cei doi ostatici indieni cărora le dăduse drumul Cortés, cum am povestit în capitolul trecut. Când Montezuma află cine i-a scos din temniţă şi auzi făgăduielile lui Cortés, dădu Domnul de i se potoli mânia şi se învoi să trimită soli la noi. Pentru aceasta alese doi nepoţi de-ai lui, însoţiţi de patru moşnegi, mari *caciques* cu toţii şi le dădu daruri pentru noi, aur şi mantii, şi le spuse să-i mulţumească lui Cortés că le-a dat drumul slujitorilor.

Pe de altă parte primise şi multe plângeri, în care se zicea că numai cu ajutorul nostru cutezaseră răzvrătiţii să se ridice împotriva lui şi să-i trădeze, să nu-i mai plătească tributul şi să-şi calce jurământul de supunere faţă de el.

Fiind acum convins că noi suntem aceia despre care strămoşii lor au prevestit că vom veni în ţara lor şi prin urmare trebuie să fim de acelaşi neam cu el, stând noi în casele trădătorilor nu va trimite să le radă de pe faţa pământului, dar va veni ziua când se vor căi de ce-au făcut.

Cortés primi aurul şi mantiile, care făceau peste două mii de pesos, îi îmbrăţişă pe trimişii împăratului şi le spuse, drept temei pentru ce făcuserăm, că suntem cu toţii prietenii stăpânului lor Montezuma şi de aceea i-am păzit pe cei trei vătafi. îndată porunci să fie aduşi de pe corăbii unde fuseseră hrăniţi şi îmbrăcaţi în haine bune şi îi încredinţă trimişilor.

Apoi Cortés se arătă supărat pe Montezuma şi povesti cum a plecat în taină în puterea nopţii guvernatorul Pitalpitoque din tabăra noastră, ceea ce nu i s-a părut lucru bun, fiind încredinţat că nu s-a petrecut la porunca stăpânului său Montezuma şi ceea ce ne-a făcut să venim în aceste oraşe unde am fost bine primiţi de locuitorii lor. De aceea îl roagă acum pe Montezuma să le ierte nesupunerea ; cât despre bir, ei nu puteau sluji la doi stăpâni deodată, iar în timpul şederii noastre printre ei ne juraseră nouă supunere în numele regelui şi seniorului nostru. Cum însă el, Cortés, cu toţi fraţii lui ne vom duce să-i vedem şi să-i slujim, toate poruncile sale vor fi pe viitor ascultate.

După ce le spuse aceste vorbe şi încă multe altele, Cortés porunci să li se dea diamante albastre şi mărgele verzi celor doi tineri, care erau mari *caciques,* precum şi moşnegilor care îi însoţiseră şi erau la rândul lor oameni de vază. Tuturor le arătă semne de înaltă cinstire şi cum se aflau pe acolo pajişti bune, îi porunci lui Pedro de Alvarado, care avea o iapă roaibă tare sprintenă şi altor călăreţi, să dea roată şi să se încaiere în faţa lor, ceea ce tare i-a bucurat. Apoi se despărţiră tare mulţumiţi de Cortés şi de noi ceilalţi şi porniră înapoi spre Mexic.

în vremea aceea lui Cortés îi muri calul şi cumpără sau i se dărui altul, pe nume *El Arriero* [41], un murg

41 **Cărăuşul (sp.)**

întunecat, care fusese al lui Ortéz Muzicantul şi Bartolomé García zis Minerul, şi era dintre cei mai buni cai pe care i-am avut în flota noastră.

Dar să nu mai vorbesc despre asta şi să spun că, fiind acei locuitori ai munţilor şi cei din Cempoal, prietenii noştri, tare temători de mexicani şi aşteptându-se ca marele Montezuma să-şi trimită oştile ca să-i nimicească, la vederea rubedeniilor sale care au venit cu darurile pomenite de mine şi s-au purtat ca nişte slujitori în faţa lui Cortés şi a noastră, tare s-au înfricoşat ; ba toţi *caciques* au început a-şi spune unii altora că suntem negreşit *teules,* şi Montezuma se temea şi el, de ne trimisese aur şi alte daruri. Iar dacă până atunci ni se dusese faima de viteji, din acea clipă ne-a sporit şi mai vârtos.

Dar să las lucrurile aici şi să spun ce a mai făcut *cacique* cel gras şi prietenii lui.

Debarcarea spaniolilor la Vera Cruz în 1519 *(Codicele Florentin)*

CUM A VENIT CACIQUE CEL GRAS CU ALTE CĂPETENII SA I SE PLÂNGĂ LUI CORTÉS CA IN FORTĂREAŢA CIN- GAPACINGA ERAU GARNIZOANE DE MEXICANI CARE II NĂPĂSTUIAU TARE ŞI CE S-A ÎNTÂMPLAT

După plecarea solilor mexicani, se ivi *cacique* cel gras împreună cu alte căpetenii, prieteni de-ai noştri, poftind a-1 ruga pe Cortés să se ducă de îndată într-un oraş numit Cingapacinga. aflat la două zile de mers de Cempoal, prin urmare cam la opt-nouă leghe depărtare, fiind acolo mulţi indieni războinici din Culúa, adică Mexic, care le nimiceau recoltele şi moşiile, le atacau vasalii şi le făceau multe alte răutăţi. Povestind ei cu atâta simţire,

Cortés îi crezu. Cum deja le făgăduise să-i ajute şi să-i ucidă pe toţi indienii din Culúa sau de prin alte locuri care ar îndrăzni să-i supere, de data aceasta nu găsi altceva de răspuns decât că se va duce cu dragă inimă sau va trimite câţiva soldaţi cu unul dintre ai noştri ca să-i gonească de acolo. Stând el aşa pe gânduri, deodartă ne grăi râzând celor care eram în preajma lui : „Ştiţi, señores, cred că ne-am câştigat o faimă de viteji prin aceste meleaguri, iar felul în care ne-am purtat cu vătafii lui Montezuma i-au făcut să credem că suntem de-a dreptul nişte zei sau idoli. Ca să-i convingem că ajunge unul de-al nostru să-i înfrângă pe războinicii indieni care au pus stăpâriire pe fortăreaţă, cred că c bine să-i trimitem pe Heredia

Bătrânul“. Heredia era un muşchetar basc tare pocit, cu o uitătură rea,; cu o barbă mare şi brăzdat tot pe obraz, chior de un ochi şi şchiop de un picior.

Cortés trimise după Heredia şi îi zise : „Du-te cu *caciquea* până la râu, care e la un sfert de leghe de aici şi când veţi ajunge acolo, te vei preface că bei apă şi te speli pe mâini. Aibi însă grijă să tragi un foc cu muscheta. Atunci te voi chema negreşit îndărăt. Voiesc ca cei de aici să creadă că suntem zei, căci ne-am câştigat acest nume şi faimă, iar ei, văzându-te cât eşti de hâd, te vor lua drept un idol de-al lor.“ Heredia, fiind el soldat vechi, care luptase şi în Italia şi un bărbat isteţ şi vajnic, făcu aşa cum i se spuse.

Apoi Cortés trimise după *cacique* cel gras şi celelalte căpetenii care aşteptau ajutor şi le grăi : „Cu voi va veni acest frate al meu ca să-i omoare şi să-i azvârle pe toţi mexicanii afară din fortăreaţa voastră, iar pe cei care se vor împotrivi să-i ia prinşi. *Caciques* rămaseră cu toţii încremeniţi auzindu-1 şi neştiind dacă să-i creadă sau nu şi se tot holbau la Cortés ; cum chipul îi rămase nemişcat, au hotărât că e adevărat ce le zicea. Aşa că bătrânul Heredia îşi săltă muscheta în spinare şi se duse cu ei, trăgând focuri în aer printre dealuri, ea indienii să-i vadă şi să-i şi audă. Iar toţi *caciques* dădură de ştire prin sate că aduceau cu ei un *tenie* ca să-i omoare pe mexicanii din

Cingapacinga. Povestea asta o scriu aşa, în rfe, ca să se vadă manea viclenie a lui Cortés. Cân.d acesta ştiu că Heredia a ajtans la râu, trimise iute după el şi, îndată ce se întoarse el cu *caciquea,* le spuse acestora că în semn de bunăvoinţă, se va duce el însuşii împreună cu câţiva fraţi de-ai Iui să-i ajute şi să le vadă ţinutul şi fortăreţele. Pentru aceasta le porunci să-i aducă o sută de cărăuşi ca să tragă *tepuzques,* adică tunurile. Aceştia sosiră a doua zi în zori. Prin urmare trebuirăm să plecăm chiar în ziua aceea cu patru sute de soldaţi şi paisprezece călăreţi şi arbaletieri şi muşchetari, cu toţii gata de drum. Nişte soldaţi de-ai lui Diego Velázquez s-au împotrivit să meargă, spunându-i lui Cortés că n-are decât să se ducă cu cine pofteşte, iar ei voiesc să se întoarcă în Cuba.

Ce s-a mai întâmplat voi spune mai departe.

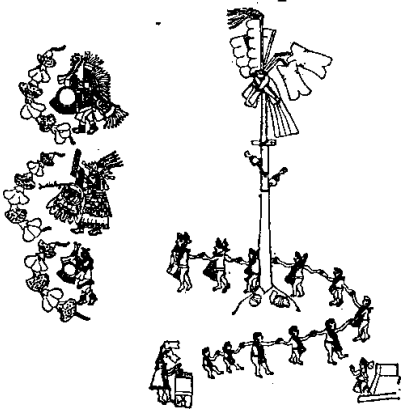

Pagină din *Codicele Bourbon*

CUM NIŞTE SOLDAŢI DE-AI LUI DIEGO VELÁZQUEZ, VA- ZIND El CA DOREAM SA NE AŞEZAM ŞI ÎNCEPEM A PACIFICA AŞEZĂRILE DIN PARTEA LOCULUI, AU SPUS CA NU VOR SA MEARGĂ NICĂIERI, CI SA SE ÎNTOARCĂ IN INSULA CUBEI

Unii soldaţi de-ai lui Diego Velázquez trebuiau şi ei să meargă cu noi, dar când le-au spus căpitanii să-şi pregătească armele şi caii, aceia care aveau, au răspuns cu îngâmfare că ei nu merg în nicio expediţie, ci poftesc să se întoarcă la moşiile care îi aşteaptă în Cuba, că şi aşa au

pierdut destul când i-a scos Cortés din casele lor, iar, pe de altă parte, făgăduise la ţărmul cu dune că oricine vrea să se ducă îi dă voie, ba chiar le mai dă o corabie şi provizii. Prin urmare şapte soldaţi erau gata să se întoarcă în Cuba.

Auzind acestea, Cortés trimise după ei şi îi întrebă pentru ce se poartă atât de urât. Aceştia îi răspunseră oarecum mânioşi că se miră cum domnia-sa, având aşa puţini soldaţi, cutează să se aşeze într-un loc unde se ştie că sunt mii de indieni şi aşezări întinse. Cât despre ei, abia se mai târăsc şi le-a ajuns să tot umble aşa dintr-un loc într-altul. De aceea voiesc să se întoarcă în Cuba la moşiile lor şi îl roagă să-i lase, aşa cum le-a promis.

Cortés le răspunse cu blândeţe că ştie de făgăduiala făcută, dar acum ei nu-şi fac datoria părăsind steagul căpitanului. Se porunci apoi să se îmbarce de îndată, le dădu o corabie şi provizii de pâine de *cazabe*, o balercă de ulei şi legume din ce mai aveam. Când erau gata de plecare, noi toţi soldaţii şi ceilalţi *alcaldes* şi *regidores* din Villa Rica, ne-am dus la Cortés şi i-am cerut să nu dea voie nimănui să părăsească ţara, căci aşa se cuvenea, fiind noi în slujba Celui-de-Sus şi a Majestăţii Sale, iar cine ar cuteza s-o facă să fie pedepsit cu moartea, cum cer legile militare, căci cine şi-ar părăsi căpitanul şi steagul pe timp de război şi primejdie, mai cu seamă că, aşa cum au spus chiar ei, suntem înconjuraţi de atâţia indieni războinici.

Cortés zise că ar vrea să le dea voie, dar mai târziu se răzgândi în aşa fel încât aceştia rămaseră păcăliţi şi ruşinaţi.

Toate acestea se făcură la porunca lui Cortés şi aşa am intrat în Cingapacinga.

CE NI S-A ÎNTÂMPLAT LA CINGAPACINGA ŞJ CÂND NE AM întors la cempoal cum le-am sfarimat idolii Şl CE a mai fost

După ce i-am liniştit pe cei şapte soldaţi care doreau să se întoarcă în Cuba, am pornit la drum cu soldaţii şi cavalerii şi infanteria despre care am spus şi am rămas peste noapte la Cempoal. Patru companii, cu două mii de războinici indieni, se pregăteau să ne urmeze. în prima zi

am mers cinci leghe în şir şi în seara următoare am ajuns la ogoarele de lângă Cingapacinga, iar locuitorii cetăţii au aflat astfel de sosirea noastră. Când începuserăm a ne sui spre fortăreaţă şi spre casele lor, cocoţate pe nişte ţancuri înalte şi prăpăstioase, ne ieşiră în întâmpinare opt căpetenii indiene şi *papas,* cu un îfer paşnic, care îl întrebară lăcrimând pe Cortés de ce am venit cu gândul să-i ucidem şi să-i nenorocim, când ei nu ne-au pricinuit nimica rău, fiindcă ni se dusese faima că aducem peste tot dreptate şi pedepsim toate strâmbătăţile şi furtişagurile, ba chiar i-am prins pe vătafii lui Montezuma. Ne mai spuseră că indienii din Cempoal care ne-au însoţit se duşmăneau cu ei de mult,, certându-se pe haturi şi moşii, iar acum veniseră sub ocrotirea noastră să-i prade iar şi să-i omoare. Mai mărturisiră că avuseseră într-adevăr o garnizoană mexicană în oraş, dar că plecase de câteva zile,, cum a auzit de prinderea vătafilor lui Montezuma şi îl rugară prin urmare pe Cortés să nu meargă cu oastea mai departe şi să-i ajute. Auzind Cortés toate acestea prin tălmacii noştri, doña Marina şi Aguilar, porunci de îndată căpitanului Pedro de Alvarado şi şefului timonier Cristóbal de Olí şi nouă celorlalţi să-i împiedicăm pe indienii din Cempoal să mai înainteze, ceea ce am şi făcut. Cu toată graba noastră de a-i opri, aceştia începuseră deja a şterpeli de prin grădini şi lanuri. Cortés se supără foarte şi ceru să vină de îndată căpeteniile războinicilor din Cempoal şi cu vorbe de ocară şi ameninţări le porunci să-i aducă pe indienii aceia, ca şi veşmintele şi orătăniile ce le furaseră şi nu cumva să mai intre vreunul prin moşiile oamenilor. Le mai spuse că pentru minciunile lor şi faptul că se puseseră sub oblăduirea noastră ca să-şi fure şi să-şi jefuiască vecinii, meritau să fie ucişi, căci regele şi stăpânul nostru, ai cărui vasali eram, ne trimisese ca să împiedicăm săvârşirea unor asemenea fapte, iar prin urmare ei să bage bine de seamă ca aşa ceva să nu se mai întâmple, ori de nu niciunul dintre ei nu va rămâne viu. Îndată *caciques* şi căpeteniile din Cempoal îi aduseră lui Cortés tot ceea ce furaseră – indieni, indience şi orătănii –

pe care acesta le înapoie păgubaşilor. Apoi se întoarse spre ei cu mânie şi le porunci să plece de acolo şi să doarmă în câmp, şi ei s-au dus.

Văzând dreptatea ce-o făceam şi auzind vorbele blânde ce le rostea Cortés către ei cu ajutorul tălmacilor noştri, precum şi altele despre sfânta noastră credinţă, aşa cum obişnuiam, şi să se lepede.de jertfe, de hoţii, de năravul murdar al sodomiei, de idolii lor blestemaţi şi alte sfaturi tot aşa de bune, *caciques* şi *papas* din Cingapacinga trecură de parteef noastră împreună cu vecinii lor şi, adunând la iuţeală locuitorii satelor vecine, jurară'ascultare Majestăţii Sale. îndată după aceea începură să se plângă de Montezuma, cu aceleaşi vorbe auzite de noi la Quiaviztlán.

în dimineaţa următoare Cortés trimise după *caciques* şi celelalte căpetenii din Cempoal, care aşteptau în câmp poruncile noastre şi erau foarte înspăimântaţi că îl minţiseră. Când se înfăţişară dinaintea lui, îi îndemnă să lege pace cu locuitorii cetăţii, iar această învoială n-a mai fost niciodată stricată între ei. Am plecat apoi spre Cempoal pe alt drum, care trecea prin două sate prietene cu locuitorii cetăţii Cingapacinga şi acolo ne-am odihnit, căci soarele ardea cumplit şi noi eram sfârşiţi de oboseală, iar armele ne atârnau greu în spinare. într-unul din sate, se întâmplă că zări Cortés pe un soldat, pe nume Fulano de Mora, de felul lui din Ciudad Rodrigo, pe când şterpelea două găini din curtea unui sătean şi aşa grozav se înfurie de acest furtişag, într-un sat prieten şi chiar sub ochii lui, că porunci să-i treacă un ştreang de gât şi chiar I-ar fi sugrumat dacă Pedro de Alvarado, aflat prin preajmă, n-ar fi tăiat iute ştreangul cu sabia şi aşa a rămas bietul soldat pe jumătate mort. Aştern aici această povestire nu numai pentru cititorii mei curioşi, dar şi pentru cuvioşii preoţi care dau sfânta împărtăşanie şi-i învaţă credinţa noastră creştină pe locuitorii acestor ţinuturi. Să afle aşadar cum furtul a două găini într-un sat prieten era cât pe ce să-i coste viaţa pe un biet soldat, ca să ştie cum să se poate cu indienii şi să nu le mai jecmănească avuturile. Soldatul de

care am spus a fost ucis mai târziu într-o bătălie, în vârful unui munte din Guatemala.

Dar să mă întorc la povestirea noastră. După ce am plecat din satele acelea, pe care le-am lăsat în linişte şi pace şi ne-am dus spre Cempoal, I-am întâlnit pe *cacique* cel gras, cu celelalte căpetenii, care ne aşteptau în nişte colibe cu cina pregătită. Deşi indieni, au văzut şi au înţeles că dreptatea e sfântă şi bună, iar toate vorbele lui Cortés cum că am venit să îndreptăm relele şi să-i descătuşăm de robie sunt adevărate şi astfel ne preamăriră mai tare ca oricând.

Am rămas peste noapte în colibele acelea şi apoi toţi *caciques* ne-au însoţit până la casele noastre din oraş ; cu adevărat ar fi vrut să nu ne mai ducem niciodată de la ei, căci se temeau foarte ca Montezuma să nu-şi trimită războinicii asupra lor.

Ii spuseră prin urmare lui Cortés că, fiind noi de-acum prieteni, tare s-ar bucura să le fim şi fraţi şi de aceea au chibzuit să ne dea fiicele ca să ne însoţim cu ele. Vrând să întărească prietenia noastră, aduseră opt fecioare indience, fiice de. *caciques* cu toatele şi îi dădură lui Cortés una dintre ele, care era nepoata *cacique-lui* cel gras, iar pe alta, fiica altei căpetenii, pe nume Cuesco, i-o dădură lui Alonso Hernández Puerto Carrero. Toate opt erau înveşmântate în cămăşi bogat împodobite ca prin partea locului şi aveau coliere de aur în jurul gâtului şi cercei de aur în urechi şi cu ele veniseră alte fete indience ca să le slujească. Când i le înfăţişă, *cacique* cel gras îi spuse lui Cortés : *„Teule* (care pe limba lor înseamnă señor), cele şapte fete sunt pentru căpitanii tăi, iar aceasta, nepoata mea, stăpână peste sate şi vasali, e pentru tine“. Cortés o primi cu voioşie şi mulţumi pentru dar. Mai spuse totuşi că, înainte de a le accepta aşa cum vor ei şi a ne face fraţi ^u toţii, vor trebui să se lepede de idolii în care cred şi pe care cu păcat îi venerează şi să nu le mai aducă semeni de-ai lor jertfă. Cum va vedea acele chipuri diavoleşti zdrobite la pământ şi vor pune capăt jertfelor de oameni, de îndată frăţia noastră se va întări.

Cât despre fete, urmă el, trebuie să se creştineze înainte de a fi ale noastre, iar ei să lepede degrabă sodo-

"mia, căci printre ei umblau băieţi îmbrăcaţi ca muierile care-şi agoniseau traiul săvârşind acest cumplit păcat şi în fiecare zi sacrificau în faţa noastră câte trei, patru sau cinci indieni, ale căror inimi le dădeau idolilor, iar sângele lor împroşca pereţii. Picioarele, braţele şi coapsele le tăiau şi le mâncau de parcă era carne de vită de la măcelărie, ba chiar cred că le vindeau cu bucata în *tiánguez*, că aşa se zice la pieţe pe la ei. Cortés le spuse prin urmare că dacă lasă obiceiurile astea blestemate, nu numai le vom fi prieteni, dar le va dărui provincii unde să fie căpetenii.

La aceasta, toţi *caciques, papas* şi alte căpetenii ce se aflau acolo răspunseră că nu le vine să se lepede de idoli şi de adus jertfe, căci ei le dau sănătate şi belşug 'şi tot ce le mai trebuie ; cât despre sodomie, se vor îngriji ca să piară.

Când Cortés şi noi ceilalţi, care văzuserăm toate cruzimile şi neruşinarea lor, despre care am mai pomenit, am auzit acest răspuns neobrăzat, n-am mai putut răbda. Atunci Cortés ne aminti de învăţămintele sfintei noastre credinţe şi ne spuse că nu vom putea săvârşi nimic bun dacă nu urmăm calea Domnului şi nu oprim jertfele pe care le aduc idolilor ; de aceea trebuie să fim pregătiţi a ne lupta, de vor încerca să ne împiedice. Cum noi eram ca întotdeauna cu armele asupra noastră, Cortés le repetă să-şi dea jos idolii. Când auzi, *cacique* cel gras porunci celorlalte căpetenii să adune războinicii ca să-şi apere idolii ; văzând că începem a ne sui spre un templu înalt, eu trepte multe – nu-mi amintesc câte avea – *cacique* cel gras se apropie cu celelalte căpetenii şi tulburaţi fiind, prinseră a răcni la Cortés ca turbaţii şi îl întrebară pentru ce pofteşte să le sfarme idolii, căci dacă îi vom batjocori şi azvârli, vor pieri cu toţii şi noi împreună cu ei. Cortés le zise mânios că le mai spusese şi în alte dăţi să înceteze jertfele pentru acele urâţenii blestemate de care vrem să îi scăpăm, iar de nu şi-i scot ei singuri de acolo, îi vom

rostogoli pe trepte în jos. Le mai spuse că nu îi mai ţine drept prietenii noştri, ci duşmani de moarte, căci le dăduse sfaturi bune în care nu se încred, iar acum chemaseră oştile lor de războinici, drept care vor plăti cu viaţa pentru supărarea ce au pricinuit-o.

Când indienii auziră aceste ameninţări, iar doña Marina îi făcu să înţeleagă foarte bine, ba chiar le aminti de răzbunarea lui Montezuma, ce poate cădea asupra lor în orice clipă, răspunseră înspăimântaţi că nu cutează să se atingă ei de idoli şi dacă vrem s-o facem, va fi fără voia lor, dar putem să-i zdrobim, sau orice altceva voim, * după bunul nostru plac.

Abia sfirşiseră de grăit acestea, că ne şi suirăm, vreo cincizeci de soldaţi şi doborârăm idolii, care se rostogoliră pe trepte în jos şi se sfărâmară în bucăţi. Unii erau ca nişte diavoli înfricoşaţi, mari cât viţeii, alţii pe jumătate oameni şi jumătate ca dulăii cumpliţi la înfăţişare. Cind îi văzură zdrobiţi, *caciques* şi *papas* ce se aflau cu ei izbucniră" în plâns şi îşi feriră ochii, iar pe limba lor totonacă se rugau de ei să-i ierte, că nu fusese mâna lor şi n-aveau vină, ci *teules* îi dăduseră jos, iar ei n-au cutezat să se împotrivească, de teama mexicanilor.

Când s-au întâmplat acestea, războinicii care se pregăteau să ne atace, erau cât pe ce să tragă cu săgeţi în noi. Văzându-i, îi prinserăm degrabă pe *cacique* cel gras, cu şase *papas* şi alte căpetenii, iar Cortés strigă la ei că de pornesc război cu toţii vor muri. *Cacique* cel gras le porunci oamenilor lui să nu ne atace şi să se dea îndărăt.

După ce îi văzu potoliţi, Cortés le ţinu o cuvântare, ce o voi povesti, şi se linişti totul.

CUM PORUNCI CORTÉS SA SE RIDICE UN ALTAR ŞI AŞEZARĂM INTR-INSUL CHIPUL FECIOAREI ŞI O CRUCE ŞI SE SLUJI LITURGHIA ŞI SE BOTEZARĂ CELE OPT INDIENCE

îndată ce se potoliră *caciques, papas* şi celelalte căpetenii, porunci Cortés ca toţi idolii ce-i doborâserăm şi îi făcuserăm fărâme să fie luaţi de la vedere şi să-i ardă. Apoi cei opt *papas* care-i aveau în grijă ieşiră dintr-o

încăpere şi îi duseră în casa de unde tocmai ieşiseră, unde i-au ars. Aceşti *papas* purtau mantii negre ca sutanele şi lungi până la tălpi şi unii aveau pe cap tichii aşa cum poartă canonicii, iar alţii tichiuţe mai mici, ca la dominicani ; aveau părul lung până la brâu, iar unii chiar măturau cu el pe jos, şi era plin de sânge închegat şi aşa de încleiat că nu se putea descâlci. Urechile le erau sfârtecate, căci jertfiseră bucăţi din ele şi duhneau cu toţii cumplit a pucioasă şi mai venea dinspre ei o altă boare scârnavă, ca de hoit. Aşa cum ne-au spus, ceea ce am aflat şi noi mai apoi, erau fii de căpetenii şi nu aveau muieri, ci se ţineau de obiceiul blestemat al sodomiei. Anume zile ţineau post şi i-am văzut mâncând miez sau seminţe de bumbac atunci când se desfac, doar dacă nu mâncau şi altele de care noi nu aveam ştiinţă. Să-i lăsăm dar pe *papas* şi să ne întoarcem la Cortés, care le cuvântă plin de tâlc şi simţire cu ajutorul tălmacilor noştri doña Marina şi Aguilar, zicân- du^le că de acum înainte ne vom avea ca fraţii şi îi vom ajuta pe cât putem împotriva lui Montezuma şi a mexicanilor şi deja trimisese porunci să nu adune oaste împotriva lor şi nici să nu le mai ia biruri. Nemaiavând acum idoli în sanctuarele lor cele înalte, le lasă în loc o mare doamnă, ce este mama Domnului nostru Iisus Christos, în care credem şi le spuse toate acestea la fel de bine ca un preot şi ei îl ascultară cu bunăvoinţă. Apoi le porunci să adune toţi meşterii zidari din oraş şi să aducă multă humă cu ei şi să se cureţe templele, ca să scoată tot sângele închegat de pe pereţi şi să albească locul bine. In ziua următoare văruiră şi ridicară un altar împodobit cu odăjdii ; atunci trimise după trandafiri din cei dulce mirositori care cresc pe acolo şi alte ramuri pe care le aşezară în jur. Apoi Cortés alese patru *papas* să îngrijească de altar şi le spuse să-şi taie părul, să îmbrace sutane albe şi să umble mereu curaţi. Şi ca să-şi facă treaba mai cu sârg, puse să-i vegheze un soldat de-al nostru, bătrân şi olog, care să stea acolo ca sihastru. Mai porunci tâmplarilor noştri să facă o cruce şi să o pună în capul unui stâlp ce tocmai fusese terminat şi proaspăt văruit.

A doua zi în zori părintele Bartolomé de Olmedo ţinu slujba la altar şi în timpul liturghiei fu dată porunca să se ardă tămâie de-a lór în faţa. chipului Fecioarei şi a crucii. I-am mai învăţat cum să facă lumînări din ceara ce-o aveau acolo şi cum să ardă acestea neîncetat dinaintea altarului. Până atunci nu ştiuseră să folosească ceara.

La slujba liturghiei veniseră cei mai de vază *caciques* din oraş, precum şi alţii adunaţi acolo. Cele opt indience, aflate încă în puterea părinţilor şi unchilor loré fură aduse şi creştinate îndată. Nepoata *cacique-hxi* cel gras, tare pocită, primi numele de doña Catalina şi i-o dădură lui Cortés care se prefăcu bucuros. Fiica lui Cuesco, şi el mare *cacique*, se botează doña Francisca ; aceasta era tare chipeşă pentru o indiancă şi i-o dădu Cortés lui Alonso Hernández Puerto Carrero. Nu-mi amintesc numele celorlalte şase, ştiu doar că le împărţi Cortés printre soldaţi.

După aceasta ne luarăm rămas bun de la *caciques* şi celelalte căpetenii, care de atunci s-au dovedit tot timpul prietenoşi cu noi, mai cu seamă după ce-au văzut că le-am luat fiicele cu noi şi cu făgăduielile de ajutor din partea lui Cortés, pornirăm la drum spre Villa Rica.

Scenă de ceremonie

CUM NE-AM ÎNAPOIAT LA VILLA RICA DE LA VERA CRUZ ŞI CE S-A ÎNTÂMPLAT ACOLO

După ce a luat sfârşit călătoria despre care am povestit, ne-am îndreptat spre oraş, luând cu noi câteva căpetenii din Cempoal ; aici am aflat că în ziua sosirii noastre venise din insula Cuba o corabie, având căpitan pe

Francisco de Sancedo, poreclit Fercheşul, din pricina felului în care îşi grijea făptura ; cu ei era şi Luís Marín, bărbat viteaz, care a luptat mai apoi în Mexic şi încă zece soldaţi. Sancedo avea un cal, iar Luís Marín o iapă şi ne aduseră veşti din Cuba că Diego Velázquez primise din Spania împuterniciri ca să facă negoţ şi să întemeieze aşezări, ceea ce mult i-a înveselit pe prietenii lui, mai cu seamă când au aflât că a fost numit şi *adelantado* al insulei Cuba.

Cum nimic nu ne mai reţinea în oraş decât terminarea fortăreţei, la care încă mai lucram, cei mai mulţi dintre noi îl rugarăm pe Cortés să o lăsăm aşa cum este, spre aducere aminte, căci mai trebuia să-i punem doar acoperişul. Şedeam deja de şase luni în ţinutul acela şi ne gân- deam că n-ar strica să dăm ochii cu marele Montezuma, să ne vedem de ale noastre şi să mai agonisim câte un câştig. înainte de a porni la drum am cugetat că ar fi bine să ne plecăm în faţa Majestăţii Sale şi să-i dăm de ştire despre tot ce ni s-a întâmplat de când am plecat din insulă. Ne-am mai sfătuit şi să-i trimitem tot aurul ce-am strâns făcând negoţul nostru cu mărgele şi darurile de la Montezuma. Cortés ne răspunse că este un gind foarte înţelept şi că deja vorbise despre asta cu câţiva cavaleri. Cât despre aur, cum s-ar putea ca parte din soldaţi să dorească a-şi păstra câştigul, iar dacă s-ar împărţi la toţi ar rămâne prea puţin de trimis, le spusese lui Diego de Ordaz şi lui Francisco de Montejo, ce erau mari meşteşugari ai vorbelor, să meargă din om în om şi acelora pe care îi bănuie că şi-ar cere partea de aur, să le zică : ,,Señores, veţi şti că voim a face un dar Majestă- ţii Sale din aurul ce I-am agonisit aici şi cum e primul dar din aceste ţinuturi, am chibzuit să fie mai bogat şi fiecare să dea partea lui. Noi ceilalţi, cavaleri şi soldaţi, am iscălit cu toţii că nu voim a lua câştigul cuvenit, ci îl trimitem Majestăţii Sale, în nădejdea că ne va răsplăti pe viitor. De cineva voieşte a-şi lua partea, desigur că nu ne împotrivim. Iar cine nu, să-şi pună iscălitura aici, alături de a noastră“. Aşa că şi-au pus-o cu toţii. Odată acest lucru săvârşit, am hotărât ca

Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Montejo, cărora Cortés le dăduse deja peste două mii de pesos ca^ă-şi asigure credinţa lor, să fie trimişii noştri în Spania. Pentru aceasta aduseră cea mai frumoasă corabie din toată flota şi doi piloţi, iar unul era Antón de Alaminos, ce cunoştea trecerea prin Canalul Bahamas, ca cel dintâi ce a navigat pe acolo. Au fost aleşi şi cincisprezece marinari şi li s-au dat' proviziile cuvenite. Când pregătirile au luat sfârşit, ne-am hotărât să-i scriem Majestăţii Sale despre toate cele întâmplate. Cortés îi scrise separat, spunându-i adevărul, din câte ne-a mărturisit, dar scrisoarea nu ne-o arătă. A mai fost şi o

6crisoare a notabilităţilor oraşului la care ne-am alăturat şi noi, zece soldaţi care am venit să ne aşezăm în ţara aceasta şi I-am ales pe Cortés comandant general, şi în ea am pus tot adevărul şi m-am iscălit şi eu, iar pe lângă toate acestea, am mai scris noi, căpitanii şi soldaţii încă una. Ce se afla în ea voi spune îndată.

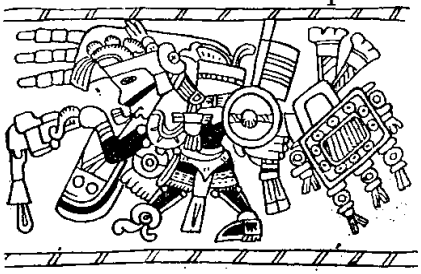

Tezcatlipoca, zeul oglinzii fumegânde, după o frescă din Tizapân

DESPRE RELATAREA Şi SCRISOAREA PE CARE AM TRIMIS-O MAJESTĂŢII SALE CU OAMENII NOŞTRI ALONSO HERNANDEZ PUERTO CARRERO SI FRANCISCO DE MONTEJO, CARE SCRISOARE A FOST ISCĂLITĂ DE UNII CĂPITANI Şl SOtDA]î

Ne-am început scrisoarea prin a arăta respectul cuvenit Majestăţii Sale împăratul nostru, în felul următor : S.C.C.R.M. t Apoi am povestit alte.lucruri despre traiul şi

călătoria noastră, aşa cum au fost [42].

Am mai dat de ştire Majestăţii Sale că i-am trimis patru indieni ce i-am scos din nişte cuşti de lemn unde-i ţineau la îngrăşat, ca să-i sacrifice când se vor face rotofei şi fragezi.

După ce ne-am sfârşit relatarea şi am mai dat seamă şi de alte întâmplări, 'am ajuns să-i mai spunem cum am rămas aici, în aceste regate ale sale, patru sute cincizeci de soldaţi în mare primejdie, înconjuraţi de oraşe duşmănoase şi războinici, ca "să-i slujim pe Domnul şi Coroana şi I-am rugat să ne ajute în tot ceea ce ne va face trebuinţă, dar să nu încredinţeze nimănui guvernarea acestor ţinuturi fj nici alte împuterniciri regale, fiind ele atât de bogate şi populate cu sate mari şi cu oraşe încât sunt mai nimerite pentru un infante sau un mare senior. Noi avem ştire cum că don Juan Rodríguez de Fonseca, episcop de Burgos şi arhiepiscop de Rosano, care diriguieşte treburile Indiilor, ar încredinţa guvernarea acestor ţinuturi .unei rubedenii sau prieten de-al domniei sale, mai cu seamă cuiva pe nume Diego Velázquez, guvernator al insulei Cuba, de la care primeşte aur în dar şi care ţine în folosul lui în insula aceea sate de indieni ce îi scot aur din mine, în loc să fi păstrat satele cele mai bune pentru folosul Coroanei şi numai pentru aceasta ar merita să n-aibă nicio părtinire. Cum în toate şi cât vom trăi suntem slujitorii credincioşi ai Măriei Sale îi facem cunoscute acestea ca să le ştie şi de aceea rugăm să fie numit guvernator Hernando Cortés, căruia atâta i-am lăudat virtuţile încât I-am f-idicat în slăvi. După ce le-am scris pe toate cu smerenia şi plecăciunea cuvenită am iscălit noi toţi căpitanii şi soldaţii ce eram de partea lui Cortés şi am făcut şi o copie a ei. Cortés ne rugă să i-o arătăm şi când văzu tot adevărul şi laudele ce i le-am adus se bucură foarte şi spuse că ne va purta recunoştinţă şi ne făcu făgăduieli. Numai că n-ar fi vrut să fie în scrisoarea noastră nimic despre cincimea din aur pe care i-o

42 Urmează o relatare pe scurt a întîmplărilor descrise în capitolele anterioare ; prin urmare, nu am mai socotit de cuviinţă să o redăm aici. (N. tr.).

dăduserăm şi nici să spunem cine au fost cei dintâi descoperitori, căci, după câte am înţeles, în scrisoarea lui nu pomenise de Francisco Hernández de Córdoba şi aici de Gri jal va, ci vorbea numai de el, însuşindu-şi descoperirea şi onoarea tuturor acestor fapte. Ne spuse aşadar că acum ar fi jjnai bine să le trecem sub tăcere faţă de Majestatea Sa, dar se găsi desigur unul dintre noi să îi răspundă că regelui şi stă- pânului nostru nu i se poate ascunde nimic din ce se întâmplă.

Fiind gata deci scrisorile şi înmânate trimişilor noştri, îi sfătuirăm ca pe nicio cale, să nu intre în La Habana şi nici să nu se ducă la o moşie de-a lui Francisco de Montejo, pe nume Marien, care era şi port pentru corăbii, ca nu cumva să afle Diego Velâzquez cele ce se întâmplă, dar ei nu făcură precum le-am spus noi.

Toate, fiind gata de plecare, călugărul din ordinul Merced sluji liturghia şi, după ce i-a încredinţat Sfântului Duh ca să-i călăuzească, pe douăzeci şi şase ale lunii iulie, anul o mie cinci sute şi nouăsprezece, porniră din San Juan de Ulua şi având vreme bună ajunseră în La Habana. Iar Francisco de Montejo făcu ce făcu şi îl convinse pe pilotul Alaminos se îndrepta corabia către moşia lui, zicând că are de luat carne de porc şi pâine de *cazabe* şi până la urmă fu după voia lui şi ajunseră la moşie, căci Puerto Carrero era bolnav tare şi nu ţinu seama de el. în noaptea când ajunseră acolo, lăsară un marinar la ţărm cu scrisori şi ştiri pentru Diego Velâzquez şi aflarăm că Montejo îl trimisese cu scrisorile. Marinarul porni prin insulă din sat în sat, povestind totul, până află şi Diego Velâzquez. Iar ce a făcut voi spune mai departe.

CUM DIEGO VELÁZQUEZ, GUVERNATORUL CUBEI, ŞTIU CU SIGURANŢA DIN SCRISORI CA SUNT PE DRUM TRIMIŞII NOŞTRI CU RAVAŞE ŞI DARURI PENTRU REGELE ŞI STAPINUL NOSTRU ŞI CE SE ÎNTÂMPLĂ

Prin urmare, Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, află veşti prin răvaşele tainice primite de‘ la Montejo şi din spusele marinarului care venise înot să le aducă şi fusese

de faţă la toate întâmplările. Auzind de aurul cel mult pe care îl menisem Majestăţii Sale şi cine erau trimişii noştri, îl trecură toate răcorile şi vorbi cu păcat şi îi blestemă pe Cortés, pe secretarul său Duero şi pe socotitorul Amador de Lares, care îl sfătuiseră să-i numească pe Cortés comandant general. Porunci degrabă să fie pregătite două corăbii mici şi iuţi, cu artileria şi soldaţii cuveniţi, precum şi doi căpitani, pe nume Gabriel de Rojas şi Fulano de Guzmán. Acestora le porunci să meargă până la Habana şi de acolo prin Canalul Bahamas şi, orice s-ar întâmplă, să prindă din urmă corabia în care erau trimişii noştri şi armele ce le duceau. Grăbindu-se foarte, aşa cum li s-a poruncit, au ajuns după ce au navigat câteva zile prin Canalul Bahamas şi au întrebat pe la corăbiile care pluteau de-a lungul coastei dacă n-au văzut o navă mare şi semeaţă. Cu toţii le spuneau că au văzut-o şi că de bună seamă deja trecuse prin canal având vreme bună tot timpul. Aşa că, după ce s-au tot fâţâit cu corăbiile între canal şi La Habana şi n-au putut da de urma celor pe care-i căutau, s-au întors la Santiago de Cuba. Drept care, pe cât era de mohorât Diego Velázquez înainte de plecarea corăbiilor, mai tare s-a întunecat văzându-i că se întorc la fel cum au plecat. Atunci prietenii îl sfătuiră să-i trimită o jalbă episcopului de Burgos, care diriguia treburile Indiilor şi făcea multe pentru dânsul. Mai trimise tot jalbe în insula Santo Domingo, la Audiencia Real ce se afla acolo şi călugărilor ieronimiţi care o guvernau, fray Luis de Figueroa, fray Alonso de Santo Domingo şi fray Bernaldino de Manzanedo şi care-şi aveau reşedinţa în mânăstirea Mejorada, la două leghe de Medina del Campo. îndreptă grabnic o corabie la el şi
li se plânse amarnic de Cortés şi de noi ceilalţi. Numai că, ştiind marile servicii aduse de noi, călugării ieronimiţi îi răspunseră că atât Cortés cât şi noi, care îl întovărăşeam în lupte, nu puteam fi învinuiţi, deoarece mai presus de toate îl slujeam pe regele şi stăpânul nostru, căruia îi închinaserăm un dar cum din vechime nu se mai pomenise în Spania noastră. Aşa ceva puteau spune, căci în

vremurile acelea nu se descoperise încă Peru şi nici nu se ştia nimic de el. Mai adăugară călugării că, dimpotrivă, meritam recunoştinţa Majestăţii Sale şi prin urmare îl procopsiră pe Diego Velazquez în Cuba cu un licenţiat, pe nume Zuazo, ca să şadă acolo sau care şedea deja acolo de puţină vreme, iar acesta să le scrie lor un raport despre toate. Când mai primi Diego Velázquez şi acest răspuns, acesta se înnegură mai abitir şi, din gras ce era, în câteva zile se fleşcăi de tot. Cu mare iuţeală porunci apoi să se strângă toate corăbiile din insula Cubei şi tocmi soldaţi şi căpitani, cu gândul să adune o mare armată ca să ne prindă pe Cortés şi pe noi. Intr-atât se strădui, că alerga chiar dânsul din oraş în oraş şi din moşie în moşie şi trimise răvaşe în celelalte locuri, milo- gindu-se de toţi prietenii domniei sale ca să se ducă în expediţie. Astfel că, după aproape un an adună optsprezece corăbii, mai mari şi mai mici, şi peste o mie trei sute de soldaţi, căpitani şi marinari, căci, văzându-1 aşa zbuciumat, toţi locuitorii de seamă ai Cubei, ca şi rubedeniile şi cei ce aveau indieni în stăpânire, se hotărâră să-i vină în ajutor. Comandant general al expediţiei tocmi un hidalgo, pe nume Pánfilo de Narváez, bărbat zdravăn şi vârtos, care glăsuia înfundat, ca din butoi şi era de felul lui din Valladolid, iar în Cuba se însurase cu o văduvioară, Maria de Valenzuela, şi avea sate bune de indieni şi era om cu stare.

Aici îl voi lăsa să-şi vadă de flotă şi voi povesti ce s-a întâmplat cu trimişii noştri şi călătoria lor.

CUM, BUCURÂNDU-SE DE VREME BUNA, TRIMIŞII NOŞTRI SE STRECURARA PRIN CANALUL BAHAMAS ŞI ÎN PUŢINE ZILE AJUNSERĂ ÎN CASTILIA ŞI CE LI SE ÎNTÂMPLĂ LA CURTE

Am mai spus deja că trimişii noştri au plecat din portul San Juan de Ulua, în şase ale lunii iulie, anul o mie cinci sute nouăsprezece şi având vreme bună au ajuns la Habana şi apoi au trecut prin canal prin nişte locuri pe unde se naviga întâia oară şi la scurtă vreme au ajuns în insula Tercera [43], iar de acolo la Sevilla, de unde se

43 Insulă care face parte din Arhipelagul Azorelor. (N. tr.)

îndreptară spre Curte, care era în vremea aceea la Valladolid. Preşedintele Consiliului RegaJ. al Indiilor era don Juan Rodriguez de Fonseca, episcop de Burgos, ce îşi spunea arhiepiscop de Rosano şi diriguia întreaga Curte, căci stăpânul nostru împăratul era la vremea aceea în Flandra. Mergând să-i pupe mâna preşedintelui, trimişii noştri erau tare voioşi crezând că o să-i răsplătească de cum i-or da scrisorile şi rapoartele noastre, aurul şi toate giuvaierurile şi îl rugară să trimită de îndată o solie la Majestatea Sa cu darurile şi scrisorile, sau chiar ei să se ducă şi să-i sărute tălpile împărăteşti. Când auzi, acesta se încruntă, ba chiar le spuse vorbe rele, la care trimişii noştri se gândiră să-i răspundă şi îi vorbiră de marile servicii pe care Cortés şi tovarăşii săi le aducem Maiestăţii Sale şi iarăşi îl rugară să-i trimită toate acele giuvaieruri din aur şi scrisorile şi rapoartele noastre ca să ştie tot ce s-a întâmplat, iar dânşii să le însoţească. Din nou le vorbi preşedintele cu trufie şi le porunci să nu se mai amestece, că o să scrie domnia sa ce s-a întâmplat şi nu după spusele lor, care s^au răzvrătit împotriva lui Diego Velázquez. Şi tot astfel şirau azvârlit multe cuvinte pline de acreală.

In acest răstimp ajunse la curte Benito Martin, capelanul lui Diego Velázquez, de care am mai pomenit, care se plânse tare de Cortés şi de noi ceilalţi şi astfel episcopul se încrâncenă mai rău împotrivă-ne. Atunci, Alonso Hernández Puerto Carrero, fiind el cavaler şi văr cu contele de Medellin şi văzând cum Montej o tăcea şi necutezând să i se pună împotrivă episcopului, îl rugă pe acesta, cu? mare însufleţire să îi asculte fără să se mânie şi să nu le mai zică vorbele acelea strâmbe, ci să trimită de îndată tot ce au adus, aşa cum se afla, Majestăţii Skle ; cât despre noi, suntem slujitori credincioşi ai coroanei regale şi meritäm răsplată, nu vorbe jignitoare. Aurind ce spune, episcopul porunci să fie arestat, pe temei că aflase cum, cu trei ani în urmă, Puerto Carrero răpise la Medellin o femeie pe care o dusese în Indii. în felul acesta* din toate serviciile şi darurile noastre din aur se alese precum am spus, iar trimişii noştri se înţeleseră să tacă până la timpul

potrivit. Episcopul îi scrise Majestăţii Sale în Flândra în favoarea prietenului şi omului său Diego Velázques şi spuse vorbe duşmănoase de Cortés şi noi ceilalţi, fără să pomenească de scrisorile noastre, ci zicând numai cum s-a răzvrătit Hernando Cortés împotriva lui Diego Velázquez şi altele tot aşa.

Să mă întorc şi să povestesc cum Alonso Hernández Puerto Carrero, Francisco de Montejo, ba chiar Martín Cortés, însuşi tatăl lui Cortés şi un licenţiat Núñez, *relator* la Consiliul Regal al Majestăţii Sale şi rudă apropiată a lui Cortés, care luptau cu toţii pentru el, s-au înţeles să trimită solie în Flandra cu copiile scrisorilor ce daseră episcopului şi i-au scris Majestăţii Sale tot ce s-a întâmplat şi i-au înşiruit toate darurile din aur şi s-au plâns de episcop, dezvăluindu-i cârdăşia cu Diego Veláz- quez. Alţi cavaleri li se alăturară, care nu-i prea aveau la inimă pe don – Juan Rodríguez de Fonseca ce, aşa cum mărturisiră, îşi făcuse potrivnici prin trufia şi necumpă- tarea cu care cârmuia. Cum serviciile noastre erau aduse Majestăţii Sale *şi* ne puseserăm toată strădania în ele, dete Domnul şi le văzu Măria Sa limpede pe toate şi fu atât de mare mulţumirea sa, că preţ de câteva zile nu se vorbi de altceva la curte decât despre Cortés şi noi care U ajutaserăm în cuceriri şi despre bogăţiile venite din locurile acelea.

' Când mai văzu Măria Sa scrisorile măsluite ale episcopului de Burgos şi cât erau de mincinoase, din ziua aceea şi—1 scoase de la suflet, mai cu" seamă că nu-i trimisese nici toate darurile din aur, însuşindu-şi o parte din ele.

Toate acestea le afla episcopul,, căci i se scriseră din Flandra şi îi pricinuiră mare venin. Şi dacă înainte să ajungă scrisorile noastre la Maj esta tea Sa începuse să răspândească vorbe pizmaşe despre Cortés şi noi toţi, de atunci înainte nu mai contenea să ne tot facă trădători. 2)ar, cu voia Domnului, i se reteză trufia, căci doi ani mai târziu îl scoaseră din funeţii, ba chiar îl izgoniră, în timp ce noi am rămas slujitori credincioşi, aşa cum o să spun la

locul potrivit.

Majestatea Sa scrise că în curând soseşte în Castilia şi ne va asculta dorinţele şi ne va răsplăti. Cum voi povesti altă dată pe larg în ce fel s-au petrecut toate acestea, să spun acum ce a mai fost în tabăra noastră.

Semnele zilelor aztece după *Codicele Bourbon*

DESPRE CELE CE S-AU MAI PETRECUT ÍN TABĂRĂ DUPĂ PLECAREA TRIMIŞILOR NOŞTRI CU TOT AURUL ŞI SCRISORILE ŞI RAPOARTELE, PRECUM ŞI DESPRE DREPTATEA CE PORUNCI CORTÉS A FI FĂCUTĂ

Ce felurite gânduri şi simţiri sălăşluiesc în inimile oamenilor ! La câteva zile după ce s-au dus trimişii noştri la împărat, se pare că unii prieteni şi slujitori de-ai lui Diego Velázquez, anumje Pedro Escudero, unul Juan Cermeño, pilotul Gonzalo de Umbria, Bernardino de Coria, care s-a aşezat mai apoi în Chiapa şi avea un băiat pe nume Fulano Celentano, un preot, Juan Díaz şi nişte marinari porecliţi Ţepoşii, de fel din Gibraléon, care nu prea îl aveau la suflet pe Cortés, unii că nu le dăduse voie să meargă în Cuba după ce le făgăduise, alţii că li se luase aurul ce I-am trimis în Castilia, iar Ţepoşii fiindcă îi biciuise la Cozumel când şterpeliseră carnea de porc a lui Barrio, aşa cum am şi povestit. Toţi aceştia s-au înţeles să ia o corabie mai mică şi să se ducă la Diego Velázquez, ca să-i înştiinţeze că ar putea să-i prindă pe trimişii noştri la Habana, căci, după cât se pare, aflaseră de la cineva din tabără că trimişii se vor duce acolo. Prin urmare,

strânseseră deja ceva provizii, adică pâine de *cazabe]* ulei, peşte şi apă şi alte sărăcii ce mai găsiseră pe acolo. Dar când se pregăteau să se îmbarce şi trecuse deja de miezul nopţii, iată că unul dintre ei, care era Bernaldino de Noria, se căi de pofta lui de a se întoarce în Cuba şi se duse de-i spuse lui Cortés. Cum de află acestea, precum şi câti erau şi pentru ce voiau să se întoarcă şi cine i-a sfătuit şi a urzit cu ei, porunci să se scoată la iuţeală pânzele, busola şi timona, iar pe fugari să-i prindă şi să mărturisească. Aceştia mărturisiră, spuseră adevărul şi astfel făcură părtaşi la fapta lor pe unii dintre noi, dar Cortés trecu aceasta sub tăcere, căci nu se putea face nimic, li condamnă pe Pedro Escudero şi pe Juan Cermeño la moarte prin spânzurătoare, iar pe pilotul Gonzalo de Umbria să-i fie picioarele tăiate. Pe Ţepoşi îi pedepsi cu câte două sute de bice pe spinare, doar părintele Juan Díaz scăpă fiindcă purta sutană şi se alese doar cu o mare sperietură, îmi amintesc cum Cortés, când a semnat condamnările la moarte, oftă adânc şi zise : „Mai bine n-aş fi ştiut să scriu, ca să nu iscălesc trimiterea la moarte !“ Se pare că aceste vprbe se cam obişnuiesc printre judecători atunci când condamnă la moarte şi ei le-au luat de la mişelul Nero în vremea când încă dădea semne că-i bun împărat.

După împlinirea sentinţei, Cortés porni în galop la Cempoal, aflat la cinci leghe de oraş şi ne ceru să ne adunăm şi să-i urmăm îndată două sute de călăreţi. îmi amintesc că Pedro de Alvarado, trimis de Cortés în urmă cu trei zile cu alţi două sute de soldaţi prin satele din sierra ca să găsească de mâncare, căci noi nu mai aveam deloc provizii, după care îi poruncise să se ducă la Cempoal, unde să aştepte ordine pentru plecarea noastră în Mexic, nu era de faţă când au fost pedepsiţi fugarii. Cum ne-am strâns cu toţii la Cempoal, se dădu ordinul despre care povestesc acum.

CUM NE-AM ÎNŢELES SA NE DUCEM IN MEXIC ŞI ÎNAINTE DE ASTA SA SCUFUNDAM CORĂBIILE ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT, IAR HOTARIREA DE A

SCUFUNDA CORĂBIILE S-A LUAT LA SFATUL ŞI ÎNŢELEGEREA TUTUROR CELOR CARE-I ERAM PRIETENI LUI CORTÉS

Fiind noi, cum am spus, la Cempoal, şi stând cu Cortés la sfat despre bătălii şi drumul ce-1 aveam în faţă, din vorbă în vorbă I-am sfătuit noi, cei care-i eram prieteni, iar alţii s-au împotrivit, să nu mai lase nicio corabie **în** port, ci să le scufundăm fără zăbavă, ca să nu mai fie vreo pricină de ceartă, iar când vom fi departe în ţinut să nu se mai răscoale alţii, aşa cum tocmai se întâmplase. **In** afară de aceasta, ne erau de mare ajutor în luptă căpitanii, piloţii şi marinarii, ce numărau cu toţii cam o sută, decât să stea şi să aştepte în port.

Aşa cum am văzut, gândul ce ne venise să scufundăm corăbiile, pe care I-am înfăţişat, Cortés deja îl hotărâse, dar a ţinut să vină de la noi ca, dacă vreodată i se va porunci să despăgubească pierderea corăbiilor, să poată spune că fusese la sfatul nostru şi astfel să împărţim cu toţii paguba. Prin urmare îi porunci lui Juan de Escalante, ce era *alguacil mayor,* bărbat viteaz şi bun prieten şi care îl ura din răsputeri pe Diego Velázquez, deoarece **în** Cuba nu îi dăduse indieni vrednici, să meargă fuga **în** oraş şi să scoată de la toate corăbiile ancorele, frân- ghiile, pânzele şi tot ce mai aveau pe dinăuntru şi putea fi de vreun folos şi să le scufunde pe toate şi să rămină numai bărcile. Piloţii, căpitanii şi marinarii care nu erau buni de luptă rămaseră în oraş şi pescuiau cu cele două plase pş care le aveam, căci se găsea peşte în port, deşi nu prea mult. Juan de Escalante îndeplini porunca şi se întoarse apoi la Cempoal cu o companie de marinari rămaşi de pe corăbii şi unii se dovediră buni ostaşi.

După ce toate acestea fură îndeplinite, Cortés trimise după toţi *caciques* din satele care trecuseră de partea noastră şi se răsculaseră împotriva lui Montezuma şi le spuse cum au să-i ajute pe cei rămaşi în Villa Rica să sfârşească de ridicat biserica şi fortăreaţa şi casele şi cu ei de faţă îl luă Cortés de mână pe Juan de Escalante şi le zise : „Acesta ce-1 vedeţi îmi este frate“. Iar ce Escalante

le va porunci, ei să-i dea ascultare, şi de vor ajutor împotriva indienilor din Mexic lui să i-1 ceară, căci va veni chiar el. Toţi *caciques* făgăduită că se vor supune de bună voie să facă ce le va porunci. După aceasta il afumară pe Juan de Escalante cu tămiia lor, cu toate că lui nu-i plăcea. Am mai spus că era bărbat de seamă şi
i se putea încredinţa orice şi îi era prieten lui Cortés, fapt pentru care îl lăsă în oraş şi în port să fie comandant că dacă trimite Diego Velăzquez vreo armată să ştie cum să se împotrivească. Dar să-i las aici şi să spun ce s-a mai întâmplat.

DESPRE O CUVINTARE CE NE-O ŢINU CORTÉS DUPĂ CE AM SCUFUNDAT CORĂBIILE ŞI NE PREGĂTEAM SĂ PORNIM SPRE MEXIC

După ce am scufundat corăbiile fiind noi cu toţii de faţă şi nu in taină, cum zice Gomara cronicarul, într-o dimineaţă, după sluj ba _ liturghiei, pe când eram împreună, căpitani şi soldaţi deavalma şi puneam la cale expediţia noastră, Cortés ne rugă să-i ascultăm şi ne ţinu o cuvân- tare. începu prin a spune că ştiam cu toţii ce ne aşteaptă şi cu ajutorul Celui-de-Sus vom învinge în toate bătăliile şi alte încăierări. Pentru aceasta se cuvine să fim bine pregătiţi, căci dacă, ferească Domnul, am fi vreodată înfrânţi, aşa rămânem, căci suntem prea puţini. Alt ajutor şi sprijin nu avem, prin urmare, acum că nu mai sunt corăbii ca să ne întoarcem în Cuba, decât în lupta şi bărbăţia noastră. Odată ajuns aici, ne vorbi despre faptele vitejeşti ale romanilor, iar toţi într-un glas îi răspunserăm că vom face ce ne va porunci, căci, odată ce zarurile au fost aruncate, cum a spus Iuliu Cezar înainte să treacă Rubiconul, suntem de acum gata să-i slujim pe Domnul şi pe Majestatea Sa.

După această cuvântare, mai mieroasă şi înflorită decât vorbele mele, Cortés trimise după *cacique* cel gras şi îi spuse să nu uite a îngriji biserica şi crucea, iar el se duce în Mexic pentru a-i porunci lui Montezuma să nu-i mai jecmănească şi nici să nu jefuiască oameni. Pentru aceasta îi ceru două sute de indieni cărăuşi, ca să ducă artileria,

căci am mai spus că aceştia pot să care două *arrobas* în spinare şi să umble cu ele cinci leghe şi îi mai ceru cincizeci din cei mai buni -războinici ca să ne însoţească.

Tocmai când eram gata de plecare, sosi «din Villa Rica un soldat pe care Cortés îl trimisese cu porunci să mai aducă oameni şi îi întinse o scrisoare lui Cortés. Era de la Juan de Escalante şi îi făcea ştiut că se văzuse o corabie pe lângă coastă, iar ei aprinseseră focuri şi dăduseră alte semnale, şi atârnaseră mantii albe în chip de năframe şi Escalante însuşi o pornise la galop în lungul ţărmului fluturând o pânză roşie ca să-i zărească cei de pe corabie şi îi păru că îl văzuseră, dar nu vruse să intre în port. După aceasta, trimisese câţiva ostaşi să pândească încotro se îndreaptă şi îi aduseră răspuns că era ancorată la trei leghe de acolo, la gura unui râu.

Acum voia să ştie ce are de făcut. îndată ce Cortés văzu scrisoarea, îl numi pe Pedro de Alvarado în fruntea oştii de la Cempoal, împreună cu Gonzalo de Sandoval, care se arătase ostaş neînfricat. Apoi se sui pe cal şi o porni cu alţi patru cavaleri ; mai porunci să-i urmeze cincizeci de oşteni din cei mai iuţi şi ne numi pe toţi cei ce aveam să-i însoţim, iar în noaptea aceea ajunserăm la Villa Rica. Ce ni s-a întâmplat acolo voi spune de îndată.

CUM SE DUSE CORTÉS UNDE STĂTEA ANCORATA CORABIA ŞI PRINSERAM ŞASE SOLDAŢI ŞI MARINARI DE PE CORABIE ŞI CE SE ÎNTÂMPLĂ

De cum ajunserăm la Villa Rica, aşa cum am spus, Juan de Escalante îl întâmpină pe Cortés şi îl sfătui că ar fi bine să mergem chiar în noaptea aceea la corabie, ca nu cumva să-şi umfle pânzele şi să se facă nevăzută. Ii spuse lui Cortés să se odihnească şi se va duc© el cu douăzeci de soldaţi. Dar Cortés îi răspunse că nu-i vine să doarmă, căci capra şchioapă nu trage la somn şi se va duce chiar el cu soldaţii ce-i adusese. Aşa că, înainte de a apuca să îmbucăm ceva, o luarăm de-a lungul coastei şi pe drum am întâi nit şi am prins patru spanioli ce veniseră să cucerească ţinutul acela în numele lui Francisco de Garay, guvernatorul Jamaicăi. Pe aceştia îi trimisese un căpitan,

pe nume Alonso Alvárez Pinoda sau Pinedo, ce se aşezase la râul Pánuco, iar cei patru spanioli erau unul pe nume Guillén de la Loa, care venise ca notar, iar martori, ce-i adusese pentru cucerire erau Andrés Núñez, dulgher de corăbii, şi altul ce-şi zicea maestrul Pedro Harpistul, din Valencia. Numele celuilalt nu mi-1 mai amintesc.

îndată ce Cortés înţelese că au venit să ia ţinutul în stăpânire pentru Francisco de Garay, care şedea frumuşel în Jamaica şi îşi trimitea doar căpitanii, îi întrebă cu ce drepturi sau titluri sosiseră aceştia. Cei patru îi răspunseră că în anul o mie cinci sute şi optsprezece, când se răspândise prin insule vestea despre descoperirile noastre, făcute cu Francisco Hernández de Córdoba şi Juan de Grijalva, precum şi despre cei douăzeci de mii de pesos de aur ce i-am dus în Cuba lui Diego Veláz- quez, lui Garay îi spuseseră Antón de Alaminos şi celălalt pilot al nostru că poate să ceară Majestăţii Sale orice ţinut ce I-ar descoperi pe ţărmul de miazănoapte, de la râul San Pedro şi San Pablo. Cum Garay avea oamenii lui la curte, printre care se numărau episcopul de Burgos, licenţiatul Zapata şi secretarul Conchillos, îşi trimisese acolo majordomul, ce se chema Torralva, să ticluiască treaba şi să dobândească pentru el titlul de *adelantado* şi guvernator al ţinutului ce se întindea dincolo de râul San Pedro şi San «Pablo şi ce va mai descoperi. Cu aceste împuterniciri tocmise trei corăbii având vreo două sute şaptezeci de soldaţi, cu provizii şi cai, sub comanda căpitanului Alonso Alvárez Pineda sau Pinedo şi care tocmai întemeia o aşezare pe râul Pánuco, la vreo şaptezeci de leghe de acolo. Ei nu făcuseră decât să asculte de poruncile lui şi nu purtau prin urmare vreo vină. Cum îi auzi, Cortés îi învălui cu vorbe bine ticluite apoi îi întrebă de ar putea să ia corabia. Guillén de la Loa, care era în fruntea celor patru, zise că îşi vor flutura mantiile către cei de la bord, dar degeaba şi le-au fluturat şi au făcut şi alte semne, că n-au vrut să vină, asta deoarece, aşa cum ne-au mărturisit cei patru, căpitanul ştia că oastea lui Cortés e prin apropiere şi le spusese să se păzească foarte. Dacă am văzut că n-o să vină barca, am priceput că ne

zăriseră de pe corabie pe când ne apropiam în lungul ţărmului şi dacă nu-i ademenim cumva, nu vor sosi nicicum. Cortés îi rugă atunci pe cei patru să-şi dea hainele jos şi să le îmbrace patru dintre ai noştri. După aceasta ne întoarserăm pe unde am venit, ca să ne vadă şi să creadă că am plecat de-a binelea. Rămaseră pe ţărm numai oamenii noştri ce luaseră pe dânşii veşmintele celor patru spanioli, iar noi ne-am ascuns cu Cortés într-o pădure până ce a trecut de miezul nopţii, când a apus şi luna şi se făcuse beznă. Atunci ne-am strecurat până la gura râului şi ne-am adăpostit aici din nou, ca să rămână la vedere doar cei patru soldaţi cu hainele schimbate. De cum se lumină de ziuă, cei patru soldaţi începură să fâlfâie din mantii şi sosiră îndată cu barca patru marinari. Doi dintre ei săriră la mal ca să umple două poloboace cu apă, iar noi, cei care pândeam la adăpost cu Cortés, aşteptam să vină cu toţii, dar ei şovăiau şi atunci oamenii noştri s-au prefăcut că se spală pe mâini şi îşi ţineau feţele ascunse. Marinarii din barcă strigară la ei : „Haideţi odată ! Ce tot faceţi acolo ? De ce nu veniţi ?“. Atunci răspunse unul dintre ai noştri : „Ba veniţi voi la mal, că am găsit un puţ“. Când auziră un glas necunoscut, plecară iar cu barca şi degeaba au tot strigat la ei, că nu au mai răspuns. Noi ne pregăteam să tragem în ei cu muschetele şi arbaletele, dar Cortés ne zise să stăm liniştiţi şi să-i lăsăm să se ducă la căpitan. în felul acesta prinserăm şase oameni de pe corabie – patru la început şi apoi cei doi marinari. Şi aşa ne-am întors la Villa Rica, fără să fi apucat să îmbucăm ceva.

Dar să trecem mai departe şi să spun cum ne-am înţeles să ne ducem în Mexic.

CUM NE-AM ÎNŢELES Să NE DUCEM ÎN ORAŞUL MEXIC ŞI NE-AM DUS PRIN TLASCALA, AŞA CUM NE-A SFĂTUIT CACIQUE ŞI CE NI S-A ÎNTÂMPLAT, ADICĂ BĂTĂLII ŞI ALTELE

După ce ne-am sfătuit şi am hotărât cum să mergem în Mexic, i-am întrebat pe *caciques* din Cempoal pe ce drum s-o luăm, iar aceştia ne-au spus că cel mai bine ar fi

să mergem prin Tlascala, unde locuitorii le erau prieteni şi totodată aprigi vrăjmaşi ai mexicanilor. Patruzeci de căpetenii, cu toţii neînfricaţi războinici, ne-au însoţit şi ei şi ne-au fost de mare ajutor în tot timpul expediţiei. Ne mai dădură două sute de cărăuşi ca să târască artileria, căci noi, sărmani soldaţi, n-aveam ce să cărăm, tot avutul nostru fiind la vremea aceea doar armele ce le aveam – lănfcii, muschete, arbalete, scuturi şi altele la fel, cu care mărşăluiam şi dormeam deopotrivă. în picioare purtam încălţări de sfoară şi eram gata mereu să ne luptăm. Am plecat din Cempoal pe la mijloc de august, anul o mie cinci sute şi nouăsprezece şi am mers bine rânduiţi, cu cercetaşii şi oştenii cei mai iuţi în faţa noastră. în ziua dintâi am ajuns la un oraş ce se cheamă Jalapa şi de aici la Socochima, cetate puternică, greu de cucerit, care avea vii multe cu soiuri de-ale lor. în ambele oraşe Cortés le spuse, prin doña Marina şi Jerónimo de Aguilar, tălmacii noştri, toate cele cuvenite despre sfânta noastră credinţă şi: cum eram noi vasalii împăratului Don Carlos, care ne trimisese ca să împiedicăm jertfirile de oameni şi prădăciunile. Aceşti indieni erau prieteni cu cei din Cempoal şi nu plăteau tribut lui Montezuma, drept care se purtară cu bunăvoinţă şi ne dădură să mâncăm. In fiecare oraş înălţarăm o cruce şi le spuserăm ce însemna ea şi să o ţină la mare cinste. După Socochima trecurăm nişte munţi înalţi şi ajunserăm la alt oraş, pe numele său Tejutla, unde ne întâmpinară la fel, cu inima deschisă, căci nici aceia nu îi plăteau tribut lui Montezuma. Apoi ne suirăm până în creasta munţilor, într-un ţinut pustiu şi era frig şi ploua şi cădea grindină. In noaptea aceea ne-am culcat fiămânzi şi sufla un vânt de pe crestele înzăpezite de dârdâiam de frig, căci venind noi din insula Cuba şi din Villa Rica, unde-s ţinuturi calde şi ajungând la gerurile acelea, n-aveam nimic să ne acoperim decât armele şi simţeam că ne îngheaţă oasele, căci nu eram defel obişnuit. De aici am ajuns la altă trecătoare şi am întâlnit noi case mari şi *cues* cu idoli şi aveau ruguri înalte pregătite pentru ei. Dar de mâncare tot n-am găsit nimic şi era ger năpraznic. Am

mers apoi spre un oraş pe nume Cocotlân unde am trimis doi indieni din Cempoal ca să^i anunţe pe *caciques* că sosim şi sâ ne întâmpine la casele lor. Aceştia erau supuşi mexicani. De aceea înaintam cu mare grijă şi în rânduri strânse, căci lucrurile se schimbaseră. Când văzurăm lucind acoperişurile turtite şi casele în care şedeau *caciques* şi toate acele *cues,* semeţe şi proaspăt văruite, ni se părură a semăna cu unele oraşe din Spania noastră. Am dat nume aşezării Castil Blanco, asta că nişte soldaţi portughezi au zis că se aseamănă cu oraşul Castel Blanco din Portugalia şi aşa i^a rămas numele. Când locuitorii oraşului aflară de la solii noştri că ne apropiem, ieşi caci-*que* să ne Intâmpine cu nişte căpetenii, chiar lângă casele lor. Acest *cacique*, pe nume Olintecle, ne duse în nişte încăperi şi ne dădură să cinăm. Hrana era puţină, iar ei răuvoitori.

După ce am terminat de cinat, Cortés îi întrebă, prin tălmacii noştri, despre stăpânul lor Montezuma, iar caci-*que*' lăudă puzderia de războinici ce-i avea în toate provinciile supuse, fără a mai pune la socoteală oştirile care stăteau de pază la hotar şi în provinciile vecine. Apoi se puse a povesti despre marea cetate a Mexicului şi cum erau clădite casele pe apă şi de la o casă la alta nu se putea trece decât pe punţile ce le-au făcut ori cu canoe, şi cum aveau casele acoperiş turtit şi dacă le ferecau se făceau adevărate fortăreţe. Ca să pătrunzi în oraş, mai spuse el, erau trei drumuri şi de-a curmezişul lor patru sau cinci şanţuri cu punţi peste ele, care, odată ridicate, opreau intrarea în oraş^Vorbi apoi despre comoara de aur, argint, *chalchivis* şi alte bogăţii ce le avea Montezuma şi nu se mai oprea zicând ce mare domn era, spre minunarea noastră. Aşa suntem noi, spaniolii : cu cât ni se vorbeşte mai mult de fortăreţe şi poduri, cu atât poftim mai puternic să ne încercăm norocul, cu toate că, după spusele lui Olintecle, cucerirea Mexicului părea a fi un vis. In adevăr, cetatea Mexicului, era mai ameninţătoare şi mai iscusit fortificată decât putea el să ne spună, căci una e s-o vezi, în toată măreţia şi puterea ei şi alta să spui în vorbe

despre ea. Olintecle mai zise că Montezuma era aşa un mare împărat, că tot ce poftea îndată stăpânea şi că n-ar fi bucuros să afle că ne-au primit la ei, ne-au găzduit şi omenit.

Cortés îi răspunse prin tălmacii noştri : „Doresc să ştiţi că venim din ţări îndepărtate la porunca regelui şi stăpânului nostru, împăratul Don Carlos, care are vasali domni mari şi mulţi la număr. Măria Sa ne-a trimis să-i dăm poruncă stăpânului vostru Montezuma ca să nu mai jertfească sau să ucidă indieni şi nici să nu-şi prade vasalii sau să le ia moşiile, ci să jure supunere regelui şi stăpânului nostru. Acum eu vă zic, ţie Olintecle şi celorlalţi *caciques* care Sunteţi aici, să nu mai jertfiţi oameni şi să nu vă mai ospătaţi cu carnea semenilor voştri şi să lăsaţi năravul sodomiei şi alte lucruri rele ce le faceţi pe aici. Căci aşa e voia Domnului în care credem noifci. Şi le mai zise altele, iar ei tăceau. Apoi Cortés ne spuse nouă, soldaţilor care eram pe acolo : „Eu cred, señores, că a sosit clipa să înălţăm o cruce“. La care fray Bartolomé de Olmedo răspunse : „Ba eu unul cred, señor, că pe aici nu este încă timpul potrivit pentru aceasta, căci sunt oameni neruşinaţi şi n-au frică de Domnul, iar ca vasali ai lui Montezuma pot să o ardă sau s-o batjocorească. Tot ce le-ai spus ajunge până ce-or să cunoască mai bine credinţa noastră sfântă“. Aşa că n-am mai pus în ziua aceea nicio cruce.

Să mai .spun că aveam cu noi un ogar foarte zvelt, aJ lui Francisco de Lugo, care lătra noaptea tare, până ce *caciques* i-au întrebat pe prietenii noştri din Cempoal dacă era tigru sau leu sau un animal cu care ucideam indienii. Aceştia le răspunseră : „Şi I-au adus cu ei ca să ucidă pe cine-i supără“.

Au mai întrebat ce facem cu tunurile pe care le căram după noi, iar indienii din Cempoal le răspunseră că nimiceam cu ele pe cine pofteam după ce le vâram pietre pe ţeavă, iar caii' care alergau ca nişte cerbi, prindeau pe oricine le porunceam noi să fugărească. Olintecle şi celelalte căpetenii atunci se minunară : „Negreşit sunt

teules !“ ziseră ei. Iar prietenii noştri răspunseră : „Acum că aţi văzut că sunt *teules,* să nu le aduceţi supărare, căci vor şti de îndată, având ei puterea să ci- tcască gândurile. Ei sunt aceia care i-au prins pe vătafii marelui vostru Montezuma şi au poruncit ca nimeni să nu mai dea bir nicăieri în toţi munţii, şi nici în Cempoal, oraşul nostru. Ei ne-au scos idolii din *cues* şi i-au pus pe ai lor şi au învins la Tabasco şi Champoton, iar în bunătatea lor ne-au pus să facem pace cu cei din Cinga-* pacinga. Mai mult decât atâta, vedeţi şi voi cum marele Montezuma, cât e el de puternic, le trimite aur şi mantii. Acum au sosit în oraşul vostru şi vedem că nu le dăruiţi nimic. Daţi fuga şi aduceţi-le daruri“.

Precum se vede, aveam buni mijlocitori. Locuitorii oraşului veniră în grabă cu patru pandantive, trei coliere şi câteva şopârle, toate de aur slab. Mai aduseră patru muieri indience, bune ca să ne macine porumbul şi un balot din ţesătura lor. Cortés le primi cu bucurie şi mari mulţumiri.

îmi amintesc că în piaţa unde-şi aveau temple se ridicau grămezi uriaşe de hârci, aşa de bine rânduite că se puteau număra şi erau peste o sută de mii. Mai zic o dată : o sută de mii. Iar în altă parte a pieţei mai erau alte grămezi, ridicate din puzderie de ciolane. Se mai puteau vedea şi alte hârci înfipte în nişte pari şi pe toate le păzeau trei *papas.* Am mai văzut aceasta în fiecare oraş, pe când pătrundeam tot mai adânc în inima ţinutului. şi la Tlascala.

După aceste întâmpâări, ne-am hotărât să pornim spre Tlascala, care era aproape, după spusele prietenilor noştri şi se vedea după pietrele de hotar. Aşa că I-am întrebat pe *cacique* Olintecle care era drumul cel mai bun şi cel mai scurt spre Mexic şi el ne răspunse că trece prin Cholula. Dar indienii din Cempoal îl sfătuiră pe Cortés : ,.Nu te du prin Cholula, señor. Acolo sunt oameni trădători, iar Montezuma îşi ţine o garnizoană mare“. Aşa că ne ziseră să o luăm prin Tlascala, ţinut prieten lor şi duşman mexicanilor. Ne hotărârăm să le urmăm sfatul, căci Cel-de-Sus întotdeauna ne călăuzise cu folos.

Cortés îi ceru lui Olintecle douăzeci de războinici

viteji să vină cu noi şi ei ni-i dădură. în ziua următoare plecarăm spre Tlascala şi sosirăm într-un sătuc pe care-1 stăpâneau cei din Xalacingo. De aici. trimiserăm în solie doi indieni din Cempoal, care-i vorbeau de bine şi lăudau pe tlascalteci şi le erau prieteni. Le dădurăm un răvaş pentru ei, cu toate că ştiam prea bine că n-o să înţeleagă şi de asemeni o pălărie cu boruri largi, făcută din postav de Flandra, aşa cum se purtau pe atunci. Ce s-a întâmplat, voi spune mai departe.

Numere aztece şi metode de numărătoare

CUM DE NE AM HOTĂRÂT SA MERGEM PRIN TLASCALA ŞI AM TRIMIS ACOLO SOLI CA SA NE INTÂMPINE CU BINE IN ORAŞ ŞI CUM NE-AU PRINS EI SOLII ŞI CELE CE S-AU ÎNTÂMPLAT

Âm pornit din Castilblanco şi ne-am urmat calea, având grijă să aşezăm cercetaşii dinaintea noastră şi să fie mereu cu ochii în patru. Mergeam în şiruri strânse. cu muşchetarii şi arbaletierii orânduiţi cum se cuvine şi călăreţii ţinându-se ţanţoşi în şa, iar armele erau gata de tras în orice clipă. Dar să las astea, ca să nu risipesc prea multe vorbe şi să spun numai că stăteam la pândă neîncetat, şi zi şi noapte, încât dacă de zece ori s-ar fi strigat alarma, ne-ar fi găsit de veghe. în felul acesta am ajuns la un cătun al celor din Xalacingo. Aici ne-au dăruit un colier de aur şi mantii şi două muieri indience şi tot din acest sat am trimis la Tlascala doi soli de seamă, aleşi printre indienii din Cempoal, cu un răvaş şi cu o pălărie stacojie cu boruri largi, din postav de Flandra, aşa cum se

purtau pe atunci. Ştiam prea bine că nu vor putea citi scrisoarea, ci doar văzând că nu era hârtia ca a lor, vor înţelege că e o solie. Prin solii noştri le-am făcut ştiut că ne îndreptăm către oraşul lor şi să ne întâmpine cu bine, căci nu venim să-i supărăm ci să-i avem prieteni. Făceam aceasta deoarece la Xalacingo ne spuseseră că toată Tlascala se înarmează până în dinţi să ne primească. Se pare că vestea sosirii noastre lé ajunsese şi mai ştiau de asemeni că mulţi prieteni ne însoţeau, din Cempoal şi Cocotlán şi alte aşezări ce-am străbătut. Cum toţi aceştia plăteau tribut lui Monte- zuma, locuitorii Tlascalei n-aveau nicio îndoială că vrem să-i atacăm. Dcoarece ţinuturile lor fuseseră adesea cotropite, prin forţă sau prin vicleşug, şi aprig pustiite. credeau că acesta e şi gândul nostru. Prin urmare, de cum sosiră solii noştri cu răvaşul şi cu pălăria şi începură să le spună cele cuvenite, îi prinseră degrabă şi nu-i mai ascultară. Stăturăm până seara, precum şi a doua zi, să le aşteptăm răspunsul şi ei tot nu veneau.

Cortés le cuvântă atunci căpeteniilor din Xalacingo, vorbindu-le, ca peste tot pe unde treceam, despre sfânta noastră credinţă şi cum eram noi vasalii regelui şi stă-pânului nostru, care ne-a trimis în aceste ţinuturi ca să-i împiedicăm să-şi mai jertfească şi să ucidă semenii şi să se ospăteze cu carne de om sau să facă alte ticăloşii după obiceiul lor. După multe făgăduieli de ajutor ce le făcu, le ceru să ne dea douăzeci de războinici aleşi pe sprinceană, iar ei ni-i dădură cu dragă inimă.

A doua zi, după ce ne-am încredinţat soarta Celui-de-Sus, am pornit încrezători spre Tlascala, iar pe drum i-am întâlnit pe solii noştri ce-i prinseseră. Se pare că, în vârtejul pregătirilor de bătălie, paznicii au uitat de ei şi i-au lăsat să scape. Erau aşa de îngroziţi de ce au văzut şi auzit, că aproape le pierise graiul. Până la urmă izbutiră să ne povestească ce au păţit şi ce le-au zis pe când se aflau în puterea indienilor din Tlascala : „O să-i omorâm de îndată pe aceia numiţi de voi *teules* şi ne vom ospăta cu carnea lor şi atunci să vedem dacă sunt chiar aşa viteji cum spuneţi. Şi o să vă mâncăm şi pe voi, că veniţi cu

minciuni şi vicleşuguri de la trădătorul de

Montezuma“. Degeaba le spuneau solii noştri că suntem vrăjmaşii mexicanilor şi vrem să ne înfrăţim cu tlascal- tecii, că nu i-au putut lămuri.

Când auzirăm de lăudăroşenia tlascaltecilor şi că se pregăteau de luptă, cu toate că ne dădea de gândit, strigarăm cu toţii într-un glas : „Dacă aşa stau lucrurile, înainte ! Şi întâmplă-se ce s-o întâmplă !“ Încredinţân- du-ne sufletele Celui-de-Sus, ne desfăşurarăm stindardul, purtat de stegarul Corral şi pornirăm să mărşăluim. Atât indienii din Cempoal, cât şi cei din cătunul unde ne petrecuserăm noaptea ne-au spus că tlascaltecii or să ne iasă în cale, ca.să ne împiedice intrarea în oraş. Pe când mergeam în felul acesta, ne-am sfătuit cum e mai bine şi am grupat călăreţii câte trei, ca să se poată ajuta şi am hotărât să atace şi să se întoarcă în trap, ţinându-şi lancea strânsă, iar când se vor năpusti printre indieni, să ţintească la feţele duşmanilor şi să-i taie fără să-şi încetinească goana, pentru ca aceştia să nu le apuce lancea. Iar dacă aşa ceva s-ar întâmplă, cavalerul să dea pinteni calului şi să se ostenească fie să-şi tragă lancea, sau să-i târască pe indian în goana calului. Se vor întreba cititorii la ce ne foloseau atâtea pregătiri când încă duşmanul nu ne ieşise în faţă. Am să răspund cu vorba lui Cortés : „Camarazi, suntem puţini la număr şi de aceea trebuie să fim în orice clipă gata să primim atacul duşmanului, ba, mai mult decât atât, să ne purtăm ca şi cum am fi în plină bătălie. Ştim că de multe ori ne apucă lănciile cu mâna, deci să ne aşteptăm să facă aceasta şi altele obişnuite în luptă. Noi, soldaţii, nu avem nevoie de sfaturi şi sunt încredinţat că veţi lupta cu multă vitejie“.

Aşa am mers vreo două leghe până ce am ajuns la *o* iortăreaţă ameninţătoare, clădită din .piatră şi mortar şi aşa bine întărită cu un fel de smoală, că era tare ane-» voios de dărâmat chiar şi cu târnăcoape tari, de fier. Era clădită pentru atac şi apărare şi ar fi putut fi cucerită doar cu sforţări uriaşe. Ne-am oprit ca să o cercetăm şi Cortés îi întrebă pe indienii din Cocotlán de ce fusese astfel

ridicată. Aceştia răspunseră că din cauza războaielor neîntrerupte dintre stăpânul lor Montezuma şi tlascal- teci, aceştia clădiseră fortăreaţa ca să-şi apere oraşele şi întregul ţinut. Am mai stat o clipă şi ne-am gândit la ce ne-au spus, ca şi la fortăreaţă. Apoi Cortés ne zise : „Señores, să ne urmăm stindardul, ce poartă semnul sfintei cruci şi cu ea vom izbândi !“ Iar noi îi răspun- serăm într-un glas : „Să mergem deci, cu Domnul înainte, ce este virtutea noastră adevărată !“. Aşa că ne-am urmat drumul, înşiruiţi precum am mai spus.

Nici n-apucarăm să umblăm mult, că cercetaşii noştri observară cam treizeci de indieni care şedeau la pândă. Aveau săbii din cele grele, care se ţin cu amândouă mâinile, scuturi, lăncii şi creste din pene. Săbiile lor, lungi cât nişte paloşe, cu tăişul din obsidiană înfipt în aşa fel încât nu poate fi nici rupt, nici tras afară, taie mai rău ca jungherele. Iscoadele acestea purtau, cum am mai spus, creste din pene. Când cercetaşii noştri îi văzură, veniră degrabă să ne spună, iar Cortés le porunci să-i fugărească şi de le va sta în putinţă să prindă unul fără a-1 vătăma şi mai trimise după ei, ca să le stea pe aproape de vor cădea într-o cursă, încă cinci călăreţi. Apoi merserăm înainte cu mare grabă şi în şiruri strânse, căci prietenii noştri ne spuseseră cum fără îndoială ne vor ataca cu o oaste întreagă ce stă acum la pândă:

Când cei treizeci de indieni trimişi iscoade yăzură cum călăreţii noştri se apropie şi le fac semne,1 n-au aşteptat să vină şi să-i prindă, ci se apărară cu mare vitejie şi le răniră caii cu paloşele şi lănciile. y&zându-i oamenii noştri cum se luptă cu atâta îndârjire şi cum le rănesc caii, nu avură încotro şi uciseră cinci dintre ei. Atunci, o întreagă oaste de tlascalteci, care stătuseră ascunşi şi numărau peste trei mii de războinici, începură să tragă cu arcul în călăreţii noştri, care erau cu toţii îngrămădiţi la un loc şi trimiteau roiuri de săgeţi şi de ţepuşe întărite în foc şi făceau minuni cu paloşele lor uriaşe. Dar în clipa aceea ajunserăm şi noi cu artileria, muschetele şi arbaletele noastre şi încetul cu încetul dădură înapoi, nu fără să se

lupte, în rânduri strânse, timp îndelungat. In această încăierare fură răniţi patru oşteni de-ai noştri şi, dacă îmi amintesc bine, unul se prăpădi după câteva zile.

Cum se făcuse aproape de înserat, indienii se retraseră fără să-i urmărim şi părăsiră pe câmpul de bătălie vreo şaptesprezece morţi şi câţiva răniţi. Lupta s-a purtat pe o câmpie, unde erau multe case, lanuri de porumb şi plantaţii de *maguey* *, din care îşi fac ei vinul.

Am dormit lângă un pârâu şi ne-am tămăduit rănile cu osânza unui indian gras care murise în luptă şi I-am spintecat, căci ulei nu aveam. La cină ne-am ospătat cu nişte căţeluşi pe care îi cresc ei pentru asta, căci toate casele erau pustii şi îşi căraseră până şi proviziile, îşi luaseră cu ei şi căţeluşii, dar aceştia se întoarseră acasă când s-a lăsat noaptea, iar noi i-am prins. Erau destul de buni la gust.

Am pus să vegheze toată noaptea strajă, cercetaşi şi felurite iscoade, iar caii i-am ţinut în frâu, înşăuaţi, temându-ne că s-ar putea să ne atace prin surprindere.

Mă opresc aici şi voi mai spune de luptele ce ni le-au **dat**

CUM. INAPOINDU-NE ÎMPREUNA CU CORTÉS DE LA CIN- PANCINGO, DE UNDE AM ADUS PROVIZII, NE-AU INTIM- PINAT IN TABĂRA CU ANUME VORBE ŞI CE LE-A RĂSPUNS CORTÉS

înapoindu-ne noi de la Cinpancingo cu proviziile, bucuroşi că i-am lăsat în bună pace, am găsit în tabără discordie şi mare larmă, din pricina primejdiilor pe care le aveam de înfruntat în toate aceste încleştări. La sosirea noastră mai tare se înteţiră, iar cei mai cârcotaşi erau tocmai aceia ce stăpâneau moşii şi indieni în Cuba. Şapte dintre ei – nu spun cum îi chema, ca să nu le stric bunul renume – s-au adunat cu toţii împreună şi s-au dus la locuinţa lui Cortés ; acolo, unul dintre ei, mai bun de gură, începu a-i spune, ca şi cum I-ar sfătui de bine, că s-ar cuveni să ţină seama de halul în care ajunseserăm, prăpădiţi, plini de răni, şi hărţuiţi, şi cum stăteam de veghe noaptea, şi trimiteam mereu iscoade şi luptam neîncetat.

După socoteala lor, de când plecaserăm din Cuba pierduserăm deja peste cincizeci şi cinci de camarazi, iar despre cei lăsaţi la Villa Rica nu aveam ştire. Era adevărat că Domnul ne-a înlesnit izbânda în fiecare bătălie de când veniserăm pe acele tărâmuri, şi în marea sa îndurare ne-a stat mereu în ajutor, dar cuveni-s-ar să nu-i mai ispitim, căci soarta s-ar putea întoarce îm- potrivá-ñe mai rău Qá lui Pedro Carbonero ^ AU mai spus cum ne târâse Cortés în nişte împrejurări neaşteptate, până într-o zi când vom fi şi noi sacrificaţi idolilor, deşi poate Cel-de-Sus ne va scăpa de acest sfârşit. Prin urmare, îl sfătuiră să ne aducă înapoi la cetatea ce ne-am ridicat-o printre neamurile totonace, care ne sunt prietene, unde să şedem până ce-om ticlui o corabie şi-o vom trimite la Diego Velázquez şi în alte locuri şi insule, ca să ne vină în ajutor. Ce bune ar fi fost acum corăbiile ce le-am stricat, mai ziseră aceia, măcar de-am fi păstrat doar două, să le avem la clipe de restrişte. Dar Cortés nici măcar nu se ostenise a-i întreba de e bine ori rău să le scufunde, ci s-a sfătuit cu oameni care nu ştiu a se gândi la clipe grele. Acum se roagă Domnului, ca nici el şi nici sfetnicii lui să nu aibă pricină a se căi de ceea ce au făptuit, însă deja nu mai eram în stare a căra prea grelele poveri şi toate ce se adunau, de ajunseserăm mai rău ca nişte animale, că până şi acelora la capătul unei zile de umblat li se scot şeile, li se pune nutreţul dinainte şi zăbovesc, în timp ce noi ne târâm zi şi noapte cu armele în spate şi încălţările în picioare. Se apucară apoi să îi dea pilde din istorie, şi-i pomeniră de romani şi de Alexandru şi alţi vestiţi comandanţi, ce n-au cutezat niciunul să-şi scufunde corăbiile în mare sau să atace, ca el, aşa cetăţi semeţe şi războinici puzderie de parcă s-ar strădui să-şi găsească cu orice preţ sfârşitul şi, o dată cu al său, pe al nostru, în loc să ne înapoiem cu toţii la Villa Rica, unde e pace în ţinut. Până acum nu i-au spus încă nimic, urmară ei? neavând răgaz defel, din pricina cetelor de războinici ce ne înconjurau tot timpul fără preget. Deşi duşmanul nu mai venise să ne atace, ei socoteau că se va năpusti curând din nou, căci Xicotenga, cu marea lui oştire, dacă stătuse

ascuns în ultimele zile, de bună seamă îşi acluna iar forţe pentru o şi mai mare bătălie, de care ar fi înţelept să ne ferim ; şi tot aşa mai spuseră ei multe.

Văzând că vorba le e mai trufaşă decât s-ar cuveni pentru un sfat ce nu le-a fost cerut, Cortés le răspunse cu îngăduinţă, zicându-le că ştia prea bine toate acele fapte şi, din câte a văzut şi a aflat pe lume, nu crede să mai fie alţi spanioli, mai bravi, care să lupte cu atâta bărbăţie şi să-i apese atâtea munci cum suntem noi, şi să tot umble neîncetat cu arma în spate, să stea de strajă fără a zăbovi o clipă şi să îndure geruri şi arşiţe. Dar de n-am fi făcut astfel, pierduţi eram cu toţii. „De ce să tot vorbim, señores, numai de vitejii, când în toate aceste încercări ne-a stat pavăză Cel-de-Sus ? Când îmi amintesc doar cum ne-au înconjurat oştirile duşmane şi tot izbeau cu paloşul în noi, chiar şi acum mă mai cutremur. Iar atunci când ne-au ucis iapa cu o singură lovitură de paloş, şi păream a fi pierduţi şi înfrânţi, v-am cunoscut eu marea vitejie mai mult ca orişicând"'. Şi mai grăi ••ortés : „în toate acele mari primejdii şi încercări, ştiţi doar prea bine că am stat şi eu alături“. Şi pe bună dreptate a spus acestea, căci cu siguranţă în toate bătăliile se afla în primele rânduri. „Am vrut. señores“, le mai zise Cortés, „să vă mai amintesc că dacă Domnul, pe care I-am slujit, ne-a ajutat, putem nădăjdui că mila lui ne va salva şi pe viitor. De cum am pătruns în aceste ţinuturi, le-am înfăţişat sfânta noastră credinţă pe cât de bine ne-am priceput şi ne-am străduit să le zdrobim toţi idolii. Ştiind că nici Xicotenga şi nici căpeteniile lui nu s-au întors, şi că grozav se tem a o face, având ei mari pierderi în ultimele bătălii, iar acum nu-şi mai pot aduna defel oşteni după cele trei înfrângeri, mă încred în Domnul şi în sfântul Petru, care se roagă pentru noi, că s-or sfârşi războaiele în aceste ţinuturi. Precum vedeţi, indienii din Cinpancingo vin, ne aduc merinde şi au făcut pace, iar acum stau cu toţii pe la casele lor. Cât despre corăbiile ce-am scufundat, sfatul primit s-a dovedit foarte înţelept, iar de pe voi eu nu v-am întrebat, ca pe alţi cavaleri, aceasta a fost din pricina celor întâmplate pe

plaja dintre dune, ce nu vreau **a** lc aminti. Pe sfatul ce mi-1 daţi acuma eu nu pun mai mult preţ decât pe ceea ce mi-aţi spus atunci. Veţi afla că sunt mulţi aceia dintre noi potrivnici la întoarcere şi s-ar cuveni să ne încredinţăm iarăşi soarta Domnului şi să-i purtăm stindardul sus în bătălii. Cât despre ce aţi mai spus. señores, că nici cei mai vestiţi ai Romei comandanţi nu au făptuit vitejii asemeni nouă, adevăr grăit-aţi. Multe se vor mai scrie prin istorii despre faptele noastre, ce vor întrece laudele aduse strămoşilor ce i-am avut. Căci, vă zic iarăşi, truda şi vitejia noastră sunt închinate Domnului şi slăvitului nostru împărat don Carlos. Sub sceptrul său drept şi legea cea creştină, Domnul în mila sa ne sprijină ca soarta să ne fie mereu prielnică. Aşadar, señores, ar fi greşit acum să facem cel mai mic pas îndărăt, căci dacă aceşti oameni ce ne privesc acum cu pace ne vor vedea cum ne retragem, până şi pietrele se vor întoarce împotrivă-ne. Cei care acum ne cred că suntem zei ori idoli ne vor numi doar laşi şi slăbănogi. Cât despre ce aţi spus, anume să ne întoarcem şi să şedem printre prietenii noştri totonaci, dacă aceştia ne-or vedea îndărăt fără să fi ajuns în Mexic, iarăşi ni se vor ridica împotrivă, căci noi i-am împiedicat să-i mai plătească bir lui Montezuma, iar el îndată îşi va tri- mite oştile să-şi ceară birul îndărăt şi să-i silească să ne atace şi dânşii îl vor asculta. Prin urmare, unde vom crede noi că ni-s prieteni, nu ne vor aştepta decât duşmani. Când marele Montezuma va afla că ne-am retras, nu va gândi el oare că întreaga noastră expediţie a fost o şagă sau o joacă de copii ? Ce va mai crede despre toate soliile şi vorbele ce i-am trimis ? Astfel încât, señores, dacă aşa e rău, altcum ar fi şi mai rău şi prin urmare e bine să stăm aici, unde-i câmpie şi-s mulţi locuitori şi avem în tabără provizii din belşug : odată orătănii, alteori căţeluşi de-ai lor şi, slavă Domnului, nu ducem lipsă de mineare. Poate vom găsi chiar sare şi ceva veşminte ca să ne apere de frig. Cât despre ce aţi mai spus, señores, că de când am pornit din Cuba, ni s-au prăpădit cincizeci şi cinci de soldaţi de pe urma rănilor, foamei, frigului, bolilor şi a tuturor

greutăţilor ce-am îndurat, şi am rămas puţini la număr, cu toţii betegi şi plini de răni, vă spun că Domnul ne înzeceşte puterile. Se ştie bine că în războaie pier oamenii şi caii şi arareori putem a ne îndestula, dâr nu ne aflăm aici să trândăvim, ci să luptăm atunci când e nevoie. Vă rog, prin urmare, señores, să vă purtaţi ca nişte cavaleri adevăraţi, a căror însuşire este să le dea curaj acelora ce arată slăbiciune, şi să goniţi din gândurile voastre insula Cubei şi tot ce acolo aţi lăsat. Purtaţi-vă ca nişte bravi soldaţi, aşa cum dovedit-aţi până acum că ştiţi. Căci, după Cel- de-Sus, ce ne călăuzeşte şi ajută, doar în al nostru braţ ne e nădejdea“.

Când sfârşi Cortés de vorbit, oştenii aceia nu se dădură bătuţi şi, deşi recunoscură că grăise cu mult tâlc, spuseră din nou că noi am plecat din cetatea pe care am ridicat-o cu gândul, ce-1 avem şi acum, de a ne duce în Mexic, ştiind că e o cetate puternică şi vestită, cu mulţi războinici într-însa. Indienii din Cempoal ne-au spus că tlascaltecii sunt un neam paşnic şi nu li se dusese faima ca mexicanilor. Cu toate acestea, ne primejduiseră rău vieţile, iar de ne-ar ataca şi a doua zi la fel de straşnic ca şi până acum, vom fi prea osteniţi ca să le ţinem piept. Chiar de nu ne vor ataca aceştia, marşul spre Mexic era oricum o cumplită osteneală, prin urmare să se mai gândească înainte de a porunci ce este de făcut.

Cortés răspunse, destul de minios, că mai bine e să mori vitejeşte decât să trăieşti în ruşine, aşa cum se spune în balade. Cum rosti aceste vorbe, noi toţi ceilalţi care îl aleseserăm comandant şi I-am sfătuit să scufunde corăbiile, strigarăm să nu se mâhnească de cele auzite, căci, cu ajutorul Celui-de-Sus, eram gata, cu toţii împreună, să facem cele cuvenite. Aşa luară sfârşit toate acele vorbe rele. E adevărat, că se plíngéau de Cortés şi îl blestemau, ba şi pe noi, că-i ţineam partea, şi pe indienii din Cempoal, că ne-au adus pe drumurile acelea. Şi mai ziseră şi alte asemenea păcătoşenii, dar pe ascuns şi până la urmă se potoliră.

CUM ţinea PREGĂTIŢI COMANDANTUL

XICOTENGA DOUĂZECI DE MII DE RĂZBOINICI CA SA DEA NAVALA LA NOI IN TABĂRA ŞI CE-AM FĂCUT

Să spun acum despre felul în care bătrânii *caciques* din cetatea Tlascalei, Maseescasi şi Xicotenga cel Bătrân, trimiseră iarăşi solie la marea căpetenie Xicotenga, spunându-i să facă pace cu noi şi să ne aducă de mâncaie, căci aceasta era porunca tuturor *caciques* şi a căpeteniilor din acele ţinuturi şi din Guaxocingo. Le-au mai trimis poruncă şi căpeteniilor din oastea lui Xicotenga, să nu-i mai dea ascultare dacă nu vine la noi să încheie pace. Această poruncă au dat-o de trei ori, căci ştiau cu siguranţă că Xicotenga nu are g'ândul să-i asculte, ci se hotărâse să ne mai atace tabăra pe timp de noapte. Pentru aceasta adunase douăzeci de mii de războinici şi, fiind el om trufaş şi încăpăţânat, nu voi nici de data aceasta să le dea ascultare. Totuşi se hotărî să ne trimită patruzeci de oameni cu provizii – orătănii, pâine şi poame –, patru baborniţe prăpădite, mult copal şi pene de papagal. Judecându-i după înfăţişare, ne-am dat seama că veneau cu gând de pace. Ajunşi la noi în tabără, arseră tămâie dinaintea lui Cortés, dar fără a-i face cuvenitele plecăciuni. „Toate acestea ţi le trimite comandantul Xicotenga“, spuseră ei, ca să vă ospătaţi. Iar dacă Sunteţi nişte crunţi *teules,* aşa cum spun cei din

Cempoal şi vreţi să primiţi jertfe, n-aveţi decât* să luaţi femeile acestea, sacrificaţi-le şi ospătaţi-vă cu inima şi carnea lor. Fiindcă noi nu ştim cum faceţi voi acestea, nu le-am sacrificat in faţa voastră. De Sunteţi oameni, totuşi, mâncaţi păsările, pâinea şi fructele, iar de **Sunteţi** *teules* cumsecade, iată copal şi pene de la papagali, ca sa vă faceţi jertfele cu ele“.

Cortés le răspunse prin tălmacii noştri că le trimisese deja solie cu gândurile noastre de pace, căci noi nu am venit pentru război, ci ca să îi rugăm, în numele stă-pinului nostru cel din ceruri şi á împăratului don Carlos, să nu mai facă sacrificii. Ii încredinţă că suntem oameni din carne şi oase, ca şi ei, creştini şi nicidecum' *teules,* şi nu era în obiceiul nostru să ucidem. De-am fi dorit ca

să'ucidem oameni, atacurile lor neîncetate, zi şi noapte, ne-ar fi tot dat putinţa să fim cruzi. Le mulţumi pentru bucate şi îi rugă să-şi uite gândurile cele nebuneşti şi să încheie pace.

Se pare că acei indieni trimişi de Xicotenga cu bucate erau iscoade, veniţi să cerceteze cum şedeam, ce fel de adăposturi şi colibe aveam, ce cai şi cum ne era artileria, câţi eram într-o colibă, cum intram şi cum ieşeam din ele, precum şi alte amănunte din tabăra noastră. Ei au rămas cu noi în ziua aceea şi noaptea următoare, iar unii se duceau la Xicotenga şi alţii veneau în locul lor. Prietenii noştri din Cempoal, ce nu-i slăbeau din ochi, văzură toate acestea şi ştiind că un vrăjmaş nu rămâne fără vreun rost anume o zi şi o noapte într-o tabără, ei negreşit sunt toţi iscoade. Bănuielile le sporiră după ce ne-am dus la Cinpancingo, unde doi moşnegi ne spuseră că Xicotenga se pregătea să ne atace noaptea în aşa fel încât n-o să-i simţim. La. vremea aceea, locuitorii Cempoalului o luaseră drept glumă sau lăudăroşenie şi, nedându-le crezare, nu-i spuseseră lui Cortes, dar dona Marina află şi-i zise de îndată.

Ca să afle adevărul, Cortes porunci, să fie duşi deoparte doi dintre aceştia, cu o căutătură mai deschisă, şi ei mărturisiră că sunt iscoade. Mai luară apoi alţi doi, ce spuseră şi ei de ce îi trimisese Xicotenga, iar încă doi din ei îi ziseră că Xicotenga le aştepta întoarcerea ca să ne atace în vremea nopţii cu întreaga lui oştire.

Negustor oferindu-şi mărfurile

Auzind acestea, Cortés dădu de ştire în tabără să fim cu toţii gata să-i primim, căci el credea că vor veni aşa cum plănuiseră. Prinse apoi şaptesprezece dintre iscoade, unora porunci să li se taie câte o mână, iar altora doar degetul cel gros şi îi trimise aşa stăpânului lor Xico- tenga, ca să-i spună că aceasta e pedeapsa meritată pentru îndrăzneala de a-i strecura în tabără la noi să iscodească, iar el să vină oricând va pofti cu oastea lui, pe timp de zi sau noapte, în două zile care vor urma, iar de întârzie vom merge noi să-i căutăm, ba ne-am fi dus şi până atunci ca să-i ucidem, de nu i-am fi îndrăgit, dar, iată, clipa a sosit să-şi lase gândurile nebun€şti şi să încheie pace.

Am auzit apoi că indienii aceia, cu mâinile şi degetele retezate au ajuns tocmai când Xicotenga se pregătea să părăsească tabăra şi să ne atace în timpul nopţii, dar când îşi văzu iscoadele schilodite şi află ce li se întâmplase, se minună şi îşi pierdu îndată îndrăzneala şi trufia, mai ales că una dintre căpetenii, cu toţi războinicii ce-i adusese, tocmai îl părăsise, după ce s-au certat în timpul bătăliilor trecute.

Să trecem prin urmare mai departe.

CUM AU SOSIT LA NOI IN TABĂRA CELE PATRU CĂPETENII TRtMISE SA NE CEARA PACE ŞI CE NE-AU SPUS ACESTEA ŞI CE S-A MAI ÎNTÂMPLAT

/

Pe când şedeam noi în tabără, neştiind dé vor veni cu gând de pace, aşa cum nădăjduiam, şi ne îndeletniceam cu pregătitul armelor, ascuţitul săbiilor şi altele trebuincioase pentru bătălie, unul din oştenii noştri, care stătea de strajă, veni în goană să ne spună că se apropie puhoi de indieni şi indience cu mari provizii în spinare pe dru-mul'dinspre Tlascala, către tabăra noastră. Ne mai zise e1 că I-a lăsat pe tovarăşul lui, care era călare, să vadă pt unde o iau. Pe când ne spunea toate acestea, sosi în galoj şi celălalt oştean şi ne vesti că sunt aproape şi o iau spr* noi, deşi se mai opreau din timp în timp. Ne bucurarăn cu

toţii la auzul acestor veşti, căci ne gândeam că-, semn de pace şi chiar aşa a fost, iar Cortés ne porunc să nu facem vreo zarvă, ci să stăm ascunşi prin colibe.

Din rândul indienilor se desprinseră patru căpetenii, cărora bătrânii *caciques* le încredinţaseră solia de pace. Aceştia se îndreptară către coliba lui Cortés şi, după ce-şi plecară capetele, atinseră ţărâna cu o mână, o sărutară,

— făcură trei plecăciuni şi tămâiară cu copal. Apoi spuseră că toate căpeteniile Tlascalei, vasalii, aliaţii, prietenii şi toţi fraţii lor veniseră să încheie pace cu Cortés şi tova-, zs&şii săi *teules,* cărora le vor fi apoi prieteni. Cerându r$

iertăciune pentru războaiele ce le-au purtat cu noi şi duşmănia arătată, ei ne mai ziseră că ne-au crezut prieteni de-ai lui Montezuma şi ai mexicanilor săi, care le erau duşmani de moarte din vechime. Cum printre noi văzuseră vasali dintr-ai lui Montezuma care-i plăteau tribut, crezuseră că încercau, cu viclenia lor obişnuită, să se strecoare trădător în ţara lor şi să le fure apoi muierile şi pruncii. Pentru aceasta au fost bănuite ri cu solii pe^ care i-am trimis. Dar ne mai spuseră şi că indienii ce s-au repezit să ne atace când le-am călcat hotarele nu au făcut-o nici la porunca şi nici la sfatul lor şi. dădură astfel vina pe sălbaticii *otomi,* oameni de la munte, lipsiţi de judecată. Cât despre ei, e drept că atunci când ne-au văzut aşa puţini la număr, şi-au pus în gând să ne prindă şi să ne ducă stăpânilor lor, ca să câştige astfel buna lor voinţă, dar acum vin şi ne cer iertare pentru îndrăzneala ce au avut. Arătară spre bucatele ce ne-au adus şi spuseră că ne vor mai aduce altele, în fiecare zi, iar noi să le primim cu toată dragostea cu care au fost trimise. Ne mai ziseră că peste două zile va sosi căpetenia cea mare Xicotenga, cu alţi *caciques* şi ne vor arăta şi ei întreaga prietenie a Tlascalei.

Când sfârşiră de vorbit, îşi plecară iarăşi capetele, atinseră ţărâna cu mâinile şi apoi o sărutară.

După aceasta Cortés prinse a le vorbi cu ajutorul tălmacilor noştri ; arătându-se mânios, le spuse cu glas grav că am avea destule pricini să nu-i ascultăm şi nici să

le primim prietenia. îndată ce am intrat la ei în ţară le-am trimis solii de pace şi ajutor împotriva mexicanilor, vrăjmaşii lor, dar nu s-au încrezut în noi şi au voit a ne ucide solii. Mai mult decât atât, ne-au atacat de trei ori pe timp de zi şi noapte, ^u trimis iscoade şi ne-au întins capcane. în toate aceste încleştări, mai zise apoi Cortés, le-am fi putut ucide mulţi vasali, dar n-am poftit s-o facem şi i-am jelit pe aceia ce-au murit, deşi ei singuri au purtat întreaga vină. Chiar se gândise să se ducă unde erau *caciques* cei bătrâni şi să-i atace. Dar cum de astă dată veniseră cu gând de pace pentru întregul lor ţinut, o va primi în numele regelui şi stăpânului nostru. Le mulţumi pentru bucatele ce ne-au adus şi'âi trimise înapoi la stăpânii lor să le spună acestora să vină ori să trimită căpetenii pentru încheierea păcii, iar de nu vin vom merge noi şi îi vom ataca. Mai porunci să li se dea

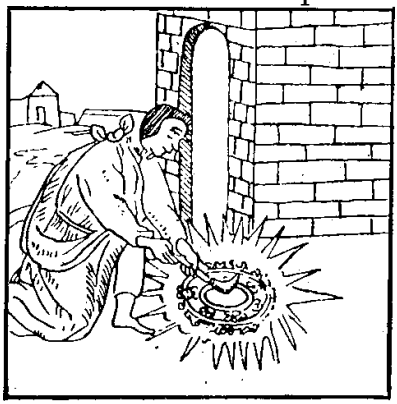

Bijutier topind metalul

mărgele verzi pentru *caciques* în semn de pace, iar pe ei îi aşteptăm la. noi în tabără pe timp de zi şi nu de noapte, de nu îi vom ucide.

Apoi cei patru soli plecară,, lăsând femeile ce le aduseseră' ca să ne facă pâine în nişte colibe indieneşti aflate ceva. mai încolo de tabăra noastră. Mai lăsară şi nişte orătănii şi altele trebuincioase, printre care douăzeci de indieni ca să ne care apă şi să taie lemne. De atunci încolo ne-au tot adus merinde din belşug. Când am văzut

acestea şi am ştiut oă vorba lor de pace era adevărată, am adus mari mulţumiri Domnului. Căci la vremea aceea gram tare slăbănogi şi munciţi şi mare ne era jalea la gândul tuturor acelor războaie, care păreau a nu se mai sfârşi.

Voi spune acum ce s-a întâmplat cu solii trimişi de marele Montezuma:

CUM AU VENIT IN TABĂRA NOASTRĂ AMBASADORII LUI tiONTEZUMA, MARELE STAPfN AL MEXICULUI, ŞI DESPRE DARUL CE L-AU ADUS

După ce ne-a ajutat Cel-de-Sus, în mare mila sa, şi am ieşit victorioşi din bătăliile de la Tlascala, ni se duse faima prin toate acele ţinuturi şi ajunse până la urechile marelui Montezuma, în vestita cetate a Mexicului şi dacă ¿până atunci ne ţineau de *teules*, ce sunt precum idolii lor, ,de atunci înainte ne-au respectat şi mai mult, ca războinici viteji ce eram.

Când vestea se răspândi că noi, o mână de oameni, i-am înfrânt'pe tlascalteci, cu oştirile lor numeroase, şi i-am silit să ceară pace, am semănat spaimă pretutindeni. Astfel că Montezuma, mare şi temut stăpân al Mexicului, înfricoşându-se la gândul că am pofti a merge în cetatea lui, trimise cinci căpetenii de seamă în tabără noastră din Tlascala ca să ne . ureze bun venit şi să ne spună cât s-a veselit de marea victorie ce-am dobândit-o împotriva unei oştiri aşa puternice. Ne mai trimise în dar giuvaieruri din aur, migălos împodobite, şi douăzeci de baloturi din pânză cea mai fină de bumbac, care făceau cu toatele cam o mie de pesos, iar solia era să ne spună că doreşte să fie de acum înainte vasalul puternicului nostru împărat şi că e bucuros să ne ştie aşa aproape de cetatea lui, căci tare-i sunt dragi Cortés şi **în diferite localităţi, copitele acestuia, împreună cu pălăria din Flandra şi cele două scrisori de pace ale lui Cortés au fost [44]»duse**

---

44 **Capitolele 'LXIII—LXVIII, omise din versiunea românească *ivezi* Notă asupra ediţiei, p. 15) relatează alte două mari bătălii dintre conchistadorii lui Cortés şi tlascalteci, conduşi de comandantul :lor, Xicotenga. Cea dintîi a avut loc la 2 septembrie 1519, la Tehuacingo sau Tehuacacingo, după ce Cortés a încercat din nou fără succes să le propună pace indienilor. Spaniolii au avut de înfruntat măi întîi două**

ofrandă zeilor. Indienii au atacat din nou, după trei zilo., la 5 septembrie ; de data aceasta Xicotenga a adunat o armată uriaşă, de 50 000 războinici, conduşi de cinci *caciques* de ser mă, constituind o forţă covârşitoare în raport cu cei patru sute de oşteni spanioli, care aveau mulţi răniţi, erau sfârşiţi de oboseală şi bolnavi de friguri. Şi de data aceasta conchistâdorii au învins, dar a căzut în luptă un oştean, alţi 60 au fost răniţi, printre care şi Bernal Díaz. A mai avut loc un alt atac nocturn al tlascal-tecilor, hotărât în urma consultării tuturor *papas* şi vrăjitorilor din Tlascala, respins şi acesta de spanioli, în ciuda marelui număr de războinici indieni (10 000). între toate aceste bătălii, Cortés, care se îmbolnăvise şi el de friguri, a trimiş neîncetat solii de pace, fapt care a reuşit în cele din urmă să creeze disensiuni în tabăra indienilor : Xicotenga a rămas până la urmă singurul de neclintit în hotărârea de a continua războiul, iar ceilalţi *caciques*, printre care însuşi tatăl lui Xicotenga, şi-au schimbat atât de radical comportamentul încât au început, după instalarea paşnică a conchistadorilor în Cinpancingo, un orăşel din munţi, să le trimită zilnic cărăuşi cu hrană. Dupa o încercare* neizbutită de a infiltra spioni tn tabăra spaniolă, tlascaltecii s-au văzut nevoiţi să ceară încheierea păcii şi să le garanteze spaniolilor trecerea liberă pe teritoriul lor, în drum spre Mexicul lui Montezuma, marele lor'duşman. (N. tr.)

Artişti profesionişti din serviciul lui Montezutna fraţii săi *teules* ce ne aflam cu el. Mai vrea să i se spună cât tribut s-ar cuveni să ne plătească pentru marele nostru

---

t>ştiri numărind 6 000 războinici şi apoi întreaga armată a lui Xicotenga, de 40 000 războinici. Graţie artileriei spaniolilor şi mâi ales a faptului că aceştia au ucis opt căpetenii, fiii unor *caciques* din Tlascala, indienii s-au retras. Evenimentul semnificativ al acestei lupte éste că indienii au reuşit să prindă un cal şi să-i ucidă, ceea ce pentru ei ă constituit o mare victorie. După ce I-au tăiat în bucăţi, pe care le-au expus triumfător

împărat, ce îl va da în aur, argint şi pânzeturi şi pietre *chalchivis,* doar în Mexic să nu ne ducem. Aceasta nu că n-ar fi fericit să ne primească, ci fiindcă ţinutul era aspru şi pustiu şi n-ar vrea să ne vadă ostenindu-ne aşa amarnic, căci n-ar putea să ne ajute după cum ar dori. Cortés îi răspunse că e recunoscător pentru bunele gânduri şi pentru dar, ca şi de tributul făgăduit Majestăţii Sale şi îi roagă pe ambasadori ca să nu plece până nu se vor duce în capitala Tlascalei şi îi trimite acolo ca să vadă ce a rămas după război. Cât despre el, nu le poate da acum niciun răspuns, căci tocmai se purgase în ajun cu nişte poame-ce-cresc în insula Cuba şi sunt foarte cu folos pentru cine se pricepe să le ia. Voi lăsa acestea şi voi spune ce s-a mai petrecut în tabăra noastră.

CUM A VENIT XICOTENGA, COMANDANTUL GENERAL AL TLASCALEI, CA SA ÎNCHEIEM PACE ŞI CE A SPUS ŞI CE NI S-A ÎNTÂMPLAT

Pe când stătea Cortés de vorbă cu ambasadorii lui Montezuma, precum am spus, veniră să-i vestească de sosirea comandantului Xicotenga, cu; mulţi *caciques* şi căpitani, înfăşuraţi în mantii albe şi roşii, acestea fiind culorile lui Xicotenga. îl însoţeau cincizeci de căpetenii şi aveau cu toţii gând de pace. Ajuns în preajma lui Cortés, îi făcu plecăciuni adânci şi porunci să se aducă mult *copal* şi să se ardă. Apoi Cortés şi-l aşează alături cu multe semne de iubire. Xicotenga îi spuse că e trimis de tatăl său, de Maseescasi şi toţi ceilalţi *caciques* şi vine din partea republicii Tlascâla ca să îl roage să-i primim ca prieteni, să jure ascultare celui ce ne e rege şi stăpân şi să-i iertăm că şi-au luat armele şi ne-au făcut război, crezând că suntem trimişi ai temutului lor duşman Montezuma. Căci mexicanii adesea vin cu vicleşuguri şi multe amăgeli ca să le prade şi să le oropsească ţara şi de data aceasta s-au gândit că sunt tot ei. De aceea s-au străduit să-şi ocrotească ţara şi s-au văzut nevoiţi să intre în luptă. A mai mărturisit Că sunt săraci şi n-au aur, argint, j ori pietre preţioase şi nici pânzeturi de bumbac ; nu au nici măcar sare să-şi pună în' bucate, căci Montezuma nu le dă voie să meargă ca să-şi

ia. Cu toate că strămoşii lor aveau pe vremuri aur şi pietre de preţ, i le dăduseră de mult lui Montezuma când au trebuit să-i ceară pace şi răgaz ca să nu-i nimicească. Aşa că ne cere iertare că vine fără daruri, de sărăcie şi nu din rea voinţă.

Xicotenga se mai tângui mult pe seama lui Montezuma şi a aliaţilor lui, ce le erau duşmani şi-i hărţuiau în lupte. Se apăraseră însă tot timpul foarte bine şi tot astfel nădăjduiau să li se întâmple şi cu noi, dar nu a fost aşa, deşi se adunaseră de trei ori cu toţi războinicii, fiind noi de neînvins. Văzând aceasta, năzuiesc să ne fie prieteni şi vasali împăratului nostru Don Carlos/ căci ştiau că în tovarăşia noastră muierile şi pruncii lor vor fi la adăpost şi nu vor mai trăi cu groaza mişeilor de mexicani. Xicotenga mai *spuse* multe alte vorbe şi ne‘ închină poporul şi cetatea lui. — Xicotenga era bărbat mare de stat şi lat în umeri şi vânos ; avea o faţă îngustă, scobită şi aspră şi un port falnic, iar ca vârstă să fi avut vreo treizeci şi cinci de ani.

Cortés îi mulţumi cu vorbe bine ticluite şi pline de laudă şi îi spuse eă îi primeşte drept vasali ai împăratului Don Carlos şi prieteni ai noştri. Apoi Xicotenga ne rugă să mergem în oraşul lui, unde ne aşteaptă toţi *caciques* şi bătrânii şi *papas* cu multă veselie. Cortés îi răspunse că ne-am duce fără zăbavă într-acolo, dacă n-ar fi negocierile ce tocmai se puneau la cale cu marele Montezuma şi îndată ce-i va trimite în Mexic pe ambasadori va veni la iuţeală şi el. Apoi, cu înverşunare în glas îi vorbi despre felul în care ne-au atacat fără încetare, dar cum aceste fapte nu pot fi îndreptate, el îi iartă, numai să păstreze pacea neclintită, căci de va fi vremelnică, îi va stârpi pe toţi şi le va dărâma cetatea, iar altă pace nu vor mai avea.

Auzind acestea, Xicotenga şi oameni lui răspunseră într-un glas că vorbele ce le rostesc sunt drepte şi adevărate, şi ca să le dea tărie ‘Sânt gata să rămână ei ostatici. S-au mai schimbat şi alte vorbe între Cortés şi Xicotenga, precum şi celelalte căpetenii, la capătul cărora li s-au dăruit mărgele verzi şi albastre pentru el şi tatăl lui

şi ceilalţi *caciques*, după care au fost trimişi să spună că va veni Cortés degrabă în oraşul lor. Ambasadorii mexicani, care se aflau de faţă la toate vorbele şi făgăduielile ce s-au schimbat, s-au înnegurat foarte auzind de pace, înţelegând prea bine că nu aveau prin asta niciun folos de tras. Astfel încât, îndată ce şi-a luat rămas bun Xicotenga, aceştia îl întrebară pe Cortés, pe jumătate în glumă, de crede în toate făgăduielile tlascal- tecilor, căci erau doar vorbe de şagă, iar ei nişte trădători şi mincinoşi, cărora nu trebuie să le dea nicidecum crezare, când aşteptau doar să ne ademenească la ei în cetate şi să ne măcelărească liniştiţi. 11 mai îndemnară să nu uite în câte rânduri ne-au atacat cu întreaga oştire şi n-au putut să ne ucidă, dar au pierdut în încleştare mulţi dintre ai lor, pe care visează acum să-i răzbune cu pacea lor cea prefăcută. Cortés le răspunse cu însufleţire că gândul lor nu-i tulbură defel, iar de ar fi adevărat, s-ar bucura să-i pedepsească ucigându-i, chiar dacă tlascaltecii ar ataca zi şi noapte, la câmp deschis sau în cetatea lor. Se hotărâse însă a merge la Tlascala, spre a vedea de-1 mint au ba. '

Văzând ambasadorii hotărârea lui, îl rugară să rămînem încă şase zile în tabără, căci voiau să trimită doi dintre ai lor la stăpânul lor Montezuma şi aceştia se vor întoarce în şase zile cu răspuns. Cortés încuviinţă, mai întâi fiindeă mai suferea încă de friguri, iar mai apoi, cu toate că se prefăcuse a nu da crezare vorbelor ambasadorilor, gândea că ar putea avea un miez de adevăr şi cât timp pacea ar rămâne vremelnică, s-ar cuveni să le păstreze în minte.

Cum la vremea aceea văzu că veniseră cu gânduri bune, iar tot drumul pe unde am mers din Villa Rica de la Villa Cruz n-am întâlnit decât oraşe aliate şi prietene, Cortés îi scrise lui Juan de Escalante, care rămăsese acolo cu şaizeci de soldaţi bătrâni şi bolnavi ca să termine de ridicat fortăreaţa. In răvaşul său îi vorbi de izbânzile dobândite.în luptă de când am intrat în provincia Tlascala şi de pacea pe care ne-au cerşit-o, prin mila Celui-de-Sus. îl mai sfătui să aibă grijă a nu-i îndepărta pe totonaci,

prietenii noştri, şi îi ceru să-i trimită de îndată două balerci cu vin ce le îngropase într-un loc anume din locuinţa lui şi de asemeni ostii de împărtăşanie din cele aduse din Cuba, căci noi nu mai aveam.

Răvaşul îl bucură pe Escalante, care răspunse cu veşti din Villa Rica, ce sosiră degrabă.

în zilele acelea, am ridicat în tabără o cruce semeaţă, bogat împodobită, iar Cortés le-a poruncit indienilor din Cingapacinga şi altara ce-şi aveau sălaşele pe lângă noi s-o văruiască şi s-o grijească bine.

Dar să lăsăm acestea şi să ne întoarcem la noii noştri prieteni, *caciques* din Tlascala ; când văzură că nu ne ducem la cetatea lor, sosiră iar în tabără cu găini şi *tunas* [45], care tocmai se copseseră, fiecare le aducea din proviziile ce le avea pe acasă şi ni le dăruiau din toată inima, fără să vrea nimic în schimbul lor, rugându-1 * pe Cortés fără încetare să meargă la ei în cetate. Cum făgăduiserăm să-i aşteptăm şase zile pe mexicani, i-am trimis îndărăt cu vorbe blânde. La capătul acestor zile, sosiră într-adevăr din Mexic şase căpetenii, cu daruri bogate de la marele Montezuma, care făceau peste trei mii de pesos de aur şi erau giuvaieruri felurit lucrate şi două sute de bucăţi de stofă pentru mantii, ţesute cu pene şi alte găteli. înfăţişindu-i-le lui Cortés, îi spuseră cum că stăpânul lor Montezuma se bucură de izbânzile noastre şi îl imploră ca nicicum să nu se ducă cu tlascal- tecii în cetatea lor şi nici să nu se încreadă în ei, căci nu vor decât să ne ademenească acolo ca să prade aurul şi stofele, fiind ei aşa săraci că n-au nici măcar ce să pună pe ei. Mai mult, de află că el, Montezuma, ne ţine de prieteni şi ne-a trimis acele daruri din aur, giuvaieruri şi stofe de preţ, vor pofti şi mai straşnic să ne prade.

Cortés primi darul plin de veselie, zicându-le că le aduce mulţumiri şi că-1 va răsplăti cu fapte bune pe stăpânul lor Montezuma, iar dacă va vedea că

---

45 **Sau, *nopal,* plantă din familia cactuşilor, avînd frunzele ca nişte palete cu spini şi ale cărei fructe, asemănătoare smochinelor, sînt comestibile. (N: tr.)**

tlascaltecilor

Conducător conferind distincţii şi decoraţii

le va veni în gând să facă ceea ce i-au spus, vor plăti neîntârziat cu viaţa, dar el ştie că nu vor face aşa o mârşăvie şi oricum pofteşte să meargă şi să vadă cum o duc.

Pe când schimba aceste vorbe, sosiră numeroşi alţi soli de la Tlascala şi-i dădură de ştire lui Cortés că s-au strâns toţi bătrânii *caciques* din capitală şi întreaga provincie şi vin spre tabăra noastră ca să ne ducă cu ei la cetate. Când auzi aceasta, Cortés îi rugă pe ambasadorii mexicani să aştepte trei zile după răvaşul pentru stă- pânul lor, că acum avea de hotărât despre pace şi luptele ce tocmai avusese. Ambasadorii îi făgăduiră să aştepte. Iar ce-i ziseră bătrânii *caciques* lui Cortés voi spune mai departe.

CUM SOSIRĂ IN TABĂRA NOASTRĂ BĂTRINII CACIQUES DIN TLASCALA CA SĂ-I ROAGE PE CORTÉS ŞI PE NOI CEILALŢI SA NE DUCEM CU El LA CETATE ŞI CELE CE S-AU ÎNTÂMPLAT

Văzând că tot nu mergem la Tlascala, bătrânii *caciques* se hotărâră şi veniră ei în tabăra noastră, unii în litiere, unii în hamace, purtaţi în spinare de indieni, iar alţii pe jos. Erau Maseescasi, Xicotenga cel Bătrân, Guaxolo- cingo, însoţiţi de numeroase alte căpetenii. De cum sosiră, făcură trei plecăciuni adânci şi arseră copal în faţa lui Cortés £i a noastră, apoi sărutară pământul şi îl atinseră cu mâinile. Acestea fiind îndeplinite, Xicotenga cel Eătrân îi vorbi lui Cortés astfel : „Malinche, Malinche, de multe ori am trimis soli la tine ca să te roage să ne ierţi că v-am întâmpinat cu arma în mână, dar am făcut-o, precum ţi-au spus şi ei, ca să ne apărăm, de răul lui Montezuma şi

marea lui putere, căci am crezut că Sunteţi de partea lui şi aliaţi cu el. De-am fi ştiut ceea ce ştim acum, v-am fi ieşit în cale nu numai cu provizii, dar am fi măturat şi drumul dinaintea voastră, ba ne-am fi dus până la mare unde vă ţineţi *acales* (care înseamnă, pe limba lor, corăbii). Acum, că ne-aţi iertat, eu şi cu toţi *caciques* aici de faţă vă rugăm să ne însoţiţi fără zăbavă la ceţatea noastră, unde vă vom dărui din ce avem şi noi şi vă vom sluji cu făpturile noastre şi întreaga noastră agoniseală. Aibi grijă, Malinche, să nu ne respingi, căci vom pleca îndată, şi tare ne temem că mexicanii ţi-or fi spus urâţeniile şi minciunile lor despre noi, aşa cum le e obiceiul. Tu să nu-i crezi sau să-i asculţi, că

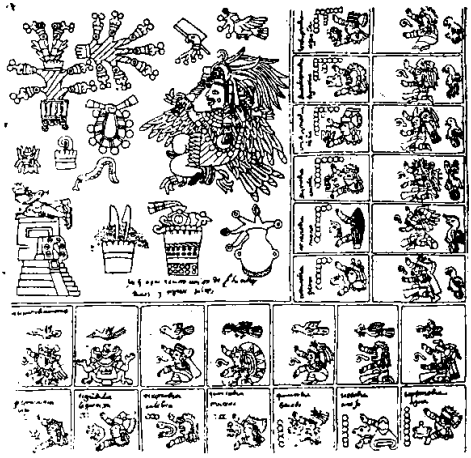

Pagină din *Codicele Bourbon*

totul la ei e înşelăciune, iar de nu voieşti a veni cu noi, vom şti că asta e pricina“.

Cortés le răspunse cu căldură în glas că ştiuse demult, înainte să venim în ţinuturile lor, că sunt oameni buni şi de aceea tare se minunase când au pornit să ne atace. Cât despre mexicani, ei aşteptau un răspuns pentru stăpânul lor Montezuma. Apoi le mulţumi că ne aşteptau să mergem la cetatea lor şi pentru proviziile ce tot ni le aduceau şi altele asemenea şi le făgădui să-i răsplătească cu fapte bune. Le mai spuse că am fi pornit deja către

cetatea lor de-am fi avut cine să ne care *tepuzques,* adică tunurile noastre.

îndată ce auziră vorbele acestea, atât se bucurară, că li se citea veselia pe chipuri. „Cum, pentru atâta ai întârziat şi nu ne-ai spus nimic ?“, se mirară ei şi în mai puţin de o jumătate de ceas adunară vreo cinci sute de cărăuşi indieni.

A doua zi în zori ne îndreptarăm spre Tlascala şi merserăm bine rânduiţi, cu artileria, călăreţii, muşchetarii, arbaletLerii şi toţi ceilalţi, aşa cum ne era obiceiul. Cortés îi rugase deja pe solii lui Montezuma să ne însoţească şi să vadă cum sunt treburile la Tlascala, iar apoi să plece de acolo ; între timp, urmau să şadă în casele lui, temându-lse ei să nu le pricinuiască tlascaltecii vreun necaz.

înainte să merg mai departe cu povestirea mea,* să spun cum în toate satele pe unde treceam şi în alte locuri unde aflaseră de noi, îl strigau pe Cortés : Malinche şi aşa îl voi numi şi eu de acum înainte când voi pomeni vorbele ce-a schimbat cu indienii, atât în această provincie cât şi în Mexic, iar Cortés doar la locul cuvenit. Prin urmare i-au dat numele acesta deoarece doña Marina, fiind ea tălmaciul nostru, îi stătea neîncetat în preajmă, îndeosebi când veneau soli sau *caciques*, iar ea spünea totul pe limba mexicană şi de aceea lui Cortés i-au zis „căpitanul Marinei“, sau mai pe scurt Malinche. Tot aşa

i-a rămas acest nume şi unuia Juan Pérez de Artiaga, de felul lui din Puebla, care umbla tot timpul cu doña Marina şi cu Jerónimo de Aguilar ca să înveţe limba şi i-au spus Juan Pérez MalincKe. Dar să mă întorc şi să zic că de când am pătruns în ţinutul Tlascalei şi până am ajuns la cetate au trecut douăzeci şi patru de zile. Aşa s-a întâmplat că am intrat în cetatea Tlascalei la douăzeci şi trei septembrie, anul o mie cinci sute şi nouăsprezece.

Să ajungem la alt capitol şi să spun ce ni s-a întâmplat.

CUPRINS

cuvânt înainte riir.rii::::; 3
. Notă asupra ediţiei 13
Notă preliminară _.. . 17
Capitolul I
începe relatarea istoriei . . . . \ 18
*0 **
Capitolul II
Cum am descoperit provincia Yucatán . 22
Capitolul III
Cum am urmat noi coasta spre soare-apune, descoperind promontorii, bancuri, golfuri şi recife …… 26
Capitolul IV
Despre războaiele ce ne făcură aflându-ne noi printre casele şi porumbi şti le de care am spus …. 30
Capitolul V
Cum ne-am înţeles să ne întoarcem în insula Cubei şi aprigele încercări prin care am trecut până ce am ajuns în portul La Habana v . 34
Capitolul VI
Cum am debarcat în golful Floridei douăzeci de soldaţi cu pilotul Alaminos ca să luăm apă şi luptele ce le mai trecut pţnă pe-am întors în La Habana …. 36

Capitolul Vii

|

Despre ce am mai pătimit până am ajuns la un oraş ce se cheamă Trinidad 41

Capitolul VIII

Cum Diego Velâzquez, guvernatorul insulei Cuba, porunci să se trimită o oaste în pământurile ce descoperiserăm şi i-au pus comandant general un hidalgo pe nume Juan de Grijalva, ruda domniei sale, şi alţi trei căpitani, ale căror nume le voi spune mai departe 43

Capitolul IX

Cum ne-am urmat drumul la fel ca atunci cu Francisco Hernández de Córdoba şi am debarcat la Champoton, despre lupta ce ne-o dădură acolo şi despre cele ce ni se mai întâmplară . 48

Capitolul X

Cum ne-am urmat călătoria şi am ajuns la Boca de Términos, ce era foarte lat şi mare, pe care noi I-am botezat aşa 51

Capitolul Xt

Cum am ajuns la râul Tabasco, numit de noi Grijalva, şi ce ni s-a întâmplat . 53

Capitolul XII

Cum ne-am dus de-a lungul coastei către soare-apune şi am ajuns la râul cé se cheamă Banderas şi ce ni s-a mai întâmplat' 57

Cum am ajuns la Rio de Banderas şi ce s-a întâmplat aici 59

Capitolul XIV

Cum am ajuns la insuliţa ce se cheamă astăzi San Juan de Ulúa şi de ce i s-a pus acest nume, precum şi ce ni s-a mai întâmplat acolo 63

Capitolul XV

Cum Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, trimise o corabie în căutarea noastră şi ce s-a mai întâmplat . . 69

Capitolul XVI *

Cum am descoperit mai departe în lungul ţărmului, până în provincia Pánuco, şi ce ni s-a mai întâmplat până la întoarcerea în Cuba . . ^ 71

Capitolul XVII

Cum a trimis Diego Velázquez solie în Spania, cerând împuternicirea Majestăţii Sale să facă negoţ, să cucerească şi să întemeieze colonii, iar pământul să-i împartă diţpă ce se va fi făcut pace în acele locuri . 76

Capitolul XIX

Cum ne-am dus cu o altă flotă în ţinuturile nou descoperite, avându-1 drept comandant pe viteazul şi sârguin- ciosul Don Hernando Cortés, care după un timp a devenit marchiz del Valle, şi despre piedicile carie i s-au pus ca să nu fie numit comandant 78

Capitolul XX

Cum Cortés a pus de s-a pregătit tot ce se cuvenea pentru pornirea flotei . 82

Unde se spune'ce a făcut Cortés când a ajuns în oraşul Trinidad şi despre soldaţii ce au plecat de aici ca să meargă cu noi şi ce s-a mai întâmplat

Capitolul XXII 7

Cum guvernatorul Diego Velázquez a trimis în grabă doi slujitori în oraşul Trinidad, cu împuterniciri şi porunci ca să-i retragă lui Cortés comanda flotei şi să nu lase corăbiile să plece, iar pe el să-i prindă şi să-i trimită la Santiago

Capitolul XXIII

Cum s-a îmbarcat comandantul Hernando Cortés cu toţi soldaţii lui ca să meargă de-a lungul coastei de miazăzi spre La Habana şi a trimis tot înspre acolo prin miazănoapte o corabie şi ce s-a mai întâmplat .

Capitolul XXIV

Cum trimise Diego Velázquez un slujitor de-al său, pe nume Gaspar de Garnlco, cu porunci şi împuterniciri ca, orice ar fi, să-i prindă pe Cortés şi să i se ia comanda flotei şi ce s-a făcut cu asta

Capitolul XXV

Cum a înălţat Cortés pânzele şi a pornit cu toţi ai lui, cavaleri şi soldaţi, până în insula Cozumel şi ce s-a întâmplat acolo

Capitolul XXVI

Cum Cortés a trecut în revistă întreaga armată şi ce s-a mai întâmplat

Cum află Cortés de doi spanioli ce căzuseră în puterea indienilor la Capul Cotoche şi ce se făcu pentru asta . 103

Capitolul XXVIII

Cum Cortés a împărţit corăbiile şi i-a numit pe căpitanii lor şi le-a dat porunci piloţilor şi despre semnalele pe timp de noapte şi altele ce ni s-au mai întâmplat 108

Capitolul XXIX

Cum spaniolul oe căzuse în mâinile indienilor şi se chema Jéronimo de Aguilar află că am ajuns la Cozu^ mei şi veni la noi şi ce se mai întâmplă după aceea 110

Capitolul XXX

Cum ne-am îmbarcat din nou şi am pornit spre Rio de Gri jaiva şi ce ni s-a întâmplat pe drum . 114

Capitolul XXXI

Cum am ajuns la Rio de Grijalva, sau Tabasco pe limba indienilor, despre luptele pe care le-am purtat şi ce ni s-a mai întâmplat acolo 118

Capitolul XXXII

Cum i-a trimis Cortés pe doi căpitani, cu câte o sută de soldaţi, să vadă cum e ţinutul acela şi ce ni s-a mai întâmplat 123

Capitolul XXXIII ^

Cum ne-a cerut Cortés să fim gata a doua zi să întâm- pinăm oştite duşmane şi să scoatem caii din corăbii şi ce ni s-a mai întâmplat în bătălia cu ei 126

Cum-taţi *caciques*din Tabasco şi împrejurimi- se: război ră cu noi şi ce- se întâmplă . .* 128

Capitolul XXXV

Cum, trimise Cortés după *caciques* din toată provincia şi cé s-a mai întâmplat atunci 131

Capitolul XXXVI

Cum se arătară toti *caciques* şi *calachionis* de pe Rio de Grijalva şi aduseră un dar şi ce se întâmplă . . . 135

Capitolul XXXVII

Cum era doña Marina *cacique* şi fiică eje mari căpetenii şi stăpână peste sate şi vasali şi felul în care a fost adusă la Tabasco . 141

Capitolul XXXVIII

Cum am ajuns cu toate corăbiile la San Juan» de Ulúa şi ce ni s-a mai întâmplat acolo 144

***Capitolul XXXIX* ;**

Cum se duse Tendile. şi îi vorbi stăpânului său Monte- zuma şi îi duse darul şi ce se întâmplă hv tafcăra; noastră 150

Capitolul XL

Cum a trimis Cortés să se caute alt port şi un loc să se întemeieze o colonie şi ce s-a întâmplat cu asta». . . . 154

Capitolul XLI

Ce s-a mai întâmplat cu negoţul cii aur' şt aitete din tabără» 157

Cum I-am numit pe Hernando Cortés comandant general şi mare judecător până când Majestatea Sa va face ceea ce va crede de cuviinţă şi ce a mai urmat 161

Capitolul XLIII

Cum oamenii lui Diego Velázquez s-au pus să strice puterile ce le-am încredinţat lui Cortés şi ce s-a mai întâmplat . 165

Capitolul XLIV

Cum ne-am hotărât să-i trimitem pe Pedro de Alvarado să cerceteze ţinutul, să caute porumb şi alte provizii şi ce s~a mai întâmplat . 167

Capitolul XLV

Cum am intrat în Cempoal, care pe atunci era o

aşezare de seamă, şi ce ni s-a mai întâmplat acolo 171

Capitolul XLVI

Cum am intrat în Quiaviztlán, care era un oraş fortificat şi ne-au întâmpinat cu pace . 175

Capitolul XLVII

Cum a poruncit Cortés să fie prinşi cei cinci vătafi ai lui Montezuma şi a mai poruncit să nu-i mai asculte de acum înainte şi nici bir să nu mai dea şi răscoala care s-a pornit împotriva lui Montezuma 179

Capitolul XLVIII

Cum ne-am înţeles să populăm Villa Rica de la Vera Cruz şi , să înălţăm o fortăreaţă în nişte poieni aproape de o salină şi de portul cu nume urât unde erau ancorate corăbiile jioastre şi ce s-a mai întâmplat . ; 182

Cum a venit *cacique* cel gras cu alte căpetenii să i se plângă lui Cortés că în fortăreaţa Cingapacinga erau garnizoane de mexicani care îi năpăstuiau tare şi ce s-a întâmplat 136

Capitolul L

Cum nişte soldaţi de-ai lui Diego Velázquez, văzând ei că doream să ne aşezăm şi începem a pacifica aşezările din partea locului, au spus că nu vor să meargă nicăieri, ci se întoarcă în insula Cubei . 189

Capitolul LI

Ce ni s-a întâmplat la Cingapacinga şi când ne-am întors la Cempoal cum le-am sfărâmat idolii şi ce a mai fost 191

Capitolul LII

Cum porunci Cortés să se ridice un altar şi aşezarăm într-însul chipul Fecioarei şi o cruce şi se sluji liturghia şi se botezară cele opt indience . 197

Capitolul LIII

Clim ne-am înapoiat la Villa Rica de la Vera Cruz şi ce s-a întâmplat acolo 20Q

Capitolul LIV

Despre relatarea şi scrisoarea pe care am trimis-o Maiestăţii Sale cu oamenii noştri Alonso Hernández Puerto Carrero şi Francisco de Montejo, care scrisoare a fost iscălită de unii căpitani şi soldaţi 203

Capitolul LV

Cum Diego Velázquez, guvernatorul Cubei, ştiu cu siguranţă din scrisori că sunt pe drum trimişii noştri cu răvaşe şi daruri pentru regele şi stăpânul nostru şi ee se întâmplă 206

Capitolul LVî

Cum, bucurându-se de vreme bună, trimişii noştri se strecurară prin Canalul Bahamas şi în puţine zile ajunseră în Castilia şi ce li se întâmplă la Curte …. 209

Capitolul LVII

Despre cele ce s-au mai petrecut în tabără după plecarea trimişilor noştri cu tot aurul şi scrisorile şi rapoartele, precum şi despre dreptatea ce porunci Cortés a ii făcută . . . 213

Capitolul LVIII

Cum ne-am înţeles să ne ducem în Mexic şi înainte de asta să scufundăm corăbiile şi ce s-a mai întâmplat, iar hotărârea de a scufunda corăbiile s-a luat Ia sfatul şi înţelegerea tuturor celor care-i eram prieteni lui Cortés 215

Capitolul LIX y

Despre o cuvintare ce ne-o ţinu Cortés după ce am scufundat corăbnfe şi ne pregăteau* să pornim spre Mexic 217

Capitolul LX

Cum se duse Cortés unde stătea ancorată corabia şi prinserâm şase soldaţi şi marinari de pe corabie şi ce se întâmplă 219

Capitolul LXI

v

Cum ne-am înţeles să ne ducem în oraşul Mexic

şi ne-am dus ptrin Ttescala, aşa cum ne-a sfătuit cacique şi ce ni s-a Ifttâmpţat, adică bătălii şi altele 222

Cum de ne-am hotărât să mergem prin Tlascala şi am trimis acolo soli ca să ne întâmpine cu bine în oraş şi cum ne-au prins ei solii şi cele ce s-au întâmplat . . 228

Capitolul LXIX

Cum, înapoindu-ne împreună cu Cortés de la Cinpan- cingo, de unde am adus provizii, ne-au întâmpinat în tabără cu anume vorbe şi ce le-a răspuns Cortés . . * 233

Capitolul LXX

Cum ţinea pregătiţi comandantul Xicotengo douăzeci de mii de războinici ca să dea năvală la noi în tabără şi ce-am făcut \ . 239

Capitolul LXXI

Cum au sosit la noi în tabără cele patru căpetenii trimise să ne ceară pace şi ce ne-au spus acestea şi ce s-a mai întâmplat 243

Capitolul LXXII

Cum au venit în tabăra noastră ambasadorii lui Monte- zuma, marele stăpân al Mexicului, şi despre darul ce I-au adus 247

Capitolul LXXIII

Cum a venit Xicotenga, comandantul general al Tlas- calei, ca să încheiem pace şi ce a spus .şi ce ni s-a întâmplat . 251

Capitolul LXXIV

Cum sosiră în tabăra noastră bătrânii *caciques* din Tlascala ca să-i roage pe Cortés .şi pe noi ceilalţi să ne ducem cu ei la cetate şi cele ce s-au întâmplat ••* , * * 257

Redactor : ALEXANDRA DOBROTA Tehnoredactor : VIRGIL STRUNGANU

Bun de tipar : 12 mai 1986 Apărut 1986 ; coli de tipar 8,5.

Comanda nr. 60 066 Combinatul pDllgraflQ

„Casa Scfnteii" Piaţa Scânteil nr. 1 – Bucureşti, Iteftubllca Socialista România-

*** Stefţar (N. tr.)**

* *Boca* – gură, gură de râu ; *término* – limilă. sfirş^t 3¿p.)

*** *Sierras nevadas* în original (N. tr.)

** Urmează o lungă enumerare a cailor, împreună cu însuşirile fiecăruia. Ultimul pe care-1 pomeneşte, o iapă murgă, apar- ţinând lui Juan Sedeño din Habana, a fătat pe corabie. (N. tr.)

* Su Cristiana y Católica Real Majestad. (N. tr.)

*** Personaj legendar, despre care se spune că şi-a dus oa-1 menii în ţara maurilor, unde au pierit cu toţii.**